
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00015686 9

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM

CXXVIII.

PATRES QUINTI ECCLESIAE SAECULI.

S. AUGUSTINUS.

XXI.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI.

Apud **VIRENQUE**, BIBLIOPOLAM,

PARISIIS,

Apud **BIBLIOPOLAM**, CUI NOMEN GALLICE :

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES.

Rue des Saints-Pères, 16.

AQUIS SEXTIIS.

Apud MASSIE et JEAN,

Via vulgo dicta du Pont-Moreau, 2.

PARISIIS. — E TYPOGRAPHEO BOURGOGNE ET MARTINET,

VIA VULGO DICTA JACOB, N° 30.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS CENTESIMUS VIGESIMUS OCTAVUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

Pluribus extraneorum ordinum insignibus decoratum,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC XXXVIII.

SANCTI AURELII

AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

OPERUM

PARS IV.

OPERA ORATORIA

SERMONUM CLASSIS III.

SERMONES DE SANCTIS.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

SERMONES AD POPULUM

CLASSIS III.

SERMONES DE SANCTIS.

SERMO CCXCVI[1].

In Natali Apostolorum Petri et Pauli II.

I. Recens sancti Evangelii lectio hodiernæ solemnitati conveniens, quæ modo sonuit in auribus nostris, si ab auribus etiam in cor nostrum descendit, et in eo locum quietis invenit : (tunc enim in nobis requiescit verbum Dei, quando nos acquiescimus verbo Dei :) admonuit nos omnes, qui vobis verbum et sacramentum Domini

[1] Alias de Diversis 106.

ministramus, pascere oves suas. Beatus Petrus Apostolorum primus, Domini nostri Jesu Christi major amator, quam negator, sicut indicat Evangelium, secutus est Dominum passurum : sed tunc non potuit sequi passurus. Secutus est pedibus, nondum idoneus sequi moribus. Promisit se moriturum pro illo, et non potuit nec cum illo. Plus enim ausus erat, quam ejus capacitas sustinebat. Plus promiserat, quam poterat : quia et indignum erat ut faceret quod promiserat. « Animam meam, in» quit, pro te ponam[1]. » Hoc pro servo Dominus erat facturus, non servus pro Domino. Qui ergo plus est ausus, ibi præpostere amavit ; ideo timuit et negavit. Postea vero Dominus postquam surrexit, docet Petrum amare. Inordinate amans, defecit sub pondere passionis : ordinate autem amanti promisit passionem.

II. Meminimus infirmitatem Petri dolentis quod Dominus esset moriturus : hanc commemoro, ecce commemoro. Qui meminerunt, in corde suo mecum dicant : qui obliti fuerant, commonente me recolant. Dominus Jesus Christus passionem suam imminentem ipse Discipulis prænuntiavit. Tunc Petrus amans eum, sed adhuc carnaliter, mori timens mortis interfectorem. « Absit a » te, inquit, Domine : absit a te, propitius esto tibi[2]. » Non dixisset, « Propitius tibi esto, » nisi agnosceret verum Deum. Ergo, Petre, si Deus a te cognoscitur, quid times ne Deus moriatur? Tu homo es, ille Deus est. Et pro homine Deus factus est homo, assumens quod non erat, non perdens quod erat. In eo ergo Dominus moriturus erat, in quo et resurrecturus. Expavit ergo Petrus humanam mortem, et noluit eam contingere Dominum. Nesciens, saccum volebat claudere, unde nostrum pretium erat manaturum. Audivit a Domino tunc : « Redi retro

1 Joan. XIII, 37. — 2 Matth. XVI, 22.

» Satanas, neque enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt » hominum. » Cui paulo ante dixerat, dicenti : « Tu es » Christus Filius Dei vivi ; Beatus es Simon Bar-Jona, » quia tibi non revelavit caro et sanguis, sed Pater meus » qui est in cœlis. » Paulo ante beatus, postea Satanas. Sed unde beatus? Non de suo : « Non tibi revelavit caro » et sanguis, sed Pater meus qui est in cœlis. » Unde autem Satanas? Ex homine, et in homine : « Non enim » sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum [1]. » Talis Petrus amans Dominum, timens mori Dominum, et volens mori pro Domino, secutus est : et inventum est quomodo prædixerat medicus, non quomodo præsumpserat ægrotus. Interrogatus ab ancilla, negat semel, bis, et tertio. Aspicitur a Domino, flet amare [2] : tergit lacrymis pietatis cordis negationes.

III. Resurgit Dominus, apparet Discipulis. Vidit jam Petrus viventem, cui morienti timuerat. Videt non Dominum occisum, sed mortem in Domino occisam. Jam ergo confirmatus exemplo carnis ipsius Domini, mortem non esse usque adeo metuendam, docetur amare. Modo opus est ut amet, jam viso Domino vivo post mortem : modo amet, modo securus amet; securus, quia secuturus. Dominus ergo, « Petre, amas me? » Et ille, « Amo, Do- » mine [3]. » Et Dominus, Non quia amas me, volo ut moriaris pro me ; hoc enim ego jam feci pro te. Sed quid? « Amas me? » Quid mihi redditurus es, quia amas me? « Amas me? Amo. Pasce oves meas. » Et iterum hoc, et tertio hoc : ut ter confiteretur amor, quod ter negaverat timor. Videte, percipite, discite. Non aliud quam, Amas, interrogatur : non aliud quam, Amo, respondetur. Respondenti dicitur : « Pasce oves meas. » Et commendatis Petro ovibus suis, et commendato sibi Petro cum ovibus

[1] Matth. XVI, 23, 24. — [2] Luc. XXII, 61. — [3] Joan. XXI, 15.

suis, jam prænuntiat passionem, et dicit : « Cum esses » junior, cingebas te, et ibas quo velles; cum autem se» nior factus fueris, alter te cinget, et feret quo tu non vis. » Hoc autem dicebat, ait Evangelista, significans qua » morte clarificaturus esset Deum [1]. » Videtis hoc pertinere ad pascendas oves Domini, ut non recusetur mors pro ovibus Domini.

IV. « Pasce oves meas. » Commendat oves idoneo, an minus idoneo? Primo, quas oves commendat? Pretiosas, emptas, non auro, non argento, sed sanguine. Si dominus homo commendaret servo suo oves suas, procul dubio cogitaret, utrum peculium servi illius idoneum esset pretium ovium suarum, et diceret : Si perdiderit, si dissipaverit, si consumpserit, habet unde reddat. Commendaret ergo servo idoneo oves suas, et servi facultates in pecunia quæreret, pro ovibus quas pecunia comparavit. Nunc vero Dominus Jesus Christus, quia servo commendat oves, quas sanguine comparavit; idoneitatem servi in passione sanguinis quærit. Tanquam diceret : Pasce oves meas, commendo tibi oves meas. Quas oves? Quas emi sanguine meo. Mortuus sum pro eis. Amas me? Morere pro eis. Et quidem servus ille hominis homo pecuniam redderet pro consumptis ovibus : Petrus sanguinem reddidit pro ovibus conservatis.

V. Eia, fratres, aliquid pro tempore volo dicere. Quod Petro commendatum est, quod Petro mandatum est, non Petrus solus, sed etiam alii Apostoli audierunt, tenuerunt, servaverunt, maximeque ipse consors sanguinis et diei apostolus Paulus. Audierunt ista, et ad nos audienda transmiserunt. Pascimus vos, pascimur vobiscum. Det nobis Deus vires sic amandi vos, ut possimus etiam mori pro vobis, aut effectu, aut affectu. Non enim quia Joanni

[1] Joan. XXI, 18, 19.

apostolo passio defuit, ideo passioni animus præparatus deesse potuit. Non est passus, sed potuit pati. Præparationem ejus Deus noverat. Quemadmodum tres pueri arsuri missi sunt in caminum, non victuri. Negabimus eos martyres, quia flamma eos urere non potuit? Interroga ignes, passi non sunt: interroga voluntatem, coronati sunt. « Potens est enim Dominus, dixerunt, eruere nos » de manibus tuis: sed et si non: » ibi sunt certa pectora et stabilis fides, ibi virtus inconcussa, ibi certa victoria: « Sed et si non, notum tibi sit, rex, quoniam sta» tuam quam statuisti, non adoramus[1]. » Aliud Deo placuit: non arserunt, sed ignem idololatriæ in animo regis extinxerunt.

VI. Videtis ergo, charissimi, quæ sunt proposita in hoc tempore servis Dei, propter futuram gloriam quæ revelabitur in nobis: contra quam gloriam non appenditur quælibet quantalibet tribulatio temporalis. « Indignæ » enim sunt passiones hujus temporis, ait Apostolus, » ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. » Si hæc ita sunt, modo nemo cogitet carnaliter, non est tempus. Concutitur mundus, excutitur vetus homo[2]: premitur caro, liquescat spiritus. Jacet Petri corpus Romæ, dicunt homines; jacet Pauli corpus Romæ, Laurentii corpus Romæ, aliorum sanctorum Martyrum corpora jacent Romæ; et misera est Roma, et vastatur Roma, affligitur, conteritur, incenditur. Tot strages mortis fiunt, per famem, per pestem, per gladium; ubi sunt Memoriæ Apostolorum? Quid dicis? Ecce hoc dixi. Tanta mala Roma patitur, ubi sunt Memoriæ Apostolorum? Ibi sunt, sed in te non sunt. Utinam in te essent, quisquis ista loqueris, quisquis ita desipis, quisquis vocatus in spiritu carnaliter sapis. Prorsus adhuc patientiam doceo, non-

[1] Dan. III, 17, 18. — [2] Florus, ad Rom. VIII, 18.

dum sapientiam. Patiens esto, Dominus vult. Quæris quare velit? Differ secretum cognitionis, strenuitatem obedientiæ præpara. Ferre te vult: ferto quod vult, et dabit quod vis. Et tamen, fratres mei, ecce audeo dicere: libenter audituri estis, si jam primas partes obedientiæ retinetis, si est in vobis lenis et mitis patientia ferendi Dominicam voluntatem. Lenia quippe non ferimus, sed amamus: aspera toleramus, ad lenia gaudemus. Dominum Deum tuum vide, caput tuum vide, exemplum vitæ tuæ vide; redemptorem tuum, pastorem tuum attende: « Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. » Quomodo ostendit humanam voluntatem, et continuo convertit renisum ad obedientiam? « Verumtamen non » quod ego volo, sed quod tu vis, Pater[1]? » Ecce Petro hoc dixit: « Cum senueris, alter te cinget, et feret quo tu non » vis[2]? » Ostendit in illo humanam voluntatem, circa trepidationem mortis. Numquid quia nolens mortuus est, nolens coronatus est? Sic et tu nolebas forte amittere peculium tuum, quod hic relicturus eras: attende ne cum relinquendo remaneas. Nolebas ante te mori filium tuum, nolebas ante te mori uxorem tuam. Quid enim? Etsi Roma non caperetur, non aliquis vestrum prior moriturus erat? Nolebas ante te mori uxorem tuam, nolebat uxor tua ante se mori virum suum: ambobus obtemperaturus erat Dominus? Ordo penes ipsum sit, qui novit ordinare quod creavit. Obtempera ergo tantæ voluntati Dei.

VII. Jam video quid dicas in corde tuo: Ecce temporibus Christianis Roma afflicta est, et incensa est. Quare temporibus Christianis? Quis hoc dicit? Christianus? Ergo tu tibi reponde, si Christianus es: Quando voluit Deus. Sed quid dico Pagano? insultat mihi. Quid tibi

[1] Matth. xxvi, 39. — [2] Joan. xxi, 18.

dicit? unde tibi insultat? Ecce quando faciebamus sacrificia diis nostris, stabat Roma, florebat Roma; modo quia superavit et abundavit sacrificium Dei vestri, et inhibita sunt et prohibita sacrificia deorum nostrorum, ecce quid patitur Roma. Breviter responde interim, ut illo careamus; cæterum tibi alia meditatio est. Non enim vocatus es ad amplectendam terram, sed ad comparandum cœlum; non vocatus es ad felicitatem terrenam, sed ad cœlestem; non ad temporales successus et prosperitatem volaticam et transitoriam, sed ad æternam cum Angelis vitam. Tamen huic amatori carnalis felicitatis, et murmuratori adversus Deum vivum et verum, volenti servire dæmoniis et lignis et lapidibus, cito responde. Sicut habet historia eorum, incendium hoc Romanæ urbis tertium est. Sicut habet historia eorum, sicut habent litteræ ipsorum, incendium Romanæ urbis, quod modo contigit, tertium est. Quæ modo semel arsit, inter sacrificia Christianorum, jam bis arserat inter sacrificia Paganorum. Semel a Gallis sic incensa est, ut solus collis Capitolinus remaneret. Postea a Nerone, nescio utrum dicam se[illegible]nte an fluente, secundo igne Roma flagravit[1]. Jussit Nero imperator ipsius Romæ, servus idolorum, interfector Apostolorum, jussit, et incensa est Roma. Quare putatis? qua causa? Homo elatus, superbus et fluidus, delectatus est Romano incendio. Videre, inquit, volo, quomodo Troja arserit. Arsit ergo sic semel, bis, tertio. Modo te quid delectat contra Deum stridere, pro ea quæ consuevit ardere?

VIII. Sed in ea, inquiunt, passi sunt tanta mala tam multi Christiani. Excidit tibi, quia Christianorum est pati mala temporalia, et bona sperare sempiterna? Tu quisquis Paganus es, habes quod plangas; quia tempo-

[1] Vide de Civit. Dei lib. II. c. 22.

ralia perdidisti, et æterna nondum invenisti. Habet Christianus quod cogitet : « Omne gaudium existimate, fratres » mei, cum in tentationibus variis incideritis[1]. » Dicis itaque, o Pagane, Dii præsides Romam modo non servaverunt, quia non sunt; tunc servaverunt, quando erant. Nos Deum nostrum ostendimus veracem. Prædixit ista omnia, legistis, audistis : sed nescio utrum meministis, qui talibus verbis turbamini. Non audistis Prophetas, non audistis ipsum Dominum Jesum Christum prædicentem mala futura? Quantum accedit ætas mundo, tantum propinquatur fini. Audistis, fratres, simul audivimus : « Erunt bella, erunt tumultus, erunt pressuræ, erunt fa- » mes[2]. » Quare nobis ipsis contrarii sumus, ut quando leguntur credamus, quando implentur murmuremus?

IX. Sed plus, inquiunt, plus vastatur modo genus humanum. Interim considerata præterita historia, salva quæstione, nescio utrum plus. Sed ecce sit plus : credo quia plus. Dominus ipse solvit quæstionem : plus modo vastatur mundus, plus vastatur. Audi quare modo plus vastatur, cum Evangelium ubique prædicatur. Attendis quanta celebritate Evangelium prædicatur, et non attendis quanta impietate contemnatur? Jam, fratres, dimittamus paululum Paganos foris, oculum ad nos. Evangelium prædicatur toto mundo : verum est. Antequam Evangelium prædicaretur, latebat voluntas Dei : in prædicatione Evangelii patuit voluntas Dei. Dictum est nobis in prædicatione Evangelii quid amare debeamus, quid contemnere, quid agere, quid vitare, quid sperare. Omnia audivimus : non latet voluntas Dei per totum mundum. Pone servum mundum : et attende Evangelium. Audi Domini vocem. Servus iste mundus est. « Servus nesciens » voluntatem domini sui, et faciens digna plagis, vapu-

[1] Jacob. I, 2. — [2] Luc. XXI, 9.

» labit pauca[1]. » Servus mundus. Quomodo servus mundus? « Quia mundus per eum factus est, et mundus eum » non cognovit. Servus nesciens voluntatem domini sui[2]. » Ecce quid erat ante mundus. Nunc vero quid? « Servus » autem sciens voluntatem domini sui, et faciens digna » plagis, vapulabit multa[3]. » Et utinam multa vapulet, non semel damnetur. Quid recusas vapulare multa, o serve sciens voluntatem domini tui, et faciens digna plagis? Dicitur tibi, (ecce una voluntas Domini tui.) « Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, » neque comestura exterminat, ubi fures non effodiunt, » nec furantur[4]. » Tu in terra thesaurizas : ille in cœlo jubet, dicens tibi : Mihi da, ibi habeto thesaurum, ubi ego sum custos. Mitte ante te : quid servas in terra? Quod custodit Christus, non tollit Gotthus. Tu contra, prudentior scilicet et sapientior Domino tuo, condis in terra. Sed cognovisti voluntatem Domini tui : sursum condere voluit. Et tu, Ego in terra condo. Paratus ergo esto vapulare multa. Ecce scis voluntatem Domini tui volentis te servare in cœlo, et tu servas in terra : facis digna plagis. Et quando vapulas, blasphemas. Blasphemas, murmuras; dicis quod tibi facit Dominus tuus, fieri non debuit. Quod facis tu servus malus, hoc fieri debuit?

X. Saltem illum locum tene, noli murmurare, noli blasphemare. Lauda magis Dominum tuum, quia corripit te : lauda quia emendat te, ut consoletur te. « Quem » enim diligit Deus, corripit; flagellat autem omnem fi» lium, quem recipit[5]. » Tu delicatus filius Dominicus, et recipi vis, et flagellari non vis : ut tu fluas, ille mentiatur. Debuit ergo Apostolorum Memoria, per quam tibi præparatur cœlum, servare tibi in terra theatra in-

[1] Luc. XII, 48. — [2] Joan. I, 10. — [3] Luc. XII, 47. — [4] Matth. VI, 20. — [5] Hebr. XII, 6.

sanorum? Plane verum est: ido mortuus est Petrus, et Romæ positus, ut lapides de theatro non caderent? Excutit Deus delicias puerorum de manibus indisciplinatorum. Fratres, peccata minuamus et murmura. Hostes simus iniquitatibus nostris, murmuri nostro: nobis irascamur, non Deo. « Irascimini, » prorsus irascimini: sed ad quos usus? « Et nolite peccare [1]. » Ad hoc irascimini, ne peccetis. Etenim omnis homo, quem pœnitet, sibi irascitur: pœnitentiæ iram exercet in se. Vis ergo ut tibi parcat Deus? Tu tibi noli parcere. Quia si tu tibi parcis, ille tibi non parcet: quia si et ille tibi parcat, peris. Nescis quod optas miser, peris. Sicut enim scriptum est, « Flagellat omnem filium, quem recipit: » sic etiam illud time, « Irritavit Dominum peccator [2]. » Unde scis? quasi diceretur illi: Unde scis quia irritavit Dominum peccator? Vidit felicem peccatorem, quotidie mala facientem, et nihil mali patientem, et in Spiritu sancto [3] horruit, et doluit, et dixit: « Irritavit Dominum pec- » cator. » Peccator iste qui facit tanta mala, et nihil mali patitur, irritavit Dominum. Provocat Dominum: « Pro magnitudine iræ suæ non exquiret. » Ideo non exquiret, quia multum irascitur. Qui tollit correptionem, parat damnationem. « Non exquiret: » Nam si exquireret, flagellaret; et fortasse emendaret. Modo autem multum irascitur: felicibus iniquis multum irascitur, cum non flagellantur. Nolite zelare illos, nolite velle esse sicut illi infeliciter felices. Melius est ad tempus flagellari, quam in æternum damnari.

XI. Ergo commendavit nobis Dominus oves suas, quia Petro commendavit: si tamen ex aliqua parte vel extrema digni sumus pulverem vestigiorum Petri calcare; commendavit nobis oves Dominus. Oves ipsius estis, vobiscum

[1] Psal. IV, 5. — [2] Id. IX, 4. — [3] *Forte* suo.

oves sumus, quia Christiani sumus. Jam diximus, pascimus et pascimur. Amate Deum, ut amet vos Deus. Et non potestis ostendere quantum ametis Deum, nisi quantum apparueritis amare lucra Dei. Quid habes præstare Deo, homo cordate, quid præstas Deo? Quid præstabat Petrus? Totum hoc : « Pasce oves meas. » Quid præstas Deo, ut sit major, ut sit melior, ut sit ditior, ut sit honoratior? Qualiscumque tu eris, ille hoc erit quod erat. Ergo attende juxta te : ne forte proximo præstare debeas, quod perveniat ad Deum. « Quando uni ex minimis meis « fecistis, mihi fecistis[1]. » Si ergo esurienti juberis panem frangere, tu pulsanti debes ecclesiam claudere?

XII. Quare hoc dixi? Contristavit nos quod audivimus, quamvis præsentes non fuerimus, quod quidam ex Donatistis veniens ad ecclesiam, peccatum rebaptizationis confitens, cum ad pœnitentiam ab episcopo exhortaretur, reclamatum est a quibusdam fratribus. et repulsus est. Dico Charitati Vestræ, torta sunt, torta sunt ex hoc viscera nostra. Fatemur vobis, non nobis placet talis diligentia. Scio quia zelo Dei fecerunt et Ecclesiæ. Putatis quia nihil factum est, quia hoc ad omnes sonuit? Rogo vos, ideo sonuerit hodie vox ista, ut illud quod male sonuit, obruat ea res quæ bene sonuit. Hanc operam date, hoc sonet, hoc prædicemus, hoc prædicamus. Veniant, admittantur more solito, qui nunquam adhuc Catholici fuerunt. Si autem jam Catholici fuerunt, et inventi sunt lubrici, inventi sunt inconstantes et infirmi, inventi sunt perfidi; numquid prorsus parco perfidis? Forte erunt fideles, qui fuerunt perfidi : veniant et ipsi admittendi ad pœnitentiam. Nec sibi blandiantur, quod redeuntes ad partem Donati egerint pœnitentiam. Illa pœnitentia fuit de re bona : sit vera de re mala. Quando

[1] Matth. xxv, 40.

egerunt pœnitentiam in parte Donati, pœnituit illos quod bene fecerant : modo agant, ut pœniteat illos quod male fecerunt. Timetis, quod perfidi inventi sunt, ne sanctum conculcent? Ecce et huic timori vestro consulitur, in pœnitentiam admittuntur. Erunt in pœnitentia, quando voluerint reconciliari, jam nemine cogente, nemine terrente : quoniam pœnitens Catholicus jam legum commi-nationes non patitur; cœpit velle reconciliari dum nemo terreret, vel tunc credatur voluntati. Puta quia coactus est esse Catholicus, erit pœnitens. Quis illum cogit petere reconciliationis locum, nisi voluntas propria? Modo ergo admittamus infirmitatem, ut postea probemus voluntatem.

SERMO CCXCVII[1].

In Natali Apostolorum Petri et Pauli, III.

I. Hodiernum nobis diem festum fecit sanguis Apostolorum. Hoc reddiderunt servi, quod pro eis impensum est sanguine Domini. Beatus Petrus, sicut modo audivimus, sequi jubetur : et tamen præcedere meditabatur, quando dixit Domino : « Animam meam pro te ponam[2]. » Præsumtionem ferebat, timorem suum nesciebat. Præire volebat, quem sequi debebat. Bonum cupiebat, sed ordinem non tenebat. Quam esset amara mors, amaro timore sensit, et peccatum amari timoris amaris lacrymis lavit. Timor interrogatus est ab ancilla, amor a Domino. Et quid res-

[1] Alias de Diversis 107. — [2] Joan. XIII, 37. — Cod. Cass. VII, fol. 315. *Animam meam pro te ponam.* Præsumptione fervebat.

pondit timor, nisi humanam trepidationem? quid respondit amor, nisi divinam professionem? Amare enim Deum, donum Dei est. Quando de amore Dominus Petrum interrogabat, quod dederat exigebat.

II. Quid tamen Dominus Petro prænuntiavit, unde est festus hic dies? « Cum esses junior, inquit, præcingebas te, et ibas quo velles : cum autem senueris, alter te cinget, et feret quo tu non vis[1]. » Ubi est, « Tecum ero usque ad mortem? » Ubi est, « Animam meam pro te ponam? Ecce formidabis, ecce negabis, ecce plorabis; et pro quo mori timuisti, resurget, et firmaberis. Quid enim mirum, quia timuit Petrus, antequam resurgeret Christus? Ecce jam resurrexit Christus, jam apparet veritas animæ et carnis, jam quod est in promisso, firmatur exemplo. Videtur Dominus vivus post crucem, post mortem, post sepulcrum. Parum est quod videtur : tangitur, contrectatur, probatur. Fecit cum discipulis quadraginta dies, intrans et exiens, manducans et bibens, non egestate, sed potestate; non necessitate, sed charitate : manducans et bibens, non esuriendo, nec sitiendo, sed docendo et monstrando. Probatus verus et verax, ascendit in cœlum, mittit Spiritum sanctum, implet credentes et orantes, mittit prædicantes. Et tamen post hæc omnia, Petrum alius præcingit, et fert quo ipse non vult. Quod volebas quando Dominus prædicebat, tunc velles quando sequi debebas.

III. Alter te cingit, et fert quo tu non vis. Consolatur Dominus de hoc, transfigurans in se infirmitatem nostram, et dicens : « Tristis est anima mea usque ad mortem[1]. » Inde Martyres magni, quia dulcedinem hujus mundi calcaverunt : inde Martyres magni, quia amaræ

[1] Joan. xxi, 18. — [2] Cod. Cass. vii, fol. 315. Volebat mori; alter eum cinxit, et abstulit quo ipse nollet. — [3] Matth. xxvi, 38.

mortis asperitatem durissimam pertulerunt. Nam si facile est mortem ferre, quid magnum Martyres pro Domini morte pertulerunt? Unde magni, unde excelsi, unde cæteris hominibus multo florentius coronati? Unde, quod norunt fideles, distincti a defunctis loco suo Martyres recitantur, nec pro eis oratur, sed eorum orationibus Ecclesia commendatur? Unde hoc, nisi quia mors, quam pro Dominica confessione elegerunt suscipere, quam Christum negare, utique amara est? Utique natura refugit mortem. Intuere omne animalium genus, nullum invenies quod nolit vivere, quod non timeat interire. Habet istum sensum genus humanum. Dura est mors : sed non, inquam, quia mors est dura, ideo neganda est vita. Petrus etiam senex nolebat mori. Mori quidem nolebat, sed Christum sequi malebat. Malebat Christum sequi, quam non mori. Si via lata esset, qua sine morte Christum sequeretur, quis dubitet quod hanc arriperet, hanc eligeret? Sed non erat qua sequi Christum quo ire volebat, nisi per viam quam pati nolebat. Denique per illam mortis asperitatem arietibus transeuntibus secutæ sunt oves. Arietes ovium sancti Apostoli. Aspera via mortis, spinis plena : sed istæ spinæ Petra et Petro transeunte, petreis pedibus tritæ sunt.

IV. Non reprehendimus, non accusamus, etiam si vita ista ametur. Sic tamen vita ista ametur, ne in ejus amore peccetur. Ametur vita, sed eligatur vita. Interrogo amatores vitæ, et dico : « Quis est homo qui vult vitam? » Etiam taciti omnes respondetis : Quis est homo, qui non vult vitam? Addo quod Psalmus addidit : « Quis est » homo, qui vult vitam, et diligit videre dies bonos[1]? » Respondetur : Quis enim homo est, qui non vult vitam, et qui non diligat videre dies bonos? Si ergo vis ad vitam

[1] Psal. XXXIII, 13.

venire, et dies bonos videre, quia ista merces est, opus hujus mercedis attende : « Contine linguam tuam a malo. » Hoc in Psalmo sequitur. « Quis est homo, qui vult vitam, » et amat videre dies bonos ? » Adjungit : « Contine » linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum : » Declina a malo, et fac bonum[1]. » Modo dic : Volo. Interrogabam : Vis videre vitam ? Respondebas : Volo. Interrogabam : Vis dies bonos? Respondebas : Volo. « Cohibe » linguam tuam a malo. » Modo dic : Volo. « Declina a » malo, et fac bonum. » Dic : Volo. Si autem hoc vis; quære opus, et ad mercedem curris[2].

V. Attende apostolum Paulum, quoniam et ipsius hodie dies festus est. Concordem vitam ambo duxerunt, socium sanguinem ambo fuderunt, cœlestem coronam ambo sumpserunt, diem hodiernum ambo consecraverunt. Attende ergo apostolum Paulum, recole verba quæ paulo ante, cum ejus Epistola legeretur, audivimus. « Ego, inquit, jam im» molor, et tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen » certavi, cursum consummavi, fidem servavi. De cætero, » inquit, superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi » Dominus in illa die justus Judex[3]. » Non enim negabit debitum, qui donavit indebitum. Justus Judex reddet coronam, reddet : habet enim cui reddat. « Bonum certamen » certavi, cursum consummavi, fidem servavi : » coronam his meritis reddet; nec negabit debitum, sicut dixi, qui donavit indebitum. Quid est quod donavit indebitum? « Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et injuriosus[4]. » Quid ergo donavit indebitum? Ipsum audiamus confiten-

[1] Psal. XXXIII, 14, 15. — [2] Cod. Cass. VII, fol. 315. Respondebis, Volo. « Cohibe linguam tuam a malo. » Modo dic : Volo. « Labia tua non loquantur » dolum. » Modo dic : Volo. « Declina a malo, et fac bonum. » Dic, Volo. Si hoc non vis, quæro quid velis? opus prætermittis. — [3] 2 Tim. IV, 6-8. — [4] 1 Tim. I, 23.

tem, et donatorem gratiæ de vita[1] sua confessione laudantem. « Prius, inquit, fui blasphemus, et persecu» tor, et injuriosus. » Debebatur tibi ergo ut esses Apostolus? Quid debebatur blasphemo et persecutori et injurioso? quid, nisi æterna damnatio? et pro æterna damnatione quid accepit? « Misericordiam consecutus sum, » quia ignorans feci in incredulitate. » Hæc est misericordia, quam Deus donavit indebitam. Audi aliud eodem ipso dicente alio loco : « Non sum, inquit, dignus vocari » Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei[2]. » Video ergo, Apostole, quod non eras dignus. Unde hoc tibi, ut dignus esses? Quare ergo es quod dignus non es? Audi : « Sed gratia Dei consecutus sum quod sum. » Pœna mea fui quod fui : gratia Dei sum quod sum. « Gratia, inquit, » Dei sum id quod sum; et gratia ejus in me vacua non » fuit; sed plus omnibus illis laboravi[3]. » Rependisti ergo gratiæ Dei? Accepisti, et reddidisti? Attende quid dixisti. Attendo, inquit. « Non ego autem, sed gratia Dei » mecum. » Ergo huic laborioso Apostolo bonum agonem certanti, cursum consummanti, fidem servanti, negabit justus Deus coronam debitam, cui gratiam donavit indebitam?

VI. Cui autem reddet coronam debitam, o Paule parve, magne, cui reddet? Utique meritis tuis. Bonum certamen certasti, cursum consummasti, fidem servasti : reddet coronam debitam his meritis tuis. Sed ut reddatur tibi corona tua, Dei dona sunt merita tua. Ecce bonum agonem certasti, cursum consummasti. Vidisti enim aliam legem in membris tuis, repugnantem legi mentis tuæ, et captivum te ducentem in lege peccati, quæ est in mem-

[1] *Forte* debita. — [2] 1 Cor, xv, 9. — [3] Ibid. 10. — Cod. Cass. VII, fol. 315. Illis laboravi. Quasi reprodit gratiæ. « Gratia, inquit, Dei sum id quod » sum, et gratia ejus in me vacua non sint. Sed plus omnibus istis laboravi. »

bris tuis : unde tibi vincere, nisi ex hoc quod sequitur? » Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis » hujus? Gratia Dei, per Jesum Christum Dominum nos- » trum[1]. » Ecce unde pugnasti, ecce unde laborasti, ecce unde non defecisti, ecce unde vicisti. Videte pugnantem : » Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an » angustia? an fames? an persecutio? an nuditas? an gla- » dius[2]? Sicut scriptum est : Quoniam propter te mor- » tificamur tota die, deputati sumus ut oves occisionis[3]. » Ecce infirmitas, labor, miseria, pericula, tentationes. Unde victoria certantium? Audi quod sequitur : « Sed in » his omnibus supervincimus per eum qui dilexit nos. » Cursum consummasti : quo ducente, quo regente, quo juvante? Quid hic dicis? « Cursum, inquit, consum- » mavi ; » sed « Neque volentis, neque currentis, sed mi- » serentis est Dei[4]. » Fidem servasti, verum est. Primo quam fidem? quam tibi ipse dedisti[5]? Falsum est quod dixisti : « Sicut unicuique Deus partitus est mensuram » fidei[6]? » Nonne tu alloqueris quosdam concertatores tuos, et in hujus vitæ stadio tecum laborantes atque curren- tes, quibus dicis. » Vobis enim donatum est pro Christo? » Quid donatum est? « Non solum ut credatis in eum, sed » etiam ut patiamini pro eo[7]. » Ecce utrumque donatum est, et credere, et pati pro Christo.

VII. Sed ait forte aliquis : Accepi quidem fidem, sed ego custodivi. Tu forte hoc dicis, quisquis hæc audis in- sipiens : Accepi fidem, sed ego custodivi : Paulus noster non hoc dicit : Ego custodivi. Respicit enim : « Nisi Do- » minus custodierit civitatem, in vanum laboravit qui cus-

[1] Rom. VII, 24, 25. — [2] Rom. VIII, 35-37. — [3] Psal. XLIII, 22. — [4] Rom. IX, 16. — [5] Cod. Cass. VII, fol. 315. Ipsi dedisti? Si fidem tu tibi dedisti, passum est, etc. — [6] Rom. XII, 3. — [7] Philip. I, 29.

» todit eam[1]. » Labora, custodi : sed bonum est ut custodiaris. Nam custodire te non sufficis. Si desertus fueris, dormitabis et dormies. « Non autem dormitat, neque » dormit, qui custodit Israël[2]. »

VIII. Vitam ergo amamus, et amare nos vitam nullo modo dubitamus : neque omnino negare poterimus, amare nos vitam. Ergo eligamus vitam, si amamus vitam. Quid eligimus? Vitam. Primo hic bonam ; post hanc, æternam. Primo hic bonam, sed nondum beatam. Bona modo agatur, cui postea beata servatur. Bona vita, opus est : beata, merces est. Age bonam, et accipies beatam. Quid justius, quid ordinatius? Ubi es amator vitæ? Bonam elige. Si uxorem velles, nonnisi bonam velles : amas vitam, et eligis malam? Dic mihi quid malum velis. Quidquid volueris, quidquid amaveris, bonum vis. Prorsus non vis jumentum malum, non servum malum, non vestem malam, non villam malam, non domum malam, non uxorem malam, non filios malos. Omnia bona quæris : esto bonus qui quæris. Quid te offendisti, ut inter omnia quæ vis bona, solus velis esse malus? Chara est tibi villa, uxor tua, vestis tua, et ut ad extremum veniamus, caliga tua, et viluit tibi anima tua? Certe vita ista laboribus plena est, ærumnis, tentationibus, miseriis, doloribus, timoribus plena est ista vita : certe manifestum est, quia his omnibus malis plena est. Et tamen sic quomodo omnibus malis plena est, si quis illam nobis daret æternam sic, talem qualis est, quantas gratias ageremus, ut semper miseri essemus? Non talem promittit, non quicumque homo, sed Deus verus. Vera veritas promittit vitam, non solum æternam, sed etiam beatam ; ubi nulla molestia, nullus labor, nullus timor, nullus dolor. Ibi plena et tota certa securitas. Vita sub Deo, vita cum Deo, vita

[1] Psal. CXXVI, 1. — [2] Id. CXX, 4.

de Deo, vita ipse Deus. Talis nobis æterna promittitur : et huic temporalis, et ista, hoc est, misera et ærumnosa præponitur? Præponitur, inquam, annon? Præponitur, quando vis homicidium facere, ne moriaris. Times enim ne te occidat servus, et tu occidis servum. Times ne te occidat uxor, de qua forte falsum suspicaris; et tu dimissa uxore, adulterinas nuptias cum altera concupiscis. Ecce amando vitam, perdidisti vitam : æternæ vitæ temporalem, beatæ miseram prætulisti. Et quid invenisti? Forte cum servas vitam, nolens expiras. Quando hinc eas, ignoras. Qua fronte exis ad Christum? Qua fronte recusas supplicium? Non dico, qua fronte postulas præmium. Eris in æterna morte damnatus, qui eligis temporalem vitam, cujus electione contemnis sempiternam.

IX. Sed non audis consilium. Vitam quæris, dies bonos quæris. Bonum est quod quæris, sed non est hic. Habet iste lapis pretiosus regionem suam, non hic nascitur. Quantumlibet labores fodiendo, non hic invenies quod hic non est. Sed fac quod jubetur, et quod amas reddetur. Ecce enim quamlibet longa sit vita ista, numquid dies bonos invenies hic? Videte quid adjunxerit : « Vitam et dies bonos : » Ne sit vita, et misera sit propter dies malos. Abundant hic dies mali : sed dies malos non ille sol facit, qui currit ab Oriente in Occidentem veniens, et altero die procedens : sed dies malos, fratres, nos facimus. Si bene viveremus omnes dies, et hic haberemus bonos dies. Etenim homini unde malum, nisi ab homine? Enumerate quanta extrinsecus homines patiantur. Quæ non videantur ab hominibus fieri, perpauca sunt. Abundant mala homini ab homine. Furta ab homine, adulterium passus est in uxore ab homine, seductus est ei servus ab homine, celatus est ab homine, proscriptus est ab homine, expugnatus ab homine, captivus

ductus est ab homine[1]. « Libera me, Domine, ab hòmine » malo[2]. » Jam tu quisquis audis, non cogitas nisi de inimico, quem pateris vicinum malum, potentem, consortem, civem. Forsitan de latrone ista cogitas, quando audis : « Libera me, Domine, ab homine malo ; » et sic oras, quando oras, ut liberet te Deus ab homine malo, illo vel illo inimico tuo. Tu noli tibi esse malus. Audi me : liberet te Deus a te. Quando enim Deus gratia sua et misericordia de malo facit te bonum ; unde te facit bonum, unde te liberat, nisi a te ipso homine malo? Omnino, fratres mei, hoc verum est, hoc certum est, hoc fixum est : si Deus te liberaverit a te ipso homine malo, nihil tibi nocebit : quisquis fuerit alius homo malus.

X. Exemplum proponam unde agitur, de ipso apostolo Paulo, cujus celebramus passionis diem. Fuit persecutor, blasphemus, injuriosus. Homo erat malus ; pœna sua ipse sibi erat. Porro autem cum anhelat cædes, et sitit sanguinem Christianorum, fusurus proprium, habens litteras a principibus sacerdotum, ut apud Damascum quoscumque inveniret christianæ viæ sectatores, vinctos adduceret puniendos, carpens viam crudelitatis, nesciens pietatis, audivit vocem desuper ipsius Domini nostri Jesu Christi de cœlo dicentis : « Saule, Saule, quid me per-» sequeris? Durum est tibi adversus stimulum calcitrare[3]. » Ista voce percussus prostratus est persecutor, et erectus est prædicator : excæcatus est in carne, ut videret in corde : illuminatus in carne, ut prædicaret ex corde. Quid videtur, fratres? Liberatus est Saulus ab homine malo : a quo, nisi a se ipso Saulo? Propterea quoniam liberatus est ab homine malo se ipso, quid ei fecit alius

[1] Cod. Cass. VII, fol. 315. Rem magnam Psalmus optavit : « libera mea, » Domine, ab homine malo. » — [2] Psal. CXXXIX, 2. — [3] Act. IX, 4.

homo malus? Apostoli Petri verba sunt : « Et quis vobis » nocebit, si boni amatores fueritis[1]? » Persecutus est homo malus, lapidavit homo malus, virgis cecidit homo malus; ad extremum tenuit, vinxit, traxit, occidit homo malus. Quanta ille addidit mala, tanta Deus præparavit bona. Quidquid passus est, non fuit tormentum pœnæ, sed occasio coronæ. Videte quid sit liberari ab homine malo, hoc est, a se ipso. « Quis, inquit, vobis nocebit, si » boni amatores fueritis? »

XI. Sed ecce nocent homines mali. Tanta tibi fecerunt, o Paule. Respondet tibi Paulus : Opus esset ut liberatus essem ab homine malo, hoc est, a me ipso. Cæterum quid isti homines mali mihi faciunt? « Non sunt condignæ » passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ re- » velabitur in nobis[2]. Etenim quod est leve tribulationis » nostræ supra incredibilem modum, æternum gloriæ » pondus operatur nobis, non respicientibus quæ viden- » tur. Quæ enim videntur[3], temporalia sunt; quæ autem » non videntur, æterna[4]. » Vere liberatus es ab homine malo, hoc est, a te ipso, ut cæteri tibi mali homines non obessent, sed magis prodessent. Ergo, charissimi, festum sanctorum diem, qui adversus peccatum usque ad sanguinem certaverunt, et Domino suo donante atque juvante vicerunt, sic celebremus, ut amemus; sic amemus, ut imitemur : ut imitati ad eorum præmia pervenire mereamur.

[1] 1 Petr. III, 13. — [2] Rom. VIII, 18. — [3] Cod. Cass. VII, fol. 315. Non respicientibus, quæ videntur, si dantur, sed quæ non videntur. « Quæ enim » videntur, » etc. — [4] Rom. VIII, 18. — [5] 2 Cor. IV, 17, 18.

SERMO CCXCVIII[1].

In Natali apostolorum Petri et Pauli, IV.

1. Debemus quidem tantorum Martyrum diem, hoc est, sanctorum apostolorum Petri et Pauli, majore frequentia celebrare. Si enim celebramus frequentissime natalitia agnorum, quanto magis debemus arietum? De fidelibus enim, quos lucrati sunt Apostoli prædicatione sua, scriptum est : « Afferte Domino filios arietum[2]. » Per angustias passionum, per viam spinis plenam, per tribulationes persecutionum, ut transeant postea fideles, Apostolos duces habuerunt. Beatus Petrus primus Apostolorum, beatus Paulus novissimus Apostolorum : qui rite coluerunt eum qui dixit : « Ego sum primus, et ego » sum novissimus[3] : » ad unum diem passionis sibi occurrerunt primus et novissimus. Petrus ordinator sancti Stephani fuit[4]. Quando ordinatus est diaconus Martyr Stephanus inter alios Apostolos eum ordinavit apostolus Petrus. Petrus illius ordinator, Paulus illius persecutor. Sed prima Pauli non quæramus, de novissimis novissimi gaudeamus. Nam si priora quærimus, nec ipsius Petri satis placebunt. Paulum diximus Stephani fuisse persecutorem, Petrum respiciamus Domini negatorem. Petrus negationem Domini lacrymis lavit : Paulus persecutionem Stephani cæcitate expiavit. Flevit Petrus ante fla-

[1] Alias de Diversis 41. — [2] Psal. xxviii, 1. — [3] Apoc. 1, 17. — [4] Act. vi, 6.

gellum, Paulus passus est et flagellum. Boni ambo, sancti, devotissimi : litteræ ipsorum quotidie populis recitantur. Et quibus populis? et quantis populis? Psalmum attendite : « In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines » orbis terræ verba eorum[1]. » Et nos probamus, et ad nos ista verba venerunt[2], et ad sanitatem fidei ab infidelitatis insania converterunt.

II. Hæc loquor, charissimi, lætus quidem hodierno die propter tantam festivitatem, sed aliquantulum tristis, quia non video tantum populum congregatum, quantus congregari debuit in Natali passionis Apostolorum. Si lateret nos, non nobis imputaretur : si autem neminem latet, quæ est ista tanta pigritia? Non amatis Petrum et Paulum? Ego in vobis illis loquor qui hic non sunt. Nam vobis ago gratias, quia vel vos venistis. Et potest animus cujusque Christiani non amare Petrum et Paulum? Si adhuc frigidus est, legat et amet : si adhuc non amat, sagittam verbi in cor accipiat. De ipsis enim Apostolis dictum est : « Sagittæ tuæ acutæ, potentissimæ. » Quibus sagittis factum est quod sequitur : « Populi sub te » cadent[3]. » Bona sunt talia vulnera. Vulnus amoris salubre est. Sponsa Christi cantat in Cantico canticorum : « Vulnerata charitate ego sum[4]. » Vulnus hoc quando sanatur? Quando satiabitur in bonis desiderium nostrum. Vulnus dicitur, quandiu desideramus, et nondum tenemus. Sic enim est amor, ut sic illic dolor. Cum pervenerimus, tunc transit dolor, non deficit amor.

III. Audistis verba in Epistola Pauli, quam scripsit ad discipulum suum beatum Timotheum : « Ego enim jam » immolor[5]. » Videbat imminentem passionem : videbat, sed non timebat. Quare non timebat? Quia jam dixerat :

[1] Psal. XVIII, 5. — [2] Cod. Cass. CIX, et Alios de somno excitaverunt, et ad sanitatem, etc. — [3] Psal. XLIV, 6. — [4] Cant. V, 8. — [5] 2 Tim. IV, 6.

« Concupiscentiam habens dissolvi et esse cum Christo[1]. » Ego enim, inquit, jam immolor. » Nemo cum tanta exultatione dicit se esse pransurum, et magnas epulas habiturum, cum quanta exultatione dicit se esse passurum, « Ego enim jam immolor[2]. » Quid est : « Immolor ? » Sacrificium ero. Sacrificium cujus? Dei : quia « Pretiosa » in conspectu Domini mors sanctorum ejus[3]. Ego, in- » quit, immolor. » Securus sum : habeo sursum sacerdotem, qui me offerat Deo. Ipsum habeo sacerdotem, qui pro me prior victima fuit. « Jam immolor, et tempus » meæ resolutionis instat. » Resolutionem dicit a corpore. Est enim quoddam dulce vinculum corporis, et ligatus est homo, et solvi non vult. Ille tamen qui dicebat : « Con- » cupiscentiam habens dissolvi, et esse cum Christo, » gratulabatur quod ista vincula essent aliquando solvenda. Solvenda vincula carnalium membrorum, accipienda indumenta et ornamenta æternarum virtutum. Securus ponebat carnem, coronam accepturus. Felix mutatio, sancta migratio. Quam beata mansio, fides eam videt, nondum oculus : quia « Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec » in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligen- » tibus se[4]. » Ubi sunt sancti isti, putamus? Ibi ubi bene est. Quid quæris amplius? Non nosti locum, sed cogita meritum. Ubicumque sunt, cum Deo sunt. « Jus- » torum animæ in manu Dei sunt, et non tanget illos » tormentum[5]. » Sed ad locum sine tormento per tormenta transierunt : ad locum latitudinis per angustias pervenerunt. Non ergo timeat laboriosam viam, qui talem desiderat patriam. « Tempus, inquit, resolutionis meæ » instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, » fidem servavi : de cætero superest mihi corona justi-

[1] Philip. I, 23. — [2] Beda ad 2 Tim. IV. — [3] Psal. CXV, 15. — [4] I Cor. I, 9. — [5] Sap. III, I.

» tiæ[1]. » Merito festinas, merito te immolandum esse lætaris : superest enim tibi corona justitiæ. Adhuc imminet amaritudo passionis, sed transit eam passuri cogitatio, et quid ultra sit cogitat, non qua itur, sed quo itur. Et quia cum magno amore cogitatur quo itur, cum magna fortitudine calcatur qua itur.

IV. Cum autem dixisset : « Superest mihi corona justitiæ : » intulit : « Quam reddet mihi Dominus in illa » die justus Judex. » Reddet justus, ante non reddidit. Nam si, o Paule, primo Saule, quando persequebaris sanctos Christi, quando servabas vestimenta lapidatorum Stephani, exerceret circa te Dominus justum judicium, ubi esses? Tanto sceleri tuo quis locus in fundo gehennæ reperiretur? Sed tunc tibi non reddidit, ut modo reddat. Verba enim tua de prioribus factis tuis legimus in Epistola tua, et per te novimus. Tu dixisti : « Ego enim sum novissi» mus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Aposto» lus[2]. » Quare? « Quia persecutus sum Ecclesiam Dei[3]. » Si persecutus es Ecclesiam Dei, unde ergo Apostolus? « Sed gratia Dei sum quod sum. » Ante gratia, modo debitum. Ante gratia donabatur, modo debitum redditur. « Gratia Dei sum, inquit, quod sum. » Ego nihil sum. Quidquid sum, gratia Dei sum. Quidquid sum; sed modo Apostolus; nam quod eram, ego eram : « Gratia Dei sum » quod sum : et gratia ejus in me vacua non fuit; sed » plus omnibus illis laboravi. » Quid est, apostole Paule? Quasi extulisti te, quasi de aliqua cervicula videtur dictum : « Plus omnibus illis laboravi. » Agnosce ergo. Agnosco, inquit : « Non ego autem, sed gratia Dei me-

[1] 2 Tim. IV, 6-8. — [2] Cor. XV, 9. — [3] Cod. Cass. CIX, fol. 44. Non es dignus, et fecit. Non ergo quod tibi debebatur reddidit, qui dignum honore præstitit, cui supplicium debebatur. « Non sum dignus vocari apostolus. » Quare?

» cum. » Non erat oblitus, sed unde gaudeamus in novissimo, servabat novissimus. « Non ego autem, sed gra- » tia Dei mecum. »

V. Tunc non redditum est, modo quid? « Cursum » consummavi, fidem servavi : de cætero superest mihi » corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die » justus Judex[1]. » Bonum agonem certasti. Sed quis fecit ut vinceres? Lego tibi te, et tu dicis : « Gratias ago Deo, » qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum » Christum[2]. » Quid proderit certasse, si non prosit vicisse? Ergo habes quia certasti quidem, sed Christus dedit victoriam. Sequere aliud : « Cursum consummavi. » Et hoc quis in te? Nonne tu dixisti : « Non volentis, ne- » que currentis, sed miserentis est Dei? » Dic quod sequitur : « Fidem servavi. » Et hoc unde tibi? Audi verba tua. » Misericordiam, inquit, consecutus sum, ut fidelis » essem[3]. » Ergo fidem servasti ex misericordia Dei, non ex fortitudine tua. « De cætero ergo superest tibi corona » justitiæ, quam reddet tibi Dominus in illa die justus Ju- » dex. » Meritis enim reddet, ideo justus judex. Sed etiam hic non extollatur cervix tua, quia dona ipsius sunt merita tua. Quod illi dixi, ab illo didici, et vos mecum in ista schola utique didicistis. Superiore loco propter præconium præsidemus, sed in una schola communem Magistrum in cœlis habemus.

[1] 2 Tim. IV, 7, 8. — [2] I Cor XV, 57. — [3] Id. VII, 25.

SERMO CCXCIX[1].

De Natali apostolorum Petri et Pauli, V.

I. Prædicandis prædicatoribus, et tantis prædicatoribus, de quibus audivimus et cantavimus, quod « In » omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis » terræ verba eorum[2]. » procul dubio nulla nostra verba sufficiunt. Devotionem debemus, vestram expectationem non implemus. Expectatis enim a nobis hodie prædicari apostolos Petrum et Paulum, quorum solemnis hic dies est. Agnosco quid expectetis; et ubi agnosco, succumbo. Video enim expectari quid, a quo. Sed quia Deus eorum laudari dignatur ab omnibus nobis, non dedignentur servi ejus utcumque prædicari ab eis qui serviunt vobis.

II. Sicut nostis, omnes qui Scripturas sanctas nostis, apostolus Petrus inter Discipulos, quos Dominus præsens in carne elegit, primus electus est : Paulus autem non inter illos, non cum illis ; sed longe postea, non dispar illis. Petrus ergo primus Apostolorum, Paulus novissimus : Deus autem, cujus hi servi, cujus hi præcones, cujus hi prædicatores, primus et novissimus. Petrus in Apostolis primus, Paulus in Apostolis novissimus : Deus et primus et novissimus, ante quem nihil et post quem nihil. Deus

[1] In quo disputatur contra Pelagianorum hæresim.— Ex vetere libro Corbeiensi nunc primum prodit. Excerpta ex hoc Sermone tria dedit Beda nondum vulgatus in Pauli Epistolas, unum prolixius cum Floro ad 2 Cor. v et alia breviora duo ad 2 Tim. iv, quæ præteriit Florus. — [2] Psal. xviii, 5.

ergo qui se primum et novissimum æternitate commendavit, ipse Apostolos primum et novissimum passione conjunxit. Utriusque passio concordat solemnitate, utriusque vita consonat charitate. « In omnem terram » exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum » sonuerunt. Ubi electi sunt, ubi prædicaverunt, ubi etiam passi sunt, omnes novimus. Illos autem ipsos unde nos novimus nisi quia « In omnem terram exiit sonus eorum ? »

III. De passione sua jam imminente et propinquante prænuntiantem audivimus Paulum, cum ejus Epistola legeretur : « Ego enim jam immolor, et tempus resolu- » tionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum » consummavi, fidem servavi : de cætero reposita est » mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in » illa die justus Judex : non solum autem, inquit, mihi, » sed omnibus qui diligunt manifestationem ejus[1]. » Hinc dicamus aliquid : adjuvant enim nos, quæ in fines orbis terræ exierunt verba eorum. Primo sanctam devotionem videte. Immolari se dixit, non mori : non quia non moritur, qui immolatur ; sed non omnis qui moritur, immolatur[2]. Ergo immolari est Deo mori. Ductum est enim Verbum a sacrificio. Omne quod sacrificatur, Deo occiditur. Intellixit enim Apostolus cui ejus sanguis in passione deberetur : factus est enim debitor sanguinis sui, pro quo fusus est sanguis Domini sui. Unus ille sanguinem fudit, et omnes oppigneravit. Quotquot illam fidem recipimus, debemus quod accipimus : et hoc quia dignatus est facere et debitores et redditores. Quis enim nostrum in tanta inopia et paupertate infirmitatis idoneus est reddere tanto creditori ? Sed quomodo scriptum est : « Do- » minus dabit verbum evangelizantibus virtute multa[3] : »

[1] 2 Tim. IV, 6-8. — [2] Beda nondum vulgatus ad 2 Tim. IV. — [3] Psal. LXVII, 12.

verbum, quo diffamentur; virtutem, qua patiantur. Ipse ergo sibi victimas fecit, ipse sibi sacrificia dicavit, ipse implevit Spiritu Martyres, ipse virtute instruxit Confessores. Eis quippe dixit : « Non enim vos estis qui lo» quimini[1]. » Quamvis ergo passurus, quamvis pro fide Christi sanguinem fusurus; recte tamen dicit : « Quid » retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? » Et quid occurrit? « Calicem salutaris accipiam, et no» men Domini invocabo[2]. » De retributione cogitabas, quid retribueres inquirebas; et occurrit tibi quasi retributuro : « Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini » invocabo. » Certe redditurus eras? Ecce accipis. Quod accipis ergo, quia accepisti quod deberes, accipis unde reddas; debitor cum acceperis, debitor cum reddideris. « Quid enim retribuam, inquit? Calicem salutaris acci» piam. » Ergo et hoc accipis, calicem passionis, calicem de quo Dominus ait : « Potestis bibere calicem, quem » ego bibiturus sum[3]. » Sed ecce jam calix in manu tua est, jam imminet passio : quid facis ne trepides? quid facis ne titubes? quid facis ne quod jam portas, bibere non possis? Quid faciam, inquit? Et ibi accipiam : debitor ero; quia nomen Domini invocabo. « Ego, inquit, » jam immolor. » Confirmatum illi erat revelatione : non enim hoc sibi humana infirmitas promittere auderet. Fiducia ejus non a se, sed ab eo qui totum dedit quem intellexit cum diceret superius : « Quid enim habes, quod » non accepisti[4]. Ego ergo, inquit, jam immolor, et tem» pus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi. » Interroga conscientiam : non cunctatur, quia in Domino gloriatur. « Bonum, inquit, certamen certavi, cursum » consummavi, fidem servavi. » Merito cursum consum-

[1] Matth. x, 20. — [2] Psal. cxv, 12, 13. — [3] Matth. xx, 22. — [4] I Cor. iv, 7.

masti, quia fidem servasti. » De cætero, inquit, superest » mihi corona justitiæ quam reddet mihi Dominus in illo » die justus Judex. »

IV. Et ne ipse quasi unus supra modum gloriari videretur[1], et sibi proprie Dominum vindicare : « Non solum » autem, inquit, mihi, sed omnibus qui diligunt mani- » festationem ejus. » Non potuit melius et brevius insinuare quid debeant homines facere, ut mereantur illam justitiæ coronam. Non enim omnes infundendum sanguinem expectare debemus : pauci Martyres, sed multi fideles. Immolari sicut Paulus non potes? Fidem servare potes : fidem servando diligis manifestationem ejus. Si enim times ne veniat Dominus, non diligis manifestationem ejus. Dominus Christus modo in occulto est; manifestabitur tempore suo, judex futurus juste, qui fuit reus sub judice injuste. Venturus est : et quomodo venturus. Judicaturus. Neque enim iterum judicandus, sed utique jam judicaturus, sicut novimus, sicut credimus, de vivis et mortuis. Interrogo quemlibet hominem intentum in me, ut audiat me; interrogo; respondeat non mihi, sed sibi : Vis ut veniat judex iste? Volo, inquit. Vide quid dicis : si verum dicis, si vis ut veniat, vide quomodo te inveniat. Judex enim venturus est : jam tibi prærogata est humilitas, ventura est potestas. Non enim sic venturus est, ut corpore induatur, de matre nascatur, sugat ubera, cunis involvatur, in præsepe ponatur; postremo jam juvenis ab homine illudatur, teneatur, flagelletur, suspendatur, taceat cum judicatur. Ne forte ideo venturum expectes, quia humilem venturum adhuc putas. Tacuit judicandus; non tacebit judicaturus. Occultus hic fuit, ut non agnosceretur : « Si enim cognovissent, nun- » quam Dominum gloriæ crucifixissent[2]. » Cum ergo hic

[1] Beda ad 2 Tim. IV. — [2] 1 Cor. II, 8.

jam fuerit occultus in potestate sua, tacitus sub aliena; contrarium erit occultationi et huic taciturnitati quod venturum expectamus. « Deus enim manifestus veniet. » Qui prius venit occultus, veniet manifestus. Ecce habes contrarium illi occultationi, vide contrarium illi taciturnitati. « Deus noster veniet, et non silebit[1]. » Siluit occultus; quia « Sicut ovis ad immolandum ductus » est. » Siluit occultus; quia « Sicut agnus coram tondente » se sine voce, sic non aperuit os suum[2]. » Siluit occultus; quia « In humilitate judicium ejus sublevatum est[3]. » Siluit occultus, quia homo tantum putatus est: sed « Deus manifestus veniet, Deus noster et non silebit. » Quid ergo tu qui dicebas: Volo veniat: Volo, inquit, veniat, veniat: nondum times? « Ignis ante ipsum præibit. » Si non times judicem, non ignem?

V. Sed si servas fidem, diligis vere ejus manifestationem, securus coronam debes expectare justitiæ: non enim donatur talibus, sed debetur. Nam et ipse apostolus Paulus tanquam debitum flagitat. « Quam reddet, » inquit, mihi Dominus in illo die justus Judex. » Reddet, quia justus est? fecit se mihi promissione debitorem. Præcepit, audivi: prædicavit, credidi. « Bonum certa- » men certavi, cursum consummavi[4]. . . . .
His donis suis debet pro[1]. . . . .
molaris, quod bonum . . . .
servas, ab illo habes. « Qu . . . .
» accepisti? » Sed his, inquam . . . .

[1] Psal. XLIX, 3. — [2] Isaï. LIII, 7, 8. — [3] *Forte* sublatum. — [4] Hæc lacuna contigit (ut sæpe alias in elegantioribus MSS.) facinore nebulonis cujusdam male feriati, qui litteram initialem hujus Sermonis auro minioque depictam cultro præcidit. Quod sane non admodum gravate tulissemus, nisi scriptura detractæ litteræ spatio in aversa parte respondens eodem vulnere periisset.

sua. Antequam talia don. . . . .
beret?

VI. Vide ipsum Apostol. . . . .
» et omni acceptione dign. . . . .
» in mundum peccatores . . . .
» quorum primus ego sum. Christus, inquit, Jesus[1], » id est, Christus Salvator. Hoc est enim Latine Jesus. Nec quærant Grammatici quam sit Latinum, sed Christiani quam verum. Salus enim Latinum nomen est. Salvare et salvator non fuerunt hæc Latina antequam veniret Salvator: quando ad Latinos venit, et hæc Latina fecit. Ergo « Christus Jesus, Christus Salvator, venit in » mundum. » Et quasi quæreremus, Quare? Ait: « Pec» catores salvos facere. » Ideo Jesus venit. Nam sic ipsum nomen etiam interpretatum et expositum quodam modo in Evangelio legimus: « Vocabunt nomen ejus Jesum; » ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis » eorum[2]. Sermo igitur omni acceptione dignus, » credulitate dignus: id est, « Quia Christus Jesus venit in » mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego » sum. » Non quia prior peccavit, sed quia cæteris plus peccavit. Quomodo dicimus in artibus medicum primum, multis ætate inferiorem, sed arte superiorem; fabrum primum, architectum primum: solemus ita loqui. Sic se Apostolus appellavit peccatorem primum[3]. Nemo enim est gravius Ecclesiam persecutus. Ergo peccatoribus, ad quos venit Jesus, si quæras quid debebatur, non invenis quid peccatoribus deberetur, nisi supplicium. Si quid deberetur quæris, supplicium est: si quid redditum sit quæris, salus est: pro suplicio salus. Debebatur supplicium, reddita est salus: debebatur pœna, reddita est corona. Nihil debebatur Paulo prius Saulo, primo pec-

[1] 1 Tim. 1, 15. — [2] Matth. 1, 21. — [3] Beda ad 1 Tim. 1.

catori, crudelitate cæteros superanti, nihil ei debebatur, nisi supplicium, magnumque supplicium; et vocatur de cœlo, « Saule, Saule, quid me persequeris[1]? » Coërcetur, ut parcat, ut ei parci possit. Mutatur lupus in ovem : parum est, in ovem; imo in pastorem. Superna voce occiditur et vivificatur, percutitur et sanatur. Prosternitur persecutor, erigitur prædicator. Quæ ista gratia, nisi gratia? Quid enim boni meriti præcessit? Gratia vocatur, quia gratis datur. « Venit, inquit, Jesus in mundum » peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Sed » ideo misericordiam consecutus sum[2]. » Numquid posset tunc dicere : « Reddet mihi Dominus in illa die justus » Judex? » Si primo peccatori reddet Dominus in illa die justus judex, quid reddet, nisi quod primo peccatori debetur, magnum supplicium, pœna æterna? Hoc prius debebatur, nec redditum est. « Ideo, inquit, misericor» diam consecutus sum. » Non debitum accepi : « Sed » misericordiam consecutus sum primus peccator, ut » in me ostenderet Christus Jesus omnem longanimitatem » ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam » æternam. » Quid est, « Ad informationem? » Ut quilibet sceleratus, quilibet facinoribus involutus, non desperet veniam, quam accepit Saulus. Medicus magnus, hoc est, Jesus, medicus magnus ad regionem veniens languidorum, unde medicina ejus diffamaretur, talem sibi curandum elegit, de quo multum desperabatur. Talis ergo modo, qui prius talis, dicit, « Jam immolor, et tem» pus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, » cursum consummavi, fidem servavi. » Tu eras ille qui currebas per præceps, qui Christianos trahebas ad mortem, qui cum lapidaretur Stephanus, ut in omnium manibus lapidares omnium vestimenta servabas? tu eras

[1] Act. IX, 4. — [2] I Tim. I, 15, 16.

ille? Ego, inquit, eram, sed non sum. Quare eras, et non es? Quia misericordiam consecutus sum. Accepisti ergo, Paule, quod non tibi debebatur. Dic jam securus quid tibi debeatur, dic jam. « De cætero superest mihi corona » justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus » Judex. » Quam fidenter exigit debitum, cui donatum est non debere supplicium. Dic jam Domino tuo, dic securus, dic certus, dic fiducia plenissimus : Ego eram antea in malitia mea, usus sum indebita misericordia tua : corona ex debito munera tua. Satis hoc sit. Veniamus ad Petrum ; et illi non facultatem dignam, sed solemnem devotionem reddamus : a novissimo ad primum ; quia et nos a novissimis conamur ad prima.

VII. Petro sancto primo apostolo Dominus ipse Jesus in Evangelio, quod modo cum legeretur, audivimus, passionem suam prænuntiavit, dicens : « Cum esses junior, » cingebas te, et ibas quo velles ; cum autem senex fueris » factus, extendes manus tuas, et alter te cinget, et feret » quo tu non vis. » Et ipse Evangelista consequenter exposuit nobis quid dictum fuerit : « Hoc autem, inquit, » dicebat Dominus, significans qua morte clarificaturus » erat Deum[1]. » Passionem ejus, crucem ejus prænuntiavit ei ipse Dominus Christus, sed jam amanti, non neganti. Utrumque enim tempus servavit in eo medicus : negavit infirmus, amavit sanus. Ostendit ei Dominus, eidem Petro ostendit Petrum, quando temeraria quadam fiducia promiserat pro Christo se esse moriturum, cum venisset Christus pro Petro moriturus. « Animam, inquit, » tuam pro me ponis? Amen dico tibi, antequam gallus » cantet, ter me negabis[2]. » Sanabo te : sed prius est ut æger agnoscas te. Ergo in illa negatione prædicta ostendit Dominus Petro Petrum : in illo autem amore ostendit

[1] Joan. XXI, 18. — [2] Id. XIII, 38.

Dominus Petro Christum. « Amas me, inquit? Amo. » Pasce oves meas[1]. » Hoc semel, hoc iterum, hoc tertio. Ter amor confessus est, ter timor damnatus est. Et quia amabat, indicatur ei passio ejus. Hoc enim erat amare, usque ad passionem per Christi amorem pervenire.

VIII. Sed quid est illud, fratres, quem non moveat? « Alter, inquit, te cinget, et feret quo tu non vis[2]. » Non ergo volens Petrus ad tantam gratiam passionis advenit? Ecce Paulus, « Ego enim jam immolor, et tempus reso- » lutionis meæ instat : » videtur in his verbis exultando quasi festinare ad passionem : huic autem, « Alter te cin- » get, et feret quo tu non vis. » Volens Paulus et nolens Petrus? Imo, si intelligamus, volens Paulus et volens Petrus, et nolens Paulus et nolens Petrus. Hoc dum explicem, ut possum, intentione vestra mihi opus est. Amari mors non potest, tolerari potest. Nam si amatur, nihil magnum fecerunt qui eam pro fide susceperunt. Numquid si eos lætari videremus in conviviis, diceremus magnos viros, diceremus fortes viros? Si voluptatibus circumfluere cerneremus, fortitudinem in eis aut patientiam laudaremus? Quare? Num quia rem facerent contrariam doloribus, contrariam molestiis, essent in gaudiis, in voluptatibus, in deliciis; num quia tales, ut magni, ut fortes, ut patientissimi laudarentur? Martyres autem non sic laudamus. Magni viri, fortes viri, patientes viri. Vis nosse quia tolerandum est, non amandum? Nomen interroga : Passio vocatur. Natura ergo, non tantum homines, sed et omnes omnino animantes recusant mortem et formidant. Ideo magni Martyres, quia quod valde durum est, pro regno cœlorum fortiter susceperunt, et cogitantes promissa tolerarunt molestias. Videte Dominum dicentem : « Majorem hac charitatem nemo habet, ut ani-

[1] Joan. XXI, 15. — [2] Ibid. 18.

» mam suam ponat quis pro amicis suis[1]. » Si hoc durum non est, quid magnum charitas facit, quia pro me amat delicias? Non. Sed quia tolerat mortem. « Propter verba » labiorum tuorum : » Martyrum vox est, « Propter verba » labiorum tuorum : » hoc est, propter monita et promissa tua, « Ego custodivi vias duras[2]. » Ergo quantum ad naturæ modum et vim consuetudinis recusatur mors : sed dum amatur quod erit post mortem, suscipitur quod nolumus, ut perveniatur quo volumus. Ecce unde venit, « Feret quo tu non vis. » Naturam expressit, non devotionem. Hanc nostræ infirmitatis naturam in se ipse Dominus transfiguravit, cum passurus ait Patri : « Pater, si » fieri potest, transeat a me calix iste[3]. Ego enim jam » immolor, » patientis verba sunt, non deliciantis. Mors ergo nostra de pœna est, propinata nobis. A radice hanc accepimus, diffusio[4] ramorum generis humani. Adam primus hanc peccando meruit. « A muliere initium fac- » tum est peccati, sicut Scriptura loquitur, et per » illam omnes morimur[5]. Et, Per unum hominem pec- » catum intravit in mundum, et per peccatum mors, et » ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes pecca- » verunt[6]. » Ergo in nostra natura et culpa et pœna. Deus naturam sine culpa fecit, et si sine culpa persisteret, nec pœna utique sequebatur[7]. Inde venimus, inde utrumque traximus, et hinc multa contraximus. In nostra igitur natura et culpa et pœna : in Jesu carne et pœna sine culpa, ut et culpa sanaretur et pœna. « Alter te, in- » quit, cinget, et feret quo tu non vis. » Pœna est hæc : sed per pœnam tenditur ad coronam. Contemnebat pœnam Paulus : ergo attendens coronam, contemnebat pœnam, et dicebat : « Jam immolor, debetur mihi corona

[1] Joan. xv, 13. — [2] Psal. xvi, 4. — [3] Matth. xxvi, 39. — [4] *Forte* diffusione. — [5] Eccli. xxv, 33. — [6] Rom. v, 12. — [7] *Forte* sequeretur.

» justitiæ. » Durum est qua transitur, sed magnum est quo transitur. Et Petrus noverat quo tendebat : ideo et ipse passionem plena devotione suscepit; sed toleravit, non amavit passionem. Toleravit passionem, quod sequebatur amavit, et quoniam quo ibat amavit, qua ibat toleravit.

IX. Diximus ambos noluisse et ambos voluisse ; ambos, si fieri posset, noluisse pœnam, ambos tamen pariter coronam adamasse. Sed ostendamus et Paulum pœnam noluisse. Petro enim testis factus est ipse Dominus : quia et te transfiguravit in se, quando dixit : « Pater, si fieri » potest, transeat a me calix iste. » Petro ergo attestatus est Dominus : Paulus autem ipse sibi. Ait enim quodam loco de mortali isto corpore : « Ingemiscimus gravati[1] : » secundum illud Scripturæ alio loco, « Corpus quod cor» rumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabi» tatio sensum multa cogitantem[2]. » Ergo ait, « Inge» miscimus gravati : » sub sarcina scilicet corruptibilis corporis. « Ingemiscimus gravati. » Si ingemiscis, libenter pone sarcinam istam[3]. Certe ingemiscere se dixit sub hoc onere, gravari sub sarcina hac corruptibilis corporis : vide utrum velit hoc onere spoliari, sub quo gravatur, sub quo ingemiscit. Non hoc sequitur : sed quid ait? « In quo nolumus expoliari. » O vocem naturæ, confessionem pœnæ! Grave corpus est, onerosum corpus est, corruptibile corpus est : gemitur sub illo, et non libenter deseritur, et non libenter deponitur. « Nolumus, inquit, » spoliari. » Sic remansurus es gemens? Et si ingemiscis gravatus, quare spoliari non vis? Non, inquit. Vide quid sequitur : « Nolumus spoliari, sed supervestiri. » Sub terrena tunica gemo, ad cœlestem festino : illam volo accipere, istam nolo ponere. « In quo nolumus spoliari,

[1] 2 Cor. v, 4. — [2] Sap. ix, 15. — [3] Beda et Florus ad 2 Cor. v.

» sed supervestiri. » Ergo, Paule, intelligam te, quid dicis? Fiet injuria tanto illi cœlesti vestimento, ut veniat tibi super hos pannos mortalitatis et corruptionis, ut hoc sit inferius, illud superius; hoc interius, illud exterius? Absit, inquit : non sic dico. Nolo spoliari, sed supervestiri. Non tamen ut sub incorruptione lateat corruptio, sed ut « Absorbeatur mortale a vita. » Bene[1], exclamasti, qui Scripturas nosti. Sed ne aliquis ignarus Scripturarum verba mea putet subsecuta, Pauli sunt verba, omnia ista apostolica verba sunt : « Ingemiscimus gravati, in » quo nolumus spoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur » mortale a vita. » Bene tenes, quod alibi dicis de resurrectione corporis loquens, « Oportet corruptibile hoc in- » duere incorruptionem, et mortale hoc induere immor- » talitatem : cum autem corruptibile hoc induerit » incorruptionem , tunc fiet sermo qui scriptus est ; » Absorpta est mors in victoriam. » Quod illo loco ait, « Ut absorbeatur mortale a vita : » hoc isto loco , « Ab- » sorpta est mors in victoriam. » Nusquam mors; non infra, non supra; non intra, non extra. « Absorpta est » enim mors in victoriam. Ubi est, mors, contentio tua? » Dicetur morti in futura corporis resurrectione, et tali commutatione, ut absorbeatur mors in victoriam. « Cum » corruptibile hoc induerit incorruptionem, » dicetur morti : « Ubi est, mors, contentio tua? » Ipsa contentio facit ut feraris quo non vis. « Ubi est, mors, contentio » tua? Ubi est, mors, aculeus tuus? Aculeus autem mor- » tis peccatum[2]. »

X. Certe non est mors a peccato? De qua enim morte alia loquebatur, cum de resurrectione corporis loqueretur. Induetur incorruptibilitate hoc corruptibile : absorbebitur mors in victoriam. Hæc corporis resurrectio. Ibi

[1] Exclamatio auditorum. — [2] I Cor. xv, 53 55.

dicetur, « Ubi est, mors, contentio tua? » Cui, nisi corporis morti? Quia sermo est de corporis resurrectione. « Ubi » est, mors, contentio tua? Ubi est, mors, aculeus tuus? » Aculeus autem mortis peccatum. » Peccatum aculeus mortis, quo aculeo facta est mors, non quem aculeum fecit mors : quomodo venenum poculum mortis, quia facit mortem, non quia fit a morte. Dominus ergo in resurrectione finit hanc pœnam : mortem autem etiam et fidelibus et sanctis relinquit ad luctam. Ad agonem tibi mors dimissa est. Nam poterat Deus justificato tibi auferre mortem, sed dimisit ad certamen, ut esset quod pro fide contemneres. Nam de quibus voluit, fecit. Enoch translatus est, et Elias translatus est, et vivunt. Justitia ipsorum meruit hoc? an Dei gratia et Dei beneficium et speciale concessum? Ut Creator ostendat in omnibus potestatem, commendavit nobis quid possit.

XI. Frustra ergo isti, qui dicunt non de peccato nos mori, quantum pertinet ad corporis mortem, sed naturæ esse quod morimur, et moriturum fuisse Adam etiam si non peccasset, frustra nobis istos opponunt, Enoch et Eliam (1). Valde inconsiderate loquuntur; et si attendant, contra se loquuntur. Quid enim dicunt? Si peccati est mors, quare non mortui sunt Enoch et Elias? Non vides, qui hoc loqueris, quia naturæ dicis esse mortem, qui negas esse peccati. Tu dicis, naturæ : ego dico, peccati; est naturæ quidem, sed jam vitiosæ, jam isto supplicio condemnatæ. Proinde tu naturæ dicis, ego peccati dico esse mortem corporis. Et interrogas me : Si peccati est, quare Enoch et Elias non sunt mortui? Et ego respondeo : Imo si naturæ est, quare Enoch et Elias non sunt mortui? Vivunt Enoch et Elias; translati sunt, ubicumque sint, vivunt. Et si non fallitur quædam ex Scriptura Dei conjectura fidei, morituri sunt. Commemorat enim Apo-

calypsis quosdam duos mirabiles Prophetas, eosdemque morituros, et in conspectu hominum resurrecturos, et ascensuros ad Dominum[1] : et intelliguntur ipsi Enoch et Elias; quamvis illic nomina eorum taceantur. Et si forte tu, qui ista sapis, hanc Scripturam non accepisti; aut si accipis, contemnis et dicis : Non sunt nominatim expressi : vivant, ut putas, nunquam morituri. Adhuc dic mihi, Si peccati est mors, quare non sunt mortui? Repono tibi, Si naturæ est mors, quare non sunt mortui? Ego dico, ut vivant, finitam esse culpam : tu dic, si potes, finitam esse naturam.

XII. Aliud quidem ex alio et per occasionem diximus : sed quod tamen sic pertinet ad fidei nostræ stabilitatem, contra quosdam disputatores male crebrescentes. Sed non vincant patientiam nostram : nec tamen evertant fidem nostram. Cauti et circumspecti simus adversus novitates disputationum, humanarum utique, non divinarum. Apostolorum solemnitatem hodie celebramus, Apostolum monentem audiamus : « Profanas vocum novitates evita ; » multum enim proficiunt ad impietatem[2]. Volumus au- » tem vos sapientes quidem esse in bono, integros autem » a malo[3]. » Mortuus est Adam, sed serpens ille nondum est mortuus. Susurrat, et insibilare non cessat. Extremum illi supplicium reservatur : sed comites suæ damnationis inquirit. Audiamus amicum sponsi, zelantem sponso non sibi : « Zelo enim vos zelo Dei ; aptavi vos uni viro vir- » ginem castam exhibere Christo. Et timeo, inquit, ne » sicut serpens Evam seduxit astutia sua, sic et vestræ » mentes corrumpantur a castitate, quæ est in Christo[4]. » Verba apostolica omnes audivimus, omnes observemus, omnes serpentis venena caveamus. Non enim possumus

[1] Apoc. XI, 7. — [2] 2 Tim. II, 16. — [3] Rom. XVI, 19. — [4] 2 Cor. I, 2, 3.

dicere : Non audivimus, non novimus ; quando modo cantavimus : « In omnem terram exivit sonus eorum, et in » fines orbis terræ verba eorum[1]. » Currentia verba in fines terræ venerunt ad nos : excepimus, conscripsimus, lectores instituimus. Non tacet lector, parturit disputator : quare non cessat insidiator ?

SERMO CCC [2].

In solemnitate Martyrum Machabæorum (2), *I.*

I. Istum diem nobis solemnem gloria Machabæorum fecit : quorum mirabiles passiones, cum legerentur, non solum audivimus, sed etiam vidimus et spectavimus. Olim ista gesta sunt, ante incarnationem, ante passionem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi. In primo populo illo extiterunt, in quo Prophetæ extiterunt, qui hæc præsentia prædixerunt. Nec quisquam arbitretur, antequam esset populus Christianus, nullum fuisse populum Deo. Imo vero, ut sic loquar, quemadmodum se veritas habet, non nominum consuetudo, Christianus etiam ille tunc populus fuit. Neque enim post passionem suam cœpit habere populum Christus : sed illius populus erat ex Abraham genitus, cui perhibens testimonium ipse Dominus ait : « Abraham concupivit videre diem meum ; » et vidit, et gavisus est[3]. » Ergo ex Abraham natus est ille populus, qui servivit in Ægypto, et qui manu potenti per Moysen famulum Dei de domo servitutis liberatus,

[1] Psal. XVIII, 4. — [2] Alias de Diversis 109. — [3] Joan. VIII, 56.

per mare Rubrum fluctibus descendentibus ductus, in eremo exercitatus, legi subditus, in regno collocatur. Unde, sicut dixi, extiterunt Prophetæ, inde isti Martyres floruerunt. Nondum quidem erat mortuus Christus : sed Martyres eos fecit moriturus Christus.

II. Hoc ergo imprimis commendandum est Charitati Vestræ, ne, cum illos Martyres admiramini, putetis non fuisse Christianos. Christiani fuerunt : sed nomen Christianorum postea divulgatum factis antecesserunt. Sed videlicet quasi non eis erat confessio Christi, a rege impio et persecutore non cogebantur negare Christum, quod postea Martyres, cum cogerentur, ne facerent, similem gloriam consecuti sunt. Posteriores enim persecutores populi christiani, ad negandum nomen Christi compellebant eos quos persequebantur : illi in Christi nomine perseverantissime consistentes, patiebantur talia, qualia illos perpessos esse, cum legerentur, audivimus. Istis ergo Martyribus recentioribus, quorum millibus terra purpurata est, imperabatur et dicebatur a persecutoribus : Negate Christum. Quod non facientes, patiebantur talia, qualia et isti perpessi sunt. Istis vero dicebatur : Negate legem Moysi. Non faciebant : patiebantur pro lege Moysi. Isti pro nomine Christi, illi pro lege Moysi.

III. Existit aliquis Judæus, et dicit nobis : Quomodo istos nostros, vestros Martyres computatis? Qua impudentia eorum memoriam celebratis? Legite confessiones eorum : attendite si confessi sunt Christum. Cui respondemus : Vere, quia unus es ex eis qui in Christum non crediderunt, et fracti de oliva[1], oleastro succedente, foris aridi remanserunt; quid dicturus es unus ex perfidis? Non confitebantur illi aperte Christum, quia adhuc velabatur Christi mysterium. Testamentum enim Vetus

[1] Rom. XI, 17.

velatio est Novi Testamenti, et Testamentum Novum revelatio est Veteris Testamenti. Vide ergo de infidelibus Judæis patribus tuis, sed in malo fratribus tuis; vide quid de talibus dicat apostolus Paulus : « Usque nunc » quandiu legitur Moyses, velamen super corda eorum » positum est. Idipsum autem velamen in lectione veteris » Testamenti manet, quod non revelatur, quoniam in » Christo evacuatur. Cum transieris, inquit, ad Christum, auferetur velamen. Velamen, inquit, in lectione » Veteris Testamenti manet, quod non revelatur, quoniam » in Christo evacuatur[1] : » non lectio Veteris Testamenti, sed velamen quod ibi positum est. Lectio denique Veteris Testamenti non evacuatur, sed impletur ab illo qui dixit : « Non veni solvere legem, sed adimplere[2]. » Velamen ergo evacuatur, ut quod obscurum erat intelligatur. Hoc utique clausum erat, quia nondum clavis crucis accesserat.

IV. Intuere denique Domini passionem, pone tibi ante oculos in ligno pendentem, et tanquam leonem, cum voluit, recumbentem, atque ut occideret mortem, non necessitate, sed potestate morientem. Idipsum attende : vide quemadmodum in cruce dixit, « Sitio. » Et cum Judæi nescientes quid per eos ageretur, quid de nescientium manibus impleretur, spongiam cum aceto ligarent cum arundine, et ei sorbendam darent; ille hausto aceto respondit, « Perfectum est. Et inclinato » capite tradidit spiritum[3]. » Quis ita proficiscitur, ut ille defunctus est? Quanta veritate, quanta potestate, quam ille qui dixerat : « Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem iterum sumendi eam. Nemo » eam tollit a me; sed ipse eam pono a me, et iterum » sumo eam[4]. » Agnoscit regnum viventis, qui digne co-

[1] 2 Cor. III, 14-16. — [2] Matth. V, 17. — [3] Joan. XIX, 28. — [4] Id. X, 18.

gitaverit potestatem morientis. Hoc autem dixerat per Prophetam ipsis Judæis : « Ego dormivi[1]. » Tanquam diceret : Quid vos de mea morte jactatis ? Quid, quasi me viceritis, inaniter gloriamini? « Ego dormivi. » Ego dormivi, quia volui ; non quia sævistis. Ego implevi quod volui : vos in scelere remansistis. Accepto ergo aceto et hausto, dixit : « Perfectum est. » Quid perfectum est? Quod de me scriptum est. Quid de illo scriptum est? « Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt » me aceto[2]. » Circumspiciens ergo cuncta quæ gesta fuerant in passione ejus ; jam illi ante crucem caput agitaverant, jam fel dederant, jam ossa pendentis et extenti numeraverant, jam vestimenta divisa erant, jam super tunicam indivisibilem sortem miserant : circumspectis et quodam modo computatis omnibus quæ de ipsius passione Prophetæ prædixerant, restabat nescio quid, quod minus erat : « Et in siti mea potaverunt me aceto. » Ut hoc quod modicum remanserat adderetur, dixit, « Sitio. » Accepto quod minus erat, respondit, « Perfectum est. » Quo dicto, « Inclinato capite tradidit spiritum. » Tunc terræ fundamenta concussa sunt, tunc disruptis petris inferorum secreta patuerunt, tunc sepulcra mortuos reddiderunt ; et ut dicam propter quod totum diximus, quia jam tempus erat ut in mysterio crucis omnia quæ in Veteri Testamento velabantur, revelarentur, velum templi conscissum est.

V. Cœpit ergo ex illo Christus post resurrectionem apertissime prædicari. Cœperunt in eo quæ prædicta erant prophetica manifestissime impleri ; cœperunt eum Martyres constantissime confiteri. Ipsum Martyres in manifesto confessi sunt, quem tunc Machabæi in occulto confessi sunt : mortui sunt isti pro Christo in Evangelio revelato, mortui sunt illi pro Christi nomine in lege ve-

[1] Psal. III, 6. — [2] Id. LXIII, 22.

lato. Christus habet utrosque, Christus pugnantes adjuvit utrosque, Christus coronavit utrosque. Christus habet in ministerio suo utrosque, tanquam quidam potentissimus incedens cum agmine obsequentium, aliis præcedentibus, aliis sequentibus. Ipsum ergo potius intuere in carnis vehiculo præsidentem : et qui præcedunt, illi obsequuntur ; et qui sequuntur, illi devoti sunt. Nam ut noveris, aperteque noveris quia pro lege Moysi morientes, pro Christo sunt mortui ; audi ipsum Christum, o Judææ, audi ; et aperiatur tandem cor tuum, velum tollatur ab oculis tuis. « Si crederetis Moysi, crederetis et mihi. » Hoc audi, hoc accipe, si potes. Si a me velamen ablatum est, vide. « Si crederetis, inquit, Moysi, crederetis et » mihi : de me enim ille scripsit[1]. » Si de Christo Moyses scripsit ; qui pro lege Moysi veraciter mortuus est, pro Christo animam posuit. « De me, inquit, ille scripsit. » Qui servierunt linguæ confitentium, ei servivit calamus vera scribentium. Vos calamum Moysi quomodo intelligere poteritis, qui in calamo acetum ligastis? Utinam aliquando vinum ejus bibatis, cui adhuc blasphemando acetum propinatis.

VI. Machabæi ergo Martyres Christi sunt. Ideo non incongrue, neque importune, imo convenientissime dies eorum et solemnitas eorum a Christianis potius celebratur. Quid tale Judæi celebrare noverunt? Sanctorum Machabæorum basilica esse in Antiochia prædicatur : in illa scilicet civitate, quæ regis ipsius persecutoris nomine vocatur. Antiochum quippe regem persecutorem impium pertulerunt, et memoria martyrii eorum in Antiochia celebratur ; ut simul sonet et nomen persecutoris, et memoria coronatoris. Hæc basilica a Christianis tenetur, a Christianis ædificata est. Eorum ergo memoriam cele-

[1] Joan. v, 46.

brandam nos habemus, nos tenemus : apud nos passiones eorum millia per orbem terrarum sanctorum Martyrum imitata sunt. Nemo ergo dubitet, fratres mei, imitari Machabæos; ne cum imitatur Machabæos, putet se non imitari Christianos. Prorsus imitationis affectus ferveat in cordibus nostris. Discant viri mori pro veritate. Discant fœminæ, de matris illius tanta patientia, ineffabili virtute, quæ noverat servare filios suos. Habere noverat, quæ perdere non timebat. Isti in se singuli sentiendo, illa videndo in omnibus passa est. Facta mater septem Martyrum, septies martyr : a filiis non separata spectando, et filiis addita moriendo. Videbat omnes, amabat omnes. Ferebat in oculis, quod in carne omnes; nec solum non terrebatur, sed etiam exhortabatur.

VII. Hanc Antiochus persecutor velut matrem de cæteris matribus computavit. Persuade, inquit, filio tuo, ne pereat. Et illa : Plane filio meo vitam persuadebo, ad mortem cohortando : tu mortem vis persuadere, parcendo. Qualis autem allocutio, quam pia, quam materna, quam inter spiritales et carnales in ambiguo suspensa? « Fili, miserere mei. Fili, inquit, miserere mei, quæ te » novem mensibus in utero portavi, cui lac triennio dedi, » atque ad hanc ætatem perduxi : miserere mei [1]. » Omnes expectabant verba consequentia : Consenti Antiocho, noli deserere matrem tuam. Illa e contra, Consenti Deo, noli deserere fratres tuos. Si me quasi deseris, tunc me non deseris. Ibi te habebo, ubi ne perdam ulterius non timebo. Ibi te mihi servabit Christus, unde non tollet Antiochus. Deum timuit, matrem audivit, regi respondit, fratribus adhæsit, matrem traxit.

[1] 2 Mach. VII, 27.

SERMO CCCI[1].

In solemnitate SS. Machabæorum, II.

I. Magnum spectaculum positum est ante oculos fidei nostræ. Aure audivimus, corde vidimus optantem matrem ante se finire istam vitam filios suos : longe contrariis votis consuetudini humanæ. Omnes enim homines filios suos ex hac vita migrando præcedere volunt, non sequi : illa autem optavit posterior mori. Non enim amittebat filios, sed præmittebat : nec intuebatur quam vitam finirent, sed quam inchoarent. Desinebant enim vivere, ubi quandoque fuerant morituri; et incipiebant vivere, sine fine victuri. Parum est fuisse spectatricem, mirati sumus potius hortatricem. Fœcundior virtutibus, quam fœtibus : videns certantes, in quibus omnibus ipsa certabat; et in omnibus vincentibus ipsa vincebat. Una mulier, una mater, quomodo nobis ante oculos posuit unam matrem sanctam Ecclesiam, ubique exhortantem filios suos pro illius nomine mori, de quo eos concepit et peperit? Sic sanguine Martyrum impletus orbis præjactatis seminibus seges Ecclesiæ pullulavit. Unde hoc homini? nisi, quia « Salus justorum a Domino. et protector eorum » est in tempore tribulationis[2]. »

II. Vidimus, novimus protectorem fuisse Dominum in tempore tribulationis trium virorum illorum, qui ambulabant inter ignes innoxios, et Dominum sine ulla

[1] Alias de Diversis 110. — [2] Psal. XXXVI, 39.

læsione laudabant. Ubi homo sæviebat, flamma parcebat. Vidimus, novimus quemadmodum salus eorum justorum a Domino fuit, ut in ignem mitterentur, et illum asperum regem, quem loquendo irritaverant, vivendo converterent. Credidit quippe in eorum Deum, et proposuit edictum, ut quicumque blasphemaret Deum Sidrach, Misach et Abdenago [1], in interitum iret, et domus ejus in direptionem. Quam dissimilis jussio primæ jussioni! Qualis prima jussio? Pereat qui statuam auream non adoraverit. Qualis secunda? Pereat qui Deum verum blasphemaverit. Fideles homines non mutati, infidelem hominem mutaverunt. Illum in perfidia stare non permiserunt, quia ipsi in fide steterunt. Salus ergo illorum manifeste a Domino fuit. Quando illi non ardebant et laudabant, aderat Dominus. Quando isti ardebant, confitebantur, tamen moriebantur, ubi erat Dominus? An forte illi justi erant, isti peccatores? Audivimus enim istos paulo ante, cum passio eorum legeretur, confiteri peccata sua, et dicere, quoniam omnia illa irascente Domino sibi, sed et paterno merito paterentur [2]. Quid illi? Legite, et videbitis etiam ipsos peccata propria confiteri, et dicere se merito perpeti [3]. » Æqualiter justi, confessores æqualiter peccatorum; et ideo justi, quia confessores æqualiter peccatorum. Ideo irreprehensibiles, quia non mendaces. « Si enim dixerimus, ait Joannes, quia peccatum non habemus; nos ipsos decipimus, et veritas » in nobis non est. Si autem peccata nostra confessi fuerimus, fidelis est et justus, qui dimittat nobis peccata, » et emundet nos ab omni iniquitate [4]. » Ad justos ergo pertinet confessio peccatorum : ad superbos pertinet defensio meritorum. Pariter ergo justi peccata confitentes,

[1] Dan. III, 96. — [2] 2 Mach. VII, 18 et 32. — [3] Dan. III, 28. — [4] 1 Joan. I, 8, 9.

pariter Deo gloriam dantes, pariter pro ejus legibus mori parati. Quare illi ab ignibus liberantur, isti ab ignibus consumuntur? Ergo illis Deus aderat, hos deseruerat? Absit : imo utrisque affuit; illis in aperto, istis in occulto. Illos visibiliter liberabat : istos invisibiliter coronabat. Illi quidem de morte liberati sunt; sed in hujus vitæ tentatione manserunt : ab igne liberati, ad pericula reservati : uno tyranno victo, adhuc certaturi cum diabolo. Fratres mei, sicut Christiani intelligite. Machabæi melius et tutius liberati sunt. Ab illis tribus viris, cæteris remanentibus, illa una tentatio superata est : ab istis ista vita finita, quæ tota tentatio est. Deinde divino judicio, occulto procul dubio, sed tamen justo, Nabuchodonosor meruit converti, Antiochus meruit obdurari. Ille invenit misericordiam, iste auxit superbiam.

III. Sed quantum et quousque auxit superbiam? « Vidi impium exaltari super cedros Libani. » Quousque? quandiu? « Transivi, et ecce non erat : et quæsivi eum, » et non est inventus locus ejus[1]. » Bene : quæsisti, et non invenisti, quia transisti. Vis videre impium non esse? vis quærere eum, et locum ejus non invenire? Transi. Quid dico : Transi? Noli expavescere : non dixi : Morere : Putasti enim me dixisse : Transi de hac vita, et ideo expavisti, quia non transisti. Quid est, non transisti? Non transisti erectione cordis, temporalis felicitatis illecebras; non transisti blandimenta carnis, non transisti suggestiones sæculi cor titillantes et immittentes timorem miseriarum humanarum. Ideo in hoc mundo putas esse felicitatem, in hoc mundo non putas esse calamitatem. Felicitas regni cœlorum non tetigit cor tuum, non inde aspersa est æstibus tuis aura refrigerii. Quando tibi dicitur : Falsa est felicitas mundi; etsi non audeas ita dicere[2],

[1] Psal. XXXVI, 35, 36. — [2] *Forte* contradicere.

video tamen in corde tuo, forte os torques, subsannas, irrides, et dicis tibi : O si hic mihi bene sit! postea quid futurum sit nescio. Et non est parum, quia vel nescio dicis : ne forte etiam hoc dicas : « Exiguum et cum tædio » est tempus vitæ nostræ, et non est reversio in fine ho- » minis, et non est qui agnitus sit reversus ab inferis[1]. » Vel nescio dic. Confessio ignorantiæ, gradus est scientiæ. Sic ergo te alloquar, tanquam mihi dicas. Nescio quid post mortem futurum sit : prorsus ignoro an beati futuri sint justi, et miseri peccatores; an utrique pariter non sint futuri. Illud tamen quamvis nescias, non audebis dicere post mortem beatos futuros peccatores, miseros justos. Non potes dicere, illos etsi suspicaris pariter non futuros, in meliori tamen statu futuros impios, et justos in malis post mortem futuros. Nec ignorantia tua tibi potest suggerere hoc. Ergo potes dicere : Utrum bene sit post mortem justis, et male post mortem impiis, an utrique pariter sine sensu futuri sint, nescio. O si hic mihi bene sit, cum vivo, cum sentio! Vides quia nondum transisti. Istas, inquam, istas cogitationes terrenas, pulvereas, fumeas, vaporeas, carnales, mortales nondum transisti. Ideo tibi videtur impius exaltari super cedros Libani : ideo quæris locum ejus, et invenis, quia non transisti.

IV. Locum ejus quæris, et invenis; sed hic. Habet locum suum in hoc sæculo. Non enim frustra a Deo præscio crearetur, aut frustra nutriretur, aut frustra super eum sol oriretur, et pluvia funderetur, frustra ei maligno et male viventi tanta Dei patientia parceretur. Non est hoc frustra : habet hic locum suum. Et si non omnia possumus nos invenire : sed Deo nota sunt omnia, qui novit cuncta disponere. Ecce, ut de aliis taceamus, qualem locum hic habuit iste miser Antiochus? Per eum po-

[1] Sap. II, 1.

pulus Dei flagellatus est et probatus : per eum isti sancti juvenes coronati. Ergo habuit hic locum suum. Malus erat ; sed bene illo usus est, qui malus esse non potest. Sicut enim mali homines male utuntur creaturis bonis : sic Creator bonus bene utitur hominibus malis. Novit quid inde agat, qui totum creavit humanum genus. Aurifex portat, aurifex appendit, aurifex librat. Pictor novit ubi ponat nigrum colorem, ut sit decora pictura ; et Deus nescit ubi ponat peccatorem, ut sit ordinata creatura? Nisi Deus anterioribus sæculis servaret sua patientia peccatores, unde nascerentur hodie tot fideles? Alii mali servantur, ut boni inde nascantur. Boni gratia Dei : nam tota damnata est massa peccati. Quid diabolo nequius? Et de illius nequitia quanta bona fecit Deus? Non funderetur pro salute nostra sanguis Redemptoris, nisi per nequitiam desertoris. Lege Evangelium, et vide quid ibi scriptum est : « Immisit diabolus in cor Judæ, ut » traderet Christum [1]. » Malus diabolus, malus Judas : qualis organarius, tale organum. Usus est ergo male diabolus suo vase : usus est ambobus Dominus bene. Conati sunt ergo ad nostram perniciem : Deus hoc vertere dignatus est ad nostram salutem.

V. Tradidit Judas Christum, et damnatus est. Judas tradidit, et damnatur : tradidit Filium Pater, et glorificatur. Tradidit, inquam, Judas Magistrum, et damnatur : tradidit se ipse Filius, et laudatur. Quomodo Judas tradidit Christum, omnes novimus : expectatis fortassis audire quomodo Pater tradidit Filium. Et hoc nostis : sed commemorabo, ut recordemini. Audi Apostolum dicentem de Deo Patre : « Qui proprio Filio non pepercit, sed » pro nobis omnibus tradidit illum [2]. » Audi et de Filio : « Qui me, inquit, dilexit, et tradidit semetipsum pro

[1] Joan XIII, 2. — [2] Rom. VIII, 32.

» me[1]. » Duos jam vide traditores : Patrem Filii traditorem, Filium sui ipsius traditorem, sed utrumque salvatorem, quia utrumque creatorem. Judas ergo quid fecit? Quid enim boni fecit? Bonum de illo factum est, non ipse bonum fecit. Neque enim ait Judas : Tradam Christum, ut liberetur genus humanum. In Juda tradidit avaritia, in Deo misericordia. Non redditum est Judæ, nisi quod fecit, non quod de illo Deus fecit.

VI. Quare ista diximus? Quia est in hoc sæculo impio locus : et prorsus novit Dominus qui sunt ejus[2]; et novit quid pro ipsis faciat, de illis qui non sunt ejus. Sed tu si transieris, si terrena calcaveris, si non frustra sursum cor te habere responderis : transeundo quæres locum impii, et non invenies. In illa enim vita futura quis locus impii? Numquid adhuc opus habemus exerceri malis? Numquid necesse habet aurum adhuc purgari per paleam? Totus enim mundus fornax aurificis. Ibi justi tanquam aurum : ibi impii tanquam palea. Ibi tribulatio sicut ignis : ibi Deus sicut aurifex. Pius Deum laudat, aurum rutilat : impius Deum blasphemat, palea fumat. Ad unam tribulationem, tanquam ad unum ignem, ille purgatur, ille vastatur : sed Deus aurifex in utroque laudatur.

VII. Dicam, charissimi, exhortans vos et me ipsum. Cogitationes carnales in adjutorio Domini transeamus, sursum cor habeamus, de vita futura cogitemus : ubi cum fuerit cor tuum, transisti. Ubi est impius? Non ibi erit. Hic necessarius erat : ibi quæres eum, et non invenies locum ejus. Quando ergo videtis, fratres, qui ex fide vivitis, quorum cor rectum est, qui futuram eamdemque veram et sempiternam felicitatem speratis; quando videtis gaudentes et lætantes homines in ista falsa et de-

[1] Galat. II, 20 — [2] 2 Tim. II, 19.

ceptoria felicitate, si pii estis, dolete; si sani estis, flete. Sic enim et ille cui commoti sunt pedes, reprehendit se, quia Deum cœperat accusare, et ibi jam erat; sed pene fuit, paulominus fuit. Non negavit Deo scientiam : sed tanquam motis pedibus nutavit. Quid est nutare? Dubitare. Quando autem se reprehendit, quod cor rectum non habuit, quid dixit? Quare mihi turbati sunt pedes? « Quia zelavi, inquit, in peccatoribus, pacem peccatorum videns. » Quia vidi divites iniquos, zelavi; et dixi, quia perdidi justitiam, et« Sine causa justificavi cor meum, » et lavi inter innocentes manus meas. » Et cum dubito, sic cœpi cognoscere, « Sic cœpi, inquit, cognoscere : hoc » labor est ante me. » Magnus labor, istam solvere quæstionem. Vere labor est. Bene est illi, et malus est; male est illi, et bonus est : et super ambos Deus judex est. Justus ergo judex dat bona malis, et mala bonis. « Labor » est ante me. » Sed quousque labor est? « Donec introeam in sanctuarium Dei, et intelligam in novissima [1]. » Ergo si intellexeris in novissima, erit requies inventionis, peribit labor quæstionis.

VIII. Intellige in novissima, ubi nemo erit felix malus, nemo infelix bonus. Quid enim ait? « Quid enim mihi » est in cœlo? » Postea cognovi quid mihi est in cœlo, cum intrarem in sanctuarium Dei, et intelligerem in novissima. « Quid enim mihi est in cœlo? » Incorruptio, æternitas, immortalitas, nullus dolor, nullus timor, nullus beatitudinis finis. « Quid ergo mihi est in cœlo? » quid mihi servatur in cœlo? « Et a te quid volui super » terram? Quid enim mihi est in cœlo? » Quid, dicam quid? Quando explicabo quid? Ideo hoc admirans dixit, non explicans, « Quid enim mihi est, » inquit. Quare non dicis quid? Quomodo dico : « Quod oculus non vidit,

[1] Psal. LXXII, 3-5.

» nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit[1]? » Calcate deorsum quid; quia nihil est : sperate sursum quid; quia explicari non potest. Et hanc fidem habentes, nolite zelare in peccatoribus, quando videtis eos quasi felices, falso felices, revera infelices. Et vos « Lætamini » in Domino[2]. » Et si habetis forte secundum tempus divitias, honores, potestates, nolite inde vos putare felices. Scienti lætari in Domino, et intelligenti in novissima, felicitas mundi non est honor, sed onus. Felix homo secundum sæculum periclitatur, ne ipsa felicitate, non in corpore, sed in anima corrumpatur. Nam ista felicitas falsa est. Tales, etsi videntur aliquid esse in hoc sæculo, non lætantur, in præceptis Domini delectantur. Tunc quod jubet Deus, præponitur mundo, et blandienti et minanti : calcatur omne visibile, transitur; cogitando, non ambulando, transitur. Non dixi, omne visibile; facile est enim transire quod calcas : sed transitur, dixi omne mutabile. Quoniam quidquid visibile, mutabile : non autem quidquid mutabile, visibile : quia et animus mutabilis est, et tamen invisibilis. Transi omne quod videtur; transi et quod non videtur, et tamen mutatur : ut venias ad eum, qui nec videtur, nec mutatur. Cum veneris ad eum, venies ad Deum.

IX. Sed modo ambula ex fide, mores compone. Longe in alto est ille : nutri pennas. Crede quod nondum potes videre, ut merearis videre quod credis. Tanquam peregrini vivamus, transire nos cogitemus; et minus peccabimus. Agamus potius Domino Deo nostro gratias, quia hujus vitæ ultimum diem et brevem esse voluit et incertum. A prima infantia usque ad decrepitam senectutem breve spatium est. Qui tam diu vixerat, quid ei profuisset si Adam hodie mortuus esset? Quid diu est, ubi finis

[1] I Cor. II, 9. — [2] Psal. XXXI, 11.

est? Hesternum diem nemo revocat : hodiernus a crastino urgetur, ut transeat. Ipso parvo spatio bene vivamus, et illo eamus, unde non transeamus. Et modo cum loquimur utique transimus. Verba currunt, ex ore volant : sic actus nostri, sic honores nostri, sic miseria nostra, sic ista felicitas nostra. Totum transit : sed non expavescamus; « Verbum Domini manet in æternum[1]. »

SERMO CCCII[2].

In solemnitate Martyris Laurentii, I.

I. Beati martyris Laurentii dies solemnis hodiernus est. Huic solemnitati sanctæ lectiones congruæ sonuerunt. Audivimus, et cantavimus, et Evangelicam lectionem intentissime accepimus. Martyrum ergo vestigia imitando sectemur, ne solemnitates eorum inaniter celebremus. Cujus autem meriti sit memoratus Martyr, quis ignorat? Quis ibi oravit, et non impetravit? Quam multis infirmis meritum ejus etiam temporalia beneficia præstitit, quæ ille contempsit. Concessa sunt enim, non ut precantium permaneret infirmitas; sed ut deterioribus concessis, amor fieret ad appetenda meliora. Quædam enim plerumque parva et ludicra concedit pater parvulis filiis, quæ maxime, nisi acceperint, plorant. Benigna et paterna indulgentia hæc impertit, hæc donat, quæ non vult permanere in filiis suis jam grandiusculis, jam proficientibus. Donat ergo pueris nuces, quibus servat hære-

[1] Isaï. XL, 8. — [2] Alias de Diversis III.

ditatem. Ludentibus et de quibusdam ludicris se oblectantibus cedit paterna pietas, ne deficiat ætatis infirmitas. Blandientis est hoc, non ædificantis. Quod ædificaverunt Martyres, quod capere potuerunt, quod grandi corde ceperunt, propter quod sanguinem fuderunt, audistis in Evangelio, « Merces vestra copiosa est in cœlis[1]. »

II. Verumtamen, charissimi, cum duæ vitæ sint, una ante mortem, alia post mortem; ambæ istæ habuerunt et habent amatores suos. Qualis sit brevis hæc vita, quid describere opus est? Experimur quam ærumnosa, quam querulosa : circumdata tentationibus, plena timoribus; ardens cupiditatibus, subdita casibus; in adversis dolens, in prosperis tumens; lucris exultans, damnis excrucians. Et in ipsis lucris exultatione trepidat, ne quod acquisivit, amittat; ne propter hoc quæratur, qui antequam haberet non quærebatur. Vera infelicitas, mendosa felicitas. Humilis cupit ascendere, sublimatus timet descendere. Qui non habet, invidet habenti; qui habet, contemnit non habentem. Et quis explicet verbis hujus vitæ tantam et tam conspicuam fœditatem? Et tamen ista fœditas habet amatores suos tales, ut optemus invenire paucissimos, qui sic diligant æternam vitam, quam finire non possunt, quomodo ista diligitur, quæ et cito finitur, et si protendatur, quotidie timetur, ne per horas singulas finiatur. Quid faciamus? Quid agamus? Quid dicamus? Quos comminationis aculeos, quos exhortationis ignes admoveamus cordibus pigris et duris, et terreni stuporis glacie congelatis, ut torporem mundi aliquando decutiant, et in æterna inardescant? Quid, inquam, faciamus? quid dicamus? Adjacet mihi, et interim occurrit, quia res ipsæ quotidianæ admonent nos, et suggerunt quid dicamus. Ab amore hujus temporalis

[1] Matth. v, 12.

vitæ, accede, si fieri potest, ad amandam æternam vitam, quam Martyres amaverunt, qui hæc temporalia contempserunt. Rogo, obsecro, exhortor, non solum vos, sed vobiscum et nos, diligamus æternam vitam. Nolo amplius, cum sit amplior; sic eam diligamus, quomodo diligitur temporalis ab amatoribus suis : non quomodo temporalis vita dilecta est a sanctis Martyribus. Istam enim aut nihil, aut minimum dilexerunt, et ei facile sempiternam præposuerunt. Non ergo Martyres attendi, quando dixi : Diligamus æternam, quomodo diligitur temporalis : sed quomodo diligitur temporalis ab amatoribus suis, sic diligamus æternam, cujus amorem Christianus profitetur.

III. Ideo enim Christiani facti sumus, non propter hanc temporalem vitam. Quam multi enim Christiani immaturi rapiuntur, et sacrilegi homines usque ad decrepitam ætatem in hac vita perdurant? Sed rursus et apud eos multi moriuntur immaturi. Multa damna Christianorum, et lucra impiorum : et rursus multa damna impiorum, et lucra Christianorum. Et multi honores impiorum et abjectiones Christianorum : et rursus multi honores Christianorum, et abjectiones impiorum. Cum sint ergo ista bona et mala utrisque communia, numquid, fratres, quando Christiani facti sumus, propter mala ista devitanda, vel bona adipiscenda, nomen Christo dedimus, et frontem tanto signo subjecimus? Christianus es, in fronte portas crucem Christi. Character tuus docet quid profitearis. Quando ille in cruce pendebat, quam crucem portas in fronte; (non signum ligni te delectat, sed signum pendentis :) quando ergo ille pendebat in cruce, sævientes circumspiciebat, insultantes ferebat, pro inimicis orabat. Medicus etiam cum occideretur, suo sanguine ægrotos sanabat. Dixit enim : « Pater, ignosce

» illis, quia nesciunt quid faciunt[1]. » Nec ista vox vacua vel inanis fuit. Et ex ipsis postea millia crediderunt in eum, quem occiderant, ut discerent pati pro ipso, qui pro ipsis et ab ipsis passus est. Hinc ergo intelligitur, fratres, ab isto signo, ab isto charactere, quem accipit Christianus, etiam cum fit catechumenus; hinc intelligitur quare sumus Christiani, quia non propter temporalia et transeuntia, vel bona, vel mala, sed propter vitanda mala quæ non transibunt, et propter adipiscenda bona quæ terminum non habebunt.

IV. Verumtamen, ut dicere cœperam, fratres, quod admonueram, quod proposueram, obsecro vos, attendamus, quomodo diligatur vita ista temporalis ab amatoribus suis; in quam magno timore sunt homines, ne moriantur morituri. Videas hominem tremere, fugere, latebras quærere, defensiones aucupari, rogare, provolvi; si fieri potest, quidquid habet, dare, ut vita donetur, ut uno die plus vivatur, ut ætas incerta semper aliquanto diutius protendatur. Tanta faciunt homines : quis tale aliquid pro vita æterna? Alloquamur amatorem præsentis vitæ : Quid agis, quid festinas, quid trepidas, quid fugis, quid latebras quæris? Ut vivam, inquit. Certe ut vivas? Ut vivas semper victurus? Non. Non ergo mortem satagis auferre, sed differre. Qui tanta agis, ut paulo serius moriaris, age aliquid, ut nunquam moriaris.

V. Quam multos invenimus qui dicant : Tollat fiscus res meas, ut serius moriar : quam raro invenimus qui dicat : Tollat Christus res meas, ut nunquam moriar. Et tamen, o amator temporalis vitæ, si tollat fiscus, te spoliat in hoc sæculo; si tollat Christus, tibi servat in cœlo. Propter hanc vitam volunt habere homines unde

[1] Luc. XXIII, 34.

vivant, et propter hanc volunt dare unde vivant. Quod tibi servas unde vivas, hoc das ut vivas, forte fame defecturus. Et tamen dicis : Tollat, quid ad me? Mendicare volo. Das unde vivis, mendicare paratus ut vivas. Paratus es, datis etiam necessariis, mendicare in hoc mundo; et non es paratus, erogatis superfluis, regnare cum Christo? Rogo, appende. Si aliqua statera æquitatis invenitur in arca cordis tui, profer illam, et hæc duo impone in illa, et appende : Mendicare in hoc mundo, et regnare cum Christo. Non est quod appendere. Non enim in illius rei comparatione habet hoc aliquod pondus. Si dicerem regnare in hoc mundo, et regnare cum Christo, non esset quod appendere. Pœnitet me dixisse, appende : prorsus non est quod appendere. « Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur[1]? » Qui autem non passus fuerit detrimentum animæ suæ, ipse regnabit pro Christo. Quis autem in hoc mundo regnat securus? Fac quia regnat securus : numquid regnat æternus?

VI. Illud advertite, quod proponebam, quales amatores habeat præsens vita, temporalis vita, brevis vita, fœda vita, quales habeat amatores. Fit plerumque homo propter hanc vitam nudus, mendicus. Quæris ab eo quare? Sic respondet : Ut viverem. Quid amasti, et quid amans quo pervenisti? Quid dicturus es male amatæ perverse amator? Quid dicturus es huic amatæ vitæ tuæ? Dic, alloquere, blandire, si potes. Quid dicturus es? Ad istam nuditatem me perduxit pulchritudo tua. Clamat tibi : Fœda sum, et tu amas? Clamat : Dura sum, et tu amplecteris? Clamat : Volatica sum, et tu sequi conaris? Ecce respondet tibi amata tua : Non te-

[1] Matth. xvi, 26.

cum stabo : etsi tecum aliquantum ero, non tecum permanebo. Nudare te potui, beare non potui.

VII. Ergo quoniam Christiani sumus, implorato adjutorio Domini Dei nostri adversus blanditias male amatæ, amemus illius pulchritudinem vitæ, « Quam nec oculus » vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit[1]. » Hanc enim præparavit Deus diligentibus se; et ipsa vita ipse Deus est. Acclamastis, suspirastis. Amemus hanc fortiter. Donet Dominus ut amemus. Illi lacrymas pro hac, non solum adipiscenda, sed etiam diligenda fundamus. Quid monituri sumus, quid demonstraturi? Numquid libros recitamus, ut ostendamus quam sit ista incerta, quam transitoria, quam pene nulla, quam verum sit quod scriptum est : « Quæ enim est vita vestra ? Vapor » est ad modicum apparens, deinceps exterminabitur[2]. » Vivebat heri, non est hodie : paulo ante videbatur, modo non est qui videbatur. Deducitur homo ad sepulcrum : redeunt tristes, cito obliviscentes. Dicitur quam nihil est homo : et hoc dicit ipse homo; et non corrigit se homo, ut non nihil, sed aliquid sit homo. Hujus ergo amatores Martyres fuerunt, et hujus vitæ acquisitores sunt. Habent quod amaverunt, uberius habebunt in resurrectione mortuorum. Hoc ergo iter nobis magnis suis passionibus straverunt.

VIII. Sanctus Laurentius archidiaconus fuit. Opes Ecclesiæ ab illo a persecutore quærebantur, sicut traditur; unde tam multa passus est, quæ horrent audiri. Impositus craticulæ, omnibus membris adustus est, pœnis atrocissimis flammarum excruciatus est : vincens tamen omnes corporis molestias magno robore charitatis, adjuvante illo qui talem fecerat. « Ipsius enim sumus figmen- » tum, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ

[1] 1 Cor. II, 9. — [2] Jacob. IV, 15.

» præparavit Deus, ut in illis ambulemus[1]. » Ut autem accenderet in iram persecutorem hoc fecit, non illum volens irasci, sed suam fidem cupiens posteris commendare, et quam securus moreretur ostendere : « Pergant, » inquit, mecum vehicula in quibus apportem opes Eccle- » siæ. » Missa sunt vehicula, oneravit ea pauperibus, et redire jussit, dicens : « Hæ sunt opes Ecclesiæ. » Et verum est, fratres : magnæ opes sunt Christianorum, necessitates egentium ; si intelligamus ubi debeamus servare quod habemus. Ante nos sunt egentes : ibi si servaverimus, non perdemus. Non timemus ne aliquis tollat : ille enim qui dedit servat. Nec meliorem possumus invenire custodem, nec fideliorem promissorem.

IX. Hoc ergo cogitantes, impigre Martyres imitemur, si volumus nobis prodesse solemnitates, quas celebramus. Semper hæc admonuimus, fratres, nunquam cessavimus, nunquam tacuimus. Vita æterna diligenda est, præsens contemnenda est. Bene vivendum est, bonum sperandum est. Mutandus est, qui malus erat; mutatus instruendus est; instructus perseverare debet. « Qui enim » perseveraverit usque in finem, hic salvus erit[2]. »

X. Sed dicunt multi mali multa mala. Et quid velles tu? An a malis bona? Noli quærere uvam in spinis : prohibitus es. « Ex abundantia cordis os loquitur[3]. » Si aliquid potes, si tu jam non es malus, opta malo ut sit bonus[4]. Quid sævis in malos? Quia mali sunt, inquis. Addis te illis, sæviendo in illos. Consilium do : displicet tibi malus, non sint duo. Reprehendis, et adjungeris? auges ejus numerum, quem condemnas? De malo vis vincere malum? de malitia vincere malitiam? Erunt duæ malitiæ, ambæ vincendæ. Non audis consilium Domini

[1] Ephes. II, 10. — [2] Matth. X, 22, et XXIV, 13. — [3] Luc. VI, 45. — [4] Beda et Florus ad Rom. XII.

tui per Apostolum, « Noli vinci a malo, sed vince in » bono malum[1]? » Forte ille pejor est : cum et tu sis malus, duo tamen mali. Ego vellem ut vel unus esset bonus. Postremo sævit usque ad mortem. Quid et post mortem, ubi ad illum malum jam non pervenit pœna, et alterius mali tota exercetur malitia? Hoc insanire est, non vindicare.

XI. Quid vobis dicam, fratres mei? quid vobis dicam? Non vobis placeant tales? Ita-ne vero de vobis sensurus sum, quia placent vobis tales? Absit a nobis, ut sentiamus ista de vobis. Sed parum est ut tales displiceant vobis, parum est : est aliquid quod de vobis exigendum est. Ne quis dicat : Deus novit quia nolui fieri. Ecce duas res dixisti : et non feci, et nolui fieri. Adhuc parum est. Parum est prorsus si noluisti, si non etiam prohibuisti. Habent mali judices suos, habent potestates suas : de quibus Apostolus ait : « Non enim sine causa gladium portat. » Vindex est enim in iram, sed ei qui male agit. » In iram vindex ei qui male agit. « Quod si malum, inquit, feceris, » time. Non enim sine causa gladium portat. Vis autem » non timere potestatem? Bonum fac, et habebis laudem » ex illa[2]. »

XII. Quid ergo, ait aliquis, sanctus Laurentius malum fecerat, ut a potestate occideretur? Quomodo in illo impletum est, « Bonum fac, et habebis laudem ex illa[3], » quando propter bonum tantos cruciatus meruit ex illa? Si non haberet laudem ex illa, hodie non honoraretur, non a nobis prædicaretur, non tanto præconio laudaretur. Habet ergo laudem ex illa, etiam nolente illa. Non enim ait Apostolus : Bonum fac, et laudabit te potestas ipsa. Bonum enim fecerunt Apostoli omnes et Martyres, et non eos laudaverunt, sed interfecerunt potius potestates. Ergo

[1] Rom. XII, 21. — [2] Rom. XIII, 3, 4. — [3] Beda et Florus ad Rom. XIII.

si diceret : Bonum fac, et laudabit te potestas, deciperet te. Modo autem temperavit verba, circumspexit, appendit, moderatus est, circumcidit. Discite quod audistis : « Bonum fac, et habebis laudem ex illa ; » etiam ipsa laudante, si bona est. Si autem iniqua est, mortuus pro fide, pro justitia, pro veritate, habebis laudem ex illa, etiam sæviente illa. Ex illa enim habebis non ipsa laudante, sed ipsa tibi laudis occasionem præbente. Ergo bonum fac, et habebis, et securus eris.

XIII. Sed malus ille tanta fecit, tantos oppressit, tantos ad mendicitatem egestatemque perduxit. Habet judices suos, habet potestates suas. Ordinata est respublica. « Quæ enim sunt, a Deo ordinatæ sunt[1]. » Tu quare sævis? Quam potestatem accepisti, nisi quia non sunt ista publica supplicia, sed aperta latrocinia? Quid enim? Considerate in ipsis ordinibus potestatum, destinatum supplicio et damnatum, cui gladius imminet, non licere feriri, nisi ab illo qui ad hoc militat. Militat Quæstionarius : ab illo percutitur damnatus. Si damnatum, jam supplicio destinatum, percutiat Exceptor, nonne et damnatum occidit, et tanquam homicida damnatur? Certe quem occidit, jam damnatus erat, jam supplicio destinatus : sed inordinate ferire, homicidium est. Si homicidium est, inordinate ferire damnatum ; quid est, rogo vos, velle ferire inauditum, velle ferire non judicatum, velle ferire nulla accepta potestate hominem malum? Non enim malos defendimus, aut dicimus malos non esse malos. Reddent inde rationem qui judicant. Quare de morte aliena tu vis reddere difficultatem rationis qui non portas sarcinam potestatis? Liberavit te Deus, ut non sis judex : quid tibi usurpas alienum? De te redde rationem.

[1] Rom. XIII, 1.

XIV. O Domine, quomodo pupugisti corda sævientium, quando dixisti : « Qui sine peccato est, prior in » illam lapidem mittat[1]. » Verbo gravi et acuto compunctis cordibus conscientias suas agnoverunt, et justitiæ præsenti erubuerunt; et unus post unum abscedentes, solam mulierem miseram reliquerunt. Sed non fuit sola rea : quia cum illa erat judex, nondum judicans, sed misericordiam prærogans. Dimissæ sunt enim, discedentibus sævientibus, misera et misericordia. Et ait illi Dominus : « Nemo te condemnavit? Respondit : Nemo, Domine. » Nec ego, inquit, te damnabo : vade, et deinceps jam » noli peccare. »

XV. Sed tanta mihi fecit miles iste. Vellem nosse, si militares, utrum similia non faceres. Nec volumus talia fieri a militibus, quibus pauperes opprimuntur : volumus et ipsos audire Evangelium. Non enim benefacere prohibet militia, sed malitia. Venientes autem milites ad baptismum Joannis, dixerunt : « Et quid nos faciemus? » Ait illis Joannes : « Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis; sufficiat vobis stipendium vestrum[2]. » Et vere, fratres, si tales essent milites, felix esset ipsa respublica. Sed non solum miles talis esset, sed et telonearius talis esset, qualis ibi describitur. Nam dixerunt ei publicani, id est, telonearii : « Et nos quid faciemus? » Responsum est : « Nihil amplius exigatis, quam constitutum est vobis. » Correptus est miles, correptus est telonearius : corrigatur et Provincialis. Habes universalem directam correctionem. Quid faciemus omnes? « Qui » habet duas tunicas, communicet cum non habente; et » qui habet escas, similiter faciat[3]. » Volumus ut audiant milites quod præcepit Christus : audiamus et nos. Non

[1] Joan. VIII, 7. — [2] Luc. III, 14. — [3] Ibid. 11.

enim Christus illis est, et nobis non est. Omnes audiamus, et concorditer in pace vivamus.

XVI. Oppressit me, cum essem negotiator. Tu ipsum negotium bene egisti? In ipso negotio fraudem non fecisti? In ipso negotio falsum non jurasti? non dixisti: Per illum qui me trajecit, per ipsum mare, quia tanti emi, quod non tanti emisti? fratres, dico vobis expresse, et quantum Dominus donat, libere: Non sæviunt in malos, nisi mali. Alia est potestatis necessitas. Nam judex plerumque cogitur eximere gladium, et ferire nolens. Quantum enim ad ipsum pertinet, volebat servare sententiam incruentam: sed perire noluit forte publicam disciplinam. Pertinuit ad ejus professionem, ad ejus potestatem, ad ejus necessitatem. Ad te quid pertinet, nisi rogare Deum, « Libera nos a malo? » O qui dixisti, « Libera nos a malo: » liberet te Deus a te ipso.

XVII. Ad summam, fratres, quid vitemus? Omnes Christiani sumus: nos etiam majoris periculi sarcinam sustinemus. Sæpe de nobis dicitur: Ivit ad illam potestatem: et quid quærit episcopus cum illa potestate? Et tamen omnes nostis quia vestræ necessitates nos cogunt venire quo nolumus: observare, ante ostium stare, intrantibus dignis et indignis expectare, nuntiari, vix aliquando admitti: ferre humilitates, rogare, aliquando impetrare, aliquando tristes abscedere. Quis vellet hæc pati, nisi cogeremur? Dimittamur, non illa patiamur, nemo nos cogat: ecce concedatur nobis, date nobis ferias hujus rei. Rogamus vos, obsecramus vos, nemo nos cogat: nolumus habere rationem cum potestatibus: novit ille, quia cogimur. Et ipsas potestates sic habemus, quomodo Christianos habere debemus, si Christianos in eadem potestate invenimus; et paganos, quomodo paganos habere debemus; omnibus bona volentes. Sed moneam, inquit, po-

testates, ut bona faciant. Vobis præsentibus monituri sumus? Scitis, si monuimus? Nescitis, sive fecerimus, sive non fecerimus. Hoc novi, quia nescitis, et temere judicatis. Tamen, fratres mei, obsecro vos, de potestatibus potest mihi dici : Moneret illum, et bona faceret. Et respondeo ego : Monui, sed non me audivit. Et ibi monui, ubi tu non audisti. Populum quis monet in parte? Vel potuimus unum hominem in parte admonere, et dicere : Sic age, vel sic age, ubi alius nullus esset. Quis ducat populum in partem, et nullo sciente moneat populum?

XVIII. Ista necessitas nos coëgit talia vobis loqui, ne malam rationem reddamus Deo de vobis; ne dicatur nobis : Tu moneres, tu dares, ego exigerem[1]. Avertite ergo vos, ergo omnino avertite vos ab istis cruentis factis. Non ad vos pertineat, cum talia videtis et auditis, nisi misereri. Sed malus mortuus est. Bis dolendus est; quia et mortuus, et malus. Bis dolendus; quia bis mortuus, et temporaliter, et in æternum. Nam si bonus mortuus esset, affectu humano doleremus; quia deseruit nos, quia volebamus eum nobiscum vivere. Mali plus dolendi sunt; quia post hanc vitam a pœnis æternis excipiuntur. Dolere ergo ad vos pertineat, fratres mei; dolere ad vos pertineat, non sævire.

XIX. Sed parum est, ut dixi, parum est, ut non faciatis, parum est ut doleatis, nisi etiam ea quæ ad populi pertinent potestatem pro viribus vestris prohibeatis. Non dico, fratres, quia potest aliquis vestrum exire et populum prohibere : hoc nec nos possumus : sed unusquisque in domo sua filium suum, servum suum, amicum suum, vicinum suum, clientem suum, minorem suum. Agite cum illis, ut ista non faciant. Quibus potestis, suadete; et in quos potestatem habetis, severitatem adhi-

[1] Luc. XIX, 23.

bete. Unum scio, quod omnes mecum sciunt, in hac civitate multas inveniri domos, in quibus non sit vel unus paganus; nullam domum inveniri, ubi non sint Christiani. Et si discutiatur diligenter, nulla domus invenitur, ubi non plures Christiani sint quam pagani. Verum est, consentitis. Videtis ergo quia mala non fierent, si Christiani nollent. Non est quid respondeatur. Occulta mala possent fieri, publica non possent, prohibentibus Christianis; quia unusquisque teneret servum suum, unusquisque teneret filium suum : adolescentem domaret severitas patris, severitas patrui, severitas magistri, severitas boni vicini, severitas correctionis majoris ipsius. Hæc si sic agerentur, non multum nos mala contristarent.

XX. Fratres mei, iram Dei timeo. Deus non timet turbas. Quam cito dicitur: Quod populus fecit, fecerit: quis est qui vindicet populum? Ita-ne, quis est? nec Deus? Timuit enim Deus universum mundum, quando fecit diluvium? » Timuit tot civitates Sodomæ et Gomorrhæ, quando cœlesti delevit igne? Nolo jam dicere de præsentibus malis, quanta et ubi facta sunt, et quæ secuta sunt, nolo commemorare, ne videar insultare. Numquid in ira sua sejunxit Deus eos qui faciebant, ab eis qui non faciebant? Sed junxit eos qui faciebant, cum eis qui non prohibebant.

XXI. Explicemus ergo aliquando sermonem, fratres mei. Hortamur vos, obsecramus vos per Dominum et ejus mansuetudinem, ut mansuete vivatis, pacifice vivatis; potestates facere quod ad illas pertinet, unde Deo et majoribus suis reddituræ sunt rationem, pacifice permittatis: quotiescumque petendum est, honorifice et pacifice petatis. Cum his qui mala faciunt, et infeliciter atque inordinate sæviunt, non vos misceatis; non talibus factis vel spectandis interesse cupiatis. Sed quantum potestis,

quisquis in domo sua et in vicinia sua, cum eo cum quo habet alicujus necessitudinis et charitatis vinculum, moneatis, suadeatis, doceatis, corripiatis; comminationibus etiam quibuslibet a tantis malis coërceatis : ut aliquando Deus misereatur, et finem det humanis malis, et non secundum peccata nostra faciat nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuat nobis[1], sed quantum distat ortus ab occidente, longe faciat a nobis peccata nostra; et propter honorem nominis sui liberet nos, et propitius sit peccatis nostris[2], ne forte dicant gentes; Ubi est Deus eorum?

SERMO CCCIII[3].

In Natali Martyris Laurentii, II.

I. Beati Laurentii illustre martyrium est, sed Romæ, non hic : tantam enim video vestram paucitatem. Quam non potest abscondi Roma, tam non potest abscondi Laurentii corona. Sed quare adhuc istam civitatem lateret, scire non possum. Ergo pauci audite pauca : quia et nos in hac lassitudine corporis et æstibus non possumus multa. Diaconus erat, secutus Apostolos : tempore post Apostolos fuit. Cum ergo persecutio, quam modo ex Evangelio audistis prædictam fuisse Christianis, Romæ, sicut in cæteris locis, vehementer arderet, et tanquam ab Archidiacono postulatæ essent res Ecclesiæ; ille respondisse fertur : « Mittantur mecum vehicula, in quibus ap-

[1] Psal. CII, 10-12. — [2] Id. LXXVIII, 9, 10. — [3] Alias de Diversis 123.

» portem opes Ecclesiæ. » Aperuit fauces avaritia : sed sciebat quid faceret sapientia. Continuo jussum est : quot vehicula poposcit, tot ierunt. Poposcit autem multa : et quanto plura erant vehicula, tanto erat major spes prædæ corde conceptæ. Implevit vehicula pauperibus, et reversus est cum eis : et dictum est ei : Quid est hoc? Respondit : « Hæ sunt divitiæ Ecclesiæ. » Illusus persecutor flammas poposcit; sed non erat ille frigidus, ut flammas timeret : ardebat pene[1] furore, sed plus anima charitate. Quid pluribus? Craticula admota est, et tostus est. Et cum ex uno latere arsisset, dicitur tanta tranquillitate illa tormenta tolerasse, ut impleretur in eo quod modo in Evangilio audivimus : « In patientia vestra pos» sidebitis animas vestras[2]. Denique flamma ustus, sed patientia tranquillus, « Jam, inquit, coctum est; quod » superest, versate me, et manducate. » Tale duxit martyrium : ista gloria coronatus est. Beneficia ejus Romæ tam clara sunt, ut numerari omnino non possint. Iste est de quo dixit Christus : « Qui perdiderit animam suam » propter me, salvabit eam[3]. » Salvavit eam per fidem, salvavit per contemptum mundi, salvavit per martyrium. Quanta est gloria ejus apud Deum, dum tanta est laus ejus apud homines?

II. Sequamur vestigia ejus fide, sequamur et contemptu mundi. Non solum Martyribus præmia promittuntur cœlestia, sed etiam integra fide et perfecta charitate Christum sequentibus. Nam inter Martyres honoratus est, ipsa veritate pollicente, ac dicente : Nemo est qui reliquat do» mum, aut agrum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, » aut filios, et non recipiat septies tantum in isto tempore, » in sæculum autem futuro vitam æternam habebit[4]. » Quid est gloriosius homini, quam sua vendere, et Chris-

[1] *Forte* pœnæ. — [2] Luc. XXI, 19. — [3] Id. IX, 24. — [4] Matth. XIX, 29.

tum emere, offerre Deo acceptissimum munus, incorruptam virtutem mentis, incolumen laudem devotionis; Christum comitari, cum venire cœperit vindictam de inimicis recepturus; lateri ejus assistere, cum sederit judicaturus; cohæredem Christi fieri, Angelis adæquari, cum Patriarchis, cum Apostolis, cum Prophetis, cœlestis regni possessione lætari? Has cogitationes quæ persecutio potest vincere, quæ possunt tormenta superare? Dura, fortis, et stabilis religiosis meditationibus fundata mens, et adversus omnes Zabuli terrores et minas mundi animus immobilis perstat, quem futurorum fides certa et solida corroborat. Clauduntur oculi in persecutionibus: sed patet cœlum. Minatur Antichristus, sed tuetur Christus. Mors infertur, sed immortalitas sequitur. Occiso mundus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur. Vita temporalis extinguitur, sed æterna reparatur. Quanta est dignitas et quanta securitas exire hinc lætum, exire inter pressuras et angustias gloriosum; claudere in momento oculos, quibus homines videbantur et mundus; aperire eos statim, ut Deus videatur, etiam feliciter migrando. Quanta velocitas? Terris repente retraheris, ut regnis cœlestibus reponaris. Hæc oportet mente et cogitatione complecti, hæc die ac nocte meditari. Si talem persecutio invenerit Dei militem, vinci non poterit virtus ad prælium prompta. Vel si accersitio ante pervenerit; fidei, quæ erat ad martyrium præparata, sine damno temporis, merces Deo judice redditur. In persecutione militia, in pace constantia coronatur.

SERMO CCCIV[1].

In solemnitate Laurentii Martyris, III.

I. Beati Laurentii triumphalem diem, quo calcavit mundum frementem sprevit blandientem, et in utroque vicit diabolum persequentem, hodiernum nobis Ecclesia Romana commendat. Quam gloriosa enim, et quanta virtutum multitudine, quasi florum varietate, distincta Laurentii Martyris sit corona, universa testis est Roma. In ipsa enim Ecclesia, sicut soletis audire, Diaconii gerebat officium. Ibi sacrum Christi sanguinem ministravit: ibi pro Christi nomine suum sanguinem fudit. Ad mensam potentis prudenter accesserat. Ad illam mensam, de qua nobis modo Salomonis proverbia loquebantur, ubi scriptum est: « Si sederis cœnare ad mensam potentis, cognos» cens intellige quæ apponuntur tibi; et sic extende ma» num tuam, sciens quoniam similia te oportet præparare[2]. » Hujus cœnæ mysterium beatus apostolus Joannes evidenter exposuit, dicens: « Sicut Christus pro nobis ani» mam suam posuit, sic et nos debemus animas pro » fratribus ponere[3]. » Intellexit hoc, fratres, sanctus Laurentius[4]; intellexit, ac fecit: et prorsus qualia sumpsit in illa mensa, talia præparavit. Amavit Christum in vita sua, imitatus est eum in morte sua.

II. Et nos ergo, fratres, si veraciter amamus, imitemur. Non enim meliorem reddere poterimus dilectionis fructum,

[1] Alias de Diversis 37.— [2] Prov. XXIII, 1. — [3] 1 Joan. III, 16.— [4] Cod. Cass. CIX, fol. 94: Intellexistis hoc sacramentum, fratres mei? Beatus Laurentius intellexit, etc.

quam imitationis exemplum. « Christus enim pro nobis » passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur » vestigia ejus[1]. » In hac sententia vidisse videtur apostolus Petrus, quod pro his tantum passus est Christus, qui sequuntur vestigia ejus, neque prosit quidquam Christi passio, nisi illis qui sequuntur vestigia ejus. Secuti sunt eum Martyres sancti, usque ad effusionem cruoris, usque ad similitudinem passionis : secuti sunt Martyres, sed non soli. Non enim postquam illi transierunt, pons incisus est; aut postquam ipsi biberunt, fons ipse siccatus est. Quæ est enim spes fidelium bonorum, qui vel sub fœdere conjugali jugum matrimonii caste et concorditer ducunt, vel sub continentia viduali domant carnis illecebras, vel etiam sanctitatis apicem celsius erigentes et in nova virginitate florentes sequuntur agnum quocumque ierit? Quæ istis, inquam, quæ nobis omnibus spes est, si non sequuntur Christum, nisi qui pro ipso sanguinem fundunt? Perditura est ergo filios suos, quos tanto fœcundius, quanto securius tempore pacis enixa est mater Ecclesia? Quos ne perdat, oranda est persecutio, oranda tentatio? Absit, fratres. Quomodo enim potest orare persecutionem, qui quotidie clamat : « Ne nos inferas in tentationem[2]? » Habet, habet, fratres, habet hortus ille Dominicus, non solum rosas Martyrum, sed et lilia virginum, et conjugatorum hederas, violasque viduarum. Prorsus, dilectissimi, nullum genus hominum de sua vocatione desperet : pro omnibus passus est Christus. Veraciter de illo scriptum est : « Qui vult omnes homines » salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire[3]. »

III. Intelligamus ergo præter effusionem cruoris, præter periculum passionis, quomodo Christum debeat sequi Christianus. Apostolus dicit, loquens de Domino Christo;

[1] I Petr. II, 21. — [2] Matth. VI, 13. — [3] I Tim. II, 4.

« Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est » esse æqualis Deo. » Quanta majestas! « Sed semetipsum » exinanivit, formam servi accipiens in similitudinem » hominum factus, et habitu inventus ut homo[1]. » Quanta humilitas! Humiliavit se Christus : habes, Christiane, quod teneas. « Christus factus est obediens : » quid superbis? Quo usque factus est obediens Christus? Usque ad incarnationem Verbi, usque ad participationem mortalitatis humanæ, usque ad trinam diaboli tentationem, usque ad irrisionem populi Judæorum, usque ad sputa et vincula, usque ad alapas et flagella : si parum est, « Usque ad mortem ; » et si adhuc aliquid etiam de genere mortis addendum, « mortem autem crucis. » Habemus tale humilitatis exemplum, superbiæ medicamentum. Quid ergo intumescis, o homo? O pellis morticina, quid tenderis? O sanies fœtida, quid inflaris? Anhelas, doles, æstuas, quia nescio quis tibi fecit injuriam. Unde tu flagitas ultionem, sitis arenti fauce vindictam ; nec prius ab intentione desistis, donec de illo qui te læserit, vindiceris? Si Christianus es, expecta regem tuum : prius se vindicet Christus. Nondum enim vindicatus est, qui pro te tanta perpessus est. Et utique illa majestas posset vel nihil perpeti, vel continuo vindicari. Sed cum esset in illo tanta potentia, ideo fuit etiam tanta patientia : quia pro nobis est passus, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus. Videtis certe, dilectissimi, quia præter effusionem cruoris, præter vincula et carceres, præter flagella et ungulas, sunt multa in quibus sequi possumus Christum. Deinde hac humilitate decursa, et morte prostrata, ascendit Christus in cœlum : sequamur eum. Audiamus Apostolum dicentem : « Si consurrexistis cum Christo, » quæ sursum sunt, sapite, ubi Christus est in dextera

[1] Philip. II, 5, et Florus ibidem.

» Dei sedens, quæ sursum sunt quærite, non quæ super » terram [1]. » Quidquid delectabile de temporalibus rebus mundus ingesserit, respuatur : quidquid infremuerit asperum atque terribile, contemnatur. Et qui sic agit, non dubitet Christi se cohærere vestigiis, ut merito dicere audeat cum apostolo Paulo : « Conversatio nostra in cœlis » est [2]. »

IV. Sed tunc potest in istis esse virtus invicta, si non sit charitas ficta. Ille ergo dat nobis veram virtutem, qui diffundit in nostris cordibus charitatem [3]. Quando autem beatus Laurentius appositos extrinsecus ignes non timeret, nisi intus flamma charitatis arderet? Ideo, fratres mei, gloriosus Martyr atroces incendiorum flammas non pertimescebat in corpore, quia ardentissimo cœlestium gaudiorum desiderio flagrabat in mente. In comparatione fervoris, quo pectus ejus ardebat, exterior persecutorum flamma frigebat. Quando enim ferret tantorum aculeos dolorum, nisi æternorum diligeret gaudia præmiorum? Postremo quando contemneret istam vitam, nisi amando meliorem vitam? « Et quis nocere vobis potest, ait apos» tolus Petrus; quis, inquit, nocere vobis potest, si boni » amatores fueritis [4]? » Faciat in te licet persecutor malum : tu ne deficias amando bonum. Si enim vere quod bonum est, toto corde dilexeris, omne malum patienter et æquanimiter sustinebit. Quid enim beato Laurentio illa, quæ a persecutoribus illata sunt, tormenta nocuerunt? nisi quod eum clariorem ipsis suppliciis reddiderunt, et hunc nobis festivissimum diem de pretiosa ejus morte fecerunt.

[1] Coloss. III. 1, 2.— [2] Philip. III, 20.— [3] Rom. V, 5.— [4] I Petr. III, 13.

SERMO CCCV[1].

In solemnitate Martyris Laurentii, IV.

Habitus ad Mensam S. Cypriani.

I. Agnoscit fides vestra granum, quod in terram cecidit, et mortuum multiplicatum est. Agnoscit, inquam, hoc granum fides vestra, quia ipsum habitat in mente vestra. Hoc enim quod de se ipso dixerit Christus, nullus ambigit Christianus. Sed plane illo mortuo grano et multiplicato, multa grana sunt sparsa in terram[2] : ex quibus est et beatus Laurentius, cujus seminationem hodie celebramus. De illis autem granis sparsis toto orbe terrarum, quanta pullulaverit seges videmus, gaudemus, sumus : si tamen et nos per illius gratiam ad horreum pertinemus. Neque enim ad horreum pertinet, quidquid in segete est. Eadem quippe pluvia utilis et nutritoria, et triticum pascit et paleam. Absit ut simul utrumque in horreo recondatur; quamvis simul utumque in agro nutriatur, et simul utrumque in arca trituretur. Nunc tempus eligendi est. Antequam veniat ventilatio, fiat morum separatio : sicut in area, granum adhuc mundatione discernitur, nondum ventilabro ultimo separatur.

II. Audite me, grana sancta, quæ hic esse non dubito ; nam si dubito, nec ipse granum ero : audite, inquam, me ; imo audite primum granum per me. Non ametis in hoc

[1] Alias 26 ex Sirmondianis. — [2] Joan. XII, 24.

sæculo animas vestras: nolite amare, si amatis; ut non amando servetis; quia non amando plus amatis. « Qui » amat in hoc sæculo animam suam, perdet eam[1]. » Granum loquitur, granum quod in terram cecidit, et mortificatum est ut multiplicaretur, loquitur: audiatur, quia non mentitur. Quod admonuit, ipse fecit: instruxit præcepto, præcessit exemplo. Non amavit Christus in hoc sæculo animam suam; ideo venit, ut hic perderet eam, pro nobis poneret eam, et cum vellet resumeret eam. Sed quia ipse sic erat homo, ut et Deus esset: Christus enim est Verbum, anima, et caro, Deus verus et verus homo; sed homo sine peccato, qui auferret mundi peccatum: majoris erat utique potestatis, ut posset veraciter dicere: « Potestatem » habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo » iterum sumendi eam: nemo tollit eam a me; sed ipse » pono eam a me, et iterum sumo eam[2]. » Cum esset ergo tantæ potestatis, quare dixit: « Nunc anima mea turbata » est[3]? » Homo Deus tantæ potestatis quare turbatur, nisi quia in illo imago est nostræ infirmitatis? « Potestatem » habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo » iterum sumendi eam. » Quando hoc audis a Christo, ipse est in se: quando hoc, inquam, audis a Christo, ipse est in se. Quando anima ejus morte propinquante, turbatur, ipse est in te. Etenim corpus ejus Ecclesia non esset, nisi et in nobis ipse esset.

III. Attende ergo Christum: « Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam: nemo tollit eam a me. Ego dormivi. » Hoc enim dicit in Psalmo: « Ego dormivi. » Tanquam diceret: Quid fremunt? quid exultant? quid ventilantur lætitia Judæi, quasi ipsi aliquid fecerint? « Ego dormivi. Ego, » inquit, » ego qui potestatem habeo ponendi animam

[1] Joan. XII, 23. — [2] Id. X, 18. — [3] Id. XII, 27.

meam, ponendo eam « Dormivi, et somnum cepi. » Et quoniam potestatem habebat iterum sumendi eam, adjunxit : « Et exurrexi. » Sed dans gloriam Patri : « Quo- » niam Dominus, inquit, suscepit me. » Hæc verba ubi ait, « Quoniam Dominus suscepit me[1]. » non sic occurrant mentibus vestris, quasi corpus suum non suscitaverit ipse Christus. Suscitavit eum Pater, suscitavit et ipse se ipsum. Unde docebimus quia suscitavit et se ipsum? Recole quid dixit Judæis : « Solvite templum hoc, et in tri- » duo suscitabo illud[2]. » Sic ergo Christum intellige potestate natum ex Virgine, non conditione, sed potestate : potestate mortuum, potestate sic mortuum. Ad bonum suum utebatur nescientibus malis, et frementem populum insanum in usum suæ virtutis ad nostram beatitudinem transferebat, et in his a quibus moriebatur, suos victuros secum videbat : et videns eos in insano populo adhuc insanos : « Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid fa- » ciunt[3]. » Ego, inquit, ego medicus tango veniam, de ligno ægrotos inspicio ; pendeo, et tango ; morior, et vivifico ; sanguinem fundo, et inde inimicis meis medicamentum salutis conficio. Sæviunt et fundunt : credent et bibent.

IV. Ipse ergo Christus Dominus et salvator noster, caput Ecclesiæ, natus ex Patre sine matre, ipse, inquam, Dominus et salvator noster Jesus Christus, quantum ad ipsum pertinet, potestate posuit animam suam, potestate resumpsit eam. Ad hanc potestatem non pertinet proprie, « Anima mea turbata est[4]. » Nos in se transfiguravit, nos vidit, nos inspexit, nos fatigatos suscepit et fovit ; ne forte quando veniret alicui membro ejus ultimus dies, quo ista esset vita finienda, turbaretur per infirmitatem, et despe-

[1] Psal. iii, 6. — [2] Joan. ii, 19. — [3] Luc. xxiii, 34. — [4] Joan. xii, 25.

raret salutem, et diceret se ad Christum non pertinere, quoniam non sic præparatus esset ad mortem, ut nulla in illo perturbatio exoriretur, nulla tristitia mentem devotissimam nubilaret. Quoniam ergo periclitarentur membra ejus desperatione, quando propinquante morte aliquis turbaretur, nolens finire miseram vitam, piger inchoare nunquam finiendam; ne ergo desperatione frangerentur, ipsos infirmos suos intendit, ipsa membra sua ultima non valde fortia collegit in sinum suum, ipsa non valde fortia tanquam gallina texit pullos suos; et tanquam alloquitur eos : « Nunc anima mea turbata est. » Agnoscite vos in me, ut quando forte turbati fueritis, non desperetis, sed ad caput vestrum revocetis aspectum, et dicatis vobis : Quando Dominus dicebat : « Anima mea turbata est, » nos in illo eramus, nos significabamur. Turbamur, sed non perimus. « Quare tristis es anima mea, et quare con» turbas me[1] ? » Non vis finiri miseram vitam? Tanto est miserior, quanto et misera amata est, et non vis finiri : minus esset misera, si non amaretur. Qualis est beata vita, quando sic amatur misera vita, tantum quia vocatur vita? « Quare ergo tristis es, anima mea, et quare con» turbas me? » Habes quid agas. Defecisti in te? « Spera » in Domino. » Turbaris in te? « Spera in Domino, » qui te elegit ante mundi constitutionem, qui te prædestinavit, qui te vocavit, qui te impium justificavit, qui tibi glorificationem sempiternam promisit, qui pro te mortem non debitam sustulit, qui pro te sanguinem fudit, qui te in se transfiguravit, quando dixit : « Anima mea turbata est. » Ad illum pertines, et times? Et aliquid tibi nociturus est mundus, pro quo mortuus est, per quem factus est mundus? Ad illum pertines, et times? « Si Deus pro nobis, » quis contra nos? Qui proprio Filio non pepercit, sed

[1] Psal. XLII, 5.

» pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non et cum » illo omnia nobis donavit[1]? » Resiste perturbationibus, ne consentias amori sæculi. Titillat, blanditur, insidiatur: non ei credatur, Christus teneatur.

SERMO CCCVI[2].

In Natali Martyrum Massæ candidæ (4).

I. Sicut audivimus, et cantando respondimus: « Pretiosa est mors sanctorum Domini, sed in conspectu » ejus[3], » non in conspectu insipientium. « Visi sunt enim » oculis insipientium mori, et æstimata est malitia exitus » illorum[4]. » Malitia in latino sermone non eam significationem habere solet, quam habet in ea lingua, qua Scriptura locuta est. Malitia enim in latina lingua dici solet, qua mali sunt homines: illa autem lingua malitia dicitur etiam malum, quod patiuntur homines. Malitia ergo isto loco pœna intelligitur. Hoc itaque dixit: « Visi sunt oculis insipientium mori, et æstimata est pœna exitus illorum: illi autem sunt in pace. Et si coram hominibus » tormenta passi sunt, » hæc est malitia, « Spes eorum, » inquit, immortalitate plena est, et in paucis vexati, in » multis bene disponentur. Non enim condignæ sunt pas- » siones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ reve- » labitur in nobis[5]. » Sed donec reveletur abscondita est. Et quoniam abscondita est, ideo « Visi sunt oculis insi- » pientium mori. » Sed numquid quia abscondita est,

[1] Rom. 31 et 32. — [2] Alias de Diversis 112. — [3] Psal. cxv, 15. — [4] Sap. III, 2. — [5] Rom. VIII, 18.

etiam Deo abscondita est, apud quem pretiosa est? Ideo « Pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum ejus. » Huic igitur abscondito sacramento oculos fidei debemus, ut quod non videmus, credamus, et mala injuste perpessi fortiter toleremus.

II. Sit nobis electa causa, ne nobis noceat pœna. Nam mala causa nullum habet præmium, sed justum tormentum. Non est igitur in hominis potestate quo exitu hanc vitam finiat : sed est in hominis potestate quomodo vivat, ut vitam securus finiat. Neque hoc in potestate esset, nisi « Dedisset Dominus potestatem filios Dei fieri[1]. » Sed quibus? « Credentibus in nomine ejus. » Hæc est prima Martyrum causa, hæc est Candida Martyrum Massa. Si causa candida, et Massa candida. Massa enim dicta est, de numeri multitudine ; candida, de causæ fulgore. Tam multi comites non timuerunt latrones. Sed etiam si singuli ambularent, muniti essent adversus latrocinium ; quia ipsa via fuerat munimentum. « Juxta semitam, inquit, » scandala posuerunt mihi[2]. » Ideo qui non declinat a via, non cadit in scandalum. Habemus autem et summam et fidelem pollicitationem Domini nostri Jesu Christi dicentis : « Ego sum via, et veritas, et vita[3]. »

III. Omnis autem homo, qualiscumque sit, beatus vult esse. Hoc nemo est qui non velit, atque ita velit, ut præ cæteris velit ; imo quicumque vult cætera, propter hoc unum velit. Diversis cupiditatibus homines rapiuntur, et alius cupit hoc, alius illud : diversa genera sunt vivendi, in genere humano ; et in multitudine generum vivendi alius aliud eligit et capessit : nemo est tamen quocumque genere vitæ electo, qui non beatam vitam cupiat. Beata ergo vita, omnium est communis possessio : sed qua veniatur ad eam, qua tendatur, quo itinere tento

[1] Joan. I, 11. — [2] Psal. CXXXIX, 6. — [3] Joan. XIV, 6.

perveniatur, inde controversia est. Ac per hoc si quæramus beatam vitam in terris, nescio utrum invenire possimus: non quia malum est quod quærimus, sed quia non in loco suo quærimus. Alius dicit: Beati qui militant. Negat alius, et dicit, Beati, sed qui agrum colunt. Et hoc negat alius, et dicit: Beati qui in foro populari claritate versantur, causasque defendunt, vitam mortemque hominum lingua moderantur. Et hoc alius negat, et dicit: Beati, sed qui judicant, qui potestatem habent audiendi et discernendi. Negat hoc alius, et dicit: Beati qui navigant, multas regiones discunt, multa colligunt lucra. Videtis, charissimi, in omni ista multitudine generum vivendi non placere unum omnibus: et tamen beata vita placet omnibus. Quid est hoc, ut cum omnibus non placeat quæcumque vita, omnibus placeat beata vita?

IV. Ergo definiamus, si possumus, beatam vitam, de qua omnes respondeant: Hoc volo. Quia ergo nemo est, qui interrogatus utrum beatam vitam velit, dicat: Nolo, quærimus autem quæ sit ipsa vita beata; tale aliquid definire debemus, cui sensus omnis consentiat, et quod nullus dicat: Nolo. Quid ergo, fratres mei, quid est beata vita, quam volunt omnes, et non habent omnes? Quæramus ergo. Si cui dicatur: Vis vivere? numquid sic audit, quomodo si diceretur: Vis militare? In illa enim interrogatione, quod est: Vis militare? aliqui mihi dicerent: Volo; et forte plures: Nolo. Si autem dicam: Vis vivere? puto nemo est qui dicat, Nolo: Omnes enim natura habent insitum, vivere velle, mori nolle. Item si dicam: Vis sanus esse? puto nemo est qui dicat: Nolo; nemo enim vult dolere. Sanitas etiam in divite pretiosa, certe in paupere est sola. Sed quid prodest opulentia diviti, si sanitas non sit ibi, quæ patrimonium est pauperi? Valde vellet dives lectum argenteum cum pauperis mutare cilicio, si posset

ægritudo migrare cum lecto. Ecce ad duo ista consensit omnium sensus, vitam et sanitatem. Numquid omnium sensus consensit ad militiam? Numquid omnium ad agriculturam? numquid omnium ad navigationem? Omnium ad vitam et sanitatem. Cum ergo est homo vivus et sanus, nihil-ne plus quærit? Si sapiat, forte nihil plus debet quærere. Ubi enim est perfecta vita et perfecta sanitas, si quæritur amplius, quid erit nisi vitiosa cupiditas?

V. Habebunt vitam in cruciationibus impii. « Veniet » enim hora, sicut Evangelium loquitur, quando omnes qui sunt in monumentis, audient vocem ejus, et » procedent qui bene egerunt, in resurrectionem vitæ; » qui vero male egerunt, in resurrectionem judicii[1]. » Ergo illi ad præmium, illi ad tormentum; et utrique vivunt, nec aliquis eorum mori potest. Illi qui vivunt in præmio, amplectuntur dulcissimam vitam : qui autem vivunt in tormento, cupiunt, si fieri possit, finire talem vitam; et nemo eis dat interitum, ut nemo auferat cruciatum. Sed vide Scripturam loquentem et discernentem : non est dignata talem vitam vocare vitam. In cruciatibus, in tormentis, in ignibus sempiternis noluit appellare vitam : ut ipsum nomen vitæ laudis sit, non mœroris; ut ubicumque audis vitam, tormenta non cogites. Nam in tormentis esse semper, æterna mors est, non aliqua vita. Ipsam vocant Scripturæ mortem secundam, post hanc primam, quam omnes humanæ conditioni debemus[2]. Et mors secunda, et mors vocatur, et nemo ibi moritur. Satius et melius dixerim : Nemo ibi vivit. In doloribus enim vivere, non est vivere. Et unde probamus sic locutam Scripturam? Ecce unde : ex hoc testimonio, quod modo commemoravi : « Audient enim vocem ejus, inquit, et » procedent qui bene egerunt, in resurrectionem vitæ. »

[1] Joan. v, 28, 29. — [2] Apoc. II, 11, et xx, 6-14.

Non dixit beatæ vitæ, sed « In resurrectionem vitæ. » Solum vitæ nomen trahit beatitudinem. Nisi enim consequentem haberet beatitudinem nomen vitæ, non diceretur Deo, « Quoniam apud te est fons vitæ[1]. » Non enim et ibi dictum est : Quoniam apud te est fons beatæ vitæ. Non addidit beatæ, tantummodo dixit « Vitæ, » ut tu intelligas beatæ. Quare? Quia si miseræ, jam nec vitæ.

VI. Ecce aliud testimonium. Jam duo diximus. Dictum est enim. « Qui bene egerunt, in resurrectionem » vitæ. » Item dictum est, « Apud te est fons vitæ[2]. » Nusquam additum est, beatæ : sed sola intelligitur vita quæ beata; quæ autem non beata, nec vita. Accipe aliud rursus ex Evangelio. Dives ille qui nolebat dimittere quod habebat, et de rerum suarum amissione indignabatur, quas moriendo dimittere cogebatur : credo in illa rerum magnarum, sed tamen terrenarum profluentissima copia cum gauderet, interpellabatur timore mortis, et quasi dicebat ei cor suum : Ecce gaudes in bonis, et nescis, quando veniat una febris. Colligis, acquiris, comparas, et servas, et gaudes : « Anima tua repetitur a » te : hæc quæ parasti, cujus erunt[3]? » Hac cogitatione, quantum intelligitur, cum velut quibusdam timoris stimulis sæpe compungeretur, accessit ad Dominum, et ait illi : « Magister bone, quid faciam, ut vitam æternam » consequar[4]? » Timebat mori, et cogebatur mori. Non erat qua iret, ne periret. Constipatus necessitate moriendi, et cupiditate vivendi, accessit ad Dominum, et ait : « Magister bone, quid faciam, ut vitam æternam conse- » quar? » Audivit inter cætera, ut potius dicamus quod ad rem præsentem pertinet : « Si vis venire ad vitam, » serva mandata. » Hoc est quod me dixeram probatu-

[1] Psal. XXXV, 10. — [2] Joan. V, 29, et Psal. XXXV, 10. — [3] Luc. XII, 20. — [4] Matth. XIX, 16.

rum. Nec ille qui interrogavit, dixit : « Quid faciam, ut » vitam consequar » beatam, sed tantummodo « Vitam » dixit æternam. » Nolendo mori, quæsivit vitam quæ non habet finem. Et numquid non, sicut dixi, etiam in tormentis impiorum vita non habet finem? Sed hanc ille non vocabat vitam. Quæ esset in doloribus et cruciatibus, vitam non esse sciebat : mortem potius appellandam esse noverat. Ideo vitam æternam quærebat : ut ubi vita auditur, de beatitudine non dubitetur. Et Dominus ad illum non dixit : Si vis venire ad vitam beatam, serva mandata : sed etiam ipse solam vitam nominavit, et ait : « Si vis venire ad vitam, serva mandata. » Ergo illa vita in tormentis non est vita; et illa vita sola est, quæ beata : nec beata esse potest, nisi fuerit æterna. Propterea dives ille sciens se interpellari quotidie timore mortis, vitam æternam quærebat. Nam vitam beatam, sicut ei videbatur, jam habebat. Erat enim dives et sanus, et credo quia dicebat sibi : Nihil volo amplius, si possit esse perpetuum. Habebat enim quasi amabiles voluptates, quia satiabat stultas cupiditates. Proinde Dominus uno cum nomine vitæ, si ille intellexit, correxit. Non ait : Si vis venire ad vitam æternam, quam ille quærebat, quasi jam habens beatam; nec ait : Si vis venire ad vitam beatam; sciens quia si misera est, nec vita dicenda est; sed ait : « Si vis venire ad vitam : » ibi est æterna, ibi beata : « Si vis venire ad vitam, serva mandata. » Ergo vita, quæ æterna et beata : quia si non æterna, nec beata; si autem æterna in pœnis, nec vita.

VII. Quid est, fratres? Cum quærerem utrum velletis vivere, omnes respondebatis velle vos; utrum velletis sani esse, omnes respondebatis velle vos. Sed sanitas et vita si timetur ne finiatur, jam non est vita. Non est enim semper vivere, sed semper timere. Si semper timere,

semper cruciari. Si cruciatus sempiternus, ubi vita æterna? Tenemus certe non esse beatam, nisi vitam æternam; imo non esse beatam, nisi vitam : quia si non æterna, et si non cum satietate perpetua, procul dubio nec beata, nec vita. Invenimus, omnes consentiunt. Invenimus plane in cogitatione, nondum in possessione. Hæc est possessio quam omnes quærunt : nemo est qui non quærat. Malus sit, bonus sit, ipsam quærit : sed bonus fidenter, malus impudenter. Quid quæris bonum male? Nonne tibi respondet ipsa postulatio tua, quam sis improbus, cum quæris bonum malus? Nonne rem quæris alienam? Si ergo summum bonum quæris, hoc est, vitam; bonus esto, ut ad bonum pervenias. « Si vis venire » ad vitam, serva mandata. » Cum autem pervenerimus ad vitam, quid addam æternam? quid addam beatam? semel vitam, quia ipsa est vita, quæ et æterna et beata : cum pervenerimus ad vitam, certum nobis erit in ea nos semper futuros. Nam si erimus ibi, et utrum ibi semper futuri simus, incerti erimus; etiam ibi erit timor. Et si erit timor, cruciatus erit, non carnis, sed, quod pejus est, cordis. Ubi autem cruciatus, quæ beatitudo? Erit ergo nobis certum, quia in illa vita semper erimus, et eam finire non poterimus : quia in illius regno erimus, de quo dictum est : « Et regni ejus non erit finis[1]. » Et gloriam Sanctorum Dei, quorum mors est pretiosa in conspectu ejus, cum Sapientia demonstraret, ait, sicut in fine lectionis audistis : « Et regnabit eorum Dominus » in perpetuum[2]. » Erimus ergo in regno magno et sempiterno; et ideo magno et sempiterno, quia justo.

VIII. Nemo fallit ibi, nemo fallitur : non est illic ut male suspiceris de fratre tuo. Pleraque enim mala generis humani non aliunde oriuntur, nisi de suspicionibus

[1] Luc. I, 33. — [2] Sap. III, 8.

falsis. Credis de homine quod oderit te, qui forte amat te; et per pravam suspicionem fis inimicissimus amicissimo. Quid faciat, cui non credis, et cor suum tibi demonstrare non valet? Loquitur tibi dicens : Amo te. Sed quia posset tibi hoc dicere et mentiens, (ea sunt enim verba mentientis, quæ vera dicentis.) non credendo adhuc odisti. Ideo securum te facere voluit ab eo peccato, qui tibi dixit : « Diligite inimicos vestros[1]. » Christiane, dilige et inimicos tuos, ne incautus oderis et amicos. Corda ergo nostra in hac vita videre non possumus, « Donec veniat Dominus, et illuminet abscondita » tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordis; et » tunc laus erit unicuique a Deo[2]. »

IX. Ergo si quis nobis modo diceret, cui procul dubio crederemus, si Propheta diceret, si Deus quomodo vellet, et per quem vellet, diceret : Vivite securi, omnia vobis abundabunt, nemo vestrum morietur, nemo ægrotabit, nemo dolebit; abstuli mortem degenere humano, nolo quisquam moriatur, si diceret; quasi securi facti exultaremus, et nihil amplius requireremus. Sic nobis videtur omnino. Si hoc audiremus, continuo vellemus et hoc nobis addi, ut corda invicem videremus, nec invideremus; ut non humana suspicione, sed divina veritate videremus : ne essem sollicitus de amico meo, de vicino meo, ne me odisset, ne mihi malum vellet, et ipsa sollicitudine prius malum facerem, quam paterer. Quæreremus hoc sine dubio, quæreremus certam vitam, et invicem cognitionem cordium nostrorum. Jam enim intelligitis quam dicam vitam; ne sæpius commendando obtundam potius quam instruam. Ergo vitæ vellemus addi veritatem, ut corda nostra invicem nosceremus, ne nostris suspicionibus falleremur : ut de ipsa vita perpetua, quod ab ea non caderemus certi essemus. Adde

[1] Matth. v, 44. — [2] 1 Cor. iv, 5.

vitæ veritatem, et invenis vitam beatam. Nemo enim vult falli, quomodo non vult mori. Da mihi hominem qui falli velit. Qui fallere velint, quam multi inveniuntur : qui falli velit, nemo. Compone tecum. Non vis falli, noli fallere : quod pati non vis, noli facere. Vis venire ad vitam, ubi non fallaris : age modo vitam, ubi non fallas. Vis venire ad vitam, ubi non fallaris? quis nolit? Delectat merces; non dedigneris opus, cujus merces est. Age modo vitam, ubi non fallas; et venies ad vitam, ubi non fallaris. Veraci merces reddetur veritas, et temporaliter bene viventi merces reddetur æternitas.

X. Ergo omnes hoc volumus, fratres, vitam et veritatem. Sed qua venimus, qua imus? Nam quo veniamus, etsi nondum possessione tenemus, jam tamen cogitatione et ratione credimus et videmus : ad vitam tendimus et veritatem. Ipse Christus est. Qua ire quæris? « Ego » sum, inquit, via. » Quo ire quæris? « Et veritas et » vita. » Ecce quod Martyres amaverunt, ideo præsentia et transitoria contempserunt. Nolite mirari fortitudinem, amor vicit dolorem. Massæ ergo candidæ solemnitatem candida conscientia celebremus; et vestigia Martyrum sectantes, caputque Martyrum et nostrum intuentes, si ad tam magnum bonum venire concupiscimus, iter durum non timeamus. Qui promisit verax est, qui promisit fidelis est, qui promisit fallere non potest. Dicamus ergo ei candida conscientia : « Propter verba labiorum tuo- » rum ego custodivi vias duras[1]. » Quid times vias duras passionum et tribulationum? Transiit ipse. Respondes forte : Sed ipse. Transierunt Apostoli. Adhuc respondes : Sed Apostoli. Accipio. Responde : transierunt postea et multi viri. Erubesce : transierunt et fœminæ. Senex venisti ad passionem? noli timere mortem, vel quia vicinus

[1] Psal. XVI, 4.

es morti. Juvenis es? transierunt et juvenes, qui adhuc vitam sibi sperabant : transierunt et pueri, transierunt et puellæ. Quomodo adhuc via aspera est, quam multi ambulando linierunt? Hæc ergo est solemnis et assidua commonitio nostra ad vos, fratres, ut solemnitates Martyrum, non vana solemnitate celebremus; sed quos in suis solemnitatibus amamus, etiam fide simili imitari non formidemus.

SERMO CCCVII[1].

In decollatione beati Joannis Baptistæ, I.

1. Cum sanctum Evangelium legeretur, crudele spectaculum ante oculos nostros constitutum est (5), caput sancti Joannis in disco, feralis missus crudelitatis, propter odium veritatis Puella saltat, et sævit mater : et inter delicias et lascivias convivantium temere juratur, et impie quod juratur, impletur. Factum est Joanni quod ipse prædixerat. De Domino enim Jesu Christo dixerat, « Illum oportet crescere, me autem minui[2]. » Iste minutus est in capite, ille crevit in cruce. Odium peperit veritas. Non potuit æquo animo tolerari, quod homo Dei sanctus monebat : qui utique salutem eorum quærebat, quos sic monebat. Responderunt illi mala pro bonis. Quid enim ille diceret, nisi quo plenus erat? Et quid illi responderent, nisi quo pleni erant? Ille triticum seminavit, sed spinas invenit. Dicebat regi : « Non licet tibi

[1] Alias x, inter additos a Parisiensibus. — [2] Joan. III, 30.

» habere uxorem fratris tui[1]. » Vincebat enim regem libido : tenebat apud se prohibitam uxorem fratris sui. Sed eum tamen sic libebat, ut non sæviret. Honorabat eum, a quo verum audiebat. Sed mulier detestabilis odium concipiebat, quod aliquando dato tempore pareret. Quando parturiebat, peperit filiam, filiam saltantem. Et rex ille qui sanctum virum habebat Joannem, qui eum propter Dominum timebat, etsi ei non obediebat, posteaquam ab illo petitum est caput Joannis in disco, contristatus est. Sed propter jurationem et propter conrecumbentes, misit spiculatorem, et implevit quod juravit.

II. Admonet nos locus iste, charissimi, ut propter vitam et mores vestros aliquid vobis de juramento tractemus. Falsa juratio non est leve peccatum : imo tam magnum peccatum est, falsum jurare, ut propter reatum falsæ jurationis Dominus prohibuerit omnem jurationem. Ait enim : « Dictum est : Non perjurabis, reddes » autem Domino jusjurandum tuum : ego autem dico vo» bis, non jurare omnino, neque per cœlum, quia thro» nus Dei est ; neque per terram, quia scabellum pedum » ejus est; neque aliud quodcumque juramentum ; neque » per caput tuum juraveris, quia non potes facere capil» lum album aut nigrum. Sit autem in ore vestro, Est, » est : Non, non. Si quid amplius est, a malo est[2]. »

III. Invenimus autem in Scripturis sanctis Dominum jurasse, quando ei usque ad immolationem dilecti filii obedivit Abraham. Locutus est ei Angelus de cœlo dicens : « Per memetipsum juro, dicit Dominus, quia » obaudisti vocem meam, et non pepercisti filio tuo di» lecto propter me, benedicens benedicam te, et implebo » semen tuum, sicut stellas cœli, et sicut arenam maris,

[1] Marc. VI, 18. — [2] Matth. V, 33-37.

» et benedicentur in semine tuo omnes gentes[1]. » Quod videtis totum orbem terrarum Christianos implere, exhibet verax juratio Dei. Itemque in Psalmis de Domino Jesu Christo prophetatum est : « Juravit Dominus, et non » pœnitebit eum : tu es sacerdos in æternum secundum » ordinem Melchisedech[2]. » Qui noverunt Scripturas, sciunt quid protulerit Melchisedech sacerdos Dei excelsi, quando benedixit Abraham. Non oportet ut hoc memoremus, propter catechumenos. Fideles tamen agnoscunt, quemadmodum ante prophetatum sit, quod modo videmus impleri. Et unde hoc? Quia juravit Dominus. Et « Juravit Dominus, et non pœnitebit eum : » non quomodo Herodem pœnituit quia juraverat.

IV. Cum ergo Dominus juraverit, quare Dominus Christus suos jurare prohibuit? Dico quare. Non est peccatum, verum jurare. Sed quia grande peccatum est falsum jurare, longe est a peccato falsum jurandi qui omnino non jurat : propinquat falsæ jurationi, qui vel verum jurat. Dominus ergo, qui prohibuit jurare, supra ripam te noluit ambulare, ne pes tuus in angusto labatur, et cadas. Sed Dominus juravit, inquit. Securus jurat, qui mentiri nescit. Non te moveat, quia Dominus juravit; quia forte non debet jurare nisi Deus. Tu enim quando juras, quid facis? Testem Deum adhibes. Tu illum, ipse se ipsum. Sed tu homo, quia in multis falleris, plerumque adhibes testem veritatem ad tuam falsitatem. Aliquando et nolens homo perjurat, cum verum putat esse quod jurat. Non est quidem tantum peccatum, quantum ejus qui scit falsum esse, et tamen jurat. Quanto melior, et a peccato isto gravi omnino longe fit, qui audit Dominum Christum, et non jurat?

V. Scio grave esse consuetudini vestræ : sed et grave

[1] Gen. XXII, 16, 17. — [2] Psal. CIX, 4.

fuit consuetudini nostræ. Timendo Deum abstulimus jurationem de ore nostro. Ecce vobiscum vivimus : quis nos aliquando audivit jurantes? Numquid non consueverat quotidie jurare? At ubi legi, et timui, luctatus sum contra consuetudinem meam, in ipsa luctatione invocavi Dominum adjutorem[1]. Præstitit mihi Dominus adjutorium non jurandi. Nihil mihi facilius est, quam non jurare. Hoc ideo admonui Charitatem Vestram, ne dicatis : Quis potest? O si Deus timeatur, o si perjuri expavescant? lingua frenatur, veritas tenetur, juratio tollitur.

SERMO CCCVIII[1].

In eadem solemnitate, II.

1. Propter hunc locum, quem hodie audivimus, cum Evangelium recitaretur, dico Charitati Vestræ : videtis miserum istum Herodem, Joannem sanctum virum et Dei hominem dilexisse : sed quoniam temere juravit ebrius lætitia et delectatione saltantis, daturum se promisit quidquid illa puella, quæ saltando placuerat, poposcisset. At ubi poposcit rem crudelem et nefariam, contristatus est quidem ; videbat enim tantum scelus fieri : sed positus inter jurationem suam et puellæ petitionem, ubi videbat cruentum facinus, ibi rursus timebat reatum perjurii; ne Deum offenderet perjurando, Deum offendit sæviendo. Dicit mihi aliquis : Quid ergo debuit facere Herodes? Si dixero : Non debuit jurare : quis non videat hoc eum non facere debuisse? Sed non con-

[1] Vide Ser. 180, n. 10. — [2] Alias XI, ex additis a Parisiensibus.

sulor de homine, utrum jurare debeat; sed quid facere debeat qui juravit. Ipsa est magna deliberatio. Temere juravit : quis nesciat? Tamen lapsus est, juravit. Ecce puella petivit caput sancti Joannis : quid facere debuit Herodes? Demus illi consilium. Si dixerimus : Parce Joanni, ne facias scelus : perjurium suademus. Si dixerimus : Noli perjurare : ad scelus implendum provocamus. Mala conditio. Antequam veniatis ergo ad istum bicipitem laqueum, tollite de ore vestro temerarias jurationes : antequam veniatis ad istam consuetudinem malam, moneo fratres meos, moneo filios meos : quid opus est, ut veniatis ad hunc articulum, ubi non possumus invenire consilium?

II. Tamen Scripturis diligentius perscrutatis, occurrit mihi unum exemplum, ubi video pium hominem et sanctum in temerariam jurationem cecidisse, et maluisse non facere quod juraverat, quam jurationem suam fuso hominis sanguine implere. Commemoro ergo Charitatem Vestram. Quando Saül sanctum David persequebatur ingratus, ille cum suis ibat quocumque poterat, ne inveniretur a Saüle, et occideretur. Et quodam die ab homine divite, qui vocabatur Nabal, et tondebat oves suas, petivit sustentaculum victus, sibi et eis qui cum illo erant[1]. Immisericors dare noluit, et quod est gravius, contumeliose respondit. Juravit sanctus David, eum occisurum se esse. Erat enim armatus. Et quod facile fuerat, et juste facere ira persuadente videbatur, incautus fudit jurationem : et cœpit ire, ut faceret quod juraverat. Occurrit Abigaïl uxor Nabal, et tulit ei necessaria quæ poposcerat. Suppliciter eum rogavit, flexit, et à mariti sanguine revocavit. Juravit temere, sed non implevit jurationem majore pietate. Proinde, charissimi,

[1] I Reg. XXV.

iterum redeo ad monendos vos. Ecce sanctus David, non quidem iratus sanguinem hominis fudit; sed cum falsum jurasse negare quis poterit. De duobus peccatis elegit minus : sed minus fuit illud in comparatione majoris. Nam per se ipsum appensum, magnum malum est falsa juratio. Prius ergo laborare debetis, et confligere adversus consuetudinem vestram malam, malam, malam, et valde malam; et tollere jurationem de oribus vestris.

III. Si quis autem provocaverit te ad jurationem, ut forte sic sibi existimet satisfieri posse, si juraveris de illa re, quam putat te commisisse aut fecisse, et forsitan non fecisti : ne remaneat in illo mala suspicio, si juraveris tu, non sic peccas quomodo ille qui te provocavit : quia dixit Dominus Jesus : « Sit in ore vestro, Est, est : Non, » non. Si quid amplius est, a malo est[1]. » Loquebatur autem de juratione, ubi nos intelligere voluit ipsam jurationem a malo esse. Si ab alio provocatus fueris, ab ipsius malo erit quod juras, non a tuo. Et hoc est prope a malo communi generis humani, quoniam corda nostra videre non possumus. Nam si corda nostra videremus, cui juraremus? Quando a nobis exigeretur juratio, quando videretur oculis proximi ipsa cogitatio?

IV. Scribite in cordibus vestris quod dico : Ille autem qui hominem provocavit ad jurationem, et scit eum falsum esse juraturum, vincit homicidam. Quia homicida corpus occisurus est, ille animam; imo duas animas, et ejus quem jurare provocavit, et suam. Scis verum esse quod dicis, et falsum esse quod ille dicit, et jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit : tu quid invenisti? Imo et tu peristi, qui de illius morte te satiare voluisti.

V. Aliquid dicam, quod nunquam dixi Charitati Ves-

[1] Matth. v, 37.

træ, in hoc populo, quod contigit in hac ecclesia. Fuit hic homo quidam simplex, innocens, bene fidelis, a multis vestris, id est Hipponensibus, imo ab omnibus cognitus, Tutuslymeni vocatus. Tutumlymeni quis vestrum non novit, qui cives estis? Ab illo audivi quod dico. Nescio quis negavit ei, vel quod commendaverat, vel quod ei debebatur; et hominis fidei se commisit. Commotus provocavit eum ad jusjurandum. Juravit ille, iste perdidit : sed isto perdente, ille penitus periit. Dicebat ergo iste Tutuslymeni homo gravis et fidelis, ipsa nocte exhibitum se fuisse ad judicem, et cum magno impetu atque terrore se pervenisse ad præsidentem excelsum quemdam et admirabilem virum, cui parebat officium similiter excelsorum, justum fuisse perturbatum retro revocari, et interrogatum fuisse his verbis : Quare provocasti hominem ad jurationem, quem sciebas falsum esse juraturum? Respondit ille : Negavit mihi rem meam. Responsum est illi : Et nonne melius erat, ut rem tuam quam exigebas perderes, quam animam hominis istius falsa juratione perimeres? Prostratus jussus est cædi. Cæsus est tam graviter, ut in dorso evigilantis vestigia plagarum apparerent. Sed dictum est illi, postquam emendatus est : Parcitur innocentiæ tuæ, de cætero cave ne facias. Fecit quidem ille grave peccatum, et emendatus est : sed multo gravius peccatum faciet, qui post istum meum sermonem et istam meam admonitionem et exhortationem tale aliquid fecerit. Cavete a falsa juratione, cavete a temeraria juratione. Ab his duobus malis securissime cavebitis, si consuetudinem jurandi a vobis abstuleritis.

SERMO CCCIX[1].

In Natali Cypriani Martyris, I.

I. Sermonem a nobis debitum auribus et cordibus vestris exigit tam grata et religiosa solemnitas, qua passionem beati Martyris celebramus. Tristis procul dubio tunc Ecclesia fuit, non damno cadentis, sed desiderio recedentis; semper cupiens videre præsentem tam bonum rectorem atque doctorem. Sed quos afflixerat sollicitudo certaminis, consolata est corona victoris. Et nunc, non solum sine ulla tristitia, verum etiam cum ingenti lætitia cuncta quæ tunc gesta sunt legendo et diligendo recolimus; dieque isto gaudere jam concessum est, non timere. Neque enim eum formidamus terribiliter venientem, sed expectamus hilariter redeuntem. Placet itaque universam illam fidelissimi et fortissimi et gloriosissimi Martyris passionem cum exultatione recordari præteritam, quam tunc fratres cum sollicitudine sustinuere futuram.

II. Primo igitur quod pro fide confessionis Christi in exilium Curubin missus est, non sancto Cypriano aliquid nocitum, sed multum illi præstitutum est civitati. Quo enim ipse mitteretur, ubi ille non esset, propter cujus testimonium mittebatur? Christus ergo qui ait: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi[2], » in omni loco membrum suum excipiebat, quocumque furor inimici pellebat. O stulta

[1] Alias XII, inter additos a Parisiensibus. — [2] Matth. XXVIII, 20.

infidelitas persequentis? Si quæris exilium, quo Christianus jubeatur ire; prius si potes, inveni unde Christus cogatur exire. De patria sua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Christo nusquam exulem, in carne ubique peregrinum. Sed jam considerare et commemorare delectat post illud, quod Cyprianus non senserat, sed inimicus putabat exilium, quid ex ordine passionis ipsius consecutum sit. Cum enim Cyprianus sanctus Martyr electus a Deo de civitate Curubitana, in quam exilio præcepto Aspasii Paterni proconsulis missus fuerat, regressus esset; in hortis suis manebat : et inde quotidie sperabat veniri ad se, sicut ostensum illi erat.

III. Quid jam fremeret persecutoris impetus adversus cor semper paratum, accedente etiam Domini revelatione firmatum? Quando enim desereret patientem, quem non est passus præoccupari nescientem? Jam ergo quod ad eum passioni exhibendum duo missi sunt, qui eum etiam secum in curriculum levaverunt, in medioque posuerunt; et hoc divinæ admonitionis fuit, ut gaudens recoleret ad ejus corpus se pertinere, qui inter iniquos deputatus est. Christus namque inter duos latrones ligno suspensus, ad exemplum patientiæ præbebatur[1]. Cyprianus autem inter duos apparitores, ad passionem curru portatus Christi vestigia sequebatur.

IV. Quid illud quod cum in alium diem dilatus apud custodes esset, atque illuc se multitudo fratrum ac sororum congregans, pro foribus pernoctaret, custodiri puellas præcepit, quanta intentione considerandum? quanta laude prædicandum? quanto præconio commendandum est? Vicina corporis morte, non moriebatur in animo pastoris vigilantia pastoralis; et cura tuendi Dominici gregis usque ad extremum vitæ hujus diem mente sobria

[1] Marc. xv, 28.

tenebatur : nec excutiebat ab animo diligentiam fidelissimi dispensatoris, manus jam proxima cruenti carnificis. Ita se martyrem cogitabat futurum, ut esse non oblivisceretur episcopum : magis curans quam rationem pastorum principi de commissis sibi ovibus redderet, quam quid infideli proconsuli de fide propria responderet. Amabat quippe eum, qui Petro dixerat : « Amas me ? » Pasce oves meas[1]. » Et pascebat oves ejus, pro quibus sanguinem fundere illum imitans præparabat. Custodiri puellas præcepit, sciens non solum se habere simplicem Dominum, sed etiam versipellem adversarium. Itaque adversus leonem aperte frementem in confessione virile pectus armabat, adversus lupum insidiantem gregi sexum fœmineum muniebat.

V. Ita vere sibi consulit, qui Deum judicem cogitat, apud quem causam gestæ hujus vitæ atque ab illo sibi muneris injuncti quisque dicturus est[2] : ubi omnis homo recipit, sicut testatur Apostolus, « Quæ per corpus » gessit, sive bonum, sive malum[3]. » Ita sibi consulit, qui ex fide vivens, et satagens, ne ab extremo præoccupetur die, extremum computat omnem diem, et sic Deo placitos mores perducit usque ad extremum diem. Ita sibi beatus Cyprianus et episcopus misericordissimus, et Martyr fidelissimus, consulebat, non sicut eum lingua subdola diaboli per os possessi a se impii judicis monere videbatur dicens : « Consule tibi. » Cum enim ejus immobilem mentem videret ; quando ei dixit : « Jusserunt te » principes cæremoniari ; » responditque ille : « Non fa- » cio : » adjecit et ait : « Consule tibi. » Ipsa est lingua subdola diaboli : etsi non hujus qui nesciebat quid loqueretur, illius tamen qui per eum loquebatur. Loquebatur enim proconsul, non tam secundum principes

[1] Joan. XXI, 17. — [2] Florus ad Ephes. II. — [3] 2 Cor. V, 10.

homines, quorum jussa sibimet injuncta jactabat, quam secundum principem potestatis aëris, de quo Apostolus dicit : « Qui operatur in filiis diffidentiæ[1] : » quem per hujus quoque linguam operari Cyprianus noverat, quod ipse non noverat. Noverat, inquam, Cyprianus, cum a proconsule audiret : « Consule tibi, » quod caro et sanguis diceret stolide, hoc diabolum dicere subdole : atque intuebatur in uno opere duos ; istum oculis, illum fide. Nolebat eum iste mori, nolebat ille coronari ; proinde circa istum placidus, circa illum cautus ; huic aperte respondebat, illum occulte vincebat.

VI. « Fac, inquit, quod tibi præceptum est : in re » tam justa nulla est consultatio. » Dixerat quippe ille : « Consule tibi. » Ad hoc responsum est : « In re tam » justa nulla est consultatio. » Consulit enim qui consilium vel impertit, vel quærit. Sed proconsul non a Cypriano consilium accipere volebat, sed eum potius ut a se acciperet admonebat. At ille, « In re, inquit, tam » justa nulla est consultatio. » Non adhuc consulo, quia non adhuc dubito : abstulit enim mihi dubitationem ipsa justitia. Justus autem, ut securus moriatur in carne, certus vivit in fide. Præcesserant Cyprianum multi Martyres, quos flagrantissimis exhortationibus suis ad vincendum diabolum accenderat : et erat utique justum, ut quos veridicus loquendo præmiserat, patiendo intrepidus sequeretur : ergo « In re tam justa nulla est con- » sultatio. » Quid ad hæc dicamus ? quid ad hæc exultemus ? Tanta conceptione gaudiorum, in quid erumpat cor nostrum et os nostrum, nisi in ipsam venerabilis Martyris ultimam vocem ? Cum enim Galerius Maximus decretum ex libello recitasset : « Tascium Cyprianum » gladio animadverti placet. » Respondit ille : « Deo gra-

[1] Ephes. II, 2.

» tias. » Habentes igitur de re tanta memoriam præsentis loci, festivitatem solemnissimi diei, propositionem saluberrimi exempli, omnibus medullis nostris dicamus et nos, Deo gratias.

SERMO CCCX [1].

In Natali Cypriani Martyris, II.

1. Spiritus sanctus doceat nos in hac hora quæ oporteat dicere : dicturi enim sumus aliquid de laude Cypriani gloriosissimi Martyris, cujus Natalem hodie, sicut nostis, celebramus. Quod nomen sic frequentat Ecclesia, id est, Natales, ut Natales vocet pretiosas Martyrum mortes. Sic, inquam, hoc nomen frequentat Ecclesia, ut etiam qui non sunt in illa, hoc dicant cum illa. Quis enim hodie, non dicam in hac nostra civitate, sed plane per Africam totam transmarinasque regiones, non Christianus solum, sed Paganus, aut Judæus, aut etiam hæreticus poterit inveniri, qui non nobiscum dicat Natalem Martyris Cypriani? Quid est hoc, fratres? Quando natus sit, ignoramus; et quia hodie passus est, Natalem ejus hodie celebramus. Sed illum diem non celebraremus, etsi nossemus. Illo enim die traxit originale peccatum : isto autem die vicit omne peccatum. Illo die ex fastidioso matris utero istam processit in lucem, quæ oculos carnis illecebrat : isto autem die ex occultissimo naturæ sinu illam discessit ad lucem, quæ visum mentis feliciter et beate illustrat.

[1] Alias de Diversis 113.

II. Carthaginensem Ecclesiam vivens gubernavit, moriens honoravit. Ibi episcopatum gessit, ibi martyrium consummavit. In eo quippe loco, ubi posuit carnis exuvias, sæva tunc multitudo convenerat, quæ propter odium Christi sanguinem funderet Cypriani : ibi hodie venerans multitudo concurrit, quæ propter Natalem Cypriani bibit sanguinem Christi. Et tanto dulcius in illo loco propter Natalem Cypriani sanguis bibitur Christi, quanto devotius ibi propter nomen Christi sanguis fusus est Cypriani. Denique, sicut nostis, quicumque Carthaginem nostis, in eodem loco mensa Deo constructa est; et tamen mensa dicitur Cypriani, non quia ibi est unquam Cyprianus epulatus, sed quia ibi est immolatus, et quia ipsa immolatione sua paravit hanc mensam, non in qua pascat sive pascatur, sed in qua sacrificium Deo, cui et ipse oblatus est, offeratur. Sed ut mensa illa, quæ Dei est, etiam Cypriani vocetur, hæc causa est; quia ut illa modo cingatur ab obsequentibus, ibi Cyprianus cingebatur a persequentibus : ubi nunc illa ab amicis orantibus honoratur, ibi Cyprianus ab inimicis frementibus calcabatur : postremo ubi illa erecta est, ibi prostratus est. « Cantate » Deo, psalmum dicite nomini ejus : qui ascendit super » occasum [1], » ipse fecit ista super occisum.

III. Sed cum Carthago habuerit cathedram ejus, Carthago habeat memoriam ejus. Unde nos celebraremus Natalitia ejus, nisi esset « Pretiosa in conspectu Domini » mors sanctorum ejus [2]? » In omnem terram exiit sonus ejus, et in fines orbis terræ verba ejus [3]. Docuit fideliter quod facturus erat, fecit fortiter quod docuerat. Ad pretiosam mortem juste vivendo, ad gloriosam vero vitam injuste moriendo pervenit; atque adeptus est triumphale

[1] Psal. LXVII, 5. — [2] Id. CXV, 15. — [3] Id. XVIII, 5.

Martyris nomen, quia perduxit usque ad sanguinem pro veritate certamen.

IV. Verum quia non solum dixit quæ audirentur, sed scripsit etiam quæ legerentur; et ad alia loca per alienas linguas, ad alia vero per suas litteras venit, et innotuit regionibus multis, partim per famam fortissimæ passionis, partim per dulcedinem suavissimæ lectionis; alacres celebremus hunc diem, et ita omnes unanimiter supplicemus, ut in Ecclesia majore communem Patrem audire et videre mereamur; habituri et de sermone ejus gaudium, et de passionis ejus gloria profectum, per Dominum nostrum Jesum Christum. Amen.

SERMO CCCXI[1].

In Natali Cypriani Martyris, III.

I. Istum nobis festum diem passio beatissimi Cypriani Martyris fecit: cujus nos victoriæ celebritas in istum locum devotissimos congregavit. Sed celebratio solemnitatis Martyrum, imitatio debet esse virtutum. Facile est honorem Martyris celebrari: magnum est fidem atque patientiam Martyris imitari. Hoc sic agamus, ut illud optemus: hoc sic celebremus, ut illud potius diligamus. Quid laudamus in fide Martyris? Quia usque ad mortem pro veritate certavit, et ideo vicit. Blandientem mundum contempsit, sævienti non cessit: ideo victor ad Deum accessit. Abundant in isto sæculo errores et terrores: bea-

[1] Alias de Diversis 115.

tissimus Martyr, errores sapientia, terrores patientia superavit. Magnum est quod fecit : secutus agnum, leonem vicit. Quando persecutor sæviebat, leo fremebat : sed quia agnus sursum attendebatur, leo deorsum calcabatur : qui morte mortem destruxit, ligno pependit, sanguinem fudit, mundum redemit.

II. Primi beati Apostoli arietes gregis sancti, ipsum Dominum Jesum viderunt pendentem, doluerunt morientem, expaverunt resurgentem, amaverunt potentem, et ipsi sanguinem fuderunt pro eo quod viderunt. Cogitate, fratres, quale fuit mitti homines per orbem terrarum, prædicare hominem mortuum resurrexisse, in cœlum ascendisse, et pro ista prædicatione perpeti omnia quæ insaniens mundus inferret, damna, exilia, vincula, tormenta, flammas, bestias, cruces, mortes. Hoc pro nescio quo? Numquid enim, fratres mei, Petrus pro sua gloria moriebatur, aut se ipsum prædicabat? Alius moriebatur, ut alius honoraretur; alius occidebatur, ut alius coleretur. Numquid hoc faceret, nisi flagrantia charitatis, de conscientia veritatis? Viderant quod dicebant : nam quando pro ea re morerentur, quam non viderant? Quod viderant, negare debebant? Non negaverunt : prædicaverunt mortuum, quem sciebant vivum. Sciebant pro qua vita contemnerent vitam : sciebant pro qua felicitate ferrent transitoriam infelicitatem, pro quibus præmiis ista damna contemnerent. Fides eorum cum toto mundo non appenderetur. Audierant, « Quid prodest homini, si totum » mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum pa» tiatur [1]? » Non retardavit illecebra sæculi festinantes, transitura migrantes, quantumlibet et quomodolibet fulgens felicitas hic dimittenda, ad aliam vitam non transferenda, aliquando hic et a viventibus relinquenda.

[1] Matth. XVI, 26.

III. Contemnite ergo sæculum, Christiani, contemnite sæculum, contemnite. Contempserunt Martyres, contempserunt Apostoli, contempsit beatus Cyprianus, cujus hodie memoriam celebramus. Divites esse vultis, honorati esse vultis, sani esse vultis : totum ille contempsit, ad cujus Memoriam convenistis. Quid obsecro tantum amatis, quod contempsit quem sic honoratis? Quem, si ista non contempsisset, non utique sic honoraretis. Quare te invenio earum rerum amatorem, quarum veneraris contemptorem? Certe illum, si hæc amaret, non venerareris. Et tu noli amare : non enim intravit, et ostium contra te clausit. Contemne et tu; et intra post illum. Patet qua intres : Christus est janua. Et tibi est ostium apertum, quando est latus ejus lancea perforatum. Quid inde manavit recole; et elige qua possis intrare. De latere Domini pendentis et morientis in ligno, posteaquam est lancea perforatum, aqua sanguisque profluxit [1]. In uno est mundatio tua, in altero redemptio tua.

IV. Amate, et nolite amare : ad aliquid amate, et ad aliquid amare nolite. Est enim quod ad profectum ametur, et est quod ad impedimentum ametur. Noli amare impedimentum, si non vis invenire tormentum. Quod amas in terra, impedimentum est : viscum est pennarum spiritalium, hoc est virtutum quibus volatur ad Deum. Capi non vis, et viscum amas? Numquid ideo non caperis, quia dulciter caperis? Quanto magis delectat, tanto fortius strangulat. Hæc dico : et laudatis, et clamatis, et amatis. Respondet tibi, non ego, sed patientia : Mores volo, non voces. Sapientiam lauda vivendo; non sonando, sed consonando.

V. Dominus dicit in Evangelio : « Cantavimus vobis, » et non saltastis [2]. » Quando hoc ego dicerem, si non

[1] Joan. XIX, 34. — [2] Matth. XI, 17.

legerem? Irridet me vanitas, sed juvat auctoritas. Si non præmisissem quis hoc dixerit, quis me vestrum posset ferre dicentem : « Cantavimus vobis, et non saltastis? » Numquidnam in hoc loco, etsi Psalmus cantandus est, ab aliquo saltandum est? Aliquando ante annos non valde multos etiam istum locum invaserat petulantia saltatorum. Istum tam sanctum locum, ubi jacet tam sancti Martyris corpus, sicut meminerunt multi qui habent ætatem; locum, inquam, tam sanctum invaserat pestilentia et petulantia saltatorum. Per totam noctem cantabantur hic nefaria, et cantantibus saltabatur. Quando voluit Dominus per sanctum fratrem nostrum Episcopum vestrum, ex quo hic cœperunt sanctæ vigiliæ celebrari, illa pestis aliquantulum reluctata, postea cessit diligentiæ, erubuit sapientiæ.

VI. Cum ergo modo hic ista Deo propitio non fiant, quia non celebramus dæmoniis ludos, ubi solent ista fieri in eorum delectationem qui coluntur, et immunditia sua solent suos depravare cultores, sed celebratur hic sanctitas et solemnitas Martyrum, non hic saltatur, et ubi non saltatur, tamen de Evangelio legitur : « Cantavimus vobis, » et non saltastis. » Reprehenduntur, increpantur, accusantur, qui non saltaverunt. Absit ut redeat adhuc illa petulantia : audite potius quid velit intelligi sapientia. Cantat, qui præcipit, saltat, qui facit. Quid est saltare, nisi motu membrorum cantico consonare? Quod est canticum nostrum? Non proferam ego; non sit meum. Melius minister sum, quam actor. Dico canticum nostrum : « Nolite diligere mundum, neque ea quæ in » mundo sunt. Quisquis dilexerit mundum, non est cha» ritas Patris in illo : quia omnia quæ in mundo sunt, » concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, » et ambitio sæculi, quæ non est ex Patre, sed ex mundo

» est. Et mundus transit, et concupiscentia ejus : qui » autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum, sicut » et Deus manet in æternum [1]. »

VII. Quale canticum, fratres mei? Audistis cantantem, audiamus saltantes [2] : facite vos congruentia morum, quod faciunt saltatores motu membrorum. Intus hoc agite : mores consonent. Cupiditas extirpetur, charitas plantetur. De ista arbore quidquid exit, bonum est. Cupiditas nihil boni potest generare : charitas nihil mali. Et dicitur, et laudatur; et nemo mutatur. Absit, non est verum quod dixi. Mutati sunt piscatores, mutati sunt postea etiam plurimi senatores : mutatus est Cyprianus, cujus hodie memoriam frequentamus. Ipse scribit, ipse testatur, cujus vitæ fuerit aliquando, quam nefariæ, quam impiæ, quam improbandæ, ac detestandæ. Audivit cantantem : exhibuit se, non corpore, sed mente saltantem. Aptavit se cantico bono, aptavit se cantico novo : aptavit, amavit, perseveravit, certavit, superavit.

VIII. Et dicitis : Molesta tempora, gravia tempora, misera tempora sunt. Vivite bene, et mutatis tempora vivendo bene : tempora mutatis, et non habetis unde murmuretis. Quid sunt enim tempora, fratres mei? Spatia et volumina sæculorum. Ortus est sol, peractis horis duodecim ex alia mundi parte occidit; alia die mane ortus iterum occidit; numera quoties : ipsa sunt tempora. Quem læsit solis ortus, quem læsit occasus solis? Ergo neminem læsit tempus. Qui læduntur, homines sunt; a quibus læduntur, homines sunt. O magnus dolor! homines læduntur, homines spoliantur, homines opprimuntur. A quibus? Non a leonibus, non a colubris, non a scorpionibus; sed ab hominibus. Dolent qui læduntur. Si possint, non faciunt ipsi quod reprehendunt? Tunc

[1] I Joan. II, 15, 16. — [2] In epistola II ad Donatum.

invenimus hominem qui murmurabat, quando potuerit facere unde murmurabat. Laudo, laudo, si non fecerit quod accusabat.

IX. Illi autem, charissimi, qui potentes videntur in sæculo, quomodo laudantur quando minus faciunt quam possunt? Ipsum laudavit Scriptura, « Qui potuit trans» gredi, et non est transgressus; qui post aurum non » abiit[1]. » Post te debet ire aurum, non tu post aurum. Nam bonum est aurum. Non enim aliquid mali creavit Deus. Tu noli esse malus; et bonum est aurum. Ecce aurum pono inter bonum hominem et malum. Tollat malus; inopes opprimuntur, judices corrumpuntur, leges pervertuntur, res humanæ perturbantur. Quare hoc? Quia aurum tulit malus. Tollat bonus; pauperes pascuntur, nudi vestiuntur, oppressi liberantur, captivi redimuntur. Quanta bona de auro, quod habet bonus? quanta mala de auro, quod habet malus? Ut quid ergo dicitis aliquando stomachati? O si non esset ipsum aurum! Tu noli amare aurum. Si malus es, is post aurum: si bonus es, it post te. Quid est, it post te? Tu ducis, non duceris: quia possides, non possideris.

X. Ergo redeamus ad verba sacræ Scripturæ : « Qui » post aurum non abiit. Qui potuit transgredi, et non est » transgressus. Quis est hic, et laudabimus eum? » Quis est hic, aut quis est hic? Quam multi audiunt : et quis est hic? Et tamen absit ut desperem esse hic aliquem, imo non aliquem, sed aliquos. Absit ut de area tanti patrisfamilias desperem. Qui longe aream videt, solam paleam putat: invenit grana, qui novit inspicere. Ubi te offendit palea, ibi latet granorum massa. Ubi te offendit quod triturando contunditur, ibi est quod tritura purgatur: ibi est, certus esto; ibi est. Postremo ille certus est, qui se-

[1] Eccli. XXXI, 8.

minavit, qui messuit, qui ad aream congregavit : novit ibi esse unde horreum repleatur, quando fuerit ventilatum. Modica qualiscumque ventilatio fuit tempore persecutionis: quæ inde grana processerunt? Inde floruit Uticensis Massa candida: inde tam magnum et electum granum hic beatissimus Cyprianus. Quam multi divites tunc contempserunt quod habuerunt? quam multi pauperes tunc in tentatione defecerunt? Ecce in tentatione illa, tanquam in ventilatione, divitibus non obfuit habere aurum, pauperibus quid profuit non habere aurum? Illi vicerunt, illi defecerunt.

XI. Non faciunt bonos mores, nisi boni amores. Tollatur aurum de rebus humanis: imo adsit aurum, ut probet res humanas. Præcidatur lingua humana propter Dei blasphematores: et unde erunt Dei laudatores? Quid tibi fecit lingua? Sit qui bene cantet, et bonum est organum. Da mentem bonam ad linguam: bona dicuntur, discordes concordantur, lugentes consolantur, luxuriosi corripiuntur, iracundi refrenantur, Deus laudatur, Christus commendatur, mens ad amorem inflammatur; sed divinum, non humanum; spiritalem, non carnalem. Hæc bona facit lingua. Quare? Quia bona est mens quæ utitur lingua. Da malum hominem ad linguam: erunt blasphematores, litigatores, calumniatores, delatores. Omnia mala de lingua; quia malus est, qui utitur lingua. Non tollantur res de rebus humanis: sint res, et adsit usus rerum bonarum. Alia enim sunt bona, quæ non sunt nisi in bonis; et alia sunt bona, quæ sunt communia bonis et malis. Bona quæ non sunt nisi in bonis, pietas, fides, justitia, castitas, prudentia, modestia, charitas, et cætera hujusmodi. Bona quæ sunt communia bonis et malis, pecunia, honor, hujus sæculi potestas, administratio,

salus ipsa corporis. Et hæc bona sunt, sed bonos quærunt.

XII. Jam hic murmurator ille, qui quærit semper quod reprehendat, et hoc in Deo; qui utinam ad se rediret, se videret, se reprehenderet, se corrigeret: ille ergo reprehensor et argumentator mox mihi objecturus est in Deo: Et quare Deus, qui omnia gubernat, bona ista dat malis? Non illa daret nisi bonis. Expectas a me audire consilium Dei? Quis, a quo, et quid? Tamen secundum meum, quantum capio, quantum donare dignatur, indico tibi, quod fortasse non sufficiat tibi, sed est hic aliquis cui sufficiat. Ergo cantem: non enim vere in ista tanta multitudine poterit mihi deesse qui saltet. Ecce audi, sapiens, sed a contrario: audi. Quod ista bona dat Deus et malis, si velis intelligere, eruditio tua est, non perversitas Dei. Adhuc scio te non intellexisse quod dixi: audi ergo quod dicebam, ille cui dicebam, qui reprehendis Deum et accusas Deum, quia bona ista terrena et temporalia dat etiam hominibus malis, quæ secundum sensum tuum putas non dare debuisse nisi solis bonis. Hinc enim est unde quibusdam subrepsit lethalis impietas, ut omnino credant Deum non aspicere res humanas. Dicunt enim et disputant: Numquid, si Deus res humanas attenderet, haberet ille divitias, haberet ille honores, haberet ille potestatem? Non curat Deus res humanas: nam si curaret, ista solis bonis daret.

XIII. Redi ad cor, et inde ad Deum. De proximo enim redis ad Deum, si redieris ad cor tuum. Nam quando te ista offendunt, existi et a te: exul factus es pectoris tui. Moveris rebus quæ sunt foris a te, et perdis te. Tu intus es, ista foris adjacent, foris bona sunt, sed foris sunt. Aurum, argentum, omnis pecunia, vestis, clientela, familiæ, pecora, honores, foris sunt. Si ista bona infima,

bona terrena, bona temporalia, bona transitoria, non donarentur et malis, magna crederentur a bonis. Ergo Deus qui dat malis ista bona, te docet concupiscere meliora. Ecce dico, ista moderatione rerum humanarum quodam modo te alloquitur Deus pater tuus: et quasi puerum desipientem docet his verbis, quæ, sicut possum, profero ad te, tanto fidentius, quanto magis ille dignatur manere in me. Constitue tibi dicere Deum, qui te renovavit et adoptavit : O fili, quid est quod quotidie surgis, et oras, et genu figis, et fronte terram percutis, et aliquando etiam lacrymaris, et dicis mihi : Pater meus, Deus meus, da mihi divitias? Si dem tibi, aliquid boni te putas, et magni adeptum. Quia petisti, accepisti : ecce fac inde bene. Antequam haberes, humilis eras : habere divitias cœpisti, et pauperes contempsisti. Quale bonum est, unde pejor factus es? Pejor factus es, quia malus eras : et quid te pejorem posset facere nesciebas; ideo hæc a me petebas. Dedi, et probavi : invenisti et inventus es. Latebas quando non habebas. Corrigere : evome cupiditatem, bibe charitatem. Quid est magnum quod a me petis? dicit tibi Deus tuus. Non vides quibus ea dederim? non vides qualibus ea dederim? Si magnum bonum esset, quod a me petis, haberet hoc latro? haberet hoc perfidus? haberet hoc blasphemator meus? haberet hoc infamis mimus? haberet meretrix impudica? Hi omnes haberent aurum, si magnum bonum esset aurum? Sed dicis mihi : Non est ergo bonum aurum? Imo bonum est aurum. Sed mala faciunt de bono auro mali : bona faciunt de bono auro boni. Quia ergo vides quibus ea dederim; meliora pete a me, majora pete a me, spiritalia pete a me, ipsum me pete a me.

XIV. Sed mala, inquis, fiunt in mundo, aspera, immunda, odiosa. Fœdus est, non ametur. Ecce talis est,

et sic amatur. Ruinosa est domus, et piget migrare. Matres sive nutrices, ne pueri multum sugant, ubi eos grandescere viderint, et non jam decere ut lacte nutriantur, illos tamen moleste mammis inhiare, circumlinunt papillas suas aliqua amaritudine, qua offensus parvulus, lac ulterius non requirat. Quid ergo adhuc tam delectabiliter sugitur, si amarus tibi factus est mundus? Implevit Deus amaritudinibus mundum; et inhias tu, incumbis tu, sugis tu; non nisi inde et inde voluptatem capis. Quandiu? Quid si dulcis esset, quomodo amaretur? Offendunt te ista? elige aliam vitam. Ama Deum, contemne ista. Despice res humanas, quandocumque hinc iturus: non enim hic futurus semper. Et tamen sic, quomodo malus est, quomodo amarus est mundus, quomodo plenus est calamitatibus mundus, si dictum tibi esset a Deo quod semper hic esses, lætitia te non caperes, exultares, gratias ageres. Unde? Quia miseriam non finires. Ipsa est major infelicitas, quæ se amari cogit. Minor esset, si non amaretur: tanto pejor est, quanto plus amatur.

XV. Est alia vita, fratres mei: est post hanc vitam alia vita, credite. Ad eam vos præparate: præsentia cuncta contemnite. Si habetis, bene inde facite: si non habetis, nolite cupiditate inardescere. Migrate, transferte ante vos: quod hic habetis, illuc eat quo secuturi eritis. Audite consilium Domini vestri: « Ne thesaurizetis vobis in terra, » ubi tinea et ærugo exterminant, et ubi fures effodiunt » et furantur; sed thesaurizate vobis thesaurum in cœlo, » quo fur non accedit, quo tinea non corrumpit. Ubi est » enim thesaurus tuus, ibi est et cor tuum[1]. » Audis quotidie homo fidelis, Sursum cor: et quasi contrarium audias, tu mergis in terram cor tuum. Migrate. Habetis unde? facite bene. Non habetis unde? adversus Deum

[1] Matth. VI, 19, 20.

nolite murmurare. Audite me, o pauperes: Quid non habetis, si Deum habetis? Audite me, o divites: Quid habetis, si Deum non habetis?

SERMO CCCXII[1].

In Natali Cypriani Martyris, IV.

I. Diei tam grati lætique solemnitas, et coronæ tanti Martyris tam felix et jucunda festivitas, Sermonem a me debitum flagitat. Sed tantam sarcinam orationes illius mecum portant; ut si quid minus quam debetur, exolvero, non me despiciat loquentem vobis, sed omnes reficiat precando pro vobis. Faciam sane quod ei certum mihi est esse gratissimum, ut cum in Domino laudem, cum de illo Dominum laudo. Mitis enim erat, etiam cum vitæ hujus turbidæ ac procellosæ pericula in variis tentationibus sustinebat, et Deo cantare vir ille bene noverat corde veraci, « Audiant mansueti, et lætentur[2]. » Et nunc relicta terra morientium, Beatus possidet terram viventium. Hic enim de illis erat, de quibus dictum est: « Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram[3]. » Sed quam terram, nisi de qua dicitur Deo: « Spes mea es tu, » portio mea in terra viventium[4]? » Aut si terra viventium non est, nisi corpus resurgentium, ex terra sumptum et in cœlestem gloriam commutatum; non ille adhuc gemens in infirmitate mortalitatis hujus, cui manere in carne non fuit optimum, sed necessarium propter nos;

[1] Alias de Diversis 116. — [2] Psal. XXXIII, 3. — [3] Matth. V, 4. — [4] Psal. CXLI, 6.

sed solutus atque liberatus a nexu et debiti et vinculi cum Christo quietus expectat redemptionem corporis sui. Qui enim vivæ suæ carnis tentatione non victus est, de sepultæ reparatione securus est.

II. In Domino ergo laudetur anima ejus, ut mites audiant et lætentur. In Domino laudetur anima bona, quo possidente fit bona, quo inspirante viget, quo illuminante fulget, quo formante pulchra, quo implente fœcunda est. Hoc enim deserente, quondam mortua, tenebrosa, deformis, sterilis fluctuabat, antequam credidisset in Christum. Quid enim ei pagano proderat eloquentia, qua tanquam poculo pretioso et bibebat mortiferos, et propinabat errores? Cum autem benignitas et humanitas illuxit Salvatoris nostri Dei, mundavit eum credentem sibi a sæcularibus cupiditatibus, et fecit vas in honorem utile domui suæ, ad omne opus bonum paratum[1]. Nec ille tanquam ingratus hæc tacuit. Absit enim ut cognoscens Deum non sicut Deum glorificaret : sed gratias egit, pristina sua non impie resorbens quæ vomuerat, sed pie recolens quæ mutaverat. Scribens enim ad amicum suum[2], ut et ipse ex tenebris, quod erat in se, fieret lux in Domino. « Ego, inquit, cum in tenebris atque in nocte cæca jacerem, cumque in salo jactantis sæculi nutabundus ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus. Et paulo post : Nam ut ipse, inquit, plurimis vitæ meæ prioris erroribus implicatus tenebar, quibus exui me posse non crederem ; sic vitiis adhærentibus obsecundans eram, et desperatione meliorum, malis meis velut jam propriis ac vernaculis affavebam. »

III. Ecce qualem Cyprianum Christus invenit : ecce ad qualem animam percutiendam et sanandam ille eradi-

[1] 2 Tim. II, 21. — [2] In Epistola II ad Donatum.

cator et plantator accessit. Neque enim frustra dicit, « Ego occidam, et ego vivere faciam; ego percutiam, et » ego sanabo[1] : » aut frustra in futurorum figura ad Jeremiam dictum est : « Ecce constitui te hodie super gentes » et regna, eradicare et effodere et perdere et reædificare » et plantare[2]. » Accessit ergo ad illam animam eradicator atque plantator; et evertit veterem Cyprianum, positoque ibi fundamento ipso se, novum Cyprianum ædificavit in se, et verum Cyprianum fecit ex se. Christo enim dicit Ecclesia : « Botrus cypri fratuelis meus[3]. » Quando ergo ille factus est a Christo Christianus, tunc vere factus est etiam a cypro Cyprianus. Christi enim bonus odor factus est in omni loco, sicut ait apostolus Paulus : qui etiam ipse destructus est persecutor, et ædificatus est prædicator. « Christi, inquit, bonus odor sumus Deo in » omni loco, et in iis qui salvi fiunt, et in iis qui pereunt : » aliis quidem odor vitæ in vitam, aliis autem odor mortis » in mortem. Et ad hæc quis idoneus[4]? » Alii enim Cyprianum imitando vixerunt : alii Cypriano invidendo perierunt.

IV. Illi laus, illi gloria, qui animam servi sui per fidem justificando eruit ab impiis, et fecit frameam suam, hoc est, gladium bis acutum; ut per illam linguam stultitia gentium nudata feriretur, per quam prius tecta atque velata pulchra prudentibus videbatur; atque ut eloquii tam nobilis instrumentum, quo ruinosis doctrinis dæmoniorum indigna ornamenta fiebant, in ædificationem converteretur Ecclesiæ, qua crescente illa laberentur; et ut tantæ vocis tuba, quæ forensium mendaciorum certamina solebat acuere, ad prosternendum pretiosis sanctorum mortibus diabolum Christo militantes et in

[1] Deut. XXXII, 39. — [2] Jerem. I, 10. — [3] Cant. I, 13 — [4] 2 Cor. II, 15 et 16.

ipso gloriantes devotos Martyres excitaret. Inter quos et ipse Cyprianus, cujus pio et sancto, non jam fabulosos fumos emovente, sed Dominica luce radiante accendebantur eloquio, moriendo vixit, judicatus judicem superavit, adversarium percussus vicit, mortemque occisus occidit. Qui enim in ludo perversitatis humanæ et suam et aliorum linguas docuerat loqui mendacium, ut quod ab adversario objiceretur, astuta fallacia negaretur, jam in alia schola didicerat confitendo devitare adversarium. Ubi enim Christi nomen inimicus convertit in crimen, ibi supplicium Christus convertit in laudem.

V. Et si adhuc quisquam quærit forte quis vicerit, ut omittam regnum cœleste sanctorum, quod infideles credere nolunt, quia videre non possunt; nunc in ista terra, in ista vita, in domibus, in agris, in civitatibus, in orbe terrarum, ecce sunt ferventes laudationes Martyrum: ubi sunt furentes accusationes impiorum? Ecce quemadmodum honorantur memoriæ peremptorum, nunc illi ostendant idola dæmoniorum. Quid eis judicando facturi sunt, qui eorum templa moriendo everterunt? Quomodo eorum superbas fallacias resurgentium militum suorum splendore damnabit, qui eorum fumantes aras morientium sanguine extinxit?

VI. Inter has Christi legiones beatissimus Cyprianus gloriosorum præliorum doctor et gloriosus ipse præliator, ita quod facturus erat docuit, et quod docuerat fecit, ut et in verbis docentis prænosceretur animus Martyris, et in animo patientis recognoscerentur verba doctoris. Non enim erat similis eorum de quibus Dominus ait: « Quæ » dicunt facite, quæ autem faciunt nolite facere; dicunt » enim et non faciunt[1]. » Iste quia credidit, locutus est; quia locutus est, passus est. Hoc ergo docuit in vita,

[1] Matth. xxiii, 3.

quod fecit; et hoc fecit in morte, quod docuit. Illi laus, illi gloria, Domino Deo nostro, regi sæculorum, creatori et recreatori hominum, qui suo tali antistite hujus civitatis Ecclesiam ditavit, et tam sancto corpore hujus loci amplitudinem consecravit. Illi laus, illi gloria, qui dignatus est illum virum prædestinare inter sanctos suos ante tempora, creare inter homines opportuno tempore, vocare errantem, mundare sordentem, formare credentem, docere obedientem, regere docentem, adjuvare pugnantem, coronare vincentem. Illi laus, illi gloria, qui hunc talem fecit, in quo maxime ostenderet Ecclesiæ suæ quantis malis opponenda et quantis esset bonis charitas præponenda, et quam nulla esset charitas Christiani, a quo non custodiretur unitas Christi. Quam sic ille dilexit, ut et malis pro charitate non parceret, et malos pro pace toleraret; et liber in dicendo quod ipse sentiret, et pacificus in audiendo quod fratres sentire cognosceret. Merito in Ecclesia catholica tanti honoris celsitudinem meruit, cujus concordissimum vinculum tanta humilitate servavit. Quapropter, charissimi, tam gratæ festivitati debito Sermone pro viribus persoluto, exhortor dilectionem devotionemque vestram, ut istum diem honeste ac sobrie peragamus, et hoc exhibeamus diei, quo Cyprianus beatissimus passus est, quod amavit ut pateretur.

SERMO CCCXIII[1].

In Natali Cypriani Martyris, V.

I. Sanctissimus et solemnissimus dies, atque huic Ecclesiæ ornamento familiarior et præclarior, lætificandis nobis hodiernus illuxit, quem suæ nobis gloria passionis Cyprianus beatissimus illustravit. Cujus reverendi episcopi et venerandi Martyris laudibus nulla lingua sufficeret, nec si se ipse laudaret. In hoc itaque Sermone nostro, quem de illo debitum vestris auribus reddimus, magis approbate voluntatis affectum, quam exigite facultatis effectum. Sic enim et laudibus Dei, quibus non solum oratio, sed ne cogitatio quidem ulla satis est, cum se sanctus laudator minus idoneum cerneret, ait : « Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine[2]. » Hoc et ego dixerim : sit etiam ista mea devotio, ut si par non sum ad explicandum quod volo, accepto feratur, quia volo.

II. Quid enim nisi Dei sunt laudes tanti Martyris laudes? Aut cujus honor est Cyprianus ad Deum toto corde conversus, nisi ejus cui dictum est : « Deus virtutum, converte nos[3]? » Cujus opus est Cyprianus doctor, nisi ejus cui dictum est : « Doce me justificationes tuas[4]? » Cujus opus est Cyprianus pastor, nisi ejus qui dixit : « Dabo vobis pastores secundum cor meum, et pascent vos cum disciplina[5]. » Cujus opus est Cypria-

[1] Alias de Diversis 114. — [2] Psal. cxviii, 108. — [3] Id. lxxix, 4. — [4] Id. cxviii, 135. — [5] Jerem. iii, 15.

nus confessor nisi ejus qui dixit : « Dabo vobis os et sa- » pientiam, cui non poterunt resistere inimici vestri[1] ? » Cujus opus est Cyprianus tantæ illius persecutionis pro veritate perpessor, nisi ejus cui dictum est : « Patientia » Israël, Domine[2] ; » et de quo dictum est : « Quoniam » ab ipso est patientia mea[3] ? » Postremo cujus opus est Cyprianus in omnibus victor, nisi ejus de quo dictum est : « In omnibus supervincimus, per eum qui dilexit » nos[4] ? » Non ergo recidimus a laudibus Dei, quando laudamus opera Dei, et prælia Dei in milite Dei.

III. Sic enim exhortatur Apostolus : « State succincti » lumbos vestros in veritate, et induti lorica justitiæ, et » calceati pedes in prædicatione Evangelii pacis : in om- » nibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela » nequissimi ignea extinguere ; et galeam salutis accipite, » et gladium spiritus, quod est verbum Dei[5]. » Quid est justitiæ lorica indui, et accipere scutum fidei, et galeam salutis, et gladium spiritus, quod est verbum Dei, nisi a Domino donis ejus armari ? Nec armari tantum sufficeret huic militi, nisi impetrasset ab armato ipso, a quo armatus fuerat, adjuvari. Neque enim piissimus Martyr in illa conflictione passionis non oravit et dixit : « Judica, Do- » mine, nocentes me, expugna impugnantes me. Appre- » hende arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi. » Effunde frameam, et conclude adversus eos qui me » persequuntur : dic animæ meæ : Salus tua ego sum[6]. » Quomodo vinceretur, quem sic Dominus producebat armatum, sic adjuvabat armatus ?

IV. Absit autem ut armatum Deum quibusdam corporalibus instrumentis puerili corde credamus. Cujusmodi quippe arma sint illa, quibus ab armato Deo solent

[1] Luc. XXI, 15. — [2] Jerem. XVII, 13. — [3] Psal. LXI, 6. — [4] Rom. VIII, 37. — [5] Ephes. VI, 14, 15. — [6] Psal. XXXIV, 1-3.

ejus milites adjuvari, ipsi confitentur adjuti, ubi exclamantes et gratias agentes dicunt : « Domine, ut scuto » bonæ voluntatis coronasti nos[1]. » Framea vero Dei, hoc est gladius Dei quam frameam corpus Christi quod est Ecclesia, adversus eos qui se persequuntur, precatur effundi atque concludi; potest quidem intelligi, ubi ipse Salvator suo corpori dicit : « Non veni pacem mittere in » terram, sed gladium[2]. » Quo gladio spiritali a Martyribus suis cœlestia concupiscentibus gaudia, terrenos male blandos separavit affectus, quibus de cœlo ad terram revocarentur astricti, nisi gladius intercideret Christi. Sed est etiam alia evidentissima Dei framea anima justi in manu Dei; de qua illi in Psalmo dicitur : « Erue » animam meam ab impiis, frameam tuam ex inimicis » manus tuæ[3]. » Quod dixit : « Animam meam, » hoc repetivit : « Frameam tuam ; » quod dixit : « Ab impiis, » hoc repetivit : « Ex inimicis manus tuæ. »

V. Hanc effudit frameam spargendo usquequaque Martyres suos, et conclusit adversus eos qui persequebantur Ecclesiam; ut quia prædicantium vocibus non flectebantur, morientium virtutibus frangerentur. Fortia quippe sibi adversus inimicos fabricat arma Deus, eos ipsos quos facit amicos. Magna itaque framea Dei anima beatissimi Cypriani, splendida charitate, acuta veritate, pugnantis Dei acta et vibrata virtute, quæ bella confecit? quas contradicentium catervas redarguendo superavit? quot percussit infensos? quot prostravit adversos? In quam multorum inimicorum cordibus ipsas inimicitias, quibus oppugnabatur, occidit, eosque amicos quibus adversus alios Deus copiosius pugnaret, effecit? Ubi autem venit tempus, ut tanquam prævalescentibus hostibus prenderetur, tum vero ne oppressus et victus ab im-

[1] Psal. v, 13. — [2] Matth. x, 34. — [3] Psal. xvi, 13, 14.

piis eorum manibus cederet, affuit ille per quem præstaretur[1] invictus : suscepit victoriam, post quam nullum certamen ulterius remaneret, quam de hoc scilicet mundo et de mundi hujus principe reportaret. Affuit omnino fidelissimo suo testi usque ad mortem pro veritate certanti, fecit quod exoratus fuerat, eruit animam ejus ab impiis, frameam suam ab inimicis manus suæ. Cujus victricis animæ sanctam carnem, tanquam frameæ illius vaginam, hoc loco sublimitate divini altaris ornamus; eidem ipsi animæ triumphali resurrectione reddendam, et nulla deinceps morte ponendam.

SERMO CCCXIV[2].

In Natali Stephani Martyris, I.

I. NATALEM Domini hesterna die celebravimus; servi hodie Natalem celebramus; sed Natalem Domini celebravimus, quo nasci dignatus est; Natalem servi celebramus, quo coronatus est. Celebravimus Natalem Domini, quo indumentum nostræ carnis accepit : Natalem servi celebramus, quo suæ carnis indumentum abjecit. Natalem Domini celebravimus, quo factus est similis nobis : celebramus Natalem servi, quo factus est proximus Christo. Sicut enim Christus nascendo Stephano, ita Stephanus moriendo conjunctus est Christo. Sed Domini nostri Jesu Christi ideo nativitatis et passionis diem geminæ devotionis obsequio frequentat Ecclesia, quoniam

[1] *Forte* perstaret. — [2] Alias 95 de Diversis.

utrumque medicina est. Nam et natus est, ut renasceremur : mortuus est, ut in perpetuum viveremus. Martyres autem ad mala certamina nascendo venerunt, trahentes originale peccatum : moriendo autem ad bona certissima transierunt, finientes omne peccatum. Nam si in persecutione constitutos futuræ beatitudinis præmia non consolarentur, quando illa de diversis passionibus supplicia sustinerent ? Si beatus Stephanus sub imbre lapidum constitutus futura præmia non cogitasset, quomodo illam grandinem pertulisset? Sed illius præceptum gestabat in animo, cujus præsentiam cernebat in cœlo, et ad eum flagrantissimo amore suspensus carnem quantocyus relinquere, et ad ipsum cupiebat advolare : nec mortem jam timebat; quia Christum, quem pro se occisum sciebat, viventem videbat, ac per hoc festinabat etiam ipse mori pro illo, ut viveret cum illo. Quid enim viderit beatissimus Martyr in illo agone constitutus, recolitis sine dubio verba ejus, quæ de Actuum Apostolorum libro soletis audire. « Ecce, inquit, video cœlos apertos, et Christum » stantem a dextris Dei[1]. » Jesum stantem videbat : ideo stabat, et non cadebat; quia stans sursum et deorsum certantem desuper spectans, invictas militi suo vires, ne caderet, suggerebat. « Ecce, inquit, video cœlos apertos. » Beatus homo cui cœli patebant. Sed quis cœlum aperuit? Ille de quo in Apocalypsi dicitur : « Qui aperit, et » nemo claudit; claudit, et nemo aperit[2]. » Quando Adam de paradiso ejectus est, post illud primum nefandumque peccatum, contra humanum genus clausum est cœlum : post passionem Christi latro primus intravit, postea Stephanus apertum vidit. Quid miramur? Quod fideliter vidit, fideliter indicavit, et violenter invasit.

II. Eia fratres, sequamur eum. Si enim sequimur Ste-

[1] Act. VII, 55. — [2] Apoc. III, 7.

phanum, coronabimur. Maxime autem sequendus et imitandus est nobis in dilectione inimicorum. Nostis enim quia frequentium inimicorum congregatione circumdatus, cum crebris hinc et illinc saxorum ictibus tunderetur, placidus et intrepidus, mitis et lenis inter lapides a quibus occidebatur, intuens illum pro quo occidebatur, non ait : Domine, judica obitum meum; sed, « Accipe spiritum » meum[1]. » Non ait : Domine Jesu, vindica servum tuum, quem vides isto supplicio mortis addictum; sed, « Ne » statuas illis hoc peccatum[2]. » Persistens ergo beatissimus Martyr in testimonio veritatis, et charitatis ardens spiritu, sicut nostis, pervenit ad gloriosissimum finem ; et qui vocatus usque ad finem perseveravit, in fine quod vocabatur adeptus est, sui nominis gloria Stephanus perductus est ad coronam. Quando ergo beatus Stephanus pro Christo primus sanguinem fudit, quasi corona processit de cœlo ; ut eam sumerent sequentes in præmio, qui præcedentis virtutem imitarentur in prælio. Impleverunt postmodum terram crebra martyria. Quicumque postea sanguinem pro Christi confessione fuderunt, imposuerunt coronam illam capiti suo, et eam secuturis integram servaverunt. Et modo, fratres, de cœlo pendet ; quisquis eam concupierit, ad eam velociter volabit. Et ut Sanctitatem Vestram breviter atque evidenter hortemur, multis non opus est verbis ; sequatur Stephanum, quicumque desiderat coronam. Conversi ad Dominum, etc.

[1] Act. VII, 58. — [2] Ibid. 59.

SERMO CCCXV[1].

In solemnitate Stephani Martyris, II.

I. Beatissimus Stephanus quomodo fuerit Diaconus ordinatus cum aliis sex etiam ipse septimus, et quomodo pervenerit ad supernam coronam, cum ipsa lectio legeretur, audistis[2]. Hoc primum primi Martyris meritum commendatum est Charitati Vestræ : quia cum aliorum Martyrum vix Gesta inveniamus, quæ in solemnitatibus eorum recitare possimus, hujus passio in Canonico libro est. Actus Apostolorum liber est de Canone Scripturarum. Ipse liber incipit legi a Dominico Paschæ, sicut se consuetudo habet Ecclesiæ. In hoc ergo libro, cui titulus est, Actus Apostolorum, audistis quomodo sint electi, et ab Apostolis ordinati septem Diaconi, in quibus sanctus Stephanus erat. Priores Apostoli, sequentes Diaconi. Et prior Martyr de Diaconis, quam de Apostolis : prior victima de agnis, quam de arietibus.

II. Quantam autem cum Domino suo et Salvatore suo habuit similitudinem passionis? Falsi testes adversus istum, quomodo adversus illum : et de ipsa re. Nostis enim et recolitis, falsi testes contra Dominum Christum quid dixerunt : « Nos audivimus eum dicere : Solvo tem» plum hoc, et post triduum ædifico alterum novum[3]. » Non autem hoc Dominus dixerat : sed vicina voluit esse falsitas veritati. Quomodo sunt fasi testes? Audierunt

[1] Alias 93 de Diversis. — [2] Act. vi, 5. — [3] Marc. xiv, 58.

dixisse : « Solvite templum hoc, et post triduum resusci-» tabo illud. » Evangelista autem dicit : « Hoc autem » dicebat de templo corporis sui[1]. » Falsi testes, pro eo quod dictum est : « Solvite, » dixerunt : « Solvo. » Modicum in syllabis mutaverunt, sed tanto falsi testes pejores fuerunt, quanto propinquare veritati per calumniam voluerunt. Et huic quid objectum ? « Nos audivimus eum » dixisse, quia Jesus Nazarenus destruet templum hoc, et » mutabit consuetudinem legis[2]. » Falsum testimonium dicebant, et vera prophetabant. Quomodo Caïphas ille, magister illorum, princeps sacerdotum, dans consilium Judæis, ut occideretur Christus, hoc dixit : « Expedit » unum mori, quam ut tota gens pereat[3]. » Ait autem Evangelista : « Hoc non a semetipso dixit, sed cum esset » pontifex anni illius, prophetavit quia oportebat Chris-» tum mori pro gente[4]. » Quid hoc est, fratres ? Magna vis est veritatis. Oderunt veritatem homines, et veritatem prophetant nescientes. Non agunt, sed agitur de illis. Processerunt ergo isti falsi testes similes falsis testibus, sed pro quibus occisus est Christus.

III. Illi adduxerunt eum in concilium, ut haberent majus judicium. Amicus autem Christi, cum dixisset causam suam, prædicavit veritatem Domini sui. Moriturus erat : quare impiis pia lingua taceret ? Quare non pro veritate moreretur ? Hoc uno impar Domino suo, certi causa mysterii, quantum pertinet ad similitudinem passionis. Nam ille Deus est excellentia majestatis. Dominus quando ad passionem ductus est, interrogatus tacere maluit : iste non tacuit. Quare ille tacere maluit ? Quia prædictum de illo erat : « Sicut ovis ad immolandum » ductus est, et sicut agnus coram tondente se sine

[1] Joan. II, 19. — [2] Act. VI, 14. — [3] Joan. XI, 50. — [4] Ibid. 51.

» voce, sic non aperuit os suum[1]. » Iste autem quare tacere noluit? Quia ab ipso Domino dictum erat : « Quæ » dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quæ in aure » auditis, prædicate super tecta[2]. » Quomodo sanctus Stephanus super tectum prædicavit? Quia domum luteam carnem calcavit. Qui enim mortem non timet, carnem calcat. Hic prius exposuit illis ab initio legem Dei[3], ab Abraham usque ad Moysen, usque ad datam legem, usque ad introitum in terram promissionis; ut commendaret quia non erat verum testimonium, unde illi calumniam commovebant. Deinde de Moyse dedit eis magnam similitudinem ad Christum. Reprobatus ab eis Moyses, et ipse eos liberavit : reprobatus liberavit. Non reddidit malum pro malo : imo reddidit bonum pro malo. Sic et Dominus Christus reprobatus a Judæis, ipse illos est postea liberaturus.

IV. Sed modo qui moritur, mortuus est. Judæi quos vides, habebunt tempus liberationis suæ, per ipsum quem reprobaverunt; sed nesciunt. Modo qui blasphemant, pereunt : tunc alii erunt, non isti. Quando ista dicimus, non aliis, sed sibi promittimus salutem. Gens liberabitur, non isti. Intendite et accipite similitudinem. Numquid non modo Gentes liberat Deus? Credunt omnes gentes in Christum, et fiunt de filiis diaboli filii Dei. Tamen illi parentes nostri, de quibus nati sumus, qui idola coluerunt, cum idolis perierunt.

V. Audistis, et spectacula cordis vidistis. Sonus erat in auribus, visio in mentibus. Spectastis magnum agonem sancti Stephani, qui in agone lapidabatur. Quis? Qui jam dudum legem docebat. Quam legem docebat? Quam illi in tabulis lapideis acceperunt. Merito lapidei facti, amicum Christi lapidaverunt. « Dura cervice,

[1] Isaï. LIII, 7. — [2] Matth. X, 27. — [3] Act. VII, 2.

» (posteaquam docuit, objurgare cœpit,) et non circum» cisi corde et auribus. Quem Prophetarum non occide» runt patres vestri[1]? » Sævire videtur : lingua ferox, cor lene. Clamabat, et amabat. Sæviebat, et salvos fieri volebat. Quis non crederet iratum, quis non crederet odiorum facibus inflammatum, quando dicebat : « Dura » cervice, et non circumcisi corde et auribus? » Interea de cœlo Dominus aspexit, et vidit. Apertum est cœlum : vidit Jesum tanquam exhortantem athletam suum. Nec tacuit quod vidit : « Ecce video, inquit, cœlum apertum, » et Filium hominis stantem ad dexteram majestatis. » Illi hoc audito, quasi blasphemia esset, quod ille dixisset, aures obturaverunt, ad lapides cucurrerunt. In Psalmo erat dictum : « Sicut aspidis surdæ, et obturantis aures[2]. » Prorsus exhibuerunt, quod de illis prædictum erat. Cœpit lapidari. Modo attendite illum sævientem, recolite verba dura. « Dura cervice, et non circumcisi corde » et auribus[3]. » Quasi inimicus erat : tanquam, si fieri posset, omnes occidere cupiebat. Hoc dicat, qui cor non videt. Latebat cor ejus : sed audita sunt novissima verba ejus, et patuerunt occulta ejus, cum lapidaretur. « Domine Jesu, inquit, accipe spiritum meum. » Tibi vixi : tibi morior. « Domine Jesu, accipe spiritum meum. » Quia adjuvisti, vicit quem suscipis. Accipe spiritum meum, de manu eorum qui oderunt tuum. Hoc dixit sanctus Stephanus stans. Et post hoc fixit genu, et ait : « Domine, ne statuas illis hoc peccatum. » Ubi est, « Dura cervice? » Hoc est totum quod clamabas? hoc est totum quod sæviebas? Foris clamabas, et intus orabas.

VI. « Domine Jesu, accipe spiritum meum : » hoc stans. Exigebat enim debitum, quando dicebat : « Domine Jesu, » accipe spiritum meum. » Exigebat debitum, quod

[1] Act. VII, 51. — [2] Psal. LVII, 5. — [3] Act. VII, 51.

Martyribus promissum erat : debitum, de quo dicit Apostolus : « Ego enim jam immolor, et tempus resolu- » tionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum » consummavi, fidem servavi : de cætero reposita est mihi » corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illo die » justus Judex[1]. » Reddet, reddet quod debet. Qui erat ante debitor suppliciorum, postea cœpit Deum tenere largitorem præmiorum. Unde fuit apostolus Paulus debitor suppliciorum? Quia inimicus Ecclesiæ, quia persecutor. Ipsum audi : « Non sum dignus dici Apostolus; » quia persecutus sum Ecclesiam Dei[2]. Non sum dignus, » dignus dicit. Quare non es dignus? Pœnas pati, in gehennas intrare, pro meis meritis cruciari, hoc eram dignus : Apostolus esse, non eram dignus. Unde ergo hoc tibi, quo non eras dignus? Secutus est; « Sed gratia Dei sum, » quod sum. » Malo meo fui, quod fui : dono Dei sum, quod sum. Ut ergo postea exigeret debitum, prius accepit indebitum. Quod debitum postea? « Superest mihi » corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illo die » justus Judex. » Reddet mihi, debetur mihi : indebitum prius. Quid? « Non sum dignus vocari Apostolus : sed » gratia Dei sum quod sum. » Sic et sanctus Stephanus, « Domine Jesu, » stans secum ad fiduciam, quia bene militaverat, bene certaverat, hosti non cesserat, timorem calcaverat, carnem spreverat, mundum et diabolum vicerat : inde stabat cum diceret : « Domine Jesu, accipe » spiritum meum. »

VII. Quando iste exigebat debitum, Paulus apostolus cumulabat sibi debitum. Ille petebat debitum bonum : ille addebat ad debitum malum. Quid enim putatis, fratres? Quando lapidabatur Stephanus, audistis, sed forte non advertistis, posuerunt falsi testes lapidaturi

[1] 2 Tim. IV, 6. — [2] 1 Cor. XV, 9.

Stephanum, posuerunt vestimenta sua ad pedes cujusdam adolescentis, nomine Sauli[1]. Iste Saulus, et postea Paulus : persecutor Saulus : prædicator Paulus. Saulus enim nomen est a Saüle. Saül persecutor erat regis David. Talis fuerat Saül in David, qualis Saulus in Stephanum. Postea vero cum vocatus esset de cœlo; vocatus, prostratus, mutatus, ubi cœpit Apostolus prædicare verbum Dei; mutavit sibi nomen, et dixit se Paulum. Et hoc quare elegit? Quia Paulus modicus est, Paulus parvus est. Nos solemus sic loqui : Videbo te post paulum, id est, post modicum. Unde ergo Paulus? « Ego sum mi» nimus Apostolorum[2]. » Magna divina spectacula. Qui erat in cæde Stephani persecutor, factus est regni cœlorum postea prædicator. Quantum sæviebat in illa cæde, vultis audire? Vestimenta lapidantium servabat, ut omnium manibus lapidaret. Ergo posteaquam Stephanus sanctus stans exigeret debitum dicens : « Domine Jesu, » accipe spiritum meum : » attendens inimicos suos, qui sibi lapidando malum debitum faciebant, et addebant ad thesaurum illum, de quo dicit apostolus Paulus : « Tu autem secundum duritiam tuam et cor impœnitens, » thesaurizas tibi iram, in die iræ et revelationis justi » judicii Dei[3] : » attendit eos, et misertus est eis, et fixit pro eis genu. Pro se stabat, pro eis genua figebat. Discrevit justum a peccatoribus : pro justo stans petebat, quia mercedem exigebat; pro peccatoribus genua fixit, quia sciebat quam difficile pro tam sceleratis posset exaudiri. Quamvis justus, quamvis sub ipsa corona constitutus, non præsumpsit, sed genu fixit : non attendens quid ipse dignus esset petendo accipere, sed quid ipsi digni essent, a quibus volebat horrenda supplicia removere. « Domine, inquit, ne statuas illis hoc peccatum. »

[1] Act vii, 57. — [2] 1 Cor. xv, 9. — [3] Rom. ii, 5.

VIII. Quod Stephanus humilis, Christus sublimis: quod ille ad terram inclinatus, hoc Christus in ligno suspensus. Nam recolite quia et ipse ait: « Pater, ignosce » illis, quia nesciunt quid faciunt[1]. » Sedebat in cathedra crucis, et docebat Stephanum regulam pietatis. O Magister bone, bene pronuntiasti, bene docuisti. Ecce discipulus tuus orat pro inimicis suis, orat pro lapidatoribus suis. Ostendit quomodo te debuerit imitari, sublimem humilis, creatorem creatura, mediatorem victima, Deum et hominem homo: Deum, sed tamen in cruce hominem; Deum Christum, sed in cruce hominem, quando dicebat clara voce: « Pater, ignosce illis, quia » nesciunt quid faciunt. » Dicit sibi ille: Ille oravit pro inimicis suis, quia Christus, quia Deus, quia Unicus: ego qui sum, qui hoc faciam? Si multum est ad te Dominus tuus, nescis quia Stephanus est conservus tuus? Docuit Deus per Stephanum non exinanitum. Si ista in Evangelio præcessisse videtis, fratres mei, nemo dicat in corde suo: Quis illud facit? Ecce Stephanus fecit: de se? de suo fecit? Si autem de dono Dei fecit, numquid intravit, et contra te clausit? Numquid pontem transivit, et præcidit? Multum est ad te? Pete et tu. Fons manat, non siccavit.

IX. Et vere dico Charitati Vestræ, fratres mei: exercete vos, quantum potestis, ad exhibendam mansuetudinem, etiam erga inimicos vestros. Frenate iram, quæ vos stimulat ad vindictam. Ira enim scorpio est. Si te suis internis flammis excitaverit, magnum aliquid putas, si te de inimico tuo vindicaveris. Si vindicare te vis de inimico tuo, ad ipsam iram tuam te converte: quia ipsa est inimica tua, quæ occidit animam tuam. O homo bone: (nolo enim dicere, homo male: melius hoc dico quod te esse volo, quam quod es:) homo bone, quid

[1] Luc. XXIII, 34.

tibi facturus est inimicus tuus? Quid est facturus, ut multum possit; ut Deus illum ad totum permittat, quod cupit? Sanguinem tuum cupit fundere. Difficile est quidem, et ipsi rari inimici sunt, qui usque ad mortem sæviant. Solent et ipsi inimici, quando viderint eos quos persequuntur affligi, convertere iram in misericordiam. Difficile invenis inimicum, qui sæviat usque ad mortem. Sed fac usque ad mortem. Talem pone tibi inimicum qui sæviat usque ad mortem. Quid facturus est? Quod Judæi Stephano : sibi pœnam, illi coronam. Occisurus est te inimicus tuus, quasi non moriturum, quasi semper victurum? Hoc tibi facturus est inimicus, quod quandoque factura erat febris : si te occiderit, febri tuæ similis erit. Tibi ergo, occidendo te, erit nociturus? Non : imo tibi, si bene mortuus fueris, cumque dilexeris, ad cœleste præmium aliquid additurus. Nescis quantum præstiterint isti lapidatores sancto Stephano? Numquid sciebant illi pro bonitate reddendam esse coronam, illis pro malitia reddendam esse pœnam? Diabolus quanta præstitit? Omnes Martyres ipse nobis fecit. Sed numquid [1] hinc iturus est? Sed de beneficiis suis, quod nolebat, illi imputabitur quod ipse cupiebat, non quod de illo Deus faciebat. Ergo inimicus tuus quicumque fuerit usque ad mortem, nihil tibi nocebit.

X. Ira vide quid noceat. Agnosce inimicam tuam : agnosce cum qua pugnas in theatro pectoris tui. Angustum theatrum : sed Deus spectat : ibi doma inimicam tuam. Vis videre quam sit ista vera tua inimica? Modo ostendo. Oraturus es Deum : ventura est hora ut dicas : « Pater noster, qui es in cœlis [2]. » Venturus es ad illum versum, « Dimitte nobis debita nostra. » Quid sequitur? « Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris [3]. » Ibi illa

[1] Locus vitiatus. — [2] Matth. vi, 9. — [3] Ibid. 12.

inimica stat contra te. Sepit viam orationis tuæ : murum erigit, et non est qua transeas. Bene totum dixisti : « Pa- » ter noster. » Cucurrit : « Dimitte nobis debita nostra. » Et quid postea? « Sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris. » En ipsa adversaria contradicit; nec ante velum, sed intus : in ipso secretario cordis tui, ibi tibi clamat, contradicit. Qualis inimica, fratres, quæ contradicit? « Sicut et nos dimittimus. » Non permittitur ut sævias contra inimicum tuum : in istam sævias. « Melior est qui » vincit iram, quam qui capit civitatem[1], » Scriptura dicit. Quod dixi modo, scriptum est : « Melior est qui » vincit iram, quam qui capit civitatem. » Numquid non bellator imperator, quando venit ad aliquos hostes, et invenit civitatem munitam, armatis instructam, optimam, adversantem sibi, si illam ceperit, si illam vicerit, si illam everterit, triumphos quærit? Sicut autem narrat Scriptura : « Melior est qui vincit iram, quam qui capit civi- » tatem. » In manu tua est. Non potes illam interimere, potes illam reprimere. Si fortis es, iram vince : et civitati parce. Video vos attentos, scio quam bene accepistis. Deus adsit certaminibus vestris, ut prosit vobis quod tanti Martyris agonem spectastis; ut quomodo vincentem vidistis et vincenti favistis, sic et vos in corde vestro vincatis.

SERMO CCCXVI[2].

In solemnitate Stephani Martyris, III.

I. Beatissimus et in Christo gloriosissimus Martyr

[1] Prov. xvi, 32. — [2] Alias de diversis 94.

Stephanus jam sermone suo saginavit nos : sed post illam saginam appono vobis de sermone ministerii mei quasi secundam mensam. Et quid dulcius invenio quod in ea ponam, quam Christum et Martyrem ipsum! Ille enim Dominus, iste servus : sed Stephanus de servo amicus. Nos autem sine dubio servi : ille præstet ut simus et amici. Tamen quales servi! Tales, qui possimus salva conscientiæ fronte cantare : « Mihi autem valde honorifi-» cati sunt amici tui, Deus[1]. » Antequam occideretur sanctus Stephanus in aperto, et in occulto coronaretur, audistis qualis fuerit electus ab Apostolis. Inter Diaconos illos nominatur primus, sicut inter Apostolos Petrus. Ergo cum esset ab Apostolis ordinatus, in brevi ad passionem præcessit ordinatores suos : ab eis est ordinatus, sed prior est coronatus. Quid ergo audistis, cum ejus passio legeretur? « Stephanus autem plenus gratia et Spiritu sancto, » faciebat prodigia et signa magna in plebe, per nomen » Domini Jesu Christi[2]. » Intelligite quis, per cujus nomen. Qui nostis amare Stephanum, in Christo amate. Hoc enim vult, hoc illi gratum est : inde gaudet, hoc acceptum habet. Non enim nomen suum voluit jactare apud lapidatores suos. Attendite quem confitebatur, quando lapidabatur; quem confitebatur in terra, quem videbat in cœlo; pro quo tradebat carnem suam, cui commendabat animam suam. Numquid enim legimus, aut in doctrina sana alicubi legere possumus, quia faciebat aut facit signa Jesus per nomen Stephani? Fecit Stephanus, sed per nomen Christi. Hoc facit et modo : quidquid videtis quia fit per memoriam Stephani, in nomine Christi fit; ut Christus commendetur, Christus adoretur, Christus expectetur judex vivorum et mortuorum, et ab eis qui illum diligunt ad dexteram stetur.

[1] Psal. CXXXVIII, 17. — [2] Act. VI, 8.

Quando enim venerit, stabunt ad dexteram, stabunt ad sinistram : beati, qui ad dexteram; miseri, qui ad sinistram.

II. Imitetur tamen Dominum suum beatissimus Stephanus. Miro modo inter lapides patiebatur duros, mittentes, quid, nisi quod erant? Ut sciatis quia duros patiebatur; hoc illis dixit : « Dura cervice, et non circumcisi corde et auribus, vos semper Spiritui sancto » restitistis [1]. » Mori vis, festinas lapidari, ardes coronari. « Vos semper Spiritui sancto restitistis. » Talia cum diceret, fremebant illi, et stridebant dentibus suis. Adde, Stephane, adde quod non ferant, adde quod sustinere non possint : adde unde te possint lapidare, ut inveniamus quod celebrare. Aperti sunt cœli : vidit Martyr Martyrum caput; vidit Jesum stantem ad dexteram Patris : vidit, ut non taceret. Non illi videbant, sed invidebant; et ideo non videbant, quia invidebant. Non tacuit ille quod vidit, ut perveniret ad eum quem vidit. « Ecce, » inquit, video cœlos apertos, et Filium hominis stantem » ad dexteram majestatis [2]. » Illi continuerunt aures suas, quasi contra blasphemiam. Agnoscitis illos in Psalmo, « Sicut aspidis, inquit, surdæ et obturantis aures suas, » ne audiat vocem incantantis, et medicamentum medi» catum a sapiente [3]. » Sicut enim dicuntur aspides, quando incantantur, ut non prorumpant et exeant de cavernis suis, premere unam aurem ad terram, et de cauda sibi alteram obturare, et tamen incantator producit illas : sic et isti adhuc in cavernis suis stridebant, quando in suis cordibus æstuabant. Nondum prorumpebant : obturaverunt aures suas. Jam prorumpant, appareant qui sint : ad lapides currant. Cucurrerunt, lapidaverunt.

III. Quid Stephanus, quid? Attendite prius illum,

[1] Act. VII, 51. — [2] Ibid. 55. — [3] Psal. LVII, 5

quem bonus amicus imitabatur. Dominus Jesus Christus, cum penderet in cruce, dixit : « Pater, in manus tuas » commendo spiritum meum [1]. » Hoc sicut homo, sicut crucifixus, sicut natus ex fœmina, sicut carne indutus; sicut pro nobis moriturus, sicut in sepulcro futurus, sicut tertio die resurrecturus, sicut in cœlos ascensurus. Omnia enim ista in homine. Homo ergo : « Pater, in manus » tuas commendo spiritum meum. » Ille dixit : « Pater : » Stephanus, « Domine Jesu. » Quid et ipse? « Accipe spi- » ritum meum [2]. » Tu dixisti Patri, ego tibi. Mediatorem agnosco. Venisti jacentem levare : non cecidisti mecum. « Accipe, inquit, spiritum meum. » Hoc pro se orabat : venit illi in mentem aliud, unde imitaretur Dominum suum. Recolite pendentis verba in ligno, et intendite verba ejus qui lapidabatur confitentis. Quid ille? « Pater, » ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt [3]. Forte in ipsis erat tunc Stephanus, qui nesciebant quid faciebant. Multi enim postea crediderunt. Et incertum est nobis unde fuerit beatissimus Stephanus, utrum ex illis qui prius in Christum crediderant, sicut Nicodemus qui ad eum venit nocte [4], qui ibi sepeliri meruit ubi et iste, quia per illum et iste inventus est : utrum ergo in his fuerit, an forte in illis qui post ascensum Domini veniente Spiritu sancto, quando impleti sunt Discipuli, et loquebantur linguis omnium gentium, compuncti Apostolis dixerunt : « Viri fratres, quid faciemus? » indicate nobis. Desperabant enim de salute, eo quod Salvatorem occiderant [5]. Et ait illis Petrus : « Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri » Jesu Christi, et accipietis Spiritum sanctum, et remit-

[1] Luc. XXIII, 46. — [2] Act. VII, 58. — [3] Luc. XXIII, 34. — [4] Joan. III, 2. — [5] Cod. Cass. 99, fol. 105, verso, « Et tunc compuncti Judæi dixerunt : « Viri fratres, quid faciemus? »

» tentur vobis peccata vestra [1]. » Putas omnia? Quid peccatorum remanebat, quando et illud peccatum remittebatur, quo remissor occisus est peccatorum? Quid pejus, quam occidere Christum? Hoc deletum est. Quid igitur? Forte inter illos fuit Stephanus. Si inter illos fuit; et pro illo valuit illa oratio, « Pater, ignosce illis, quia nes- » ciunt quid faciunt. » Tamen et Saulus inter illos fuit. Cum lapidaretur Stephanus agnus, adhuc ille erat lupus, adhuc sanguinem sitiebat; adhuc manus suas quibus lapidaret parum putabat, lapidantium vestimenta servabat. Ergo recolens quid pro se dictum sit, si et ipse inter illos erat, de quibus dixit Dominus, quando ait: « Pater, » ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt; » imitans ergo etiam in hoc ipso Dominum suum, ut ejus amicus esset, dixit et ipse: « Domine, ne statuas illis hoc peccatum [2]. » Sed quomodo dixit? Posito genu in terra. Se stans commendavit: quando oravit pro inimicis, genu fixit. Quare se stans commendavit? Quia justum commendabat. Quare pro illis genua fixit? Quia pro sceleratis orabat. « Do- » mine, ne statuas illis hoc peccatum. »

IV. Putas verba ista audivit Saulus? Audivit, sed irrisit: et tamen ad orationem Stephani pertinebat. Adhuc grassabatur, et jam pro illo Stephanus exaudiebatur. Nostis enim jam, ut aliquid dicam de Saulo, et postea Paulo; utique nostis: in eodem libro scriptum est, quemadmodum crediderit Paulus. Occiso Stephano persecutionem gravissimam Ecclesia Jerosolymis passa est. Fugati sunt fratres, qui ibi erant: soli Apostoli remanserunt; cæteri fugabantur [3]. Sed tanquam ardentes faces, quocumque veniebant, accendebant. Stulti Judæi, quando illos de Jerosolymis fugabant, carbones ignis in sylvam mittebant. Adhuc Saulus, qui non suffecit occisus Stephanus,

[1] Act. II, 37, 38. — [2] Id. VII, 59. — [3] Id. VIII, 1.

quod libenter recolimus, quia jam colimus, quid fecit? Accepit epistolas a Sacerdotibus et Scribis, ut ubicumque inveniret viros viæ hujus, id est, Christianos, alligatos adduceret ad supplicia sumenda [1], qualia sumpserat Stephanus. Et iratus ibat Saulus, ibat lupus ad caulas, ad greges Domini : ut rabidus lupus sanguinem sitiebat, cædes anhelabat, ibat per viam. Et ille de sursum, « Saule, » Saule, quid me persequeris [2]? Lupe, lupe, quid agnum persequeris? Ego quando sum occisus, leonem occidi. « Quid me persequeris? » Exue te lupo : esto de lupo ovis, de ove pastor.

V. Dulcissima pictura est hæc, ubi videtis sanctum Stephanum lapidari, videtis Saulum lapidantium vestimenta servantem. Iste est Paulus «Apostolus Christi Jesu,» iste est Paulus « Servus Christi Jesu. » Bene audistis vocem : « Quid me persequeris? » Stratus es, erectus es : prostratus persecutor, erectus prædicator. Dic, audiamus : « Paulus servus Christi Jesu, per voluntatem Dei [3]. » Numquid per voluntatem tuam, o Saule? Per voluntatem tuam scimus, vidimus fructus tuos : occisus est Stephanus per voluntatem tuam. Per voluntatem Dei, videmus fructus tuos : ubique legeris, ubique recitaris, ubique ad Christum adversantia corda convertis, ubique pastor bonus magnos greges colligis. Cum eo quem lapidasti, cum Christo regnas. Ambo ibi vos videtis; ambo modo sermonem nostrum auditis; ambo pro nobis orate. Ambos vos exaudiet, qui vos coronavit, unum prius, alterum postea : unum qui persecutionem passus est, alterum qui persecutus est. Ille tunc agnus erat, ille autem lupus erat : modo autem ambo agni sunt. Agni agnoscant nos, et in grege Christi videant nos : orationibus suis commendent nos, ut quietam et tranquillam vitam impetrent Ecclesiæ Domini sui.

[1] Act. IX, 1. — [2] Ibid. 4. — [3] Rom. I, et I, et I Cor. I, 2.

SERMO CCCXVII[1].

De Stephano Martyre, IV.

I. Martyr Stephanus, beatus et primus post Apostolos ab Apostolis Diaconus ordinatus, ante Apostolos coronatus[2]; illas terras passus illustravit, istas mortuus visitavit (6). Sed mortuus non visitaret, nisi et mortuus viveret. Exiguus pulvis tantum populum congregavit : cinis latet, beneficia patent. Cogitate, charissimi, quæ nobis Deus servet in regione vivorum, qui tanta præstat de pulvere mortuorum. Caro sancti Stephani per loca singula diffamatur : sed fidei ejus meritum commendatur. Sic expectemus consequi temporalia beneficia, ut eum imitando accipere mereamur æterna. Quod nobis beatus Martyr imitandum in sua passione proposuit, hoc attendere, hoc credere, hoc implere, vere est solemnia Martyris celebrare. Dominus noster inter præcepta magna et salubria, divina et altissima quæ dedit Discipulis suis, hoc videtur hominibus grave, quod jussit ut diligant inimicos suos. Grave præceptum, sed grande præmium. Denique cum hoc moneret, videte quid dixerit : « Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, » et orate pro persequentibus vos. » Audisti opus, expecta mercedem, et vide quid addat : « Ut sitis, inquit, filii

[1] Alias de Diversis 92. — [2] Cor. Cass. 11, fol. 212, Factus est in martyrio primus, qui videbatur in Ecclesiastico ordine esse postremus.

» Patris vestri qui in cœlis est, qui solem suum facit oriri » super bonos et malos, et pluit super justos et injustos[1]. » Hoc videmus, hoc negare non possumus. Numquid dictum est nubibus : Pluite super agros cultorum meorum, et recedite ab agris blasphematorum meorum? Numquid dictum est soli : Videant te qui me colunt, non te videant qui mihi maledicunt? Beneficia de cœlo, beneficia de terra : scatent fontes, agri pinguescunt, arbores fructibus onerantur. Habent ista boni, habent et mali; habent grati, habent ingrati. Qui præstat tanta bonis et malis, putamus nihil servat bonis? Hoc dat bonis et malis, quod dedit et lapidatoribus Stephani : hoc vero servat bonis, quod dedit Stephano.

II. Maxime ergo, fratres, exemplo hujus Martyris, inimicos nostros amare discamus. Exemplum propositum est de Deo Patre, qui solem suum oriri facit super bonos et malos. Dixit hoc etiam Filius Dei, post acceptionem carnis suæ, per os carnis suæ, quam suscepit amando inimicos suos. Qui enim amator inimicorum suorum in mundum venit, omnes prorsus inimicos suos invenit, neminem amicum invenit. Pro inimicis sanguinem fudit : sed sanguine suo inimicos convertit. Inimicorum suorum peccata suo sanguine delevit : delendo peccata, ex inimicis amicos fecit. De his amicis erat etiam Stephanus : imo est, et erit. Ostendit tamen primus ipse Dominus in cruce, quod monuit. Undique enim Judæis frementibus, irascentibus, irridentibus, insultantibus, crucifigentibus, ait : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt[2]. » Cæcitas enim me crucifigit. Cæcitas crucifigebat : et crucifixus eis de sanguine suo collyrium faciebat.

III. Sed homines pigri ad præceptum, avidi ad præmium, qui non diligunt inimicos suos, sed de illis se vin-

[1] Matth. v, 44, 45. — [2] Luc XXIII, 34.

dicare affectant, nec attendunt Dominum, qui si vellet se vindicare de inimicis suis, non remaneret qui laudaret eum; quando audiunt locum istum Evangelii, quo Dominus in cruce: dixit « Pater, ignosce illis, quia nesciunt » quid faciunt; » dicunt sibi: Ipse hoc potuit, tanquam Filius Dei, tanquam Unicus Patris. Caro enim pendebat, sed Deus intus latebat. Nos autem quid sumus, qui ista faciamus? Fefellit qui jussit? Absit: non fefellit. Si multum ad te putas imitari Dominum tuum, attende Stephanum conservum tuum. Dominus Christus, unicus Dei Filius: numquid hoc Stephanus? Dominus Christus, de incorrupta Virgine natus: numquid hoc Stephanus? Dominus Christus venit, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati, numquid hoc Stephanus? Sic natus est ut tu; inde natus est, unde et tu; ab eo renatus est, a quo et tu; eo pretio redemptus, quo et tu; tanti valet, quanti vales. Unum instrumentum nobis factum est. Evangelium instrumentum est, ubi omnes empti sumus: ubi tu, ibi ille. Quia servi sumus, instrumentum est: quia filii sumus, testamentum est. Ipsum attende, conservum attende.

IV. Multum est ad te, quia infirmos oculos habes, intueri solem: lucernam vide. Suis enim Discipulis dixit Dominus: « Nemo accendit lucernam, et ponit eam sub » modio, sed super candelabrum[1], ut luceat omnibus qui » in domo sunt[2]. » Domus, mundus est: candelabrum, Christi crux est: lucerna in candelabro lucens, Christus in cruce pendens. In ipso candelabro lucebat etiam ille, qui prius lapidantium vestimenta servabat, de Saulo Paulus, de lupo agnus, et parvus et magnus; raptor agno-

[1] Cod. Cass. 11, fol. « Sic luceat lumen vestrum coram hominibus. » Ecce lucet lumen Stephani; « Ut videant omnes qui in domo sunt. » Domus, etc. — [2] Matth. v, 15.

rum, et pastor agnorum : in ipso candelabro lucebat, quando dicebat : « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce » Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus » crucifixus est, et ego mundo[1]. Sic luceat, inquit, lumen » vestrum coram hominibus[2]. » Ecce lucet lumen Stephani, lucet lucerna ista : attendamus illam. Nemo dicat : Multum est ad me : homo erat, homo es. Sed non accepit a se. Numquid accepit, et clausit tibi? Fons communis est : bibe unde bibit. Beneficio Dei accepit : abundat qui dedit ; et tu pete, et accipe.

V. Dominus amare et acerbe arguit Judæos, sed amando : « Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ[3]. » Quando dicebat ista, quis non diceret quia oderat illos? Venit ad crucem, et ait : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt » quid faciunt[4]. » Sic et Stephanus in sermone suo prius arguit : « Dura cervice, et non circumcisi corde et auri- » bus. » Verba sunt sancti Stephani, quando Judæos alloquebatur : « Dura cervice, et non circumcisi corde, et » auribus : vos semper Spiritui sancto restitistis, sicut et » patres vestri. Quem Prophetarum non occiderunt patres » vestri[5]? » Ista dicendo, quasi odit, quasi sævit. Lingua clamat, cor amat. Audivimus linguam clamantem, probemus animum diligentem. Nam cum ad lapides cucurrissent, duri ad duros, jactabant in illum pares suos. Petris lapidabatur, qui pro Petra moriebatur ; dicente Apostolo : « Petra autem erat Christus[6]. » Et cum tanta esset in docendo constantia, videte qualis extiterit in morte patientia. Ili enim ictibus lapidum corpus ipsius quatiebant, et ille pro inimicis orabat : contundebatur homo exterior, et supplicabat interior. Sed Dominus qui cinxerat, qui probaverat, qui ei characterem, non in manu,

[1] Gal. VI, 14. — [2] Matth. V, 16. — [3] Id. XXIII, 13. — [4] Luc. XXIII, 34. — [5] Act. VII, 51. — [6] Cor. X, 4.

sed in fronte posuerat, spectabat desuper militem suum, juvaturus certamen, coronaturus vincentem. Denique ostendit se illi. « Ecce enim, inquit, video cœlos apertos, » et Filium hominis stantem ad dexteram Dei[1]. » Solus videbat, quia illi soli apparebat. Et quid ait pro se? « Domine Jesu, accipe Spiritum meum. » Pro se rogans stetit, pro illis genu flectit; pro se erectus, pro illis curvus; pro se celsus, pro illis humilis : genu flexit, et ait : « Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et hoc dicto, » obdormivit[2]. » O somnus pacis! Qui inter lapides inimicorum dormivit, quomodo in suis cineribus vigilabit? Dormivit securus, quietus in pace; quia spiritum suum Domino commendavit.

SERMO CCCXVIII[3].

De Martyre Stephano, V.

1. Expectat Sanctitas Vestra scire quid hodie in isto loco positum sit. Reliquiæ sunt primi et beatissimi Martyris Stephani. Audistis, cum passionis ejus lectio legeretur de libro canonico Actuum Apostolorum, quemadmodum la-

[1] Act, VII, 55. — [2] Ibid. 58 et 59. — [3] Alias 25, ex Sirmondianis. — In antiquis Lectionariis locum iste Sermo cum subsequente occupat proxime ante Sermones de S. Laurentio; ibique inscribitur, *In inventione S. Stephani* : quia videlicet in ea solemnitate, de qua in Carthaginensi Kalendario nihil habetur, legi soleret. Habitus fuit ipso die quo Stephani reliquiæ collocatæ sunt in basilica eam ob causam erecta, forte apud Hipponem, ubi ejusdem Martyris *Memoria cœpit esse* versus initium anni 425, ex lib. XXII, de Civitate Dei, cap. VIII.

pidatus sit a Judæis, quemadmodum Domino commendaverit spiritum suum, quemadmodum etiam in extremo genibus fixis oraverit pro lapidatoribus suis[1]. Hujus corpus ex illo usque ad ista tempora latuit; nuper autem apparuit, sicut solent apparere sanctorum corpora Martyrum, revelatione Dei, quando placuit Creatori. Sic ante aliquot annos, nobis juvenibus apud Mediolanum constitutis, apparuerunt corpora sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii. Scitis quod Gervasius et Protasius longe posterius passi sunt, quam beatissimus Stephanus. Quare ergo illorum prius, et hujus postea? Nemo disputet: voluntas Dei fidem quærit, non quæstionem. Verum autem revelatum fuit ei, qui res ipsas inventas monstravit. Præcedentibus enim signis locus demonstratus est; et quomodo fuerat revelatum, sic et inventum est. Multi inde reliquias acceperunt, quia Deus voluit, et huc venerunt. Commendatur ergo Charitati Vestræ et locus et dies: utrumque celebrandum in honorem Dei, quem confessus est Stephanus. Nos enim in isto loco non aram fecimus Stephano, sed de reliquiis Stephani aram Deo. Grata sunt Deo hujusmodi altaria. Quæris quare? Quia « Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus[2]. » Redempti sunt sanguine, qui sanguinem pro Redemptore fuderunt. Ille fudit, ut eorum salus redimeretur: illi fuderunt ut Evangelium ejus diffamaretur. Reddiderunt vicem, sed non de suo: ut enim hoc possent, ille donavit; et ut fieret quod ab ipsis fieri potuit, ille donavit. Exhibendo dignationem, dedit occasionem. Factum est, passi sunt, calcaverant mundum.

II. Parum eis fuit contemnere delicias sæculi: pœnas, minas, tormenta vicerunt. Pro confessione enim Dei contemnere quod delectat, valde magnum: sed minus est

[1] Act. VII. — [2] Psal. CXV, 15.

contemnere quod delectat, quam vincere quod molestat. Constitue alicui dictum esse: Nega Christum, et do tibi quod non habes: contempsit quod delectat, et non negavit. At ille persecutor adjecit: Non vis accipere quod non habes? tollo quod habes. Non sic sapit lucrum, quomodo dolet damnum: quia facilius est non manducare, quam vomere. Non acquisivit, non manducavit: quod acquisierat perdidit, quod manducaverat vomuit. In non manducando gula fraudatur, in vomendo stomachus evertitur. Fortior est ergo in confessione Christi, qui damna non timuit, quam qui lucra contempsit. Sed damna qualia? Amissionem pecuniæ, amissionem patrimonii, amissionem rerum omnium, quas habebat. Sed inimicus nondum proxime accessit. Res perierunt, quæ forinsecus adjacebant. Si non sunt amatæ cum haberentur, non contristaverunt cum amitterentur. Et ut breviter dicam, quando amittuntur, tantum mœroris dimittunt, quantum cum haberentur amari potuerunt. Sed persecutori illorum temporum, quando occidebantur sancti, parum fuit dicere: Aufero quod habes. Torqueo, inquit, ligo, occido. Hoc qui non timuit, mundum vicit. Certamen pro veritate ad summum perduxerunt, qui usque ad ista certaverunt. Hoc est quod dicit in Epistola ad Hebræos: « Nondum enim » usque ad sanguinem adversus peccatum certastis[1]. » Ipsi sunt perfecti, qui adversus peccatum usque ad sanguinem certaverunt. Quid est adversus peccatum? Adversus magnum peccatum: adversus negationem Christi. Nostis quomodo certaverit adversus peccatum Susanna usque ad sanguinem[2]. Sed ne solæ fœminæ hinc habeant consolationem, et viri de numero suo aliquid quærant tale, quale in Susanna extitit: nostis quemadmodum Joseph contra peccatum usque ad sanguinem certavit[3]. Si-

[1] Hebr. XII, 4. — [2] Dan. XIII. — [3] Gen. XXXIX.

milis est causa. Et illa habuit falsos testes eos ipsos, quibus consentire noluit, ne peccaret; et ille eam ipsam, cui noluit consentire. Utrique quibus non est ad peccatum consensum, falsum dixerunt testimonium; et qui audierunt crediderunt; sed Deum non vicerunt. Liberatur illa, liberatur et ille. Quid si et morerentur, nonne amplius liberarentur, quando securi coronarentur? Quare dixi, securi coronarentur? Quia nulla tentatio remaneret. Nam etsi liberata est Susanna, adhuc tentanda; et ipse Joseph adhuc tentandus liberatus est. Unde tentandus? quia « Tentatio est vita humana super terram[1]. » Usque ad mortem tota tentatio : post mortem sola beatitudo; sed Sanctorum, quorum mors pretiosa est in conspectu Dei. Et illa ergo contra peccatum, id est, contra adulterium, et ille contra tale peccatum, usque ad sanguinem certaverunt. Majus peccatum est Christum negare, quam adulterium perpetrare. Adulterium carnis est, illicite concumbere : adulterium cordis est, veritatem negare. In fide, in mente, ibi debet esse castitas. Prima ibi est parens Eva corrupta. Vis nosse in illa corruptione magnitudinem iniquitatis? Attende in nobis, qui inde nati sumus, magnitudinem calamitatis. Verbi hujus mei sanctam Scripturam testem citabo : « A muliere, inquit, initium factum » est peccati, et propter illam morimur omnes[2]. » Quod illa accepit in pœna, hoc contemnunt Martyres pro victoria. Mortem illis comminatus est Deus, ne peccarent : mortem Martyribus inimicus comminatus est, ut peccarent. Illi ut morerentur, peccaverunt : Martyres mortui sunt, ne peccarent. Unde illis pœna inflicta, inde istis gloria suscitata.

III. Certaverunt ergo, et vicerunt. Priores vicerunt : sed non pontem quo transiere praeciderunt, et nostrum

[1] Job. VII, 1. — [2] Eccli. XXV, 33.

accessum prohibuerunt. Patet cui placet : nec qualem illi passi sunt, optanda est persecutio; sed quotidiana est humanæ vitæ tentatio. Aliquando ægrotat fidelis, et ibi est tentator. Promittitur illi pro salute illicitum sacrificium, noxia et sacrilega ligatura, nefanda incantatio, magica consecratio promittitur, eique dicitur : Ille et ille pejus te periclitati sunt, et sic evaserunt : fac, si vis vivere; morieris, si non feceris. Vide si non est : Morieris, si Christum non negaveris. Quod dicebat aperte Martyri persecutor, hoc tibi ex obliquo dicit occultus tentator. Fac tibi hoc remedium, et vives : nonne hoc est : Sacrifica, et vives? Si non feceris, morieris; nonne hoc est : Si non sacrificaveris, morieris? Invenisti parem pugnam, quære parem palmam. In lecto es, et in stadio es; jaces, et luctaris. Permane in fide; et dum fatigatus es, vincis. Habetis ergo, charissimi, non parvum solatium, orationum locum. Martyr Stephanus hic honoretur : sed in ejus honore coronator Stephani adoretur.

SERMO CCCXIX [1].

De Stephano Martyre, VI.

I. Donet mihi Dominus pauca dicere salubriter, qui donavit sancto Stephano tanta dicere fortiter. Sic cœpit ad suos persecutores loqui, quasi timeret eos : « Viri fra- » tres et patres, audite [2]. » Quid lenius? quid clementius? Conciliabat auditorem, ut commendaret Salvatorem.

[1] Alias de Diversis, 51. — [2] Act. VII, 1.

Blande cœpit, ut diu audiretur. Et quia hinc fuerat accusatus, quod verba dixerat contra Deum et legem, ipsam legem illis exposuit, ut ejus legis esset prædicator, cujus accusabatur esse vastator. Hoc et audivimus et audistis: non sunt nostra multa necessaria, quia multa audistis. Hoc tantum exhortor ad Charitatem Vestram ædificandam, ut sciatis sanctum Stephanum honorem Christi quæsisse, ut sciatis sanctum Martyrem testem Christi fuisse, ut sciatis eum tanta tunc miracula in nomine Christi fecisse. Hoc enim salubriter scitis, Stephanum sanctum fecisse miracula in nomine Christi, nullum autem miraculum fecisse Dominum Christum in nomine Stephani: ut discernatis servum a Domino, cultorem a Deo, adoratorem ab adorando. Quando enim discernitis, tunc vos amat. Non enim pro se ille sanguinem fudit, sed pro Christo fudit.

II. Videte cui animam suam commendaverit. « Ecce, » inquit, video cœlos apertos, et Filium hominis stantem » ad dexteram Dei[1]. » Vidit Christum confitens Christum, moriturus pro Christo, perrecturus ad Christum, et in extremis cum ictus crebrescerent lapidum, et dura vulnera a duris cordibus jactarentur, vidit se vicinum, non exitio, sed exitui; vidit animam suam jam exituram, et commendavit eam. Cui? Illi quem vidit, illi quem coluit, illi cui servivit, illi cujus nomen prædicavit, illi pro cujus Evangelio animam posuit, illi commendavit ipsam animam. « Domine, inquit, Jesu, accipe spiritum meum. » Fecisti me victorem, recipe in triumphum. « Accipe spi- » ritum meum. » Illi persequuntur, tu suscipe: illi ejiciunt, tu intromitte. Dic spiritui meo: « Intra in gau- » dium Domini tui[2]. » Hoc est enim: « Accipe spiritum » meum. »

[1] Act. VII, 55. — [2] Matth. XXV, 21.

III. Sed spiritum illius quo accepit Jesus? in quam mansionem? in quod cœlum cœli? quis comprehendit? quis explicat? Vis audire compendium[1]? Audi ipsum Christum : « Pater, volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum[2]. » Esse ubi est Christus, quæ potest comprehendere cogitatio? Cujus ad hoc explicandum sufficit sermo? Fidei commendetur, a lingua non expectetur : Audistis, cum Evangelium legeretur : « Ubi ego sum, illic et minister meus[3]. » Græcum codicem legite, et diaconum invenietis. Quod enim interpretatus est Latinus, minister; Græcus habet, diaconus; quia vere diaconus Græce, minister est Latine : quomodo martyr Græce, testis Latine; apostolus Græce, missus Latine. Sed jam consuevimus nominibus Græcis uti pro Latinis. Nam multi codices Evangeliorum sic habent, « Ubi sum ego, illic et diaconus meus. » Hoc putate dictum, quia hoc est dictum. « Ubi sum ego, illic et diaconus meus. » Ergo bene diaconus ipsius, « Domine Jesu, accipe spiritum meum. » Tu promisisti, Evangelium legi, Evangelium prædicavi, « Ubi sum ego, illic et diaconus meus. » Extiti tibi diaconus tuus, ministravi tibi sanguinem meum, posui pro te animam meam, redde mihi promissionem tuam.

IV. Et pro Judæis, pro lapidatoribus suis, pro cruentis cordibus, pro crudelibus animis quomodo oravit? Genu fixit. Tanta humilitas Stephani, magnus reatus est illius populi. Pro se stans rogavit, pro illis genu fixit. Illos sibi præposuit? Absit : non est credendum. Diligebat inimicos; sed de proximo dictum est : « Diliges proximum tuum sicut te ipsum[4]. » Quare ergo genu fixit? Quia sciebat se pro sceleratis orare; et quanto erant illi maligniores, tanto se difficilius exaudiri. Dominus in cruce

[1] *Forte* Compendio. — [2] Joan. XVII, 24. — [3] Id. XII, 26. — [4] Matth. XXII, 39.

pendens, « Pater, inquit, ignosce illis[1] : » Stephanus sub lapidibus genu fixo, « Domine, ne statuas illis hoc de- » lictum. » Secutus est vestigia pastoris sui, tanquam bona ovis : bonus agnus secutus est agnum, cujus sanguis tulit peccatum mundi. Implevit quod ait apostolus Petrus : « Christus pro nobis passus est, relinquens nobis » exemplum, ut sequamur vestigia ejus[2]. »

V. Vide hominem sequentem vestigia Domini sui. Christus in cruce, « Pater, in manus tuas commendo » spiritum meum : » Stephanus sub lapidibus, « Domine » Jesu, suscipe spiritum meum. » Christus in cruce, « Pa- » ter, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt : » Stephanus sub lapidibus, « Domine Jesu, ne statuas illis hoc de- » lictum. » Quomodo posset iste non ibi esse, ubi erat quem secutus est, ubi erat quem imitatus est?

VI. Triumphavit, coronatus est. Latuit tanto tempore corpus ejus, processit quando Deus voluit, illuminavit terras, tanta miracula fecit, mortuus vivos facit mortuos, quia nec mortuus. Ergo hoc commendo Charitati Vestræ, ut sciatis quod orationes ejus multa impetrant, noi tamen omnia. Nam invenimus etiam in libellis qui dantur fuisse illi difficultates impetrandi, et accepisse tamei postea beneficium, non deficiente supplicis fide. Non cessatum est, oratum est, et dedit postea Deus per Stephanum. Sunt verba orantis Stephani, et responsum est illi : Pro qua oras non est digna, hoc et hoc fecit. Et tamei institit, rogavit, accepit. Dedit nobis intelligere, quia ii cujus nomine faciebat, antequam carnem deponeret, ii ejus nomine faciunt orationes ejus ut beneficia impetrentur, quibus novit ea dari debere.

VII. Ille autem tanquam servus orat. Apocabatur Ange lus quidam cum Joanne. Angeli tales sunt apud Deum, ut s

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] I Petr. II, 21.

boni fuerimus, et perfecte eum promeruerimus, Angelis æquemur : « Erunt, dixit, æquales Angelis Dei [1]. » Angelus ostendebat multa miracula sancto Joanni Evangelistæ, turbatus miraculis adoravit eum. Adoravit homo Angelum; et Angelus homini : « Surge, quid facis? Illum » adora : conservus enim tuus sum et fratrum tuorum [2]. » Si tanta humilitas apparuit in Angelo, quantam putatis esse debere in Martyre, sicut est? Non ergo credamus superbum esse Stephanum, cum putamus quia virtute sua facit quod facit. Per conservum beneficia sumamus, honorem et gloriam Domino demus. Quid vobis plus dicam et multum loquar? Legite quatuor versus, quos in cella scripsimus, legite, tenete, in corde habete. Propterea enim eos ibi scribere voluimus, ut qui vult legat, quando vult legat. Ut omnes teneant, ideo pauci sunt : ut omnes legant, ideo publice scripti sunt. Non opus est ut quæratur codex : camera illa codex vester sit. Aliquanto quidem tempestivus solito processimus : sed quia longa lectio recitata est, et graves æstus sunt, libellum beneficiorum Dei per ipsum, quem lecturi hodie fuimus, in diem Dominicum differamus.

[1] Matth. XII, 30. — [2] Apoc. XIX, 10.

SERMO CCCXX [1].

De homine sanato per orationes S. Stephani. Ubi Augustinus episcopus se excusat, quod sermonem facere non potuerit.

Habitus ipso die Paschæ.

De miraculis Dei per orationes beatissimi Martyris Stephani libello solemus audire. Libellus hujus aspectus est; pro scriptura notitia, pro charta facies demonstratur. Qui nostis quid in illo dolentes videre soleatis, in præsenti gaudentes legite quod videtis : ut Dominus Deus noster abundantius honoretur, et quod in libello conscriptum est, in vestram memoriam conscribatur. Date veniam, quia diuturnum non reddo sermonem : nostis etenim fatigationem meam. Ut heri jejunus tanta agere possem et non deficere, ut et hodie vobiscum loquar, orationes sancti Stephani præstiterunt. Conversi ad Dominum, etc.

SERMO CCCXXI [1].

Ubi libellum sanati hominis promisit, feria secunda Paschæ.

Diximus quidem hesterno die, sicut meminit Charitas

[1] Alias de Diversis 29. — [2] Alias de Diversis 30.

Vestra : Hujus libellus, aspectus est. Tamen quia nonnulla nobis indicavit, quæ nosse debetis, ad majorem admirationem et Domini nostri gloriam, de suorum sanctorum memoriis, de quibus dictum est : « Pretiosa in » conspectu Domini mors sanctorum ejus[1], » etiam libellum dare decet, quia habet omnia quæ ex ejus ore cognovimus. Sed si Dominus voluerit, hodie parabitur, et vobis die crastino recitabitur.

SERMO CCCXXII[2].

Ubi libellum promissum sanati hominis præsentavit, feria tertia Paschæ.

Hesterno die libellum promisimus Charitati Vestræ, ubi de illo sanato audire etiam possitis, quæ videre non potuistis. Si ergo placet Charitati Vestræ, imo quia placere debet quod et mihi placet, ambo fratres stent in conspectu vestro : ut qui illum non viderant, in isto videant quid ille patiebatur. Stent ergo ambo, unus cui donata est gratia, et alter, cui petenda est misericordia.

Exemplar libelli a Paulo dati Augustino episcopo.

Rogo, Domine beatissime Papa Augustine, ut hunc libellum meum, quem ex præcepto tuo obtuli, sanctæ plebi jubeas recitari.

Cum[3] adhuc in patria nostra Cæsarea Cappadociæ mo-

[1] Psal. cxv, 15. — [2] Alias de Diversis 31. — [3] Confer. lib. xxii, de Civitate Dei, cap. viii.

raremur, frater noster natu major gravibus atque intolerandis communem matrem affecit injuriis, in tantum ut ei etiam manus non dubitaret inferre. Quod nos omnes filii pariter congregati patienter tulimus, ut ne verbum quidem fratri nostro pro matre nostra, cur hoc faceret, diximus. Illa autem fœminei doloris stimulis incitata, injuriosum filium maledicendo punire constituit. Cumque ad sacri baptismatis fontem post gallorum cantus memorato filio suo iram Dei imprecatura properaret, tunc ei nescio quis in patrui nostri similitudine, ut intelligitur, dæmon occurrit, et ab ea prior quo pergeret requisivit. Cui illa, ad maledicendum filio suo ob intolerabilem contumeliam se ire respondit. Tunc autem ille inimicus, quoniam in mulieris corde insaniente locum facile invenire potuit, ut omnibus malediceret persuasit. Illa autem vipereis inflammata consiliis, sacrum fontem provoluta corripuit, et sparsis crinibus nudatisque uberibus hoc a Deo potissimum postulavit, ut extorres patria et circumeuntes alienas terras, omne hominum genus nostro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta prosequitur, eumdemque continuo fratrem nostrum ætate culpaque majorem tremor membrorum tantus invasit, quantum in me usque ante hoc triduum Vestra Sanctitas vidit. Servato autem ordine, quo nati eramus, intra unum annum eadem nos pœna omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones suas ad tantam efficaciam pervenisse, impietatis suæ conscientiam et opprobrium hominum diutius ferre non potuit : sed laqueo guttur astringens, luctuosam vitam termino funestiore conclusit. Egressi ergo nos omnes, opprobrium nostrum non ferentes, et communem patriam relinquentes passim sumus per diversa dispersi. Ex nobis autem omnibus decem fratribus, qui nascendi quoque ordine primum sequitur ad gloriosi Martyris Laurentii

Memoriam, quæ apud Ravennam nuper collocata est, sicut audivimus, meruit sanitatem. Ego autem qui nascendi ordine sum sextus illorum, cum hac sorore mea, quæ me ætate subsequitur, ubicumque gentium, ubicumque terrarum loca esse sacra, in quibus operaretur Deus miracula, comperissem, magno desideratæ sanitatis amore carpebam iter. Sed ut de cæteris celeberrimis sanctorum locis taceam, etiam ad Anconam, Italiæ civitatem, ubi per gloriosissimum Martyrem Stephanum multa miracula Dominus operatur, eadem circuitione perveni. Sed ideo alibi curari non potui, quia huic loco divina prædestinatione servabar. Nec Uzalim civitatem Africæ prætermisi, ubi beatus Martyr Stephanus magna prædicatur frequenter operari. Verumtamen ante hos tres menses, id est, Kalendarum Januariarum die, tam ego quam soror mea, quæ hic mecum est, eadem adhuc passione detenta, evidenti sumus visione commoniti. Ait enim mihi quidam aspectu clarus, et candido crine venerabilis, quod intra tertium mensem desiderata esset mihi sanitas affutura. Sorori autem meæ in visione Sanctitas Tua in ea effigie, in qua te præsentes videmus, apparuit : per quod nobis significatum est, ad istum locum nos venire debuisse. Nam et ego beatitudinem tuam sæpius postea videbam per alias civitates in itinere, quo veniebamus, talem prorsus, qualem modo conspicio. Admoniti ergo evidenti auctoritate divina, ad hanc venimus civitatem ante dies ferme quindecim. Passionis meæ vel oculi vestri testes sunt, vel miserabilis soror mea quæ ad eruditionem omnium, communis mali præbet exemplum : ut qui in illa qualis ego fuerim vident, in me quantum per Spiritum sanctum suum Dominus sit operatus, agnoscant. Orabam ego quotidie cum magnis lacrymis in loco ubi est Memoria gloriosissimi Martyris Stephani. Die autem Dominico

Paschæ, sicut alii qui præsentes erant, viderunt, dum orans cum magno fletu cancellos teneo, subito cecidi. Alienatus autem a sensu, ubi fuerim nescio. Post paululum assurrexi, et illum tremorem in corpore meo non inveni. Huic itaque tanto Dei beneficio non ingratus, hunc libellum obtuli : in quo etiam quæ de nostris calamitatibus ignorabatis, et quod de mea incolumitate et salute cognovistis, exhibui : ut et pro mea sorore orare dignemini, et pro me agere Deo gratias.

SERMO CCCXXIII[1].

Habitus post libellum de sancto Stephano.

I. Misericordia quidem Dei, fratres, sicut credendum est, omnes isti fratres, quos una Dei ira materna plaga percussit, ad hujus de quo gaudemus, quandoque perventuri sunt sanitatem. Verumtamen discant filii obsequi, timeant parentes irasci. Scriptum est : « Benedic- » tio patris firmat domum filiorum : maledictio matris » eradicat fundamenta[2]. » Modo isti per terras in fundamentis patriæ suæ non sunt : præbent ubique spectaculum, proponunt suum supplicium : præbent oculis miseriam suam, terrent superbiam alienam. Discite, filii, quod dicit Scriptura, reddere honorem parentibus debitum. Sed et vos parentes, quando offendimini, parentes vos esse recordamini. Oravit mater contra filios, exau-

[1] Alias de Diversis 32. — [2] Eccli. III, 11.

dita est; quia Deus vere justus est, quia vere injuriam passa fuerat. Unus ipsorum et verba contumeliosa et manus injecerat; et cæteri matris injuriam patienter tulerunt, nec unum pro ea verbum contra fratrem responderunt. Justus Deus qui audivit precantem, audivit dolentem. Sed quid illa misera? Nonne unde citius exaudita, inde plus punita? Discite hoc petere a Deo, ubi non timeatis exaudiri.

11. Nos autem, fratres, satagamus Domino Deo nostro gratias referre pro illo qui sanatus est; et pro illa quæ adhuc tenetur, preces fundamus. Benedicamus Deum, quia dignos nos habuit, ut hoc videremus. Quid enim sumus, quia ego apparui istis nesciens? Illi enim me videbant, et ego nesciebam: et admonebantur, ut ad istam civitatem venirent. Quis sum ego? Homo sum unus de multis, non de magnis. Et vere, ut audiat Charitas Vestra, multum miror, et gaudeo nobis esse concessum: quoniam iste homo nec Anconæ curari potuit, imo potuit, sed propter nos factum non est, quia facillime fieri potuit. Sciunt enim multi quanta miracula per beatissimum Martyrem Stephanum in ista civitate fiant. Et audite quod miremini: « Memoria ejus antiqua ibi » erat, et ipsa est ibi. » Sed fortasse dicis: « Corpus ejus » nondum apparuerat: Memoria ibi unde erat? Latet quidem causa: sed quid ad nos fama pertulerit, non tacebo Charitati Vestræ. Quando lapidabatur sanctus Stephanus, aliqui etiam innocentes, et maxime de iis qui jam in Christum crediderant, circumstabant: dicitur lapis venisse in cubitum, et excussus inde venisse ante quemdam religiosum. Tulit illum, et servavit. Homo erat de navigantibus, sors navigationis attulit illum ad littus Anconæ, et revelatum est illi ibi debere reponi lapidem illum. Ille obedivit revelationi, et fecit quod jussum est:

ex illo cœpit esse ibi Memoria sancti Stephani, et rumor erat, quia brachium sancti Stephani ibi est, nescientibus hominibus quid contigisset. Verum autem intelligitur propterea ibi fuisse revelatum, ut ibi poneret lapidem qui de cubito Martyris excussus est, quia Græce cubitum ἀγκὼν dicitur. Sed qui sciunt quæ ibi miracula fiant, ipsi nos doceant. Non ibi cœperunt fieri ista miracula, nisi posteaquam corpus sancti Stephani apparuit. Ecce ibi non est curatus iste juvenis, ut nostris oculis servaretur.

III. Apud Uzalim ubi est episcopus frater meus Evodius, quanta miracula ibi fiant quærite, et invenietis. Prætermissis autem aliis, indico vobis unum quod ibi factum est, ut videatis quanta sit ibi præsentia majestatis. Mulier quædam subito ægrotum filium, cui succurrere festinando non potuit, in gremio suo catechumenum amisit; quæ clamans : Mortuus est, inquit, filius meus catechumenus.

IV. Et cum hæc diceret Augustinus, populus de Memoria sancti Stephani clamare cœpit, Deo gratias, Christo laudes. In quo continuo clamore, puella quæ curata est ad absidam perducta est. Qua visa, populus cum gaudio et fletu, nullis interpositis sermonibus, sed solo strepitu interposito, aliquandiu clamorem protraxit : et silentio facto, Augustinus episcopus dixit : Scriptum est in Psalmo : « Dixi : Proloquar adversum me delictum meum Do» mino Deo meo, et tu dimisisti impietatem cordis mei[1]. » Dixi : Proloquar » : nondum prolocutus sum « : Dixi : » Proloquar, et tu dimisisti. » Commendavi istam miseram, imo ex misera, commendavi eam vestris orationibus. Disposuimus orare, et exauditi sumus. Sit gaudium nostrum actio gratiarum. Citius exaudita est mater Ecclesia,

[1] Psal. XXXI, 15.

quam in perniciem maledicta mater illa. Conversi ad Dominum, etc.

SERMO CCCXXIV[1].

Quo Augustinus complet partem Sermonis mox præcedentis miraculo interrupti.

Debet a nobis hesternus Sermo compleri, qui majori interruptus est gaudio. Statueram enim et cœperam loqui Charitati Vestræ, quare mihi videntur isti fratres divina auctoritate ad hanc civitatem esse directi, ut hic in eis diu optata et expectata sanitas impleretur. Et hoc volens dicere, prius commendare cœperam Charitati Vestræ loca sancta, in quibus non sunt sanati, et ad nos inde sunt directi. Et dixi de Ancona civitate Italiæ : cœperam de Uzali civitate dicere, quæ est in Africa ; (Episcopum habet fratrem meum, quem nostis, Evodium ;) quia et ad illam civitatem eos venire, fama ejusdem Martyris et operum ejus compulisset. Non est illic datum quod dari potuit, ut hic daretur ubi dari debuit. Cum autem opera divina per sanctum Martyrem commemorare breviter vellem, omissis cæteris, unum institueram dicere : quod cum dico, restituta illi puellæ sanitate, subito lætitiæ tumultus exortus est, et nos aliter compulit finire Sermonem. Ergo tale ibi miraculum scimus factum inter multa alia, quæ commemorari utique cuncta non possunt. Mulier quædam amisit in gremio ægrotan-

[1] Alias de Diversis 33.

tem filium catechumenum infantem lactentem. Quæ cum vidisset amissum et irreparabiliter perditum, cœpit eum magis flere fideliter, quam mater[1]. Non enim filii sui desiderabat vitam, nisi in futuro sæculo, et hanc sibi ablatam et perisse plangebat. Impleta affectu fiduciæ tulit illum mortuum, et cucurrit ad Memoriam beati Martyris Stephani, et cœpit ab illo exigere filium, et dicere : Sancte Martyr, vides nullum mihi remansisse solatium. Non enim possum dicere filium præcessisse, quem nosti perisse : tu enim vides quare plangam. Redde filium meum, ut habeam eum ante conspectum coronatoris tui. Hæc et talia cum precaretur, lacrymis quodam modo non petentibus, sed ut dixi, exigentibus, revixit filius ejus. Et quia dixerat : Nosti quare illum quæram : ostendere voluit etiam Deus verum animum ipsius. Continuo tulit illum ad presbyteros, baptizatus est, sanctificatus est, unctus est, imposita est ei manus, completis omnibus sacramentis, assumptus est. Illa autem tali eum cum vultu deduxit, tanquam non deduceret ad requiem sepulcri, sed ad sinum Martyris Stephani. Probatum est cor fidele mulieris. Ubi ergo tale miraculum fecit Deus per Martyrem suum, non potuit ibi istos curare ? Et tamen huc nobis directi sunt. Conversi ad Dominum, etc.

SERMO CCCXXV[2].

In Natali viginti Martyrum (7).

1. Die solemni sanctorum Martyrum debitus Sermo

[1] *Forte*, materne. — [2] Alias ex Sirmondianis 30.

reddendus est. De gloria Martyrum locuturos, breviter justam causam Martyrum locuturos, adjuvent nos orationes Martyrum. Hoc enim per istas solemnitates commemorari debet Sanctitas Vestra, primum ne arbitremur aliquid nos conferre Martyribus, quia eorum dies solemnissimos celebramus. Illi nostris festivitatibus non egent, quia in cœlis cum Angelis gaudent : congaudent autem nobis, non si honoremus eos, sed si imitemur eos. Quanquam et quod honoramus, nobis prodest, non illis. Sed honorare, et non imitari, nihil est aliud quam mendaciter adulari. Ad hoc ergo istæ festivitates in Ecclesia constitutæ sunt Christi, ut per eas congregatio membrorum Christi admoneatur imitari Martyres Christi. Hæc est omnino hujus festivitatis utilitas, alia non est. Si enim nobis proponatur imitandus Deus, respondet humana fragilitas, multum esse ad se imitari eum, cui non potest comparari. Si deinde ipsius Domini nostri Jesu Christi ad imitationem nobis proponatur exemplum, qui propterea cum Deus esset, mortali carne vestitus est, ut hominibus mortalem carnem gerentibus insinuaret præceptum, et demonstraret exemplum : de quo etiam scriptum est : « Christus pro nobis passus est, relinquens nobis » exemplum, ut sequamur vestigia ejus[1] : » tamen et hic adhuc respondet humana fragilitas : Quid simile ego et Christus? Ille etsi caro, tamen Verbum caro : « Verbum » enim caro factum est, ut habitaret in nobis[2] : » carnem assumsit, non Verbum perdidit : quod non erat accepit, non quod erat amisit : « Deus enim erat in Christo mun» dum reconcilians sibi[3]. » Quid ergo simile ego et Christus? Ad tollendas igitur omnes excusationes infidelis infirmitatis, Martyres nobis stratam construxerunt. Lapideis enim tabulis construenda erat, qua securi am-

[1] 1 Petr. II, 21. — [2] Joan. I, 14. — [3] 2 Cor. V, 19.

bularemus. Ipsi fecerunt sanguine suo, confessionibus suis. Denique contemptis corporibus suis, venienti ad gentes lucrandas Christo, tanquam in jumento illo sedenti, corpora sua sicut vestimenta straverunt. Quis est, quem pudeat dicere : Impar suum Deo? Plane impar. Impar sum Christo? Etiam mortali Christo impar. Petrus hoc erat quod tu : Paulus hoc erat quod tu : Apostoli et Prophetæ hoc erant, quod tu. Si piget imitari Dominum, imitare conservum. Præcessit agmen servorum, sublata est excusatio pigrorum. Postremo adhuc dicit : Impar sum Petro, impar sum Paulo. Impar es veritati? Coronatur rusticitas, non excusatur vanitas. Postremo impar es pueris? impar es puellis? impar es sanctæ Valerianæ? Si adhuc sequi piget, non vis adhærere Victoriæ? Sic enim nobis sanctorum viginti Martyrum series recitata est. Cœpit ab episcopo Fidentio, clausit ad fidelem fœminam sanctam Victoriam. Initium a fide, finis ad victoriam.

II. Videte ergo, fratres : sic celebrate passiones Martyrum, ut cogitetis imitari Martyres. Illi ut fructuosam haberent pœnam, elegerunt causam. Attenderunt enim Dominum dicentem, non : « Beati qui persecutionem patiuntur; sed, Beati qui persecutionem patiuntur propter » justitiam[1]. » Elige causam, et non cures pœnam. Si autem non eligis causam, et hic et in futuro invenies pœnam. Non te commoveant supplicia et pœnæ malefacientium, sacrilegorum, hostium pacis[2], et inimicorum veritatis. Non enim illi pro veritate moriuntur : sed ideo moriuntur, ne veritas annuntietur, ne veritas prædicetur, ne veritas teneatur, ne unitas ametur, ne charitas diligatur, ne æternitas teneatur. O causa pessima! ideo pœna infructuosa. Non attendis, qui te de pœna jactas,

[1] Matth. v, 10. — [2] Donatistarum falsos Martyres carpit.

tres cruces fuisse, quando Dominus passus est? Inter duos latrones passus est Dominus : pœna non discernebat, sed causa discernebat. Ideo Martyrum vox est in illo Psalmo : « Judica me, Deus. » Non timet judicium : non enim habet, quod in illo ignis absumat; ubi totum aurum est, flamma quid formidatur? « Judica me, Deus, » et discerne causam meam de gente non sancta[1]. » Numquid dixit : Discerne pœnam meam? Diceretur ei : Pœnam passus est latro. Numquid ait : Discerne crucem meam? Ibi et adulter inclusus est[2]. Numquid dixit : Discerne catenam meam? Ibi fures etiam colligati sunt. Numquid dixit : Discerne vulnus meum? Ferro etiam scelerati necati sunt. Cum ergo videret omnia bonis malisque communia in passionibus, exclamavit, et ait : « Judica me, Domine, et discerne causam meam de » gente non sancta. » Si discernis causam meam, coronas patientiam meam. Hæc Charitati Vestræ pro exhortatione in hoc sancto loco sufficiant; quoniam dies parvi sunt, et adhuc nobis in majore basilica restant quæ agamus cum Charitate Vestra.

[1] Psal. XLI, 1. — [2] Aliqua hic desiderantur.

SERMO CCCXXVI[1].

In Natali Martyrum[2].

1. Solemnitas beatissimorum Martyrum lætiorem nobis reddidit diem. Lætamur, quia de terra laboris ad regionem quietis Martyres transierunt : sed hoc non saltando, sed orando ; non potando, sed jejunando ; non rixando, sed tolerando meruerunt. Contristabantur, credo, parentes eorum, quando ad passionem abierunt : sed illi lætabantur, et dicebant : « Lætatus sum in his » quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus[3]. » Nolite, parentes, nolite plangere gaudia nostra. Si eos quos nutristis, non vultis in gehennam ire, imitari debetis, non impedire. Illi noverant quo pergebant, et parentes increduli sine causa plangebant. Sed tunc amantes filios carnales lugebant : postea credentes in Deum dicebant : « Convertisti planctum meum in gaudium mihi, » conscidisti saccum meum, et præcinxisti me lætitia[4]. » Utinam, fratres, rumpatur in nobis saccus pœnitentiæ, et effundatur pretium indulgentiæ. Martyres omnes sar-

[1] Alias 30 ex Vignerianis. — [2] Eorumdem forte viginti Martyrum, de quibus est Sermo superior, qui hunc 326, in Victorino codice proxime antecedit. Et sane in Theodoricensi MS. post superiorem illum Sermonem subsequitur cento quidam diversis constans Augustini excerptis, cui titulus : *item Sermo beati Augustini episcopi, In Natali sanctæ Victoriæ Martyris*, unius scilicet ex viginti Martyribus. Tum isti centoni subjicitur noster hic CCCXXVI Sermo cum hoc titulo : *Item Sermo cujus supra, de eodem unde supra.* Consentit vetus codex Remigiensis. — [3] Psal. CXXI, 1. — [4] Id. XXV, 21.

cinas lucrorum sæculi hujus hic posuerunt, hic dimiserunt, et viam quæ ducit ad vitam, expediti sicut boni milites cucurrerunt; sicut scriptum est : « Tanquam nihil » habentes, et omnia possidentes[1]. » Et vere in terra nihil habebant. Sed in cœlo felicitatem perpetuam possidebant. Ad cœlum devote festinabant, et viam vitæ securi currebant; et adhuc longe positi manus ad palmam extendebant. Currite sancti; sic currite, ut comprehendatis : « Regnum cœlorum vim patitur, et qui vim fa-» ciunt, diripiunt illud[2]. » Non est angustum : quisquis beatus vult esse, ad regnum cœlorum festinet. Nulli clausum est, nisi ei qui se excluserit. Paratus est Christus suscipere confessores suos. Ipse desuper dicit : Specto vos, certantes adjuvabo, vincentes coronabo.

II. Hanc pollicitationem Martyres tenentes, terrores et minas persecutoris pro nihilo habuerunt. Nam cum persecutor diceret : « Sacrificate idolis : » responderunt, « Non facimus, quia æternum Deum in cœlis habemus, » cui semper sacrificamus; nam dæmoniis non immola-» mus. » Et judex : « Quare ergo contra præceptum sacrum » facitis? » Responderunt : « Quia Magister cœlestis in » Evangelio nobis dicit : Qui reliquerit patrem et ma-» trem, et uxorem et filios, et omnia quæ possidet, » propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam » æternam possidebit[3]. » Et judex : « Ergo non obtempe-» rabitis præceptis imperatorum? » Et responderunt : « Non. » Et ille : « Quam ergo auctoritatem potestis ha-» bere, cum vos videatis supplicio subjacere? » Et Martyres dixerunt : « Auctoritatem Regis æterni portamus, » ideo auctoritatem mortalis hominis non curamus. » Tunc in carceribus missi, catenis onerati sunt. Quantum dictum est ab impiis : « Ubi est Deus eorum[4]? » Veniat

[1] 2 Cor. VI, 10.— [2] Matth. XI, 12 — [3] Id. XIX, 29. — [4] Psal. CXIII, 3.

Deus eorum, in quem crediderunt, et liberet eos de carceribus, eripiat eos a gladio, eripiat eos a bestiis. Omnia ista dicebant, sed in petra positos non dejiciebant. Illi sæviebant, sed illi non timebant. Sciebant ubi eos dimittebant, et quo festinabant. Coronantur Martyres confessores, et remanserunt judices desertores. Sic Deus vult unumquemque Christianum probare, ut probatum velit cum Martyribus coronare.

SERMO CCCXXVII[1].

In Natali Martyrum.

1. Cantavimus Deo Martyrum voce : « Judica me, » Deus, et discerne causam meam de gente non sancta[2]. » Martyrum vox est. Quis audeat dicere : « Judica me, » Deus, » nisi qui habet optimam causam? Promissis et minis tentatur anima, mulcetur illecebris, torquetur doloribus : omnia pro Christo victa sunt ab invictis Martyribus. Victus est promittens mundus, victus est sæviens mundus. Non tenuit voluptas, non terruit cruciatus. Aurum in fornace purgatum ignem gehennæ non timet. Ideo tanquam purgatus igne tribulationis beatissimus Martyr securus dicit : « Judica me, Deus. » Quidquid in me inveneris bonum, judica. Donasti mihi quod tibi placeat; inveni in me, et judica me. Non me tenuit dulcedo sæculi, non me a te detorquet tribulatio sæculi. « Judica me, et discerne causam meam de gente non

[1] Alias 27, ex Sirmondianis. — [2] Psal. XLII, 1.

» sancta. » Multi patiuntur tribulationes; parem habent pœnam, sed parem non habent causam. Multa mala patiuntur adulteri, multa mala patiuntur malefici, multa mala patiuntur latrones et homicidæ, multa mala patiuntur scelerati omnes, multa mala, inquit, et ego martyr tuus patior : sed « Discerne causam meam de » gente non sancta, » latronum, homicidarum, scelestorum omnium. Pati talia, qualia ego, possunt : habere talem causam non possunt. Ego in fornace purgor; illi cinerescunt. Et hæretici patiuntur, et plura a se ipsis; et volunt martyres dici. Sed contra illos cantavimus : « Discerne causam meam de gente non sancta. » Non facit Martyrem pœna, sed causa.

II. In passione Domini tres cruces erant, una pœna, sed dispar causa. Ad dexteram unus latro, ad sinistram alter latro : in medio judex, inter ambos pendens in cruce, quasi pronuntians de tribunali, audivit unum dicentem : « Libera te, si justus es[1]; » audivit alterum parem suum corripientem et dicentem : « Tu non times » Deum? Nos pro malis nostris ista patimur; nam iste » justus est[2]. » Malam habebat causam, et discernebat Martyrum causam. Quid est enim aliud : « Nos pro ma» lis nostris ista patimur; nam iste justus est : » Quis causam discerneret Martyrum a causa impiorum pœnam patientium? Iste, inquit, justus agnoscitur; nos pro nobis patimur, pro malis nostris patimur. « Domine : » Vide quid dicat socio pœnæ suæ. Christus pariter pendebat; sed non pariter vilescebat. Agnoscebatur Dominus a pendente. Unum erat crucis consortium; non erat unum præmium. Quid dico? Das Christo præmium, qui dator est præmiorum? « Domine, inquit, memento mei, » cum veneris in regnum tuum. » Pendentem videbat,

[1] Luc. XXIII, 39. — [2] Ibid, 40, 41.

crucifixum videbat; et regnaturum sperabat. « Memento, » inquit, mei, » non modo, sed « Cum veneris in regnum » tuum. » Multa, inquit, mala feci, requiem celerem non mihi spero : sufficiant tormenta mea usque ad adventum tuum. Modo torquear; cum veneris, tunc mihi parce. Ille se differebat : sed Christus paradisum non petenti offerebat. « Memento mei : » sed quando? « Cum veneris » in regnum tuum. » Et Dominus : « Amen dico tibi, » hodie mecum eris in paradiso[1]. » Discipuli mei dimiserunt me, Discipuli mei desperaverunt de me; et tu in cruce cognovisti me, non contempsisti moriturum, sperasti regnaturum : « Hodie mecum eris in paradiso. » Non a te recedo. Discreta est causa; numquid pœna? Bona ergo vox : « Judica me, Deus, et discerne causam » meam de gente non sancta. » Omnes qui vivimus in hoc sæculo, laboremus ut bonam causam habeamus : ut si quid nobis acciderit in hoc sæculo, cum bona causa hinc exeamus.

SERMO CCCXXVIII[2].

In Natali Martyrum.

I. In Psalmo diximus Domino Deo nostro : « Pretiosa » est in conspectu Domini mors sanctorum ejus[3]. » Pretiosa est mors sanctorum Martyrum; quia pretium eorum est sanguis Domini ipsorum. Passus est enim passione sua, quia erant passuri post ipsum. Præcessit ipse, et

[1] Luc. xxiii, 42, 43. — [2] Alias de Diversis 117. — [3] Psal. cxv, 15.

secuti sunt multi. Valde enim erat aspera via : sed fecit ipsam lenem, quando ipse ante omnes transivit. Ideo cæteri non timuerunt transire, quia ipse prior transivit. Mortuus est enim, et terruit Discipulos suos. Resurrexit, et abstulit illis timorem, et dedit amorem. Quando enim mortuus est Christus, trepidaverunt Discipuli, et putaverunt quod periit. Quando secuti sunt, ibi videte gratiam Dei. Tunc latro credidit, quando Discipuli trepidaverunt. Erat enim unus latro in cruce cum illo, sicque in illum credidit, ut diceret : « Domine, in mente » me habe, dum veneris in regnum tuum[2]. » Quis illum docebat, nisi qui juxta illum pendebat? Erat enim illi fixus a latere : sed habitabat in corde.

II. In isto autem Psalmo, ubi diximus : « Pretiosa » in conspectu Domini mors sanctorum ejus : » ibi scriptum est et quod audistis : « Ego dixi in extasi mea : Om- » nis homo mendax[3]. » Quid dicimus, fratres? « Omnis » homo mendax, » Ergo et Martyres mendaces fuerunt? Si autem Martyres veraces fuerunt? quomodo verum est : « Omnis homo mendax : » Scriptura dicit : « Omnis » homo mendax : » Si dixerimus : Veraces erant Martyres; Scripturam facimus mendacem. Si autem verum dixit Scriptura, quia « Omnis homo mendax; » ergo Martyres mendaces fuerunt. Quomodo ergo habemus ostendere et Scripturam veracem et Martyres veraces? An forte Martyres non fuerunt homines? Si autem erant homines, quomodo verum est : « Omnis homo mendax? » Quid ergo faciemus? Laborabimus, ut ostendamus vobis quia et Scriptura vera est, et « Omnis homo mendax; » et Martyres veraces fuerunt, quia pro veritate mortui sunt? Ideo enim sunt Martyres, quia pro veritate passi sunt. Martyr enim est verbum Græcum, et Latine testis dici-

[1] Luc. XXIII, 42. — [2] Psal. CXV, 11.

tur. Si ergo veri testes fuerunt, vera dixerunt; et vera dicendo coronas acceperunt. Si autem testes falsi fuerunt, quod absit, non ad coronas, sed ad pœnas ierunt : quia scriptum est : « Testis falsus non erit impunitus[1]. » Ergo ostendamus illos veraces. Jam ipsi se ostenderunt, quando pro veritate etiam mori voluerunt. Quomodo ergo verax est Scriptura, quæ dicit : « Omnis homo » mendax? » Rogemus Dominum nostrum Jesum Christum; et ipse nobis solvet istam quæstionem. Unde habet illam nobis solvere? De Evangelio, de quo modo loquebamur, quando vobis legebatur.

III. Audistis enim, quando legebatur Evangelium, quia Martyribus dicebat Dominus Jesus : « Cum tradent » vos, nolite cogitare quid loquamini, aut quid dicatis; » dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non » enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, » qui loquitur in vobis[2]. » Quia si vos loquimini, mendacium dicitis : quia « Omnis homo mendax. » Vidit ergo ipse Dominus, quia « Omnis homo mendax, » et dedit Martyribus Spiritum suum : ut non ipsi loquerentur, sed Spiritus ejus; ut non essent mendaces, sed ut essent veraces. Ecce quare veraces fuerunt; quia non ipsi loquebantur, sed Spiritus ejus. Et modo quod vobis loquimur, si de nostro loquimur, mendacium dicimus. Si autem sunt Spiritus Dei, quæ vobis dicimus, ideo vera sunt. Et vos proficite : nolite de vestro velle loqui, si vultis vera loqui; ut non remaneatis homines mendaces, sed sitis filii Dei veraces.

IV. Omnes hæretici etiam pro falsitate patiuntur, non pro veritate : quia mentiuntur contra ipsum Christum. Omnes pagani, impii quæcumque patiuntur, pro falsitate patiuntur. Nemo ergo se extollat et glorietur de passione,

[1] Prov. XIX, 5. — [2] Matth. X, 19 et 20.

sed prius ostendat linguæ suæ veritatem. Tu ostendis pœnam, ego quæro causam. Tu dicis : Sum passus; ego dico quare sis passus. Nam si attendamus solas passiones, coronantur et latrones. Numquid audet dicere ille : Tanta et tanta passus sum? Quare? Quia dicitur illi : Propter facta tua mala : ideo malam habuisti pœnam, quia prius malam habuisti causam. Si de passione gloriandum est; potest et ipse diabolus gloriari. Videte quanta patitur, cujus ubique templa evertuntur, cujus ubique idola franguntur, cujus ubique sacerdotes et arreptitii cæduntur. Numquid potest dicere : Et ego martyr sum, quia tanta patior? Ergo homo Dei prius sibi eligat causam, et securus accedat ad pœnam. Quia si in bona causa accedit ad pœnam, post pœnam accipiet et coronam.

V. « Ergo in memoria æterna erit justus, et ab auditu » malo non timebit[1]. » Venit enim judex omnium vivorum et mortuorum, sicut in Evangelio legimus. Et verum est, quoniam ista quæ modo videmus, non erant quando futura dicebantur. Quod videtis modo prædicari nomen Christi per omnes gentes, converti homines ad unum Deum, dimitti idola, dimitti dæmonia, everti templa, frangi simulacra; omnia ista nondum erant, tamen dicebantur, et modo videntur. In quibus ergo litteris scripta sunt ista, quæ jam videmus, (tunc autem scripta sunt, quando non videbantur, sed futura promittebantur,) in ipsis litteris legimus quod nondum venit. Nondum enim venit dies judicii, nondum venit resurrectio mortuorum, nondum venit judicaturus, qui prius venerat judicandus. Judicatus injuste, judicaturus juste. Differens potentiam, cum vult ostendere patientiam. Venturus est ergo, et quomodo se promisit esse venturum cum Angelis suis, sic veniet, et apparebit in claritate omnibus

[1] Psal. cxi, 7.

etiam resurgentibus. Unusquisque enim resurrecturus est cum causa sua. Qualis enim modo cum moritur recipitur in carcerem, talis procedit ad judicem. Modo opus est ut componat causam suam, inclusus non potest. Qui ergo bonas habent causas, recipiuntur in requiem : qui autem malas habent causas, recipiuntur in pœnas. Sed majores pœnas passuri sunt, cum resurrexèrint : in quarum comparatione tales sunt istæ quas patiuntur qui mortui sunt homines mali, qualia sunt somnia hominum qui torquentur in somnis. Animæ namquæ eorum patiuntur, caro non patitur. Major autem cruciatus est, si vigilans torqueatur. Ergo cum resurrexerint omnes, et apparuerint ante judicem justum, sicut ipse prædixit, separabit eos sicut pastor separat oves ab hœdis : hœdos ponet ad sinistram, oves autem ad dexteram. Et dicet his qui ad dexteram sunt : « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, » quod vobis paratum est ab origine mundi[1]. » Ad istam vocem gaudent dexteri, gaudent justi ; illis autem qui sunt a sinistra dicturus est : « Ite in ignem æternum cum » diabolo et angelis ejus[2]. » Ab hoc auditu malo justus non timebit.

VI. Nondum ergo receptis fructibus[3] suis beati sunt modo sancti Martyres, quoniam cum Christo sunt animæ eorum. Quid autem paretur illis in resurrectione, quis potest verbis explicare? « Quod oculus non vidit, nec » auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præ- » paravit Deus diligentibus se[4]. » Si tanta bona quæ accepturi sunt fideles boni, nemo explicat verbis ; non sine causa talia illis præmia præparantur, qui usque ad sanguinem pro veritate certaverunt. Non eos mundus illexit, non eos terror fregit, non tormenta vicerunt, non

[1] Matth. xxv, 34. — [2] Ibid. 41. — [3] *Forte*, corporibus. — [4] Isaï. LXIV, 4, et 1 Cor. II, 9.

blanditiæ deceperunt. Corpora ipsa sua habebuut magna ornamenta, in quibus passi sunt magna tormenta.

SERMO CCCXXIX [1].

In Natali Martyrum.

I. Per tam gloriosa sanctorum Martyrum gesta, quibus ubique floret Ecclesia, ipsis oculis nostris probamus quam verum sit quod cantavimus, quia « Pretiosa in conspectu » Domini mors sanctorum ejus [2] : quando et in conspectu nostro pretiosa est, et in conspectu ejus, pro cujus nomine facta est. Sed pretium mortium istarum mors est unius. Quantas mortes emit unus moriens, qui si non moreretur, granum frumenti non multiplicaretur? Audistis verba ejus cum appropinquaret passioni, id est, cum nostræ appropinquaret redemptioni : « Nisi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum » manet : si autem mortuum fuerit, multum fructum af» fert [3]. » Egit enim in cruce grande commercium; ibi solutus est sacculus pretii nostri : quando latus ejus apertum est lancea percussoris, emanavit inde pretium totius orbis. Empti sunt fideles et Martyres : sed Martyrum fides probata est; testis est sanguis. Quod illis impensum est, reddiderunt, et impleverunt quod ait sanctus Joannes : « Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, » sic et nos debemus pro fratribus animas ponere [4]. » Et

[1] Alias 33, ex Vignerianis. — [2] Psal. cxv, 15. — [3] Joan. xii, 24, 25. — [4] Id. iii, 16.

alibi dicitur : « Ad mensam magnam sedisti, diligenter » considera quæ apponuntur tibi, quoniam talia te oportet præparare[1]. » Mensa magna est, ubi epulæ sunt ipse dominus mensæ. Nemo pascit convivas de se ipso : hoc facit Dominus Christus ; ipse invitator, ipse cibus et potus. Agnoverunt ergo Martyres quid comederent et biberent, ut talia redderent.

II. Sed unde talia redderent, nisi ille daret unde redderent, qui prior impendit ? Unde et Psalmus, ubi scriptum cantavimus : « Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus, » quid nobis commendat ? Consideravit illic homo quanta accepit a Deo : circumspexit quanta munera gratiæ Omnipotentis qui eum creavit, qui perditum quæsivit, qui invento veniam dedit, qui pugnantem infirmis viribus juvit, qui se periclitanti non subtraxit, qui vincentem coronavit, cui præmium se ipsum dedit : consideravit hæc omnia, et exclamavit, et dixit : « Quid retribuam » Domino pro omnibus quæ retribuit mihi[2] ? » Nolebat esse ingratus, rependere volebat, et quid rependeret non habebat. Non dixit : « Quid retribuam Domino » pro omnibus quæ tribuit mihi, sed « pro omnibus quæ retribuit mihi. » Non tribuit, sed retribuit. Si retribuit, aliquid nos impenderamus. Plane impenderamus mala nostra, retribuit bona sua : retribuit enim bona pro malis, cum nos retribuerimus mala pro bonis. Quærit ergo quid retribuat ; angustias patitur, unde debitum solvat non invenit : « Quid retribuam Domino pro omnibus » quæ retribuit mihi? » Et quasi invenerit quod retribueret, « Calicem, inquit, salutaris accipiam, et nomen » Domini invocabo[3]. » Quid est hoc? Certe reddere cogitabat. Adhuc quærit accipere : « Calicem salutaris accipiam. » Quis est calix iste? Calix passionis amarus et

[1] Prov. XXIII, 1. — [2] Psal. CXV, 2. — [3] Ibid. 13.

salubris : calix quem nisi prius biberet medicus, tangere timeret ægrotus. Ipse est calix iste : agnoscimus in ore Christi calicem istum dicentis : « Pater, si fieri potest, » transeat a me calix iste[1]. » Nam et filii Zebedæi per matrem suam quæsierunt excelsa loca, ut unus eorum sederet a dextris, alius a sinistris : quibus ille ait : « Potestis » bibere calicem, quem ego bibiturus sum[2]? » Altitudinem quæritis? Per vallem venitur ad montem. Sedem quæritis claritatis? Prius bibite calicem humilitatis. De ipso calice dixerunt Martyres : « Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo. » Non ergo times ne ibi deficias? Non, inquit. Quare? « Quia nomen Do- » mini invocabo. » Quomodo vincerent Martyres, nisi ille in Martyribus vinceret qui dixit : « Gaudete, quoniam » ego vici sæculum[3]? » Imperator cœlorum regebat mentem et linguam eorum, et per eos diabolum in terra superabat, et in cœlo Martyres coronabat. O beati qui sic biberunt calicem istum? finierunt dolores, et acceperunt honores. Attendite ergo, charissimi : quod oculis non potestis, mente et animo cogitate, et videte quia « Pretiosa » in conspectu Domini mors sanctorum ejus. »

[1] Matth. XXVI, 19. — [2] Id. XX, 22. — [3] Joan. XX, 33.

SERMO CCCXXX[1].

In Natali Martyrum.

I. Beatorum solemnitas Martyrum, et expectatio Sanctitatis Vestræ de nobis sermonem flagitat. Intelligimus enim nos quod huic diei congruit disputare debere. Hoc vultis, hoc volumus : hoc faciat in cujus manu sunt et nos et sermones nostri; donet facultatem, qui tribuit voluntatem. In[2] hoc enim Martyres flagraverunt : invisibilium enim amore succensi visibilia contempserunt. Quid amavit in se, qui contempsit et se, ne perderet se? Templa enim Dei erant, et Deum verum in se habitare sentiebant; ideo falsos deos non colebant. Audierant, sitienter hauserant, medullisque intimis cordis tradiderant, sibique quodam modo invisceraverant, quod Dominus dixit : « Si quis vult venire post me, neget semetipsum. » Neget, inquit, semetipsum, et tollat crucem suam, et » sequatur me[3]. Hinc aliquid volo dicere, et terret me vestra intentio, jubet oratio.

II. Quid est, rogo vos : « Si quis vult post me venire, » neget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur » me? » Intelligimus quid est : « Tollat crucem suam : »

[1] Alias 22, ex Sirmondianis. — Hunc Beda nondum vulgatus ad Gal. II, appellat Sermonem *de Qui amat animam suam, perdet eam*. Florus ibidem Sermonem *de verbis Domini*. Cæterum hunc et alios quosdam antecedentes ac subsequentes de Natali martyrum, qui ex Lectionariis editi fuerunt Sermones, haudquaquam integros esse ostendit sæpe scissa et non satis constans orationis series. — [2] *Forte* aliqua hic prætermissa. — [3] Matth. XVI, 24.

sustineat tribulationem suam : tollat enim est ferat, sufferat. Patienter, inquit, accipiat omnia quæ patitur propter me. « Et sequatur me. » Quo? Quo eum novimus isse post resurrectionem. Ascendit enim in cœlum, et sedet ad dexteram Patris. Ibi nos etiam collocavit. Interim præcedat spes, ut sequatur res. Quomodo debeat præcedere spes, noverunt qui audiunt : Sursum cor. Restat autem quærere, quantum adjuvat Dominus, et discutere, et illo aperiente intrare, et illo donante invenire, et vobis quod invenire potuerimus depromere, quid sit quod ait : « Neget se. » Quomodo negat se qui amat se? Ita vero rationis est, sed humanæ : homo me dicit : Quomodo negat se qui amat se? Sed dicit Deus homini : Neget se, si amat se. Amando enim se, perdit se : negando se, invenit se. « Qui amat, inquit, animam suam, perdet eam[1]. » Jussit qui novit quid jubeat, quia scit consulere qui novit instruere, et novit reparare qui dignatus est creare. « Qui » amat, perdat. » Luctuosa res est perdere quod amas. Sed interdum et agricola perdit quod seminat. Profert, spargit, abjicit, obruit. Quid miraris? Iste contemptor et perditor avarus est messor. Quid factum sit, hyems et æstas probavit; ostendit tibi gaudium metentis consilium seminantis. « Ergo qui amat animam suam, perdet eam. » Qui fructum in ea quærit, seminet eam. Hoc est ergo neget se, ne perverse eam amando perdat se.

III. Nemo enim est qui non se amet; sed rectus amor est quærendus, perversus cavendus. Quisquis enim dimisso Deo amaverit se, Deumque dimiserit amando se, non remanet nec in se, sed exit et a se. Exit exul pectoris sui, contemnendo interiora, amando exteriora. Quid dixi? Omnes qui mala faciunt, nonne conscientiam suam contemnunt? Ponit autem modum iniquitati suæ, quisquis

[1] Joan. XII, 25.

erubuerit conscientiæ suæ. Ergo quia contempsit Deum ut amaret se, amando foris quod non est ipse, contempsit et se. Videte, audite Apostolum huic sensui testimonium perhibentem : « In novissimis, inquit, temporibus instabunt tempora periculosa. » Quæ sunt tempora periculosa? « Erunt homines se ipsos amantes. » Hoc est caput mali. Videamus ergo si remanent vel in se, amando se; videamus, audiamus quod sequitur : « Erunt, inquit, homines se ipsos amantes, amatores pecuniæ [1]. » Ubi es qui te amabas? Nempe foris es. Rogo te, pecunia numquid tu es? Nempe qui neglecto Deo amasti te, amando pecuniam deseruisti et te. Prius deseruisti, postea perdidisti. Fecit enim amor pecuniæ, ut perderes te. Mentiris propter pecuniam : « Os quod mentitur, occidit animam [2]. » Ecce cum quæris pecuniam, perdidisti animam tuam. Profer trutinam veritatis, non cupiditatis : profer stateram, sed veritatis, non cupiditatis : profer, obsecro te, et pone in una parte pecuniam, in altera animam. Jam tu appendis, et ex cupiditate fraudulentos digitos adhibes; vis ut mergat pars quæ habet pecuniam. Pone, noli appendere : fraudem vis facere contra te : video quid agas. Præponere vis pecuniam animæ tuæ; mentiri propter illam, perdere istam. Pone, Deus appendat; qui nescit falli, nec fallere, ipse appendat. Ecce ipse appendit; vide appendentem, audi renuntiantem : « Quid prodest homini, si totum mundum lucretur ? » Vox divina est, vox est appendentis, nec fallentis; renuntiantis, admonentis. Tu in una parte pecuniam ponebas, et in altera animam; vide ubi posuisti pecuniam. Quid respondet qui appendit? Tu pecuniam posuisti : « Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? [3] » Animam autem appendere

[1] 2 Tim. III, 2. — [2] Sap. I, 11. — [3] Matth. XVI, 26.

volebas cum lucro : appende cum mundo. Volebas eam perdere, ut abs te acquireretur terra : plus habet ista ponderis, quam cœlum et terra. Sed facis hoc, quia dimittendo Deum, et amando te, existi et a te; et alia jam, quæ sunt forinsecus, pluris æstimas quam te. Redi ad te : sed iterum sursum versus cum redieris ad te, noli remanere in te. Prius ab his quæ foris sunt redi ad te, et deinde redde te ei, qui fecit te, et perditum quæsivit te, et fugitivum invenit te, et aversum convertit te ad se. Redi ergo ad te, et vade ad illum qui fecit te. Imitare filium illum juniorem; quia forte tu es. Populo dico, non uni homini; etsi omnes me audire possint, non dico uni, sed humano generi [1]. Redi ergo, esto filius ille junior, qui sua substantia vivens prodige dispersa et perdita eguit, porcos pavit, fame fatigatus respiravit, recoluit memoria patrem suum. Et quid de illo Evangelium dicit? « Et reversus » ad semetipsum. » Qui dimiserat et semetipsum, reversus ad semetipsum, videamus si remanserit in semetipso. « Reversus in semetipsum dixit : Surgam. » Ergo ceciderat. « Surgam, inquit, et ibo ad patrem meum. » Ecce jam negat se, qui invenit se. Quomodo negat? Audite : « Et dicam illi : Peccavi, inquit, in cœlum, et coram te. » Negat se. « Jam non sum dignus vocari filius tuus [2]. » Ecce quod sancti Martyres fecerunt. Contempserunt ea quæ foris erant; omnes illecebras hujus sæculi, omnes errores atque terrores, quidquid libebat, quidquid terrebat; totum contempserunt, totum calcaverunt. Venerunt et ad se, et attenderunt se : invenerunt se in se, displicuerunt sibi : ad eum cucurrerunt, a quo formarentur, in quo reviviscerent, in quo remanerent, in quo periret

[1] Cod. Cass. VII, fol 315. Sed humano generi; et si me omnes audire possent, omnibus dico. — [2] Luc. XV, 17 et seqq.

quod ipsi per semetipsos esse cœperant, et hoc maneret quod in eis ipse condiderat. Hoc est negare se ipsum.

IV. Hoc Petrus apostolus nondum poterat capere, quando Domino nostro Jesu Christo suam prænuntianti passionem ait : « Absit a te, Domine, non fiet istud[1]. » Timebat ne vita moreretur. Modo, cum sanctum Evangelium legeretur, audistis[2] quid beatus Petrus responderit Salvatori passionem suam pro nobis prænuntianti, et quodam modo promittenti. Captivus contradicebat Redemptori. Quid agis, Apostole? quomodo contradicis? quomodo dicis : « Non fiet istud? » Ergo Dominus non est passurus? Scandalum tibi verbum crucis : pereuntibus stultitia est. Redimendus es, et mercatori contradicis? Dimitte patiatur : novit quid agat, novit quare venerit, novit quomodo te quærat, novit quomodo te inveniat. Noli docere magistrum tuum; quære de latere ipsius pretium tuum. Audi tu potius corrigentem : tu noli velle corrigere; perversum est, præposterum est. Audi quid dicat : « Vade post me. » Et quia ille dixit, dico; verbum Domini non tacebo, nec Apostolo contumeliam facio. Dominus Christus ait : « Vade post me, » Satanas. » Quare Satanas? Quia vis ire ante me. Non vis esse Satanas? Vade post me. Si enim vadis post me, sequeris me : si sequeris me, tolles crucem tuam, nec mihi eris consiliarius, sed discipulus. Nam unde expavisti, Domino mortem suam prænuntiante? unde expavisti, nisi quia tu mori timuisti? Mori timendo, non te negasti; te male amando, ipsum negasti. Sed postea beatus Petrus apostolus, postquam ter negavit Dominum, culpam illam flendo delevit : resurgente Domino confirmatus, ædificatus, pro illo mortuus est, quem mori me-

[1] Matth. XV, 22. — [2] Cod. Cass. VII, fol. 315. Audistis, et quantum existimo, meministis, quid beatus Petrus responderit.

tuendo negaverat, confitendo mortem invenit, sed mortem inveniendo vitam apprehendit. Et ecce jam Petrus non moritur; præteriit omnis timor, nullæ illi ulterius lacrymæ, omnia recesserunt, manet beatus cum Christo. Calcavit enim omnes foris illecebras, minas, atque terrores : negavit se, tulit crucem suam, et secutus est Dominum. Audi et apostolum Paulum negantem se : « Mihi, » inquit, absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu » Christi, per quem mundus mihi crucifixus est, et ego » mundo[1]. » Adhuc audi negantem se : « Vivo, inquit, » non ego. » Aperta sui negatio : sed jam sequitur gloriosa Christi confessio : « Vivit vero in me Christus[2]. » Quid est ergo : Nega te? Noli tu ipse vivere in te. Quid est : Noli tu ipse vivere in te[3]? Noli facere voluntatem tuam, sed illius qui habitat in te.

SERMO CCCXXXI[4].

In Natali Martyrum.

I. Illa evangelica tuba, quando ait Dominus : « Qui » amat animam suam, perdet illam; et qui perdiderit » illam propter me, inveniet eam[5], » ad prælium accensi sunt Martyres; et vicerunt, quia non de se, sed de Domino præsumpserunt. « Qui amat animam suam, perdet » illam. » Duobus modis intelligi potest, quod dictum

[1] Beda et Florus ad Gal. vi, 14. — [2] Gal. ii, 20. — [3] Cod. Cass. vii, fol. 315, Noli tu ipse vivere. Quid est negare? — [4] Alias de Diversis 115. — [5] Matth. x, 39, et Joan. xii, 25.

est : « Qui amat animam suam, perdet illam. » Si amas illam, perdis eam. Et alio modo : Noli amare, ne perdas. Prior modus istum habet sensum : Si amas, perde illam. Si amas ergo illam, si amas, perde illam. Hic semina illam, et in cœlo metes illam. Agricola triticum si non perdit in semine, non amat in messe. Alius modus sic habet : Noli amare illam, ne perdas illam. Videntur sibi amare animas suas, qui timent mori. Animas suas Martyres si sic amassent, sine dubio perdidissent. Quid enim prodesset tenere animam in hac vita, et perdere in futura? Quid prodesset tenere animam in terra, et perdere in cœlo? Et quid est ipsam tenere? quandiu tenere? Quod tenes perit a te : si perdis, invenis in te. Ecce tenuerunt animas suas Martyres. Et quomodo essent Martyres, si semper tenuissent? Sed ecce si tenuissent, numquid usque in hodiernum vixissent? Si negando Christum suas in hac vita animas tenuissent, nonne olim ex hac vita transissent, et animas utique perdidissent? Sed quia Christum non negaverunt, transierunt de hoc mundo ad Patrem. Quæsierunt Christum, confitendo; tenuerunt, moriendo[1]. Magno itaque lucro perdiderunt animas suas, fœnum perdentes, coronam promerentes : coronam, inquam, promerentes, et vitam sine fine tenentes.

II. Fit denique, imo factum est in eis, quod Dominus subsequenter adjunxit : « Et qui perdiderit animam suam » propter me, inveniet eam[2]. Qui perdiderit, inquit, » propter me. » Tota causa ibi est. « Qui perdiderit, » non quomodocumque, non qualibet causa, sed « Propter » me. » Illi enim in prophetia jam dixerant Martyres : « Propter te mortificamur tota die[3]. » Propterea Martyrem non facit pœna, sed causa. Quando Dominus pas-

[1] Florus ad Rom. VIII. — [2] Matth. X, 37. — [3] Psal. XLIII, 22.

sus est, tres cruces causa discrevit. Inter duos latrones crucifixus erat : hinc et inde facinorosi confixi, in medio ipse. Et tanquam illud lignum tribunal esset, insultantem damnavit, confitentem coronavit. Quid faciet judicaturus, si hoc potuit judicatus? Jam ergo discernebat cruces. Nam, si pœna interrogaretur, similis erat Christus latronibus. Sed si interroget quis crucem, quare crucifixus est Christus, respondet nobis : Propter vos. Dicant ergo illi et Martyres : Et nos mortui sumus propter te. Ipse propter nos, nos autem propter illum. Sed ipse propter nos, ut conferret nobis beneficium : nos autem propter illum, non ad impartiendum illi beneficium. Proinde nobis in utroque consultum est : et quod manat ex illo, venit ad nos ; et quod fit propter illum, redit ad nos. Ipse est enim de quo dicit anima, quæ lætatur in Domino : « Dixi Domino : Deus meus es tu ; quoniam » bonorum meorum non eges[1]. » Quid enim est : « Bonorum meorum, » nisi a te datorum? Et quomodo eget aliquo bono, a quo datur omne bonum?

III. Dedit nobis naturam, ut essemus : dedit animam, ut viveremus : dedit mentem, ut intelligeremus : dedit alimenta, ut mortalem vitam sustentaremus ; dedit lucem de cœlo, fontes de terra. Sed hæc omnia communia dona sunt bonorum et malorum. Si hæc dedit et malis, nihil ergo proprium servat bonis? Servat plane. Et quid est illud quod servat bonis? « Quod oculus non vidit, nec » auris audivit, nec in cor hominis ascendit[2]. » Quod enim in cor hominis ascendit, infra cor hominis erat : ideo in cor ascendit, quia supra illud est cor quo ascendit. Quod servat bonis, cor illuc ascendit. Non quod ascendit in cor tuum, sed quo ascendit cor tuum, hoc tibi servat Deus. Noli surdus audire : Sursum cor.

[1] Psal. XV, 9. — [2] Florus ad I Cor. II, 9.

Quod ergo oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit; oculus non vidit, qui non est color; auris non audivit, quia non est sonus; nec in cor ascendit, quia non est terrena cogitatio. Sic intelligite : « Quod » oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor homi- » nis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. »

IV. Adhuc quid hoc sit forsitan quæretis a me? Illum interrogáte, qui cœpit in vobis habitare. Dico tamen et ego quod inde sentio. Hoc enim vos quæritis quid Deus proprium servat bonis, si tanta largitur et malis et bonis. Et cum dicerem : « Quod oculus non vidit, nec » auris audivit, nec in cor hominis ascendit, » non desunt qui dicant : Putas quid est? Ecce quid est quod servat Deus solis bonis, quos tamen ipse fecerit bonos : ecce quid est. Breviter præmium nostrum definitum est per Prophetam : » Ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi » plebs[1]. Ero illorum Deus[2], » præmium nobis se ipsum promisit. Quære aliud, si inveneris melius. Si dicerem : Promisit aurum, gauderes : se promisit, et tristis es? Si dives Deum non habet, quid habet? Nolite aliquid a Deo quærere, nisi Deum. Gratis amate, se solum ab illo desiderate. Nolite timere inopiam : dat se ipsum nobis, et sufficit nobis. Det se ipsum nobis, et sufficiat nobis. Philippum apostolum audite in Evangelio : « Domine, » ostende nobis Patrem, et sufficit nobis[3]. »

V. Quid ergo miramini, fratres, si amatores Dei Martyres tanta pertulerunt, ut acquirerent Deum? Amatores auri videte quanta patiantur[4]. Hyemalibus asperitatibus se navigando committunt : sic fervent avaritia, ut nulla formident frigora : jactantur ventis, suspenduntur et deprimuntur fluctibus; ineffabilibus periculis usque

[1] Levit. XXVI, 12. — [2] Cor. VI, 16. — [3] Joan. XIV, 8. — [4] Florus ad Rom. VIII.

ad mortem agitantur. Dicant et ipsi auro : « Propter » te mortificamur tota die. » Dicant Martyres Christo : « Propter te mortificamur tota die. » Vox quidem est similis : sed causa est valde dissimilis. Ecce utrique dixerunt, isti Christo, illi auro : « Propter te mortificamur » tota die. » Respondeat Christus suis Martyribus : Si moriemini pro me, et vos invenietis et me. Respondeat autem aurum avaris : Si naufragaveritis pro me, et vos perdetis et me. Amantes ergo et imitantes ; non inaniter amantes, sed amantes et imitantes, dies Martyrum celebremus, et æstus istos nostros, gaudiorum refrigerio mitigemus. Cum illis enim sine fine regnabimus, si eos fideliter et non inaniter diligamus.

SERMO CCCXXXII [1].

In Natali Martyrum.

I. QUANDO honorem Martyribus exhibemus, Christi amicos honoramus. Quæritis quæ causa eos amicos Christi fecerit? Ipse Christus ostendit; ait enim : « Hoc » est præceptum meum, ut diligatis invicem [2] » Diligunt invicem qui histriones simul spectant, diligunt invicem qui simul se in popinis inebriant, diligunt invicem mala sibi conscientia sociati. Cum ergo dixisset Christus : « Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, » debuit distinguere dilectionem. Fecit utique : audite. Cum enim dixisset : « Hoc est præceptum meum, ut diligatis

[1] Alias 28, ex Sirmondianis. — [2] Joan. xxv, 12.

» invicem; » mox addidit : « Sicut ego dilexi vos. » Sic diligite invicem, propter regnum Dei, propter vitam æternam. Amate simul, sed me. Amaretis invicem, si simul diligeretis histrionem : magis diligite invicem, simul amando eum, qui displicere non potest, Salvatorem.

II. Accessit adhuc Dominus, et docuit adhuc : tanquam diceremus ei : Et quomodo nos dilexisti, ut sciamus et nos quemadmodum nos diligere debeamus? Audite : « Majorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam » suam ponat pro amicis suis[2]. » Sic diligite invicem, ut unusquisque animam suam ponat pro cæteris. Hoc enim Martyres fecerunt, quod et ipse Joannes Evangelista in Epistola sua dicit : « Sicut Christus animam suam pro » nobis posuit, sic et nos debemus animas nostras pro » fratribus ponere[2]. » Acceditis ad mensam potentis : nostis fideles ad quam mensam acceditis : recolite Scripturam dicentem : « Cum accedis ad mensam potentis, » scito quoniam oportet te talia præparare[3]. » Ad quam mensam potentis accedis? Qui tibi exhibet se ipsum, non mensam coquorum arte conditam : exhibet tibi Christus suam mensam, scilicet semetipsum. Accede ad hanc mensam, et saturare. Esto pauper, et saturaberis. « Edent pauperes, et saturabuntur[4]. Scito quoniam talia » te oportet præparare. » Ut intelligas, Joannem expositorem attende. Forte enim nesciebas quid scit : « Cum » accedis ad mensam potentis, scito quoniam talia te » oportet præparare. » Audi expositorem : « Sicut Chris» tus animam suam pro nobis posuit, sic et nos debe» mus talia præparare. » Quid est, talia præparare? « Animas pro fratribus ponere. »

III. Ut saturareris, pauper accessisti : unde talia præparabis? Ab ipso qui te invitavit pete, ut habeas unde

[1] Joan. xv, 13. — [2] 1 Id. III, 16. — [3] Prov. XXIII, 1. — [4] Psal. XXI, 27.

illum pascas. Nisi ipse tibi dederit, nihil habebis. Sed habes jam aliquid charitatis? Nec hoc tibi imputes : « Quid enim habes, quod non accepisti[1]? » Habes jam aliquid charitatis? Pete ut augeat, pete ut perficiat, quo usque pervenias ad illam mensam, qua major in hac vita non est. « Majorem hac charitatem nemo habet, quam » ut animam suam ponat pro amicis suis. » Accessisti pauper, recedis dives : imo non recedis, sed manendo dives eris. Ab illo Martyres acceperunt quod pro illo passi sunt : credite ; ab illo acceperunt. Paterfamilias dedit illis unde illum pascerent. Ipsum habemus, ab ipso petamus. Et si accipere minus digni sumus, per amicos ipsius, qui eum de ipsius dono paverunt, petamus. Orent ipsi pro nobis, ut donet et nobis. Et ut plus habeamus, de cœlo accipimus. Joannem audi præcursorem ipsius, « Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei » datum de cœlo[2]. » Ergo et quod habemus, de cœlo accepimus ; et ut plus habeamus, de cœlo accipimus.

IV. Ipsa est civitas, quæ de cœlo descendit : tales simus, ut intremus in eam. Audistis enim quales intrent, quales non intrent. Nolite esse tales, quales non intraturos audistis ; maxime fornicatores. Nam cum Scriptura commemorasset eos qui non intrabunt, ibi etiam nominavit homicidas : non expavistis. Nominavit fornicatores : audivi quia pectora tutudistis. Ego audivi, ego audivi, ego vidi : et quod non vidi in cubilibus vestris, vidi in sonitu, vidi in pectoribus vestris, quando tutudistis pectora vestra. Ejicite inde peccatum : nam pectora tundere, et hæc eadem facere, nihil est aliud quam peccata pavimentare[3]. Fratres mei, filii mei, estote casti, amate castitatem, amplectimini castitatem, diligite munditiam[4] : quia Deus

[1] Cor. IV, 7. — [2] Joan. III, 27. — [3] Vide supra Ser. LXXXII, 14. — [4] Florus ad I Cor. VII.

auctor munditiæ in templo suo, quod estis vos, eam quærit; procul a templo expellit immundos. Sufficiant vobis uxores vestræ, quia sufficere vos vultis uxoribus vestris. Non vis ab illa fiat aliquid præter te: noli facere aliquid præter ipsam. Tu dominus es, illa ancilla: Deus fecit utrumque. « Sara, inquit Scriptura, obsequebatur » Abrahæ, dominum eum vocans[1]. » Verum est: istis tabulis subscripsit Episcopus: ancillæ vestræ sunt uxores vestræ, domini estis uxorum vestrarum. Sed quando venitur ad illud negotium, quo sexus discernitur, et sexus sibi uterque miscetur; « Uxor non habet potestatem cor- » poris sui, sed vir. » Gaudebas, erigebas te, jactabas te. Bene dixit Apostolus, optime dixit Vas electionis: « Uxor » non habet potestatem corporis sui, sed vir. » Quia ego sum dominus. Laudasti: audi quod sequitur, audi quod non vis, rogo ut velis. Quid est hoc? Audi: « Similiter » et vir: » dominus ille, « Similiter et vir non habet po- » testatem corporis sui, sed mulier[2]. » Hoc libenter audi. Vitium tibi tollitur, non dominium: adulteria tua prohibentur, non fœminæ subriguntur. Tu vir es, ostende: vir enim a virtute, vel virtus a viro. Habes ergo virtutem? Vince libidinem. « Mulieris, inquit, caput vir[3]. » Si caput es, duc, et sequatur: sed vide quo ducas. Caput es, duc quo sequatur: sed noli ire, quo non vis ut sequatur. Ne in præcipitium ruas, vide ut recto tramite gradiaris. Sic vos parate intrare ad illam novam nuptam, ad illam pulchram, ornatam viro suo, non monilibus, sed virtutibus. Si enim casti, et sancti, et boni intraveritis, membra ipsius novæ nuptæ, beatæ et gloriosæ cœlestis Jerusalem, et vos eritis.

1 Petr. III, 6. — 2 I Cor. VII, 4. — 3 Id. XI, 3.

SERMO CCCXXXIII[1].

In Natali Martyrum.

I. Dominus noster Jesus Christus testibus, id est, Martyribus suis pro humana fragilitate sollicitis, ne forte eum confitendo atque moriendo perirent, magnam securitatem dedit, dicens: « Capillus de capite vestro non pe« ribit[2]. » Times ergo ne pereas, cujus capillus non peribit? Si sic custodiuntur superflua tua, in quanta tutela est anima tua? Non perit capillus, qui cum tondetur, non sentis; et perit anima, per quam sentis? Sane multa dura eos passuros esse prædixit, ut prædicendo faceret paratiores, dicerentque illi : « Paratum cor meum[3]. » Quid est : « Paratum cor meum, » nisi parata voluntas mea? Paratam ergo habent Martyres voluntatem in martyrio : sed « Præparatur voluntas a Domino[4]. » Illis autem malis duris atque asperis futuris commemoratis adjecit : « In » vestra patientia possidebitis animas vestras[5]. In vestra, » inquit, patientia. » Non enim esset patientia tua, si non ibi esset et voluntas tua. « In vestra patientia : » sed unde nostra? Nostrum est quod a nobis habetur, nostrum est et quod nobis donatur. Nam si non sit nostrum, non donatur. Quomodo enim aliquid donas, nisi ut ejus sit cui donas? Aperta est illa confessio : « Nonne Deo subji» cietur anima mea? Ab ipso est enim patientia mea[6]. »

[1] Alias 14, inter Homilias L. — [2] Luc. XXI, 18. — [3] Psal. LVI, 8. — [4] Prov. VIII, 35, juxta LXX. — [5] Luc. XXI, 19. — [6] Psal. LXI, 6.

Dicit nobis ipse : « In vestra patientia. » Dicamus illi et nos : « Ab ipso est patientia mea. » Tuum fecit donando, noli esse ingratus tibi assignando. Nonne in Oratione Dominica dicimus et nostrum esse quod a Deo est? Quotidie dicimus : « Panem nostrum quotidianum[1]. » Jam dixisti, « Nostrum ; » et dicis, « Da nobis. » Ecce « Nostrum, » ecce « Da nobis. » Illo dante fit nostrum. Si illo dante fit nostrum, nobis superbientibus fit alienum. Dicis, « Nos- » trum ; » et dicis, « Da nobis. » Quid ergo tibi assignas, quod non tibi ipse dedisti? « Quid enim habes, quod non » accepisti[2]? » Dicis, « Nostrum : » et, « Da nobis. » Agnosce largitorem, confitere te accipere, ut libenter ille dignetur dare. Quid si non egeres, qui mendicas, et superbus es? Annon mendicas, qui panem petis? Panis noster æternus, Christus in Patris æqualitate : panis noster quotidianus, Christus in carne : æternus sine tempore, quotidianus in tempore. Tamen ipse est « Panis qui de » cœlo descendit[3]. » Fortes sunt Martyres, firmi sunt Martyres : sed « Panis confirmat cor hominis[4]. »

II. Jam ergo audiamus Paulum apostolum dicentem, cum passioni appropinquaret, de corona sibi parata præsumentem : « Bonum, inquit, certamen certavi, cursum » consummavi, fidem servavi : de cætero superest mihi » corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die » justus Judex : non solum autem mihi, sed et omnibus » qui diligunt manifestationem ejus[5]. Reddet, inquit, » mihi Dominus coronam justus Judex. » Debet ergo, quod reddet. Reddet ergo justus Judex[6]. Non enim opere inspecto potest negare mercedem. Quod opus inspicit? « Bonum certamen certavi, » opus est : « Cursum consum- » mavi, » opus est : « Fidem servavi, » opus est. « Superest

[1] Matth. VI, 11. — [2] 2 Cor. IV, 7. — [3] Joan. VI, 41. — [4] Psal. CIII, 15. — [5] Tim. IV, 7, 8. — [6] Vide tract. de Gratia et de lib. arbitr. c. XVII.

» mihi corona justitiæ, » merces est. Sed in mercede tu nihil agis : in opere non solus agis. Corona tibi ab ipso est ; opus autem abs te est, sed nonnisi ipso adjuvante. Cum autem Paulus apostolus, prius Saulus, crudelissimus esset et immanissimus persecutor[1], nihil omnino boni merebatur, imo merebatur plurimum mali : merebatur enim damnari, non eligi. Et ecce subito, cum mala faceret, et mala mereretur, una cœlesti voce prosternitur : persecutor dejicitur, prædicator erigitur. Audi eum hoc ipsum confitentem : « Qui prius fui blasphemus et persecutor et injuriosus, sed misericordiam consecutus sum[2]. » Numquid ibi dixit, « Reddet mihi justus judex? Misericordiam, inquit, consecutus sum : » mala merebar, bona accepi. « Non secundum peccata nostra fecit nobis[3]. Misericordiam consecutus sum. » Debita mihi non sunt reddita. Si enim debita redderentur, supplicium redderetur. Non, inquit, accepi quod debebatur : « Sed misericordiam consecutus sum. Non secundum peccata nostra » fecit nobis. »

III. « Quantum distat Oriens ab Occidente, longe » fecit a nobis iniquitates nostras[4]. Quantum distat Oriens » ab Occidente : » avertere ab Occidente, convertere ad Orientem. Ecce unus homo, Saulus et Paulus. Saulus in Occidente, Paulus in Oriente ; persecutor in Occidente, prædicator in Oriente. Occidunt ibi peccata, oritur inde justitia. In Occidente vetus, in Oriente novus : in Occidente Saulus, in Oriente Paulus. Unde hoc Saulo, unde hoc crudeli, unde hoc persecutori, unde hoc non pastori? Ipse enim erat lupus rapax, de tribu Benjamin[5]. Ipse dicit. Dictum autem erat in prophetia : « Benjamin » lupus rapax, mane rapiet prædam, et ad vesperam di-

[1] Act. IX. — [2] I Tim. I, 13. — [3] Psal. CII, 10. — [4] Ibid. 12. — [5] Rom. XI, 1.

» videt escas[1]. » Prius consumpsit, posterius pavit. Rapiebat, prorsus rapiebat. Legite, rapiebat : legite librum Actuum Apostolorum. Litteras a pontificibus acceperat, ut quoscumque inveniret sectantes viam Christi, vinctos adduceret puniendos[2]. » Ibat, sæviebat, cædes et sanguinem anhelabat. Ecce rapit : sed adhuc mane est. vanitas sub sole est. Fit ei vespera, quando cæcitate percutitur. Oculi ejus ad hujus mundi vanitatem clauduntur, alii interiores illuminantur. Vas paulo ante perditionis, fit vas electionis : et ecce impletur : « Dividet escas : » divisiones escarum ejus ubique recitantur. Vide quemadmodum dividat escas. Novit quid cui congruat. Dividit; non passim, non confuse erogat. Dividit, hoc est, distribuit, distinguit; non passim, non confuse dispensat. Loquitur sapientiam inter perfectos[3] : quibusdam vero non valentibus capere solidum cibum, dividens dicit, « Lac vobis potum dedi[4]. »

IV. Ecce hoc facit, qui paulo ante faciebat : quid? Nolo recordari : imo recorder hominis nequitiam, ut approbem Dei misericordiam. A quo patiebatur Christus, patitur pro Christo : fit Paulus ex Saulo ; fit verus testis ex falso. Qui spargebat, colligit : qui oppugnabat, defendit. Unde hoc Saulo, quod dicimus? Ipsum audiamus. Quæritis, inquit, unde hoc mihi? Non est, inquit, hoc a me : « Misericordiam consecutus sum. » Non est, inquit, mihi hoc a me : « Misericordiam consecutus sum. Quid » retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi[5]? » Retribuit enim, sed non mala pro malis : retribuit plane, sed non mala pro malis : retribuit bona pro malis. Quid ergo retribuam? « Calicem salutaris accipiam. » Certe retribuebas? Accipis : adhuc accipis. Sed modo plane

[1] Gen. XLIX, 27. — [2] Act. IX, 2. — [3] I Cor. II, 6. — [4] I Id. III, 2. — [5] Psal. CXV, 12.

propinquante passione, retribuam bona pro bonis, non bona pro malis. Prius ergo Dominus debebat mala pro malis : noluit autem retribuere mala pro malis, sed retribuit bona pro malis. Retribuendo bona pro malis, invenit quomodo retribueret bona pro bonis.

V. Ecce enim in Paulo, prius Saulo, nihil boni invenit. Cum in illo nihil boni invenisset, mala dimisit, bona retribuit. Cum ergo ei prius bona retribuit, prævenit : sed donando bona quibus retribueret bona, ecce retribuit mercedem his bonis operibus. Bonum certamen certanti, cursum consummanti, fidem servanti, retribuit bona : sed quibus bonis? Quæ ipse dedit. Annon ipse dedit, ut bonum certamen certares? Si non ipse dedit, quid est quod alio loco dicis? « Plus illis omnibus laboravi, non » autem ego, sed gratia Dei mecum[1]. » Ecce iterum dicis, « Cursum consummavi. » Non et ipse dedit, ut cursum consummares? Si non ipse dedit, quid est quod alio loco dicis : « Non volentis, neque currentis, sed miserentis est » Dei[2]? Fidem servavi. » Servasti : agnosco, approbo; fateor, servasti. Sed, « Nisi Dominus custodierit civita- » tem, in vanum vigilat qui custodit eam[3]. » Illo ergo ipso adjuvante, ipsoque donante, et bonum agonem certasti, et cursum consummasti, et fidem servasti. Da veniam, Apostole, propria tua non novi, nisi mala. Da veniam, Apostole; dicimus, quia tu docuisti : audio confitentem, non invenio ingratum. Prorsus tua a te tibi parata non novimus, nisi mala. Cum ergo Deus coronat merita tua, nihil coronat nisi dona sua.

VI. Hanc fidem veramque pietatem, ne quis extollatur de libero arbitrio, in bonis operibus, (quæ quisquis accipit, sic accipiat, ut noverit dantem, ut quisquis datori non sit ingratus, medico non superbiat, vel adhuc

[1] 1 Cor. XV, 10. — [2] Rom. IX, 16. — [3] Psal. CXXVI, 1.

insanus, vel non a se sanus:) hanc, inquam, fidem veramque pietatem nullæ argumentationes evellant de cordibus vestris. Servate quod accepistis. Quid enim habetis, quod non accepistis? Hoc est Deo confiteri, dicere quod ait apostolus Paulus: « Nos autem non spiritum » hujus mundi accepimus[1]. » Spiritus hujus mundi facit superbos, spiritus hujus mundi facit inflatos, spiritus hujus mundi facit ut putet se quisque aliquid esse, cum nihil sit. Sed contra spiritum hujus mundi, quid ait Apostolus? Contra spiritum hujus mundi inflatum, superbum, tumidum, elatum, non solidum, quid ait? « Nos non spiri- » tum hujus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo » est. » Unde probas? « Ut sciamus quæ a Deo donata » sunt nobis. Audiamus ergo Dominum dicentem: « Sine » me nihil potestis facere[2]. » Et illud: « Nemo habet » quidquam, nisi ei datum fuerit desuper[3]. » Et, « Nemo » venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum[4]. » Et illud: « Ego sum vitis, vos palmites. Sicut palmes » non potest facere fructum a semetipso, nisi manserit in » vite; sic et vos, nisi in me manseritis[5]. » Et illud quod Jacobus apostolus protestatur, dicens: « Omne datum » bonum, et omne donum perfectum de sursum est, des- » cendens a Patre luminum[6]: » Et quod apostolus Paulus ad reprimendam præsumptionem illorum, qui de libero arbitrio gloriantur, clamat et dicit: « Quid habes, » quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris » quasi non acceperis[7]? » Et illud: « Gratia salvi facti » sumus per fidem, et hoc non ex nobis. Dei enim donum » est, ut ne quis extollatur[8]. » Et illud: « Vobis donatum » est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam

[1] I Cor. II, 12. — [2] Joan. XV, 5. — [3] Id. III, 27. — [4] Id. VI, 44. — [5] Id. XV, 4, 5. — [6] Jacob. I, 17. — [7] I Cor. IV, 7. — [8] Ephes. II, 6.

» ut pro ipso patiamini[1]. » Et illud : « Deus qui cœpit in » vobis opus bonum, perficiet[2]. » Hæc ergo et his similia diligenter ac fideliter cogitantes, non acquiescamus eis qui liberum arbitrium in superbiam extollentes, præcipitare magis quam elevare conantur. Sed humiliter consideremus illud quod Apostolus dicit : « Deus est qui » operatur in vobis et velle et perficere[3]. »

VII. (Gratias[4] agamus Domino ac Salvatori nostro, qui nos nullis præcedentibus meritis vulneratos curavit, et inimicos reconciliavit, et de captivitate redemit, de tenebris ad lucem reduxit, de morte ad vitam revocavit : et humiliter confitentes fragilitatem nostram, illius misericordiam deprecemur, ut quia nos, secundum Psalmistam, misericordia sua prævenit[5], dignetur in nobis non solum custodire, sed etiam augere munera vel beneficia sua, quæ ipse dignatus est dare : qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.)

SERMO CCCXXXIV[6].

In Natali Martyrum.

I. Omnium quidem bonorum fidelium Christianorum, maxime tamen gloriosorum Martyrum est vox ista : « Si » Deus pro nobis, quis contra nos[7] ? » Fremebat mundus adversus eos, populi meditabantur inania, principes conveniebant in unum[8] : excogitabantur novi cruciatus,

[1] Philip. I, 29. — [2] Ibid. 6. — [3] Id. II, 13. — [4] Reliqua quæ clauduntur uncinis adjecta videntur ab alio, forte a Cæsario. — [5] Psal. LVIII, 11. — [6] Alias 48 de Sanctis. — [7] Rom. VIII, 31, Beda et Florus, ibid. — [8] Psal. II, 1.

et pœnas incredibiles inveniebat ingeniosa crudelitas. Obruebantur opprobriis, falsis arguebantur criminibus, custodiis intolerabilibus includebantur, ungulis exarabantur, ferro perimebantur, bestiis fubrigebantur, ignibus cremabantur, et dicebant Martyres Christi : « Si » Deus pro nobis, quis contra nos? » Totus mundus contra vos, et dicitis : « Quis contra nos? » Respondent tibi : Et quis est totus mundus, quando pro eo nos morimur, per quem factus est mundus? Dicant, dicant, audiamus, simul dicamus : « Si Deus pro nobis, quis » contra nos? » Sevire possunt, maledicere possunt, calumniari possunt, falsis opprobriis agitare possunt, postremo possunt corpus non solum perimere; sed etiam laniare; et quid facient? « Ecce enim Deus auxiliator » mihi est, et Dominus susceptor est animæ meæ[1]. » Dic mihi, beate Martyr : corpus tuum laniatur, et tu dicis : Nihil ad me pertinet? Etiam dixi. Quare? dic nobis quare. Quia « Dominus susceptor est animæ meæ. » Corpus meum per animam meam restauratur. Capillus meus non perit, et caput perit? Pilus meus non perit; sed a canibus corpus tuum laceratur. Et quid ad me? Etsi a canibus corpus meum laceratur, sed a Domino suscitatur. Mundus interfector est corporis mei, sed « Dominus susceptor est animæ meæ. » Et qui mihi obest, cum sit Dominus susceptor animæ meæ, quod mundus interfector est corporis mei? Quid perdidi, quid amisi? Quando Dominus susceptor est animæ meæ, erit et restitutor corporis mei. Quid mihi deerit, si membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus? Exhortans Martyres suos Christus, ne ab inimicis persecutoribus aliquid formidarent : « Capilli, inquit, » vestri omnes numerati sunt[2]. » Timebo ergo de damno

[1] Psal. LIII, 6. — [2] Luc. XII, 7.

membrorum, quando securitatem accepi de numero capillorum? Ergo dicamus, dicamus ex fide, dicamus in spe, dicamus flagrantissima charitate : « Si Deus pro » nobis, quis contra nos? »

11. Ecce contra te rex, et tu dicis : « Quis contra nos? » Ecce contra te omnis populus, et tu dicis : « Quis con- » tra nos? » Unde probas, o gloriose Martyr; unde mihi probas quod dicis : « Si Deus pro nobis, quis contra nos? » Manifestum est enim, quia si Deus pro vobis, quis contra vos? Sed proba quia Deus pro vobis. Non ergo probo? Ecce doceo : « Qui Filio proprio non pepercit, sed pro » nobis omnibus tradidit eum[1]. » Hoc quod sequitur, cum Apostolus legeretur, audistis. Cum enim dixisset : « Si Deus pro nobis, quis contra nos? » tanquam ei diceretur : Proba quia Deus pro vobis : continuo attulit grande documentum, continuo introduxit Martyrem Martyrum, testem testium; illum scilicet cui proprio Filio Pater non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum : hinc probavit Apostolus vere se dixisse : « Si Deus » pro nobis, quis contra nos? Qui etiam Filio proprio » non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. » Quomodo non et cum illo omnia nobis donavit? » Quando cum illo omnia donavit nobis, et ipsum donavit nobis. Numquid terret me fremitus mundi, cui donatus est Artifex mundi? Christum nobis donatum esse gaudeamus, et nullos Christi inimicos in hoc sæculo timeamus. Quis enim nobis donatus sit videte : « In principio erat » Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat » Verbum. » Ipse est Christus, ipse est unigenitus Dei Filius, ipse est gignenti coæternus. « Omnia per ipsum » facta sunt. » Quomodo non nobis donata sunt, quæ per ipsum facta sunt, quando nobis donatus est ipse, per

[1] Rom. VIII, 32.

quem omnia facta sunt? Et ut sciatis quia ipse est : « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis[1]. » Desidera et expete donatam tibi vitam Christi; et donec pervenias, tene pignus mortem Christi. Non enim, promittens nobis victurum se esse nobiscum, potuit majus pignus dare nobis, quam mori pro nobis. Mala, inquit, vestra pertuli, bona mea non reddam? Promisit, cautionem fecit, pignus dedit; et tu dubitas credere? Promisit, cum hic inter homines ambularet; cautionem fecit, cum Evangelium scriberet. Ad pignus ipsius quotidie dicis : Amen. Pignus accepisti, quotidie erogatur tibi. Noli desperare, qui vivis ex pignore.

III. An forte injuria fit unigenito Filio, cum dicitur, quod donatus est nobis, tanquam ipse futurus sit nostra possessio? Plane ipse futurus est. Quid enim si quispiam hodie tibi donet villam amœnam et fertilem, ubi te delectet semper habitare propter amœnitatem, unde te possis facile sustentare propter fertilitatem, nonne amplecteris donum, et danti gratias agis? In Christo mansuri sumus. Quomodo non erit nostra possessio, ubi manebimus, et unde vivemus? Dicat et hoc Scriptura, ne nostris conjecturis aliquid contra disciplinam verbi Dei usurpasse videamur. Audi quid ei dicat quidam qui noverat : quia « Si Deus pro nobis quis contra nos? Dominus, inquit, pars hæreditatis meæ[2]. » Non dixit : O Domine, quid das mihi aliquam hæreditatem? Quidquid mihi dederis, vile est. Tu esto hæreditas mea, amo te, totus amo te, toto corde, tota anima, tota mente amo te. Quid erit mihi, quidquid dederis mihi præter te? Hoc est Deum gratis amare, de Deo Deum sperare, de Deo properare impleri, de ipso satiari. Ipse enim sufficit tibi, præter illum nihil sufficit tibi. Noverat hoc Philip-

[1] Joan. I, 1 et seqq. — [2] Psal. XV, 5.

pus, quando dicebat : « Domine, ostende nobis Patrem, » et sufficit nobis[1]. » Quando ergo erit quod Apostolus dicit in fine : « Ut sit Deus omnia in omnibus, » ut ipse sit nobis quidquid hic sine illo desideramus[2], et cujus desiderio plerumque in illum peccamus? Pro omnibus ipse erit nobis, quando erit Deus omnia in omnibus. Peccas in Deum ut manduces, peccas in Deum ut vestiaris, peccas in Deum ut vivas, peccas in Deum ut honoreris. Et quando omnia numerabo? Noli in Deum propter ista peccare. Propter cibum peccas in Deum? cibus tibi æternus erit Deus. Propter vestem peccas in Deum? immortalitate te vestiturus est Deus. Propter honorem peccas in Deum? honor tuus erit Deus. Propter amorem vitæ temporalis peccas in Deum? æterna vita tibi erit Deus. Noli propter aliquid in eum peccare. Ipsum enim debes gratis amare, qui ipse te poterit pro rebus omnibus satiare.

SERMO CCCXXXV[3].

In Natali Martyrum.

I. Quoniam dies sanctorum Martyrum est, unde potius aliquid delectet nos dicere, nisi de gloria ipsorum? Adjuvet nos Dominus Martyrum, quia ipse est corona eorum : Voce Martyrum audivimus paulo ante beatum apostolum Paulum prædicantem : « Quis nos separabit » a charitate Christi? » Ista vox est Martyrum : « Tribu-

[1] Joan. XIV, 8. — [2] I Cor. XV, 28. — [3] Alias 50, de Sanctis.

» latio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Sicut Scriptum est : » Propter te morte afficimur tota die, deputati sumus » ut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus per » eum qui dilexit nos[1]. » Hæc est vox Martyrum, omnia tolerare, et de se nihil præsumere, illum diligere qui glorificatur in suis : « Ut qui gloriatur, in Domino glo» rietur[2]. » Noverant et illud quod nos cantavimus paulo ante : « Lætamini in Domino, et exultate justi[3]. » Si justi in Domino lætantur, injusti non noverunt lætari nisi in sæculo. Sed ipsa est prima acies debellanda : primo vincendæ sunt delectationes, et postea dolores. Quomodo potest superare mundum sævientem, qui non potest superare blandientem? Blanditur hic mundus, pollicendo honores, divitias, voluptates : minatur hic mundus, intentando dolores, egestates, humilitates. Qui non contemnit quod pollicetur, quomodo superare potest quod minatur? Habent delectationem suam divitiæ : quis nesciat? Sed plus habet delectationis justitia. Delectare divitiis cum justitia. Ubi autem talis articulus tentationis inciderit, ut duo hæc veniant in tentationem, divitiæ et justitia, et non possis habere utrumque, sed si miseris manum ad divitias, necesse est ut amittas justitiam; si miseris manum ad justitiam, pereant divitiæ : modo elige, modo pugna; modo videamus si non sine causa cantasti : « Lætamini in Domino, et exultate » justi : » modo videamus si non sine causa audisti : « Quis nos separabit a charitate Christi? » Et quidem prætermisit omnia, quibus blanditur mundus; et te voluit commemorare, cui blanditur mundus. Quare? Quia certamina Martyrum prænuntiabat, illa utique certamina, ubi vicerunt persecutionem, famem, sitim, eges-

[1] Rom. VIII, 35 seqq. — [2] I Cor. I, 31. — [3] Psal. XXXI, 11.

tatem, ignominiam, ad extremum timorem mortis et hostem sævissimum.

II. Sed videte, fratres, quia totum ars[1] Christi facit. Admonet nos Apostolus, ut præferamus charitatem Christi mundo. Quantas angustias patiuntur, qui volunt rapere res alienas? « An persecutio, » ait? Et ipsa non frangit. Avaritia terretur, avarus rapit ac timet pœnam, æstuat in rapinam. Multi etiam famem patiuntur, dum acquirunt et faciunt lucra, quibus præcipimus jejunare, et excusant se stomacho. Vacat illis toto die solidos numerare, et jejuni dormiunt. « An nuditas, » ait? Quid dicam de nuditate? Quotidie negotiatores de naufragio nudi evadunt, et iterum navigant ad periculum. Unde quotidie periclitantur homines, nisi propter divitias acquirendas? Nec gladius prohibet. Capitale crimen est falsitas, et tamen comminuitur hæreditas. Si ergo hoc meretur temporalis cupiditas, quare non mereatur Christi hæreditas? Avarus dicit in corde suo, qui forte non audet in lingua sua : Quis nos separabit a cupiditate auri? Tribulatio? an angustia? an persecutio? Possunt et avari dicere auro : Propter te occidimur tota die. Optime ergo dicunt sancti Martyres in Psalmo : « Judica me, » Deus, et discerne causam meam de gente non sancta[2]. » Discerne, inquit, tribulationem meam : tribulantur et avari. Discerne angustias meas : patiuntur angustias et avari. Discerne persecutiones meas : patiuntur et avari. Discerne famem meam : pro auro acquirendo esuriunt et avari. Discerne nuditatem meam : pro auro despoliantur et avari. Discerne mortem meam : pro auro moriuntur et avari. Quid est : « Discerne causam meam? Propter » te morte afficimur tota die. » Illi propter aurum, nos propter te. Similis pœna, sed discreta causa. Ubi dis-

[1] *Forte*, charitas. — [2] Psal. XLII, 1.

creta est causa, ibi certa est victoria. Si ergo causam intuemur, solemnitates Martyrum amamus. Amemus in eis, non passiones, sed causas passionum. Nam si amaverimus passiones tantum, multos inventuri sumus qui pejora patiuntur in causis malis. Sed causam attendamus, crucem Christi attendite : ibi erat Christus, ibi erant et latrones. Similis pœna, sed dissimilis causa. Unus latro credidit, alius blasphemavit. Dominus tanquam de tribunali inter ambos judicavit : illum qui blasphemavit, in tartarum damnavit; alterum secum duxit in paradisum. Quare hoc? Quia etsi æqualis pœna, sed impar erat causà. Eligite ergo Martyrum causas, si vultis pervenire ad Martyrum palmas.

SERMO CCCXXXVI [1].

In dedicatione Ecclesiæ, I.

I. Celebritas hujus congregationis, dedicatio est domus orationis. Domus ergo nostrarum orationum ista est, domus Dei nos ipsi. Si domus Dei nos ipsi, nos in hoc sæculo ædificamur, ut in fine sæculi dedicemur. Ædificium, imo ædificatio habet laborem, dedicatio exultationem. Quod hic fiebat, quando ista surgebant, hoc fit

[1] Alias de Tempore 256. — Possidius in Indiculo, c. x, notat *de dedicatione Ecclesiæ Tractatus duos* : ipsa, putamus, habitos die, qua primum dedicatio fiebat, populi conventu præsente celeberrimo, non vero qua post annum deinceps recolebatur facta jam ante dedicatio. Hujusmodi quippe anniversariæ solemnitatis in vetere Carthaginensis Ecclesiæ Kalendario nullum extat vestigium.

modo cum congregantur credentes in Christum. Credendo enim quasi de sylvis et montibus ligna et lapides præciduntur : cum vero catechizantur, baptizantur, formantur, tanquam inter manus fabrorum et opificum dolantur, collineantur, complanantur. Verumtamen domum Domini non faciunt, nisi quando charitate compaginantur. Ligna ista et lapides si non sibi certo ordine cohærerent, si non se pacifice innecterent, si non se invicem cohærendo sibi, quodam modo amarent, nemo huc intraret. Denique quando vides in aliqua fabrica lapides et ligna bene sibi cohærere, securus intras, ruinam non times. Volens ergo Dominus Christus intrare, et in nobis habitare, tanquam ædificando dicebat : « Mandatum novum » do vobis, ut vos invicem diligatis[1]. Mandatum, inquit, » novum do vobis. » Veteres enim eratis, domum mihi nondum faciebatis, in vestra ruina jacebatis. Ergo ut eruamini de vestræ ruinæ vetustate, vos invicem amate. Consideret ergo Charitas Vestra, ædificari adhuc istam domum toto, sicut prædictum est et promissum, orbe terrarum. Cum ædificaretur domus post captivitatem, sicut habet alius Psalmus, dicebatur : « Cantate Domino » canticum novum, cantate Domino omnis terra[2]. « Quod ibi dixit : « Canticum novum : » hoc Dominus dixit : « Mandatum novum, » Quid enim habet canticum novum, nisi amorem novum ? Cantare amantis est. Vox hujus cantoris, fervor est sancti amoris.

II. Amemus, gratis amemus : Deum enim amamus, quo nihil melius invenimus. Ipsum amemus propter ipsum, et nos in ipso, tamen propter ipsum. Ille enim veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo. Hæc est vera dilectio : propter aliud si nos diligimus, odimus potius quam diligi-

[1] Joan XIII, 34. — [2] Psal. XCV, 1.

mus. « Qui enim amat iniquitatem : » quid odit? forte vicinum suum, forte vicinam suam? Expavescat : » Odit animam suam[1]. » Odium animæ, amor nequitiæ. Ergo contra odium nequitiæ, amor animæ. « Qui » diligitis Dominum, odio habete malum[2]. » Bonus est Deus, malum est quod amas, et te ipsum malum amas : quomodo amas Deum, cum adhuc amas quod odit Deus? Audisti enim, quia Deus dilexit nos[3] : et verum est, dilexit nos; et quales dilexerit, si attendamus, erubescimus. Sed ideo non erubescimus, quia diligendo tales, fecit esse non tales. Erubescimus recordatione præteritorum, gaudemus spe futurorum. Quare enim jam erubescamus quod fuimus; et non potius confidamus, quia spe salvi facti sumus? Denique audivimus : « Accedite ad eum, et illuminamini, et vultus vestri non erubescent[4]. » Si recedat lumen, redis ad confusionem. « Accedite ad eum, et illuminamini. » Ergo ille lumen, nos sine illo tenebræ. Si recesseris a lumine, in tuis tenebris remanebis : si ergo accesseris, non de tuo lucebis. « Fuistis enim aliquando tenebræ, » ait Apostolus fidelibus ex infidelibus : « Fuistis aliquando tenebræ, nunc » autem lux in Domino[5]. » Si ergo lux in Domino, tenebræ sine Domino. Porro si lux in Domino, et tenebræ sine Domino; « Accedite ad eum, et illuminamini. »

III. Attendite in Psalmo dedicationis, quem modo cantavimus, ex ruina ædificium. « Conscidisti saccum » meum : » hoc pertinet ad ruinam. Quid ergo ad ædificium? « Et accinxisti me lætitia. » Vox dedicationis : « Ut cantet tibi gloria mea, et non compungar[6]. » Quis est qui loquitur? In verbis ejus agnoscite. Si expono, obscurum est. Ergo verba ejus dicam, continuo agnosce-

[1] Psal. x, 6. — [2] Id. xcvi, 10. — [3] Joan. iv, 10. — [4] Psal xxxiii, 6. — [5] Ephes. v, 8. — [6] Psal. xxix, 12, 13.

tis loquentem, ut ametis alloquentem. Quis est qui dicere potuit : « Domine eruisti ab inferis animam meam[1] ? » Cujus anima jam ab inferis eruta est, nisi de qua dictum est alio loco : « Non derelinques animam meam in in» ferno[2] ? » Proponitur dedicatio, et cantatur liberatio : jubilatur canticum dedicationis domus, et dicitur : « Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, et non » jucundasti inimicos meos super me[3]. » Attendite Judæos inimicos, qui se putabant occidisse Christum, vicisse quasi inimicum, perdidisse quasi hominem cæteris similem atque mortalem. Resurrexit tertia die, et hæc est vox ejus : « Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti » me. » Attendite Apostolum dicentem : « Propter quod » eum Deus exaltavit, et dedit illi nomen quod est super » omne nomen[4]. Et non jucundasti inimicos meos super » me. » Ipsi quidem in Christi morte jucundabantur, sed in ejus resurrectione, ascensione, prædicatione aliqui compungebantur. In ejus ergo prædicatione et per Apostolorum constantiam diffamatione aliqui compungebantur et convertebantur, aliqui obdurabantur et confundebantur ; nulli tamen jucundabantur. Modo quando implentur Ecclesiæ, putamus jucundari Judæos? Ecclesiæ ædificantur, dedicantur, implentur, quomodo illi jucundantur ? Nam solum non jucundantur, sed etiam confunduntur ; et impletur vox exultantis : « Exaltabo » te, Domine, quoniam suscepisti me, et non jucundasti » inimicos meos super me. » Non jucundasti super me : si mihi credant, jucundabis in me.

IV. Ne multa dicamus, ad illa quæ cantavimus aliquando veniamus. Quomodo dicit Christus : « Conscidisti » saccum meum, et accinxisti me lætitia ? » Saccus ejus erat similitudo carnis peccati. Non tibi vilescat, quod

[1] Psal. XXIX, 4. — [2] Id. XV, 10. — [3] Id. XXIX, 2. — [4] Philip. II, 9.

ait : « Saccum meum : » ibi erat inclusum pretium tuum. « Concidisti saccum meum. » Evasimus ad saccum istum. « Conscidisti saccum meum. » In passione conscissus est saccus. Quomodo ergo Deo Patri dicitur : « Conscidisti » saccum meum? » Quomodo Patri dicatur, vis audire? « Conscidisti saccum meum. » Quia « Proprio Filio non » pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum[1]. » Fecit enim per Judæos nescientes, unde redimerentur scientes, et confunderentur negantes. Nesciunt enim quid boni nobis operati sunt malo suo. Suspensus est saccus, et quasi lætatus est impius. Conscidit saccum lancea persecutor, et fudit pretium nostrum Redemptor. Cantet Christus redemptor, gemat Judas venditor, erubescat Judæus emptor. Ecce Judas vendidit, Judæus emit, malum negotium egerunt, ambo damnificati sunt, se ipsos perdiderunt venditor et emptor. Emptores esse voluistis : quanto melius redempti essetis? Ille vendidit, iste emit : infelix commercium ; nec iste habet pretium, nec iste habet Christum. Huic dico : Ubi est quod accepisti? Illi dico : Ubi est quod emisti? Huic dico : Ubi vendidisti, te decepisti. Exulta, Christiane, in commercio inimicorum tuorum tu vicisti. Quod iste vendidit et ille emit, tu acquisisti.

V. Dicat ergo caput nostrum, dicat caput pro corpore occisum, pro corpore dedicatum; dicat, audiamus : « Conscidisti saccum meum, et accinxisti me lætitia, » id est, conscidisti mortalitatem meam, et accinxisti me immortalitate et incorruptione. « Ut cantet tibi gloria » mea, et non compungar. » Quid est : « Non compun» gar? » Jam contra me non ferat lanceam persecutor, ut compungar : « Christus enim resurgens a mortuis jam » non moritur, mors illi ultra non dominabitur; quod

[1] Rom. VIII, 32.

» enim mortuus est, peccato mortuus est semel ; quod autem vivit, vivit Deo. Ita et nos, inquit, existimemus nos » mortuos esse peccato, vivere autem Deo, in Christo » Jesu Domino nostro[1]. » Ergo in illo cantamus, in illo dedicati sumus. Quo enim caput præcessit, et membra secutura speramus. « Spe enim salvi facti sumus : spes » autem quæ videtur, non est spes ; quod enim videt » quis quid sperat? Si autem quod non videmus spera» mus, per patientiam expectamus[2], » per patientiam ædificamur. Forte autem est illic et vox nostra, si bene attendamus, si diligenter intueamur, si oculum acutum geramus; non quemadmodum solent corporum cæci amatores : si ergo spiritalem oculum intendamus, in ipsis vocibus Domini nostri Jesu Christi et nos ipsos invenimus. Non enim frustra dixit Apostolus : « Scientes quia vetus » homo noster simul crucifixus est cum illo, ut evacue» tur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato[3]. » Agnosce ibi vocem tuam : « Ut cantet tibi gloria mea, et » non compungar. » Modo enim cum istas corporis mortalis sarcinas bajulamus, non deest unde compungamur. Nam si cor non compungitur, quare pectus tunditur? Cum ergo venerit etiam nostri corporis dedicatio, quæ præcessit in Domini exemplo, tunc non compungemur. Compunctionem enim quam habemus de peccato, significavit lancea percussoris. Denique quoniam scriptum est : « A muliere initium factum est peccati, et per illam » omnes moriuntur[3] : » recolite de quo membro facta est, et videte ubi Dominus lancea compunctus est. Recolite, inquam, recolite primam conditionem nostram : non enim frustra, ut dixi : « Vetus homo noster simul cru» cifixus est, ut evacuetur corpus peccati, ut ultra non » serviamus peccato. » Nempe Eva, a qua facta est ini-

[1] Rom. VI, 9-11. — [2] Id. VIII, 24, 25. — [3] Id. VI, 6. — [4]Eccli. XXV, 33.

tium peccati, sumpta est, ut formaretur, de latere viri. Dormiens jacebat ille, cum factum est: mortuus pendebat iste, cum factum est. Cognata duo sunt somnus et mors, latus et latus, compunctus est Dominus in loco peccatorum. Sed de illo latere facta est Eva, quæ nos peccando mortificaret; de isto autem latere facta est Ecclesia, quæ nos pariendo vivificaret.

VI. (Ergo[1] dum novam constructionem sanctæ hujus Ecclesiæ libenter attendimus, quam divino nomini hodie dedicamus, invenimus a nobis deberi et Deo nostro maximam laudem, et Sanctitati Vestræ congruum de divinæ domus ædificatione Sermonem. Tunc autem Sermo noster congruus erit, si in se aliquid ædificationis habeat, quod utilitati animarum vestrarum Deo vos interius ædificante proficiat. Quod hic factum corporaliter videmus in parietibus, spiritaliter fiat in mentibus; et quod hic perfectum cernimus in lapidibus et lignis, hoc ædificante gratia Dei perficiatur in corporibus[2] vestris. Principaliter ergo gratias agamus Domino Deo nostro, a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum; et ejus bonitatem tota cordis alacritate laudemus, quoniam ad construendam istam domum orationis fidelium suorum visitavit animum, excitavit affectum, surrogavit auxilium; inspiravit necdum volentibus ut vellent, adjuvit bonæ voluntatis conatus ut facerent; ac per hoc Deus: « Qui operatur in suis et velle et perficere pro bona » voluntate[3], » hæc omnia ipse cœpit, ipse perfecit. Et quia opera bona in conspectu suo nunquam esse permittit inania, fidelibus suis, quibus operantibus præbuit virtutis suæ favorem, tribuet condignam pro tanta ope-

[1] Hunc locum uncinis inclusum Lovanienses dubium habuerunt ob styli disparitatem; quæ tamen minima vel nulla est a primis illis sermonibus, quos sub initium ordinationis suæ composuit sanctus Augustinus. — [2] *Forte*, in cordibus. — [3] Philip. II, 13.

ratione mercedem. Adhuc amplius agendæ sunt gratiæ Deo nostro. Hanc enim Ecclesiam, quam fecit nomini suo construi, fecit etiam sanctorum Martyrum reliquiis amplius honorari.)

SERMO CCCXXXVII[1].

In dedicatione Ecclesiæ, II.

I. Bona opera fidelium de sua temporali terrenaque substantia, cum in thesauris cœlestibus reconduntur, fides hoc videt, quæ pietatis oculum habet in corde. Unde et ista ædificia, quæ congregandis religiosis cœtibus extruuntur, cum oculo carnis inspexerit, laudat interius quod cernit exterius, et visibili accepit lumine ad quod gaudeat invisibili veritate. Neque enim occupata est fides inspicere, quam pulchra sint membra hujus habitationis; sed quanta interioris hominis pulchritudine procedant hæc opera dilectionis. Retribuet ergo Dominus fidelibus suis tam pie, tam hilariter, tam devote ista operantibus, ut eos quoque ipsos in suæ fabricæ constructione componat, quo currunt lapides vivi, fide formati, spe solidati, charitate compacti. Ubi sapiens ille architectus Apostolus fundamentum posuit Christum Jesum[2], summum ipsum « Lapidem angularem, » sicut et Petrus de prophetica Scriptura commemorat : « Ab hominibus quidem » reprobatum, a Deo autem electum et honorificatum[3]. » Huic adhærendo, pacamur; huic incumbendo, firmamur. Simul enim est et fundamentalis, quia ipse nos re-

[1] Alias 16, inter additos a Parisiensibus.—[2] 1 Cor. III, 10—[3] 1 Petr. II, 4.

git; et angularis, quia ipse conjungit. Ipsa est petra, super quam vir sapiens ædificans domum suam[1], contra omnes hujus sæculi tentationes tutissimus perseverat: nec pluvia irruente labitur, nec flumine inundante subvertitur, nec ventis flantibus commovetur. « Ipse est et » pax nostra, qui fecit utraque unum[2] : » in ipso enim « Neque circumcisio quidquam välet, neque præputium, » sed nova creatura[3]. » Hi enim duo tanquam parietes ex diverso venientes, longe ab invicem fuerant, donec ad illum, tanquam ad angulum ducti, etiam in illo sibimet copulati sunt.

II. Itaque sicut hoc ædificium visibile factum est nobis corporaliter congregandis; ita illud ædificium, quod nos ipsi sumus, Deo spiritaliter habitaturo construitur. « Templum enim Dei sanctum est, inquit Apostolus, » quod estis vos[4]. » Sicut hoc terrenis molibus construimus, sicut illud bene compositis moribus erigamus. Hoc enim nunc visitantibus nobis, illud in fine sæculi Domino veniente dedicabitur, quando corruptibile hoc nostrum induet incorruptionenm, et mortale hoc nostrum induet immortalitatem[5] : quia corpus humilitatis nostræ conformabit corpori gloriæ suæ[6]. Videte enim quid dicat in Psalmo dedicationis : « Convertisti luctum meum in gau» dium mihi : conscidisti saccum meum, et accinxisti » me lætitia : ut cantet tibi gloria mea, et non compun» gar[7]. » Cum enim ædificamur, gemit ei humilitas nostra; cum autem dedicabimur, cantabit ei gloria nostra : quia in ædificatione labor est, in dedicatione lætitia. Dum cæduntur de montibus lapides, et ligna de sylvis, dum formantur, dolantur, coaptantur; labor et cura est : cum autem perfecti ædificii dedicatio celebratur, gaudium et

[1] Matth. VII, 24. — [2] Ephes. II, 14. — [3] Gal VI, 15. — [4] I Cor. III, 17. [5] I Id. XXV, 53. — [6] Philip. III, 21. — [7] Psal. XXIX, 51.

securitas laboribus curisque succedunt. Sic etiam ædificatio spiritalis, cujus habitator Deus, non ad tempus, sed in æternum erit; dum ex infideli vita homines segregantur ad fidem, dum quidquid in eis non bonum atque perversum est, amputatur et cæditur, dum fiunt aptæ, pacificæ piæque juncturæ; quantæ tentationes timentur, quantæ tribulationes sustinentur? Cum vero advenerit dies dedicationis domus æternæ, cum dicetur nobis : « Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi[1] : » quæ illa exultatio, quæ securitas erit? Cantabit claritas, nec compungetur infirmitas. Cum ostendet se ipsum nobis qui nos dilexit, et tradidit se ipsum pro nobis, et qui apparuit hominibus quod est factus in matre, apparebit eis Deus factor quod erat in Patre : cum ingredietur perfectam et ornatam, unitate stabilitam, immortalitate vestitam æternus ipse habitator domum suam; implebit omnia, fulgebit in omnibus, « Ut sit Deus omnia in omnibus[2]. »

III. Hanc unam visionem petivit a Domino quidam, et ipse quidam, si volumus, nos sumus. Hujus desiderio laboravit in gemitu suo, hinc lavit per singulas noctes lectum suum, et in lacrymis stratum suum rigavit[3]. Propter hanc enim fuerunt ei lacrymæ suæ panis die ac nocte, dum diceretur ei per singulos dies : « Ubi est Deus tuus[4]? » Ipse quippe ait : « Unam petii a Domino, hanc requiram, » ut inhabitem in domo Domini per omnes dies vitæ » meæ, ut contempler delectationem Domini, et protegar » templum ejus[5]. » Suis ipse habitator, ipsi habitatio. Qui enim habitant in domo Dei, ipsi sunt etiam domus Dei : quæ contemplatur delectationem ejus, et protegitur templum ejus, et absconditur in abscondito vultus

[1] Matth. xxv, 34. — [2] à Cor. xv, 28. — [3] Psal. vi, 7. — [4] Id. xli, 4. — [5] Id. xxvi, 4.

ejus. Hanc spem tenemus, rem nondum videmus. « Si » autem quod non videmus speramus, per patientiam ex- » pectamus [1], » et per patientiam ædificamur.

IV. Eia ergo, fratres, « Si resurrexistis cum Christo, quæ » sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei » sedens : quæ sursum sunt sapite, non quæ super ter- » ram [2]. » Ideo enim et Christus fundamentum nostrum ibi positus est, ut sursum versus ædificemur. Sicut enim terrenis molibus construendis, quarum gravia corpora non utique nisi ad ima devergunt, in imo ponitur fundamentum : sic nobis e contrario sursum est positus lapis ille fundamentalis, ut sursum nos rapiat etiam pondere charitatis. Alacriter ergo « Cum timore et tremore vestram » ipsorum salutem operamini. Deus enim est qui opera- » tur in vobis velle et operari pro bona voluntate. Om- » nia facite sine murmuratione [3]. Et tanquam lapides vivi » coædificamini in templum Dei [4] : » et tanquam ligna imputribilia de vobis ipsis facite domum Dei. Conquadramini, dolamini, in laboribus, in necessitatibus, in vigiliis, in negotiis, ad omne opus bonum paramini : ut in æterna vita velut compage societatis Angelorum requiescere mereamini.

V. Iste enim locus temporaliter ædificatus est, nec in æternum durabit : sicut et ipsa nostra corpora, propter quorum necessitatem per opera misericordiæ factus est, non sunt utique sempiterna, sed temporalia atque mortalia. « Habitationem autem habemus ex Deo, domum » non manufactam, æternam in cœlis [5] : » ubi et ipsa nostra corpora conversione resurrectionis cœlestia et sempiterna futura sunt. Et nunc quamvis nondum per speciem, sicut erit facie ad faciem [6], tamen per fidem ha-

[1] Rom. VIII, 25. — [2] Coloss. III, 1, 2. — [3] Philip. II, 12-14. — [4] 1 Petr. II, 5. — [5] 2 Cor. V, 1. — [6] 1 Id. XIII, 12.

bitat in nobis Deus : et ei sic habitanti habitaculum per bona opera efficimur; quæ opera æterna non sunt, sed ad æternam vitam perducunt. Ex quibus est et hoc opus, quo ista basilica fabricata est : non enim tales fabricas ibi operabimur. Nullus ibi locus ruiturus ædificatur, quo nullus habitator moriturus ingreditur. Nunc tamen sit bonum temporale opus vestrum, ut æterna sit merces vestra. Nunc, inquam, fidei et spei domum spiritali dilectione construite in omni opere bono, quod tunc non erit; quia indigentia nulla erit. Fundamenta ergo in cordibus vestris Apostolica et Prophetica monita jacite, humilitatem vestram sicut pavimentum sine offensione prosternite; salutarem in vestro corde doctrinam orationibus et sermonibus tanquam firmis parietibus communite, divinis eos testimoniis tanquam luminaribus illustrate, infirmos sicut columnæ sufferte, inopes sicut tecta protegite : ut Dominus Deus noster pro temporalibus bonis æterna restituat, et vos in æternum perfectos dedicatosque possideat.

SERMO CCCXXXVIII[1].

In dedicatione Ecclesiæ, III.

1. Quando bona opera, etiam quæ propter Deum fiunt, hominibus ostenduntur, cum ea faciunt boni et religiosi, non laudes humanæ expetuntur, sed imitanda proponuntur. Duplex est enim misericordia, quæ fit in bono opere,

[1] Alias 17, inter additos a Parisiensibus.

corporalis et spiritalis. Esurientibus, sitientibus, nudis, peregrinis corporali misericordia subvenitur : eadem tamen ipsa cum ostenduntur, et ad imitationem cæteros provocant, etiam spiritus mentesque pascuntur. Alius pascitur opere bono, alius exemplo bono : ambo enim esuriunt. Ille vult accipere unde alatur, ille vult videre quod imitetur. Monet nos de hac veritate etiam sancti Evangelii lectio, quæ modo recitata est. Christianis enim dicitur in Deum credentibus, bene operantibus, spem vitæ æternæ pro bonis operibus expectantibus : « Vos estis » lumen mundi. » Et universæ ubique diffusæ Ecclesiæ dicitur : « Non potest civitas abscondi supra montem » constituta [1]. Erit, inquit, in novissimis temporibus ma- » nifestus mons domus Domini, paratus in cacumine » montium [2]. » Ipse est mons, qui ex parvo lapide crevit, et totum orbem crescendo implevit [3]. In illo ædificatur Ecclesia, quæ abscondi non potest.

II. « Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub » modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui » in domo sunt [4]. » Bene occurrit lectio, quando candelabra dedicantur, ut sit qui operatur lucerna posita in candelabro. Lucerna est enim homo qui bene operatur. Quod est autem candelabrum? « Mihi autem absit glo- » riari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi [5]. » Qui ergo secundum Christum facit, et propter Christum facit, ut non glorietur nisi in Christo, candelabrum est. Luceat omnibus, videant quod imitentur : non sint pigri, non aridi : prosit quod vident; non sint oculis videntes, et cordibus cæci.

III. Sed ne forte occurrat alicui, quod Dominus bona opera velut jubet abscondi, ubi dicit : « Cavete facere

[1] Matth. v, 14. — [2] Isaï. II, 2. — [3] Dan. II, 35. — [4] Matth. v, 15. — [5] Galat. VI, 14.

» justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab » eis, alioquin mercedem non habebitis apud Patrem » vestrum, qui in cœlis est[1] : » debet quæstio ista dissolvi, ut noverimus quemadmodum Domino obtemperemus, nec obtemperare illi non possimus, cum eum contra jubere audimus. Hac dicit : « Luceant opera vestra coram » hominibus, ut videant bona facta vestra [2]. » Hac dicit : « Cavete facere justitiam vestram coram hominibus, ut » videamini ab eis. » Vultis nosse quam sit ista quæstio dissolvenda, et nisi dissolvatur, moleste erit, si remaneat insoluta? Quidam homines faciunt bene, et timent videri; et omni studio, quantum possunt, cooperiunt bona opera sua. Captant quando neminem videant : tunc aliquid porrigunt, timentes ne offendant in illud præceptum ubi dictum est : « Cavete facere justitiam vestram coram » hominibus, ut videamini ab eis. » Non autem Dominus jussit bona opera abscondi, sed in bonis operibus laudem humanam non cogitare. Denique cum dixit : « Cavete facere justitiam vestram coram hominibus : » ubi finivit? « Ut videamini ab eis. » Ut ideo faciant, ut videantur ab hominibus; hunc fructum boni operis quærant, hunc ferant : nihil aliud expectent, nihil superioris et cœlestis commodi concupiscant. Sed si ideo solum faciat, ut laudetur : hoc prohibuit Dominus. « Cavete » facere. » Quomodo? « Ut videamini ab eis. » Cavete hunc habere fructum, visionem hominum.

IV. Jubet autem videri opera nostra, et dicit : « Nemo » accendit lucernam, et ponit eam sub modio, sed super » candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. » Et, « Sic luceant opera vestra coram hominibus, ut vi» deant, inquit, bona facta vestra. » Et non ibi remansit : sed, « Glorificent, subjunxit, Patrem vestrum, qui in

[1] Matth. vi, 1. — [2] Id. v, 16.

» cœlis est. » Aliud est in bono opere quærere laudem tuam, aliud est in bono opere quærere laudem Dei. Quando quæris laudem tuam, in visione hominum remansisti : quando quæris laudem Dei, æternam gloriam acquisisti. Sic ergo faciamus, ut non videamur ab hominibus, hoc est, sic faciamus, ut visionem hominum pro mercede non quæramus : sed sic faciamus, ut a videntibus et imitantibus gloriam Dei quæramus, et cognoscamus quod si nos tales non faceret, nihil essemus.

SERMO CCCXXXIX [1].

In die ordinationis suæ, I.

1. Hodiernus dies iste, fratres, admonet me attentius cogitare sarcinam meam. De cujus pondere etiam si mihi dies noctesque cogitandum sit, nescio quo tamen modo anniversarius iste dies impingit eam sensibus meis, ut ab ea cogitanda omnino dissimulare non possim. Et quanto anni accedunt, imo decedunt, nosque propinquiores faciunt diei ultimo, utique quandoque sine dubitatione venturo, tanto mihi est acrior cogitatio, et stimulus plenior, qualem Domino Deo nostro rationem possim reddere pro vobis. Hoc enim interest inter unumquemque vestrum et nos, quod vos pene de vobis solis reddituri estis rationem, nos autem et de nobis et de omnibus vobis. Ideo major est sarcina : sed bene portata majorem comparat gloriam; infideliter autem gesta ad immanissimam pre-

[1] Alias 25, ex 50 homiliis.

cipitat pœnam. Quid ergo mihi hodie maxime faciendum, nisi ut commendem vobis periculum meum, ut sitis gaudium meum? Periculum autem meum est, si attendam quomodo laudatis, et dissimulem quomodo vivatis. Ille autem novit, sub cujus oculis loquor, imo sub cujus oculis cogito, non me tam delectari laudibus popularibus, quam stimulari et angi quomodo vivant qui me laudant. Laudari autem a male viventibus nolo, abhorreo, detestor: dolori mihi est, non voluptati. Laudari autem a bene viventibus, si dicam nolo, mentior: si dicam volo, timeo ne sim inanitatis appetentior quam soliditatis. Ergo quid dicam? Nec plene volo, nec plene nolo. Non plene volo, ne in laude humana pericliter: non plene nolo, ne ingrati sint quibus prædico.

II. Sarcina autem mea est, quam modo audistis, cum Ezechiel propheta legeretur: parum est enim quia dies ipse admonet nos eamdem sarcinam cogitare: insuper etiam talis lectio recitata est, quæ nobis incutiat magnum timorem, ut quid portemus cogitemus; quia nisi nobiscum qui imposuit portet, deficimus. Ecce audistis: « Terra, » inquit, super quam induxero gladium, et posuerit sibi » exploratorem, qui videat gladium supervenientem, et » dicat et denuntiet: si veniente autem gladio taceat ille » explorator, et superveniens gladius super peccatorem, » occidat; peccator quidem pro sua iniquitate morietur; » sanguinem autem ejus de manu exploratoris inquiram. » Si autem viderit gladium supervenientem, et tuba cecinerit, et annuntiaverit; et ille cui annuntiat non observaverit; ille quidem in sua iniquitate morietur, explorator autem animam suam liberavit. Et tu, fili hominis, exploratorem posui te filiis Israël. » Exposuit quid dixerit gladium, exposuit quid dixerit exploratorem, exposuit quam dixerit mortem. Non nos permisit in obscuri-

tate lectionis excusare negligentiam nostram. « Posui te » ergo, inquit, exploratorem. Si dixero peccatori : Morte » morieris, et tu tacueris, et ille in peccato suo mortuus » fuerit ; ille quidem in peccato suo morietur » digne et juste, « Sanguinem autem ejus de manu tua requiram. » Si autem tu dixeris peccatori : Morte morieris, et ille se » non observaverit ; ille in iniquitate sua morietur, tu » vero animam tuam liberasti[1]. »

III. Relevate ergo, fratres, relevate sarcinam meam, et portate mecum. Bene vivite. Natalis Domini imminet, pascendos habemus compauperes nostros, et cum eis communicanda est humanitas. Vobis autem fercula mea verba ista sunt : pascere omnes pane tractabili et visibili non sufficio. Inde pasco, unde pascor. Minister sum, paterfamilias non sum. Inde vobis appono, unde et ego vivo. De thesauro Dominico, de epulis illius patrisfamilias, qui propter nos pauper factus est, cum dives esset, ut ejus paupertate nos ditaremur[2]. Si panem vobis ponerem, fracto pane singula frusta ablaturi eratis : etsi ego multum ponerem, perparum ad singulos perveniret. Modo autem quod dico, et omnes totum habent, et singuli quique totum habent. Numquid enim verbi mei inter vos syllabas divisistis? Numquid ipsius producti sermonis singula verba abstulistis? Unusquisque vestrum totum audivit : sed videat quomodo audivit ; quia erogator sum, non exactor.

IV. Si non erogem, et pecuniam servem, terret me Evangelium. Possem enim dicere : Quid mihi est tædio esse hominibus, dicere iniquis : Inique agere nolite, sic agite, sic agere desistite? Quid mihi est oneri esse hominibus? Accepi quomodo vivam, quomodo jussus sum, quomodo præceptus sum, assignem quomodo accepi : de

[1] Ezech. XXXIII, 2-9. — [2] 2 Cor. VIII, 9.

aliis me reddere rationem quo mihi? Evangelium me terret. Nam ad istam securitatem otiosissimam nemo me vinceret. Nihil est melius, nihil dulcius, quam divinum scrutari, nullo strepente, thesaurum: dulce est, bonum est. Prædicare, arguere, corripere, ædificare, pro uno quoque satagere magnum onus, magnum pondus, magnus labor. Quis non refugiat istum laborem? Sed terret Evangelium. Processit quidam servus, et ait domino suo: « Sciebam te hominem molestum, metere ubi non seminasti; servavi pecuniam tuam, nolui eam erogare, tolle » quod tuum est[1]. » Si aliquid minus est, indica; si integrum est, noli mihi molestus esse. Ait autem ille: « Serve » nequam, ex ore tuo te condemnabo. » Quare hoc? Quia avarum dixisti me: lucra mea quare neglexisti? Sed timui dare ne perderem: hoc dicis. Plerumque enim dicitur: Quid corripis? Perit ad illum quod dicis, non te audit. Et ego, inquit ille, nolui dare, ne perderem pecuniam tuam. « Ego veniens cum usuris exigerem. » Erogatorem, inquit, posueram te, non exactorem. Tu exerceres erogationem, mihi relinqueres exactionem. Hoc ergo timens unusquisque, videat quomodo accipiat. Si ego erogans timeo, qui accipit securus esset debet?

V. Qui malus fuit heri, bonus sit hodie. Hæc est ergo erogatio mea. Qui malus fuit heri, bonus sit hodie. Malus fuit heri, et non est mortuus. Si mortuus esset, et malus esset, isset unde non redisset. Malus fuit heri, vivit hodie: prosit illi quod vivit, non male vivat. Quare ergo diei hesterno hodiernum vult addere malum? Longam vitam vis habere; bonam non vis? Quis longum ferat malum vel prandium? Usque adeo cæcitas mentis occalluit, usque adeo surdus est homo interior, ut omnia bona velit habere præter se ipsum? Vis habere villam?

[1] Luc. XIX, 21.

Nego te habere velle malam villam. Uxorem vis habere? Non vis nisi bonam : domum nonnisi bonam. Quid curram per singula? Caligam non vis habere malam, et vis habere vitam malam? Quasi plus tibi noceat mala caliga, quam vita mala. Cum tibi caliga mala et constricta nocuerit, sedes, discalceas te, abjicis, aut corrigis, aut mutas, ne digitum lædas : et calceas te. Mala vita est, qua animam perdis. Sed plane hoc video unde fallaris. Caliga nocens dolorem facit, vita nocens voluptatem : illud nocet, illud libet. Sed quod ad tempus libet, postea pejus dolet. Quod autem ad tempus salubriter dolet, postea infinita voluptate et abundanti gaudio lætificat; secundum illud quod scriptum est : « Qui seminant in lacry» mis, in gaudio metent[1]. » Et illud : « Beati qui lugent, » quoniam ipsi consolabuntur[2]. »

VI. (Hæc ergo diligentius attendentes, cogitemus illud quod de luxuria ac voluptate scriptum est : « Ad » tempus, inquit, indulcat fauces, postea felle amarior » invenitur[3]. » Et quia vita nostra in hoc sæculo quasi via esse cognoscitur, oportet nobis de labore ad requiem pervenire, quam de requie ad laborem : et melius est nobis in via brevi tempore laborare, ut postea in patria possimus ad æternum gaudium feliciter pervenire. Præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre, etc.)

[1] Psal. cxxv, 5. — [2] Matth. v, 5. — [3] Prov. v, 3, 4.

SERMO CCCXL[1].

In die Ordinationis suæ, II.

1. Semper quidem me, ex quo humeris meis ista, de qua difficilis ratio redditur, sarcina imposita est, honoris mei cura sollicitat : verumtamen multo amplius hujusmodi consideratione permoveor, quando anniversarius ejus dies memoriam pristinam renovans ejus, ita eam mihi ponit ante oculos, ut quod jam antea suscepi, sic teneam, quasi hodie suscepturus accedam. Quid autem isto reformidatur in munere, nisi ne plus nos delectet quod periculosum est in nostro honore, quam quod fructuosum est in vestra salute? Adjuver igitur orationibus vestris, ut suam sarcinam mecum ferre dignetur. Cum oratis, etiam pro vobis oratis. Hæc enim mea sarcina, de qua nunc loquor, quid aliud quam vos estis? Orate mihi vere, sicut oro, ut non sitis graves. Nam Dominus Jesus sarcinam levem non diceret, nisi cum portante portaret. Sed et vos sustinete me, ut secundum præceptum Apostolicum, invicem onera nostra portemus, et sic adimpleamus legem Christi[2]. Qui nobiscum si non portat, succumbimus : si nos non portat, occumbimus. Ubi me terret, quod vobis sum; ibi me consolatur, quod vobiscum sum. Vobis enim sum Episcopus, vobiscum sum Christianus. Illud est nomen suscepti officii, hoc gratiæ : illud periculi est, hoc salutis. Denique tanquam in mari magno illius actionis tempestate jactamur : sed

[1] Alias 39, ex Sirmondianis. — [2] Gal. vi, 2

recolentes cujus sanguine redempti fuerimus, velut portum securitatis tranquillitate hujus cogitationis intramus; et in hoc proprie laborantes officio, in communi requiescimus beneficio. Si ergo plus me delectat, quod vobiscum emptus sum, quam quod vobis præpositus sum; tunc, ut Dominus præcipit, ero abundantius vester servus, ne ingratus sim pretio, quo vester merui esse conservus. Amare quippe debeo Redemptorem : et scio quid Petro dixit : « Petre, amas me? Pasce oves meas[1]. » Hoc semel, hoc iterum, hoc tertio. Interrogabatur amor, et imponebatur labor : quia ubi major est amor, minor est labor. « Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ re- » tribuit mihi[2]? » Si dicam hoc me retribuere, quod pasco oves ejus : etiam hoc facio : « Non ego, sed gratia » Dei mecum[3]. » Ubi ergo retributor inveniar, cum ubique præveniar? Et tamen quia gratis amamus, quia oves pascimus, mercedem quærimus. Quomodo fiet istud? Quomodo convenit. Gratis amo ut pascam, et mercedem posco quia pasco? Nullo modo fieret hoc, nullo modo merces quæreretur ab eo qui gratis amatur, nisi merces esset ipse qui amatur. Nam si hoc retribuimus pro eo quod nos redemit, quia ejus pascimus oves; pro eo ipso quid retribuemus, quod nos fecit esse pastores? Mali namque pastores, quod a nobis absit, nostra malitia sumus : boni vero, quod ab illo nobis adsit, nisi ejus gratia esse non possumus. Unde et vos, fratres mei : « Præcipientes » rogamus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis[4]. » Facite nostrum ministerium fructuosum. « Dei agricultura » estis[5]. » Extrinsecus accipite plantatorem atque rigatorem; intrinsecus vero incrementi datorem. Corripiendi sunt inquieti, pusillanimes consolandi, infirmi susci-

[1] Joan. xxi, 17. — [2] Psal. cxv, 12. — [3] 1 Cor. xv, 10. — [4] 2 Cor. vi, 1. — [5] 1 Id. iii, 9.

piendi, contradicentes redarguendi, insidiantes cavendi, imperiti docendi, desidiosi excitandi, contentiosi cohibendi, superbientes reprimendi, litigantes pacandi, inopes adjuvandi, oppressi liberandi, boni approbandi, mali tolerandi, omnes amandi. In hac tanta, et tam multiplici ac varia rerum diversarum actione, adjuvate nos, et orando et obtemperando; ut nos vobis non tam præesse, quam prodesse delectet.

II. (Sicut enim vobis hoc expedit, ut pro salute vestra Dei misericordiam studeamus orare; ita et vos oportet pro nobis ad Dominum preces fundere. Ne hoc incongruum judicemus, quod Apostolum fecisse cognoscimus. Nam in tantum se apud Deum commendari orationibus cupiebat, ut ipse omni populo supplicaret dicens : « Orantes simul et pro nobis[1] etc. » Et ideo hoc debemus loqui, quod et nosmetipsos cohortari et vos possit instruere. Sicut enim nobis cum grandi timore ac sollicitudine cogitandum est, qualiter pontificatus officium sine reprehensione possimus implere : ita et a vobis observandum est, ut ad omnia, quæ vobis fuerint imperata, humilem studeatis habere obedientiam. Oremus ergo pariter, dilectissimi, ut episcopatus meus mihi prosit, et vobis. Mihi enim proderit, si facienda dicam; vobis si faciatis audita. Si enim et nos pro vobis, et vos pro nobis cum perfecto charitatis amore indesinenter oraverimus ad æternam beatitudinem, auxiliante Domino, feliciter veniemus.)

[1] Coloss. IV. 3.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

SERMONES AD POPULUM

CLASSIS IV.

SERMONES DE DIVERSIS.

SERMO CCCXLI[1].

De eo quod Christus tribus modis in Scripturis intelligitur : contra Arianos habitus.

1. Dominus noster Jesus Christus, fratres, quantum animadvertere potuimus paginas sanctas, tribus modis intelligitur et nominatur, quando prædicatur, sive per Legem et Prophetas, sive per Epistolas apostolicas, sive per fidem rerum gestarum, quas in Evangelio cognoscimus.

[1] Alias de Tempore, 40.

Primus modus est, secundum Deum et Divinitatem illam Patri coæqualem atque coæternam ante assumptionem carnis. Alter modus est, cum assumpta carne jam idem Deus qui homo, et idem homo qui Deus, secundum quamdam suæ excellentiæ proprietatem, qua non cæteris coæquatur hominibus, sed est mediator et caput Ecclesiæ, esse legitur et intelligitur. Tertius modus est quodam modo totus Christus, in plenitudine Ecclesiæ, id est, caput et corpus, secundum plenitudinem perfecti cujusdam viri, in quo viro singuli membra sumus. Quod credentibus prædicatur, et prudentibus agnoscibile offertur. Non omnia testimonia Scripturarum tam multa augusto temporse sive recolere sive explicare possumus, quibus omnia tria ista genera probemus : sed tamen non omnia possumus improbata relinquere, ut quibusdam commemoratis testimoniis, cætera quæ commemorare non sinimur propter angustias temporis, per vos ipsos jam observare in Scripturis et invenire possitis.

II. Ad primum ergo modum insinuandi Domini nostri Jesu Christi Salvatoris, unici Filii Dei, per quem facta sunt omnia, pertinet illud quod nobilissimum et præclarissimum est in Evangelio secundum Joannem : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et » Deus erat Verbum; hoc erat in principio apud Deum : » omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est » nihil. Quod factum est, in illo vita erat; et vita erat » lux hominum, et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam » non comprehenderunt [1]. » Miranda et stupenda verba hæc, et priusquam intelligantur, amplectenda sunt. Si cibus apponeretur ori vestro, partem cibi alius illam acciperet, alius istam : ad omnes tamen perveniret unus cibus; sed non ad omnes totus cibus. Sic quasi quidam

[1] Joan. I, 1-5.

cibus et potus verborum nunc apponitur auribus vestris; et tamen totum ad omnes pervenit. An forte cum loquor, alius sibi tollit unam syllabam, alius alteram? aut alius unum verbum, alius alterum verbum? Si ita est, tot verba dicturus sum, quot homines video, ut ad omnes perveniant vel verba singula. Et facile quidem plura dico, quam hic sunt homines : sed omnia ad omnes perveniunt. Verbum ergo hominis non dividitur per syllabas, ut omnes audiant; et Verbum Dei per frusta conciditur, ut ubique sit? Numquid hæc, fratres, sonantia atque transeuntia verba illi incommutabiliter permanenti Verbo ulla ex parte comparanda arbitramur? aut ego quia hæc dixi, comparavi? Sed quoquo modo insinuare vobis volui, ut Deus quod exhibet in corporalibus rebus, valeat vobis ad credenda ea, quæ nondum videtis de spiritalibus verbis. Sed jam ad meliora transeamus. Nam verba sonant, et abeunt. De spiritalibus cogitationibus justitiam cogitate. Cogitans justitiam constitutus in istis partibus Occidentalibus, cogitans justitiam constitutus in Oriente, unde fit ut ille totam justitiam cogitet, et ille totam? et ille totam videat, et ille totam? Nam qui videt justitiam, secundum quam gerat aliquid, ipse juste gerit. Videt intus, agit foris. Unde videt intus, si nihil sibi præsto est? Quia ipse in parte positus est, ad eamdem partem non perveniet alterius cogitatio? Cum autem idem videas mente tu hic positus, quod videt ille tam longe positus, et totum tibi luceat, totum illi videatur; quia ea quæ divina et incorporea sunt, ubique sunt tota; crede Verbum totum in Patre, totum in utero. Crede enim hoc de Verbo Dei, qui est Deus apud Deum.

III. Sed audi jam aliam insinuationem, alium modum insinuandi Christum, quem Scriptura prædicat. Ea enim quæ dixi, dicta sunt ante assumptam carnem. Nunc au-

tem audi illud quod modo prædicat Scriptura : « Verbum, inquit, caro factum est, et habitavit in nobis[1]. » Nam qui dixerat : « In principio erat Verbum, et Verbum » erat apud Deum, et Deus erat Verbum; hoc erat in » principio apud Deum : omnia per ipsum facta sunt, » et sine ipso factum est nihil : » Frustra nobis divinitatem Verbi prædicaret, si Verbi humanitatem taceret. Ut enim illud videam, hic mecum agitur; ut purget ad illud contemplandum, infirmitati meæ ipse subvenit. Suscipiendo de natura humana ipsam naturam humanam, factus est homo. Venit cum jumento carnis ad eum qui jacebat in via vulneratus[2], ut parvam fidem nostram incarnationis suæ sacramento informaret atque nutriret, faceretque serenum intellectum ad videndum quod nunquam amisit per id quod suscepit. Esse enim cœpit homo, esse non destitit Deus. Ergo hæc est prædicatio Domini nostri Jesu Christi secundum quod mediator est, secundum quod caput est Ecclesiæ; quod Deus homo est, et homo Deus est, cum dicat Joannes : « Et Verbum caro » factum est, et habitavit in nobis. »

IV. Audite jam utrumque in illo notissimo capitulo apostoli Pauli : « Qui cum in forma Dei esset, inquit, » non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo[3]. » Hoc est : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud » Deum, et Deus erat Verbum. » Quomodo Apostolus dixit : « Non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. » si non est æqualis Deo? Si autem Pater Deus, ille non Deus, quomodo æqualis? Ubi ergo ille ait : « Deus erat » Verbum ; » ibi iste : « Non rapinam arbitratus est esse » æqualis Deo. » Et ubi ille : « Verbum caro factum » est, et habitavit in nobis; » ibi iste : « Sed semetipsum

[1] Joan. I, 14. — [2] Luc. X, 30. — [3] Philip. II, 6, et Florus, ibid.

» exinanivit, formam servi accipiens [1]. » Attendite : per hoc ergo quod homo factus est, per hoc quod Verbum caro factum est et habitavit in nobis, per hoc semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Quid enim exinanivit? Non ut amitteret divinitatem, sed ut indueret humanitatem, apparens hominibus quod non erat, antequam homo esset. Sic apparendo se exinanivit, id est, reservans dignitatem majestatis, et offerens carnem indumentum humanitatis. Per id ergo quod semetipsum exinanivit formam servi accipiens, (non formam Dei accipiens. De forma Dei cum diceret, non dixit, accepit : sed, « Cum » in forma Dei esset constitutus, non rapinam arbitratus » est esse æqualis Deo. » Ad formam autem servi ubi ventum est : « Formam, inquit, servi accipiens.) » Per hoc ergo mediator et caput est Ecclesiæ, per quem reconciliamur Deo, per sacramentum humilitatis et passionis et resurrectionis et ascensionis et judicii futuri, ut duo illa futura audiantur, cum semel locutus sit Deus. Ubi duo audiuntur? « Ubi reddit unicuique secundum » opera sua [2]. »

V. Hoc ergo tenentes, nolite quæstiones mirari hominum, quæ serpunt sicut cancer [3], quemadmodum dixit Apostolus : sed custodite aures vestras, et virginitatem mentis vestræ; tanquam desponsati ab amico sponsi uni viro virginem castam exhibere Christo. Virginitas enim vestra in mente. Virginitas corporis in paucis Ecclesiæ : virginitas mentis in omnibus fidelibus esse debet. Hanc virginitatem vult serpens corrumpere, de quo idem Apostolus dicit : « Desponsavi vos uni viro virginem castam » exhibere Christo. Et timeo, ne sicut Evam astutia sua » serpens decepit, sic quoque et vestri sensus corrumpantur, et excidant a castitate, quæ est in Christo

[1] Philip. II, 7. — [2] Matth. XVI, 27. — [3] 2 Tim. II, 17.

» Jesu[1]. Vestri, inquit, sensus, » id est vestræ mentes. Nam hoc magis proprium est. Sensus enim intelliguntur et hujus corporis, videndi, audiendi, odorandi, gustandi, tangendi. Mentes nostras timuit corrumpi Apostolus, ubi est fidei virginitas. Modo perge anima, virginitatem tuam serva, fœcundanda postea in amplexu sponsi tui. Sepite ergo, ut scriptum est, aures vestras spinis[2]. Turbavit fratres infirmos Ecclesiæ quæstio Arianorum : sed in Domini misericordia superavit catholica fides. Non enim deseruit ille Ecclesiam suam; et si ad tempus turbavit eam, ob hoc turbavit, ut semper supplicaret ei, a quo in solida petra confirmaretur. Et adhuc mussitat serpens, et non tacet. Quærit pollicitatione quadam scientiæ dejicere de paradiso Ecclesiæ, quem non permittat redire ad illum paradisum, unde primus homo dejectus est.

VI. Intendite, fratres. Quod gestum est in illo paradiso, hoc geritur in Ecclesia. Nemo nos seducat ab isto paradiso. Sufficiat, quod illinc lapsi sumus, vel experti corrigamur. Ipse est serpens, qui semper suggerit iniquitatem et impietatem. Ipse aliquando promittit impunitatem, quemadmodum et ibi promisit, dicens : « Numquid » morte moriemini[3]? » Ipse talia suggerit, ut modo male vivant Christiani. Numquid omnes, inquit, perditurus est Deus? Numquid omnes damnaturus est Deus? Ille dicit : Damnabo; ignoscam eis qui se mutaverint; mutent facta sua, muto minas meas. Ipse est ergo qui murmurat, et mussitat, et dicit : Ecce ubi scriptum est : « Pater major me est; » et tu dicis æqualem Patri? Accipio quod dicis : sed utrumque accipio, quia utrumque lego. Quare tu unum accipis, et unum non vis? Nam mecum utrumque legisti. Ecce « Pater major me est[4] : »

[1] 2 Cor. XI, 2, et Florus, ibid. — [2] Eccli. XXVIII, 28. — [3] Gen. III, 4. — [4] Joan. X, 30

accipio, non a te, sed ab Evangilio : et tu esse Filium æqualem Deo Patri, accipe ab Apostolo. Conjunge utrumque, utrumque concordet : quia qui locutus est per Joannem in Evangelio, ipse locutus est per Paulum in Epistola. Non potest ipse secum discordare : sed tu concordiam Scripturarum non vis intelligere, cum amas ipse litigare. Sed ex Evangelio, inquit, probo : « Pater major » me est. » Et ego ex Evangelio probo : « Ego et Pater » unum sumus [1]. » Quomodo utrumque verum est? Quomodo nos docet Apostolus : « Ego et Pater unum sumus? » Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus » est esse æqualis Deo. » Audi : « Pater major me est : » Sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. » Ecce ego ostendo quare major est : tu ostende in quo æqualis non est. Utrumque enim legimus. Minor est Patre, in quantum filius hominis est : æqualis Patri, in quantum Filius Dei; quia Deus erat Verbum. Mediator, Deus et homo : Deus æqualis Patri, homo minor Patre. Est ergo et æqualis et minor : æqualis in forma Dei, minor in forma servi. Tu ergo dic, unde æqualis et minor? Numquid alia parte æqualis, et alia parte minor? Ecce excepta susceptione carnis, ostende mihi æqualem et minorem. Unde demonstraturus es, volo videre.

VII. Attendite impietatem stolidam carnem sapere, quomodo scriptum est : « Sapere secundum carnem, mors » est. » Hic siste. Sequestro adhuc, et nondum loquor de incarnatione Domini nostri Jesu Christi unici Filii Dei : sed tanquam nondum factum sit quod jam factum est, attendo tecum : « In principio erat Verbum, et Verbum » erat apud Deum, et Deus erat Verbum; hoc erat in » principio apud Deum. » Attendo tecum : « Qui cum in » forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqua-

[1] Joan. x, 30.

» lis Deo. » Ibi mihi ostende et majorem et minorem. Quid dicturus es? Divisurus es Deum per qualitates, id est, per quasdam affectiones corporales vel animales, in quibus aliud atque aliud esse sentimus? Naturaliter dicere quidem possum : sed utrum sic et vos intelligatis, Deus viderit. Ergo ut dicere cœperam, ante susceptionem carnis, antequam Verbum caro fieret, et habitaret in nobis, ostende minorem, ostende æqualem. Numquid aliud et aliud Deus, ut ex alia parte sit minor illo Filius, et ex alia parte illi æqualis? Veluti si dicamus : Corpora sunt quædam; potes mihi dicere : Æquale est in longitudine, sed minus est in robore. Plerumque enim duo corpora talia occurrunt, ut statura longitudinis æqualia sint, robore autem unum sit minus, alterum majus. Ergo talia quasi corpora cogitaturi sumus Deum et Filium ejus? cogitaturi sumus eum qui totus in Maria fuit, totus apud Patrem, totus in carne, totus super Angelos? Avertat Deus istas cogitationes a cordibus Christianorum. Item forte ita cogitabis, ut dicas : Et robore et longitudine æquales, sed colore dispares sunt. Ubi color, nisi in corporalibus? Ibi autem lux sapientiæ. Ostende mihi colorem justitiæ. Si ista colorem non habent, tu illa de Deo non diceres, si pudoris colorem haberes.

VIII. Quid ergo dicturus es? Potestate æquales sunt, sed minor Filius prudentia? Injustus est Deus, si minori prudentiæ potestatem dedit æqualem. Si prudentia æquales sunt, sed minor est Filius potestate, invidus est Deus, qui æquali prudentiæ potestatem dedit minorem. In Deo autem omne quod dicitur idipsum est. Neque enim in Deo aliud potestas et aliud prudentia, aliud fortitudo et aliud justitia aut aliud castitas. Quidquid horum de Deo dicis, neque aliud et aliud intelligitur, et nihil digne dicitur : quia hæc animarum sunt, quas illa lux perfundit

quodam modo, et pro suis qualitatibus afficit; quomodo cum oritur corporibus lux ista visibilis. Si auferatur, unus est corporibus omnibus color; qui potius dicendus est nullus color. Cum autem illata illustraverit corpora, quamvis ipsa unius modi sit, pro diversis tamen corporum qualitatibus diverso eos nitore aspergit. Ergo animarum sunt istæ affectiones, quæ bene sunt affectæ ab illa luce quæ non afficitur, et formatæ ab illa quæ non formatur.

IX. Tamen ista de Deo dicimus, fratres, quia non invenimus melius quod dicamus. Dico justum Deum; quia in verbis humanis nihil melius invenio : nam est ille ultra justitiam. Dicitur in Scripturis : « Justus Dominus, et » justitias dilexit[1]. » Sed ibi dicitur et pœnitere Deum[2], ibi dicitur et nescire Deus[3]. Quis non exhorreat? Nescit Deus, pœnitet Deum? Ideo tamen et ad ista verba salubriter Scriptura descendit, quæ tu exhorres, ne illa quæ magna putas digne dicta arbitreris. Atque ita si quæras: Quid ergo de Deo digne dicitur? aliquis fortasse tibi respondeat et dicat, quia justus est. Alius autem isto melius intelligens, etiam hoc verbum dicat superari ab illius excellentia, et indigne de illo etiam hoc dici, quamvis congruenter secundum humanam capacitatem dicatur : ut cum ille de Scripturis probare voluerit, quia scriptum est : « Justus Dominus; » recte illi respondeatur, in eisdem Scripturis positum esse, quia pœnitet Deum : ut quomodo istud non accipit secundum consuetudinem loquentium, sicut solent homines pœnitere; sic et illud quod dicitur justus supereminentiæ ipsius non competere intelligat : quamvis hoc Scriptura bene posuerit, ut per qualiacumque verba gradatim animus ad id quod dici non potest perducatur. Justum quidem Deum dicis : sed

[1] Psal. x, 8. — [2] Gen. vi, 7. — [3] Id. xviii, 21.

intellige aliquid ultra justitiam, quam soles et de homine cogitare. Sed Scripturæ justum dixerunt : propterea et pœnitentem dixerunt et nescientem, quod jam non vis dicere. Quomodo ergo illa, quæ jam exhorres, intelligis propter infirmitatem tuam dicta ; sic et ista quæ magnipendis, pro aliqua firmitate validiore dicta sunt. Qui autem et ista transcenderit, et de Deo, quantum homini conceditur, digne cogitare cœperit, inveniet silentium ineffabili cordis voce laudandum.

X. Ergo, fratres, quia hoc est in Domino virtus quod justitia, (quidquid de illo dixeris, hoc idem dicis, cum tamen nihil digne dicas;) non potes dicere æqualem esse Patri Filium per justitiam et non esse æqualem per virtutem, aut æqualem per virtutem et non æqualem per scientiam : quia si ex una re aliqua æqualis est, ex omni re æqualis est; quia omnia quæ ibi dicis, idem sunt, et idem valent. Sufficit ergo, quia dicere non potes quomodo sit inæqualis Filius Patri, nisi dederis diversitates quasdam in substantia Dei. Quas cum dederis, foras te mittit veritas, nec accedis ad illud sanctuarium Dei, ubi sincerissime videtur. Cum autem non possis æqualem dicere ex alia parte et ex alia inæqualem, quia non sunt in Deo partes; non possis dicere ex alia eum esse æqualem, ex alia minorem, quia non sunt in Deo qualitates; secundum Deum non potes dicere æqualem, nisi omni modo æqualem : unde ergo potes dicere minorem, nisi quia formam servi accepit ? Itaque, fratres, semper hæc advertite. Si in Scripturis regulam quamdam acceperitis, omnia vobis lux ipsa monstrabit. Sicubi inveneritis, secundum quod dictum est, æqualem Filium Patri, secundum Divinitatem accipite. Secundum formam vero servi assumptam, minorem accipite : secundam quod dictum est : « Ego sum qui sum : » et secundum quod dictum

est : « Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus » Jacob[1] : » sic tenebitis, et quod in ejus natura est, et quod in ejus misericordia. Arbitror satis esse dictum de illo etiam modo, quo Dominus noster Jesus Christus Salvator noster caput Ecclesiæ mediator factus, per quem reconciliamur Deo, Deus et homo insinuatur in Scripturis.

XI. Tertius modus est, quomodo totus Christus secundum Ecclesiam, id est, caput et corpus prædicetur. Etenim caput et corpus unus est Christus[2] : non quia sine corpore non est integer, sed quia et nobiscum integer esse dignatus est, qui et sine nobis semper est integer, non solum in eo quod Verbum est unigenitus Filius æqualis Patri, sed et in ipso homine quem suscepit, et cum quo simul Deus et homo est. Verumtamen, fratres, quomodo corpus ejus nos sumus, et nobiscum unus Christus? Ubi invenimus hoc, quia unus Christus est caput et corpus, id est, corpus cum capite suo? Sponsa cum sponso suo quasi singulariter loquitur apud Isaïam : certe unus idemque loquitur ; et videte quid ait : « Velut sponso alligavit mihi mitram, et velut sponsam induit me ornamento[3]. » Ut sponsus et sponsa : eumdem dicit sponsum secundum caput, sponsam secundum corpus. Duo videntur, et unus est. Alioquin quomodo membra Christi sumus? Apostolo apertissime dicente : « Vos estis corpus » Christi et membra[4]. » Membra Christi et corpus sumus omnes simul ; non qui hoc loco tantum sumus, sed et per universam terram ; nec qui tantum hoc tempore, sed quid dicam? Ex Abel justo usque in finem sæculi quamdiu generant et generantur homines, quisquis justorum per hanc vitam transitum facit, quidquid nunc, id est, non in hoc loco, sed in hac vita, quidquid post

[1] Exod. III, 14, 15. — [2] Florus ad Coloss. I. — [3] Isaï. LXI, 10. — [4] I Cor. XII, 27.

nascentium futurum est, totum hoc unum corpus Christi : singuli autem membra Christi. Si ergo omnes corpus, singuli membra; est utique caput cujus hoc sit corpus. « Et ipse est, inquit, caput corporis Ecclesiæ, primoge- » nitus, ipse primatum tenens[1]. » Et quia de illo ait etiam, quod semper « Caput omnis principatus et potes- » tatis[2] » sit, adjungitur ista Ecclesia, quæ nunc peregrina est, illi cœlesti Ecclesiæ, ubi Angelos cives habemus ; cui æquales nos futuros post resurrectionem corporum impudenter nobis arrogaremus, nisi veritas promisisset, dicens : « Erunt æquales Angelis Dei[3] : » et fit una Ecclesia, civitas Regis magni.

XII. Sic ergo aliquando in Scripturis insinuatur Christus, ut intelligas Verbum æquale Patri. Sic aliquando, ut intelligas mediatorem ; cum « Verbum caro » factum est, ut habitaret in nobis[4] : » cum ille Unigenitus per quem facta sunt omnia : « Non rapinam arbi- » tratus est esse æqualis Deo, sed semetipsum exinanivit, » formam servi accipiens, factus obediens usque ad mor- » tem, mortem autem crucis[5]. » Sic autem aliquando, ut intelligas caput et corpus, exponente ipso Apostolo apertissime quod dictum est de viro et uxore in Genesi : « Erunt, inquit, duo in carnem unam[6]. » Videte ipsum exponentem, ut non conjecturis nostris aliquid ausi dicere videamur. « Erunt enim, inquit, duo in carnem » unam : » et addidit : « Sacramentum hoc magnum est[7]. » Et ne adhuc putaret quisquam in viro esse et uxore secundum naturalem utriusque sexus copulationem corporalemque mixturam : « Ego autem dico, inquit, in Christo » et in Ecclesia. » Secundum hoc ergo quod in Christo et Ecclesia accipitur quod dictum est : « Erunt duo in car-

[1] Coloss. I, 18. — [2] Id. II, 10. — [3] Luc. XX, 36. — [4] Joan. I, 14. — [5] Philip. II, 6, 7. — [6] Florus ad Ephes. V, et Gen. II, 24. — [7] Ephes, V, 32.

» nem unam : non jam duo, sed una caro est. » Et quomodo sponsus et sponsa, sic caput et corpus : quia caput mulieris vir. Sive ergo dicam caput et corpus, sive dicam sponsus et sponsa, unum intelligite[1]. Ideoque idem Apostolus, cum esset adhuc Saulus, audivit : « Saule, » Saule, quid me persequeris[2] ; » quoniam corpus capiti adjungitur. Et cum jam Christi prædicator pateretur ab aliis, quæ persecutor ipse fecerat : « Ut suppleam, inquit, » quæ desunt pressurarum Christi in carne mea[3] : » ad pressuras Christi ostendens pertinere quod patiebatur. Quod non potest intelligi secundum caput, quod jam in cœlo nihil tale patitur ; sed secundum corpus, id est, Ecclesiam : quod corpus cum suo capite, unus Christus est.

XIII. Exhibete ergo vos dignum corpus tali capite, dignam sponsam tali sponso. Non potest habere caput illud, nisi condignum corpus ; nec ille vir tantus, nisi condignam ducit uxorem. « Ut exhiberet sibi, inquit, » gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut ru- » gam, aut aliquid ejusmodi[4]. » Hæc est sponsa Christi, non habens maculam aut rugam. Non vis habere maculam? Fac quod scriptum est : « Lavamini, mundi es- » tote, auferte nequitias de cordibus vestris[5]. » Non vis habere rugam? Extendere in crucem. Non enim tantum opus est ut laveris, sed etiam ut extendaris, ut sis sine macula aut ruga. Per lavacrum enim auferuntur peccata[6] : per extensionem fit desiderium futuri sæculi, propter quod Christus crucifixus est. Audi ipsum Paulum lotum : « Non, inquit, ex operibus justitiæ quæ nos feci- » mus, sed secundum suam misericordiam salvos nos » fecit, per lavacrum regenerationis[7]. » Audi eumdem

[1] Beda ad Coloss. I. — [2] Act. IX, 4. — [3] Coloss. I, 24. — [4] Florus ad Ephes. V, 27, et Beda ibidem. — [5] Isaï. I, 16. — [6] Vide II Retract. cap. XXXVIII. — [7] Tit. III, 5.

extensum : « Ea, inquit, quæ retro sunt oblitus, in ea » quæ ante sunt extensus, secundum intentionem sequor » ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu[1]. »

SERMO CCCXLII[2].

De sacrificio vespertino.

In quo sermone explicatur initium Evangelii Joannis.

1. De Sacrificio vespertino Sermo reddendus est. Oravimus enim cantando, et orando cantavimus : « Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo : elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum[3]. » In oratione advertimus hominem, in extensione manuum agnoscimus crucem. Est ergo hoc signum quod in fronte gestamus, signum quo salvi sumus. Signum irrisum, ut honoraretur ; contemptum, ut glorificaretur. Deus comparet, ut homo deprecetur; et Deus latet, ut homo moriatur. « Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ » crucifixissent[4]. » Hoc ergo sacrificium, ubi sacerdos est victima, redemit nos fuso sanguine Creatoris. Non tamen creavit nos cum sanguine, sed redemit sanguine[5]. Creavit nos « In principio quod erat Verbum, et Verbum » erat apud Deum, et Deus erat Verbum. » Ab hoc creati sumus. Sermo contextus adjungit : « Omnia per ipsum » facta sunt, et sine ipso factum est nihil. » Hoc est quo creati sumus. Quo vero redempti, audi : « Quod factum » est, inquit, in eo vita erat, et vita erat lux hominum,

[1] Philip III, 13, 14. — [2] Alias 8, de Sirmondianis. — [3] Psal. CXL, 2. — [4] I Cor. II, 8 — [5] Florus ad I Cor. XI, et Hebr. IX.

» et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt[1]. » Adhuc Deus est : adhuc illud dicitur, quod incommutabile semper manet ; adhuc illud dicitur, cui videndo corda mundanda sunt : unde autem mundentur, nondum dicit. « Lux, inquit, lucet in tenebris, et » tenebræ eam non comprehenderunt. » Sed ut non sint tenebræ, possintque eam comprehendere; tenebræ enim peccatores, tenebræ infideles : ut ergo non sint tenebræ, possintque comprehendere : « Verbum caro factum est, » et habitavit in nobis[2]. » Videte Verbum, videte Verbum carnem, Verbum ante carnem. « In principio erat » Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : omnia per ipsum facta sunt. » Ubi hic sanguis? Ecce jam auctor tuus, sed nondum est pretium tuum. Unde ergo redemptus? quia « Verbum caro factum est, » et habitavit in nobis. »

II. Paulo superius attende. « Lux, inquit, lucet in » tenebris, et tenebræ eam non comprehenderunt. » Quia ergo tenebræ lumen non comprehenderunt, opus erat hominibus humano testimonio. Diem videre non poterant, lucernam forte poterant tolerare. Quia ergo ad videndum diem minus idonei erant, lucernam tamen utcumque tolerabant : « Fuit homo missus a Deo, cui nomen » erat Joannes. Hic venit, ut testimonium perhiberet de » lumine[3]. » Quis, de quo, hic venit, ut testimonium perhiberet de lumine? Quomodo non erat ille lumen, si vel lucerna erat? Primo vide quia lucerna erat. Audire vis lucernam, lucernam de die in diem? De lucerna : « Vos, inquit, misistis ad Joannem, et voluistis ad horam » exultare in lumine ejus : ille erat lucerna ardens et » lucens[4]. » Joannes ergo iste quid videbat, qui lucernam contemnebat? « Non erat ille lumen, sed ut testimonium

[1] Joan. I, 1-5. — [2] Ibid. 14 — [3] Ibid. 6. — [4] Id. v, 33 et 35.

» perhiberet de lumine. » De quo lumine ? « Erat lumen » verum, quod illuminat omnem hominem venientem in » hunc mundum[1]. » Si omnem hominem, ergo Joannem : Joannem qui nondum se volebat ostendere diem, ipse sibi suam accenderat testem lucernam. Sed talis erat lucerna, quæ de die posset accendi. Audi ipsum Joannem confitentem : « Nos, inquit, omnes de plenitudine ejus » accepimus[2]. » Christus putabatur, hominem se esse fatebatur. Dominus putabatur, servum se esse confitebatur. Bene agnoscis, lucerna, humilitatem tuam, ne te superbiæ ventus extinguat. « Erat enim lumen verum, » quod illuminat omnem hominem venientem in hunc » mundum : » id est, omne animal, quod est illuminationis capax; hoc est, omnem hominem habentem mentem atque rationem, qua possit esse particeps Verbi.

III. Illud ergo quod erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem habentem mentem venientem in hunc mundum, ubi erat? « In hoc mundo erat. » Sed et terra in hoc mundo erat, et sol et luna in hoc mundo erant. Audi de die tuo, o mentis humanæ oculus? « In » hoc mundo erat, et per ipsum mundus factus est[3]. » Sic erat hic, ut et antequam mundus esset, non quasi non haberet ubi esset. Deus enim habitando continet, non continetur. Ergo miro et ineffabili modo in hoc mundo erat. « Et mundus per eum factus est, et mundus » eum non cognovit. » Quis est mundus, qui per eum factus est? « In principio fecit Deus cœlum et terram[4]. » quia omnia per ipsum facta sunt. Quis mundus eum non cognovit? Mundus et mundus, sicut domus et domus; domus in fabrica, domus in habitatoribus. In fabrica domus, quemadmodum magnam domum fecit, pulcherrimam domum construxit. Domus in habitatoribus, quo-

[1] Joan. I, 8. 9. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 10. — [4] Gen. I, 1.

modo bona domus, benedicat eam Dominus; mala domus, parcat ei Deus. Ergo « Mundus per eum factus » est, » et habitatio et habitatores : « Et mundus eum » non cognovit, » habitatores.

IV. « In sua propria venit; et sui eum non recepe- » runt[1]. » Ergo quare venit, quasi non præscius, quod sui non essent eum recepturi? Audi propter quod venerit : « Quotquot autem receperunt eum. » Sui non receperunt, mundus non credidit, et mundus totus credidit. Sicut dicimus : Tota arbor plena foliis, numquid fructibus est locus ablatus? Utrumque dici, utrumque intelligi potest, et arbor foliis plena, et arbor fructibus plena : una arbor in utroque, sed foliis dispergendis, fructibus colligendis. Ergo fideles ejus servi, dilectores ejus, quorum gloria est, quorum spes, quorum res est[2]; quando auditis : « Sui eum non receperunt, » nolite dolere : quia credendo ipsius estis. « Sui eum non receperunt. » Qui isti sunt? Forte Judæi olim vocati ex Ægypto, liberati in manu potenti, per Rubrum mare trajecti, per siccum evadentes, hostibus insequentibus carentes, manna pasti, de servitute eruti, ad regnum perducti, tot beneficiis empti. Ecce sui, qui non receperunt : sed non recipiendo facti sunt alieni. In oliva erant, superbiendo fracti sunt. Oleaster contemptibilis, amaritudine baccarum[3] aspernabilis, per totum mundum erat, illo totus mundus horrebat; sed tamen per humilitatem ibi meruit inseri, unde oliva superbiendo præcidi. Audi olivam superbientem, et frangi dignam : « Nos de servitute non sumus nati, » patrem habemus Abraham. » Respondetur : « Si filii » Abrahæ essetis, facta Abrahæ faceretis. » Contra id quod dictum est : « De servitute non sumus nati : Si vos

[1] Joan. I, 11. — [2] Florus ad Rom. XI. — [3] *Apud Maurinenses* balorum, *sed male.*

» Filius liberaverit, vere liberi eritis. » Liberos vos esse jactatis? « Omnis qui facit peccatum, servus est pec- » cati[1]. » Quanto ergo tutius homo servus esses hominis, quam perversæ cupiditatis? Illi tamen superbiendo humilem non receperunt. Vide oleastrum dignum inseri : Centurionem illum, non de Israëliticis, sed de Gentilibus : « Domine, non sum dignus, ut sub tectum meum » intres. » Et Dominus : « Amen dico vobis, non inveni » tantam fidem in Israël. » In oliva non inveni, quod inveni in oleastro. Ergo oliva superbiens præcidatur, oleaster humilis inseratur. Vide inserentem, vide præcidentem : « Propterea dico vobis, quia multi ab Oriente » et Occidente venient; » multus veniet oleaster inserendus in oliva : « Et recumbent cum Abraham et Isaac et » Jacob in regno cœlorum. » Audisti quemadmodum oleaster humilis inseratur : audi quemadmodum oliva superba præcidatur : « Filii autem regni ibunt in tene- » bras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium[2]. » Quare? Quia « Sui eum non receperunt. » Et quare insertus oleaster? Quia « Quotquot eum receperunt, dedit » eis potestatem filios Dei fieri[3]. »

V. Erige cor, genus humanum, respira in aura vitæ et securissimæ libertatis. Quid audis? quid tibi promittitur? « Dedit eis potestatem. » Quam potestatem? An forte unde inflantur homines, judicandi de capitibus humanis, ferendi sententias de innocentibus et nocentibus? « Potestatem, inquit, dedit eis filios Dei fieri. » Jam enim non[4] erant filii, et fiunt filii; quia ille, per quem fiunt filii Dei, jam erat Filius Dei, et factus est filius hominis. Jam ergo et illi erant filii hominum, et facti sunt filii Dei. Descendit ad id quod non erat, quia

[1] Joan. VIII, 33-36. — [2] Matth. VIII, 8-10. — [3] Joan. I, 12. — [4] *Forte redundat*, non.

aliud erat. Erige ergo spem. Magnum est quod tibi promissum est, et incredibile videtur, et quasi non posse æstimatur filios hominum fieri filios Dei. Sed plus pro illis factum est, quia Filius Dei factus est filius hominis. Erige ergo spem, o homo, pelle a corde infidelitatem. Incredibilius jam pro te factum est, quam quod tibi promissum est. Miraris si homo habeat vitam æternam? miraris si homo perveniat ad vitam æternam? mirare potius, quod Deus pro te pervenit ad mortem. Quid dubitas de promisso, tanto pignore accepto? Vide ergo quomodo te confirmat, quomodo promissionem Dei roborat : « Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit eis » potestatem filios Dei fieri. » Qua generatione? Non illa usitata, non veteri, non transitoria vel carnali. « Non ex » carne, inquit, non ex sanguine, neque ex voluntate » viri, sed ex Deo nati sunt. » Miraris, non credis? « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. » Ecce unde factum est sacrificium vespertinum. Inhæreamus illi : nobiscum offeratur, qui pro nobis oblatus est. Sic enim vespertino sacrificio vita vetus interficitur, et diluculo nova oritur.

SERMO CCCXLIII [2].

De Susanna et Joseph : cum exhortatione ad castitatem.

1. Divinæ lectiones, et sancta oracula Dei, quæ insonuerunt auribus nostris, nidum faciant in mentibus

[1] Joan. I, 13, 14.— [2] Alias 2, inter editos ex MSS. Carthusiæ majoris.

nostris : non volent et transeant, aut sedeant, et discedant ; sed aliquid pariant. Nam si « Passer invenit sibi » domum, et turtur nidum, ubi reponat pullos suos[1]; » quanto magis passer verbum Dei et turtur misericordia Dei? Audivimus de Susanna lectionem : ædificetur pudicitia conjugalis, et tam firmo fundamento innitatur muroque valletur, ut et insidiantes repellat, et falsos testes convincat. Remanserat casta mulier moritura, nisi adesset qui videbat, quod judicantes latebat. Conscripta sunt verba ejus, quæ habuit in paradiso, hoc est in viridario suo : quæ verba nullus hominum audivit, nisi soli duo, qui pudori uxoris alienæ insidiabantur, et reluctanti falsum testimonium meditabantur. Illi soli audierunt quod dictum est : « Angustiæ mihi undique. Si » enim hoc fecero, mors mihi est ; si autem non fecero, » non effugiam manus vestras. Melius est autem mihi » manus vestras non evadere, quam in conspectu Dei » peccare[2]. » Contemnebat quod audiebat, quia timebat quem non videbat ; cujus tamen divinis oculis erat ipsa conspicua. Neque enim quomodo illa Deum non videbat, sic non videbatur a Deo. Videbat Deus quod ædificabat, inspiciebat opus suum, habitabat templum suum, ibi erat ipse, insidiantibus respondebat. Nam si castitatis dator deseruisset, castitas interiisset. Ait ergo : « Angustiæ » mihi undique. » Sed et expectabat eum, qui eam salvam faceret a pusillanimitate et tempestate falsorum testium, tanquam ventorum malorum. In illis tamen ventis et fluctibus naufragium castitas non fecit ; quia Dominus gubernavit. Clamatum est, ventum est, processum est : pervenit causa ad judicium. Domus Susannæ crediderat contra dominam senioribus falsis : et quamvis anteacta illæsa et immaculata vita idoneum videretur pudicitiæ

[1] Psal. LXXXIII, 4. — [2] Dan. XIII, 22.

testimonium perhibere; illis tamen irreligiosum videbatur senioribus non credere. Nullus talis sermo unquam sonuerat de Susanna. Illi ergo falsi testes; sed noti Deo Aliud credebat domus, aliud videbat Dominus : sed quod videbat Dominus, homines nesciebant, senioribus recte credi videbatur. Ergo moriendum erat : sed si caro moreretur, castitas coronaretur. Affuit Dominus precanti, exaudivit quam noverat : non deseruit ne moreretur, cui subvenit ne adulteraretur. Excitavit Dominus Spiritum sanctum Danielis adhuc novelli ætate, sed robusti pietate. Quia ergo erat in eo propheticus Spiritus, continuo nequissimorum seniorum vidit fallaciam. Sed quod ille intuebatur, providendum erat quomodo cæteris monstraretur. « Falsi, inquit, testes sunt, redite in judicium. » Sed quod falsi essent, ille noverat, cui propheticus Spiritus revelaverat : docendi erant, qui nesciebant. Ergo si judices docendi, testes procul dubio convincendi. Convincens ergo eos, intendens falsitatem testimonii, quam ipse jam noverat, jussit eos ab invicem separari. Interrogavit singulos : unam enim concupiscentiam habere ambo potuerunt, sed unum consilium meditari non potuerunt. Interrogatus est unus, sub quam arborem comprehendisset adulteros; respondit : « Sub lentisco. » Interrogatus est alius; respondit : « Sub ilice. » Dissonantia testimoniorum patefecit veritatem, liberavit castitatem.

II. Et castitas quidem, fratres, sicut jam dixi, liberaretur et coronaretur, etiam si caro quandoque moritura, illo judicio moreretur. Morituri enim sumus omnes : nec agit quisquam qui cupit evadere, ut mortem auferat; sed ut differat debitum. Hoc omnes tenet, hoc omnes reddituri sumus, quod de Adam traximus; et quod mori nolumus, ab exactore hujus debiti non securitas datur,

sed dilatio postulatur. Susanna ergo religiosa mulier et pudica conjux, erat utique quandoque moritura : et ipsum quandoque si tunc esset, pudicitiæ quid obesset, dum caro conderetur sepulcro, et castitas redderetur Deo, coronaretur a Deo? Putatis enim, fratres, tanquam ad magnum meritum pertinere, si falsi testes non prævaleant adversus innocentem? Non est magnum meritum, si non prævaleat falsum testimonium adversus innocentem. Magnum meritum esset, si adversus Dominum non prævaluisset. Ipse autem Dominus noster Jesus Christus per linguas falsorum testium est crucifixus. Sed ipsi quidem falsi testes ad horam prævaluerunt, resurrecturo quid nocuerunt? Exemplo itaque suo Dominus Deus noster in carne sua, in infirmitate sua, et in forma servi, quam suscepit ad liberandum servum, ad quærendum fugitivum, ad redimendum captivum, solvendum vinctum, faciendum de servo fratrem; ad hoc veniens in forma servi demonstravit servo exemplum, ne falsos testes perhorrescat; et cum creduntur, non timeat. Possunt enim facere malam famam; sed non possunt interficere conscientiam puram. Liberati sunt tres viri de camino ignis ardentis[1], affuit Deus eorum, deambulaverunt inter ignes innoxios, circum ardentes et non urentes, et in ipsa deambulatione laudes dixerunt Deo, et illæsi sicut missi fuerant, evaserunt; affuit ergo Deus eorum : numquid defuit Deus Machabæorum[2]? Illi evaserunt, illi mox arserunt : utrique tentati, hi carne consumpti, hi carne illæsi; sed utrique coronati. Ut evaderent flammas tres viri, Nabuchodonosor præstitum est, ut crederet in Deum eorum. Nam qui eos potuit in manifesto liberare, potuit et in occulto coronare. Sed si illos in occulto coronasset, regem qui sævierat, non libe-

[1] Dan. III, 14. — [2] Mach. II, 7.

rasset. Salus corporis illorum, salus animæ facta est illius. Illi Deum laudando evaserunt, sed præsentes ignes : ille in Deum credendo evasit, sed æternas gehennas. Plus ergo illi, quam illis, præstitum est. Antiochus autem non erat dignus, cui talia præstarentur, a quo Machabæi torquebantur : ideo illis igne tormentisque consumptis, exultavit : sed « Qui se exaltat, humiliabitur[1]. »

III. Qui ergo liberavit Susannam mulierem castam, conjugem fidelem a falso testimonio seniorum, ipse liberavit et virginem Mariam a falsa suspicione mariti sui. Inventa est ergo virgo illa prægnans, ad quam vir non accesserat[1]. Uterus quidem fœtu intumuerat ; sed virginalis integritas manserat. Seminatorem fidei fide conceperat, Deum in suum corpus assumpserat, qui ejus corpus violari non permiserat : marito tamen tanquam homini venit in suspicionem. [Aliunde esse credebat, quod de se non esse sciebat, et ipsum aliunde adulterium suspicabatur. Ab Angelo corrigitur.] Quare dignus fuit ab Angelo corrigi? Quia non in illo erat malivola suspicio : quales Apostolus dicit malivolas suspiciones nasci inter fratres[2]. Malivolæ suspiciones sunt calumniantium, benevolæ suspiciones sunt gubernantium. Licet cuiquam de filio male suspicari ; sed de filio non licet calumniari : utique suspicaris malum ; sed optas invenire bonum. Qui benevole suspicatur, vinci cupit : tunc enim bene lætatur, quando falsum inventum fuerit, quod male suspicabatur. Talis erat Joseph circa conjugem suam, cui corpore non erat mixtus, sed tamen fide jam fuerat copulatus. Venit ergo et virgo in falsam suspicionem : sed sicut pro Susanna affuit in Daniele Spiritus, sic pro Maria affuit Angelus. Ad Joseph inquit Angelus : « Noli timere accipere Mariam » conjugem tuam : quod enim de ea nascitur, de Spiritu

[1] Luc. XVIII, 14. — [2] Matth. I, 19. — [3] 2 Tim. IV, 4.

» sancto est[1]. » Ablata suspicio est, quia inventa redemptio est.

IV. Gaudebant paulo ante conjugatæ ad Susannam, gaudeant virgines ad Mariam : utræque teneant castitatem, illæ conjugalem, illæ virginalem. Utraque enim castitas habet apud Deum meritum : etsi virginalis major est, conjugalis minor ; tamen utraque grata est Deo, quia donum est Dei. Ad vitam æternam omnes perveniunt ; sed in vita æterna non omnes eumdem honorem, eamdem dignitatem, idem meritum comparant. Sic erit vita æterna et regnum Dei, quomodo, similitudinis causa, quod dicimus cœlum. In cœlo sunt omnia sidera : sic et in regno Dei omnes erunt boni fideles. Vita æterna par erit omnibus : non enim ibi alius plus vivit, alius minus ; quando omnes sine fine victuri sumus. Ipse est denarius quem accepturi sunt operarii, sive qui in vinea mane laboraverunt, sive qui ad horam undecimam venerunt[2] : denarius ille vita æterna est, quæ omnibus par est. Sed intuemini cœlum, recordamini Apostolum : « Alia corpora cœlestia, » et alia terrestria ; alia gloria solis, et alia gloria lunæ, » et alia gloria stellarum ; stella enim a stella differt in » gloria : sic et resurrectio mortuorum[3]. » Ergo unusquisque, fratres mei, pro dono quod accepit, certet in hoc sæculo, ut gaudeat in futuro. Conjugatus es? Inferior vita est, inferius præmium spera ; æternum tamen regnum non despera. Præcepta tibi conjugalia retinenda sunt. Quid enim, quia uxorem habes, non te debes agnoscere peregrinari in hoc mundo, moriturum non te debes cogitare, exiturum de lecto voluptatis? et vide quo utcumque pergas, ad tormentum calamitatis, an ad præmium æternitatis. Cogita ergo, serva quod accepisti, ferto sarcinam tuam : quia levis est, si diligis ; gravis, si odisti. Non enim

1 Matth. I, 20. — 2 Id. XX, 9. — 3 I Cor. XV, 40, 41.

frustra Dominus ait, aut vere cum hoc ait, solis continentibus loquebatur : « Venite ad me omnes qui laboratis » et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum » super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis » corde, et invenietis requiem animabus vestris[1]. » Non carnibus vestris, sed animabus vestris. « Jugum enim » meum lene est, et sarcina mea levis est : » levis amanti, gravis neganti. Jugum Domini in cervicem sumpsisti? Lene est, si bene conaris; asperum, si reluctaris. Circumstant tentationes conjugalem vitam. Numquid enim ista Susanna ideo non tentata est in ipsa pudicitia, quia marito erat conjuncta? Numquid hæ solæ in hac parte non tentantur, quæ viris copulantur? Ecce Susanna uxor aliena erat, maritum habebat : tamen tentata est, fluctuavit in tempestate. « Angustiæ, inquit, mihi sunt undique. » A falsis enim testibus timuit mori : sed a Deo judice vero timuit penitus mori. A falsis enim testibus ad tempus moreretur: a judice Deo in æternum puniretur. Appendit, elegit: prius timuit, et appendit; appendit, et elegit; elegit, et vicit. Docuit fœminas conjugatas religiosas, tentatori resistere docuit, pugnare docuit, laborare docuit, adjutorium implorare docuit.

V. Si de fœmina tentata Scriptura testis est, numquid viros deseruit? numquid eis exemplum imitationis deesse permisit? Intuebamur Susannam tentatam a viris concupiscentibus ejus corruptionem, intuebamur certantem. Lectio illa theatrum nostri cordis erat, athletam Dei pudicum spiritum expectabamus, certantem adversarium videbamus, de victo cum victrice triumphemus. Habent exemplum suum religiosæ conjuges, habent quod imitentur. Deo debeant, quod servant, non homini : tunc enim servant, si Deo debeant; tunc servant, si illi debeant.

[1] Matth. XI, 28, 29.

qui videt quod servant, quod etiam maritus non videt. Sæpe enim absens est maritus, semper est præsens Deus : et aliquando, quia homo est maritus, suspicatur falsum ; tunc oret mulier pro marito suo suspicante falsum ; oret ut ille salvetur, non ut ille damnetur. Falsa enim viri suspicio non claudit oculos Dei. Illius conscientia nuda est coram illo, qui creat eam. Ipse enim ad tempus oppressam liberat in æternum. Sed oret pro marito, et det operam non solum habere bonam vitam, sed etiam illæsam famam. Bonam enim vitam ipsa pudicitia liberat, ne damnetur : bona vero fama alios liberat, ne falsum suspicando labantur, et forte in peccatum decidant, dum quod non vident judicant : sicuti judices isti ceciderunt, et Daniel sanctus, imo per Danielem Dominus, magis illos judices, quam Susannam, ab interiore morte liberavit. Liberavit enim illam, ne ad tempus damnaretur : liberavit autem illos, ne male judicando et innocentem damnando, in æternum supplicium caderent ejus judicis, quem nemo potest corrumpere, a quo nemo se potest abscondere.

VI. Dicebam ergo de viris, quia nec ipsi sine exemplo dimissi sunt. Viri casti, viri timentes Deum, viri quibus sufficiunt conjuges suæ, viri qui non violatis, quod vobis violari non vultis ; viri qui fidem, quam exegistis, reddidistis ; expectate et vos me commemorante, quod expectabant uxores vestræ lectore recitante. Nec vos sine exemplo Scriptura divina dimisit. Illæ Susannam audiebant, et in ea vincente gaudebant : vos Joseph attendite ; non illum Joseph, cui desponsata fuerat virgo Maria, quæ peperit Christum, nam ille suspicione tentatus est, et ab Angelo mox sanatus est. Alium Joseph sancta Scriptura testatur, quem tentavit impudica[1] : amavit pulchrum non casta, sed perversa mente, ubi oculos non habebat, ubi

[1] Gen. XXXIX, 12.

videretur spiritalis et invisibilis pulchritudo; quem amabat pulchrum, nolebat castum. Amavit alienum, amavit servum viri sui : sed fidem servantem domino suo non amavit. An putas amavit illum, an potius se? Ego puto quia nec illum, nec se. Si enim illum amabat, quare volebat perdere? Si se amabat, quare volebat perire? Ecce probavi quia non amabat. Venenò libidinis ardebat, non flamma charitatis lucebat. Sed ille noverat videre, quod illa non noverat. Pulchrior erat intus, quam foris; pulchrior in cordis luce, quam in carnis cute; quo illius fœminæ oculi non penetrabant, ibi ipse sua pulchritudine fruebatur. Intuens ergo interiorem pulchritudinem castitatis, quando illam maculari, quando violari illius fœminæ tentatione permitteret? Amabat illa; sed amabat et ille : et plus erat quod amabat ille, quam quod amabat illa; quia videbat ille, quod non videbat illa.

VII. Si vis videre quomodocumque spiritalem pulchritudinem pudicitiæ, si habes ad illam qualescumque oculos, exempli gratia aliquid tibi propono : ipsam amas in conjuge tua. Noli ergo odisse in aliena, quod amas in tua. Quidnam amas in tua? Utique castitatem. Hanc odisti in aliena, quam amas in tua : hanc odisti in aliena, cum qua concumbendo ejus vis perdere castitatem. Quod amas in tua, hoc vis interficere in aliena? Quod amas in tua, hoc vis perdere in aliena? Quomodo habebis orationem pietatis, homicida castitatis? Serva ergo in aliena, quod servari cupis in tua : ipsam castitatem potius dilige, quam carnem. Sed forte existimas te amatorem esse carnis uxoris tuæ, non castitatis. Sordida quidem cogitatio; sed non te dimitto sine exemplo. Ego enim puto quod castitatem plus ames in conjuge tua, quam carnem. Sed ut te absolutissime ostendam amatorem esse castitatis magis quam carnis, hanc amas in filia tua. Quis homi-

num est, qui non filias suas castas esse velit? quis hominum est, qui non filiarum suarum congaudeat castitati? Numquid et ibi carnem amas, numquid concupiscis corpus pulchrum, ubi exhorrescis incestum? Ecce probavi te amatorem esse castitatis. Si ergo amatorem castitatis ostendi te, quid te offendisti, ut non illam ames in te? Ecce habes compendium, ama in te, quod amas in filia tua: ama hoc in uxore aliena; quia et filia tua uxor erit aliena. Ama ergo et in te castitatem. Si uxorem alienam amaveris, non continuo habebis: si castitatem amaveris, mox habebis. Ama ergo castitatem, ut habeas æternam felicitatem.

VIII. Sed forte tentaberis, amabit te mulier impudica; inveniet te in solitudine, conabitur extorquere complexum; si renueris, minabitur infamando supplicium. Hoc seniores falsi Susannæ fecerunt, hoc uxor domini sui fecit sancto Joseph. Sed attendite illum, quem attendit et Susanna et Joseph. Num quia nullus testis est, Deus ibi non est? Ejus oculos noluit offendere Joseph, oculos Domini sui præsentis. Noluit impudicæ mulieri ad concubitum illicitum consentire. Repulit concupiscentiam alienam, amplexus est pudicitiam suam. Fecit tamen illa, quod minata est: mentita est viro; credita est a suo marito. Adhuc patiens Deus. Traditur Joseph in carcerem; custoditur tanquam reus, a quo non est offensus Deus: sed nec ibi defuit Deus, quia ille non erat reus. Affuit Dominus Joseph patienti: quod non cito subvenit, ad majora præmia distulit. Lætificavit merito, quem exercuit supplicio. Debuit enim sanctus ipse Joseph pro ipsa pudicitia aliquid etiam durum pati, hoc est, amarum. Si ipsam impudicam mulierem forsitan amaret, pro illa paratus esset dura perpeti: et illa amorem suum erga se non probaret, nisi propter illam talia molesta vel dura toleraret, et charitati, imo non charitati, sed malæ cu-

piditati, vicem redderet. Exardesceret illa in illum vicissim, quia videret eum tanto amore suo inardescere, ut propterea non recusaret quæcumque supplicia tolerare. Si hoc pro impudica, quanto magis pro ipsa pudicitia? Bene ergo aliquando Deus differt adjutorium suum; ut probet hominem, ut exerceat hominem, ut ipse sibi homo innotescat. Nam Deum nihil latet.

IX. Hoc ergo monuerim Charitatem Vestram, fratres, ut ante omnia concupiscentiis carnalibus et gaudiis sæcularibus et vanæ pompæ et volaticæ, vaporique vitæ hujus præsentis præponatis decus et pulchritudinem sapientiæ, præponatis dulcedinem suavitatemque sapientiæ, præponatis decus pudicitiæ, pulchritudinem castitatis. Hæc omnia abscondita sunt in thesauro cœlesti, nudæ coram oculis Dei gemmæ sunt istæ pretiosæ, multum lucent; si oculos habetis, videtis. Diversis ergo et illicitis delectationibus ista præponite, et si tentatio usque accesserit, ut etiam molestiam patiamini, fratres mei, quis non patiatur propter sacculum suum, quis non patiatur pro agro suo, pro uno lapide limitis agri sui? Si pro his rebus patiamini, quas non habetis in potestate, quandiu vultis, retinere, et quibus vultis, dimittere; sed sæpe amittuntur, cum vivimus, sæpe post mortem nostram ab eis, quos odimus, possidentur; si pro his bonis, (si tamen dicenda sunt bona, quæ non faciunt bonos,) tanta mala homines æquo animo patiuntur : pro fide quare pigri sunt, pro thesauro cœlesti quare timidi sunt? pro illis divitiis, quas nec naufragia nobis possunt auferre? Justus enim naufragus evadit dives et nudus.

X. His divitiis plenus erat sanctus Job : omnia uno ictu perierant; nihil in domo ejus remanserat, quibus paulo ante opulentus videbatur, subito mendicus, in stercore a capite usque ad pedes vermibus scatens. Quid ista

miseria miserius? quid interiore felicitate felicius? Perdiderat omnia illa, quæ dederat Deus: sed habebat ipsum, qui dederat omnia, Deum. « Nudus, inquit, exivi de utero » matris meæ, nudus revertar in terram : Dominus dedit, » Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est: » sit nomen Domini benedictum[1]. » Certe pauper est, certe nihil habet? Si nihil remanet, de quo thesauro gemmæ istæ laudis Dei proferebantur? Postea usque ad carnem tentator accessit : omnibus sublatis tentatricem mulierem reliquit. Evam dimisit; sed Adam ille non fuit. Et ibi qualis inventus est? quomodo respondit uxori blasphemiam suggerenti? « Locuta es, inquit, tanquam » una ex insipientibus mulieribus. Si bona suscepimus » de manu Domini, mala cur non toleramus[2]? » O virum putrem et integrum! o fœdum et pulchrum! o vulneratum et sanum! o in stercore sedentem, et in cœlo regnantem! Si amamus, imitemur; ut imitemur, laboremus; et si in labore subdeficimus, adjutorium imploremus. Adjuvat certantem qui certamen indixit. Non enim sic te Deus expectat certantem, ut populus aurigam : clamare novit, adjuvare non novit. Non sic te Deus expectat certantem, ut agonista[3] expectat athletam : coronam fœneam parat, vires subministrare laboranti non novit; nec enim potest, homo enim est, non Deus. Et forte dum expectat, plus laborat sedendo, quam ille luctando. Nam Deus quando expectat certatores suos, adjuvat eos invocatus: nam ejus athletæ vox est in Psalmo : « Si dicebam : Motus » est pes meus, misericordia tua, Domine, adjuvabat » me[4]. » Non ergo simus pigri, fratres mei : petamus, quæramus, pulsemus. « Omnis enim qui petit, accipit, » et quærens inveniet, et pulsanti aperietur[5]. »

[1] Job. I, 21. — [2] Ib. II, 10. — [3] *Forte* agonotheta. — [4] Psal. XCIII, 18. — [5] Matth. VII, 8.

SERMO CCCXLIV[1].

De amore Dei, et amore sæculi.

I. Amores duo in hac vita secum in omni tentatione luctantur, amor sæculi, et amor Dei ; et horum duorum qui vicerit, illuc amantem tanquam pondere trahit. Non enim pennis aut pedibus, sed affectibus venimus ad Deum. Et rursum non corporeis nodis et vinculis, sed contrariis affectibus terræ inhæremus. Venit Christus mutare amorem, et de terreno facere vitæ cœlestis amatorem : homo propter nos factus, qui nos homines fecit; et assumens hominem Deus, ut homines faceret Deos. Hic propositus nobis agon, hæc lucta cum carne, hæc lucta cum diabolo, hæc lucta cum sæculo. Sed fidamus, quoniam ille qui hoc certamen indixit, non sine adjutorio suo spectat, nec de viribus nostris ut præsumamus hortatur. Qui enim de viribus suis præsumit, utique quia homo est, de viribus præsumit hominis : et « Maledictus omnis qui spem suam ponit in homine[2]. » Hujus pii et sancti amoris flamma ardentes Martyres, fœnum quidem carnis robore mentis arserunt; ipsi autem integri in spiritu ad eum, quo accensi sunt, pervenerunt. Præstabitur tamen ipsa contemnenti carni honor debitus in resurrectione mortuorum. Ideo enim seminata est in contumelia, ut resurgat in gloria.

II. Hoc amore accensis, vel potius ut accendantur,

[1] Alias 31 ex Sirmondianis. — [2] Jerem. XVII, 6.

hoc dicit : « Qui amat patrem aut matrem super me, » non est me dignus : et qui non tulerit crucem suam, » et secutus fuerit me, non est me dignus[1]. » Amorem parentum, uxoris, filiorum, non abstulit, sed ordinavit; non dixit : Qui amat, sed « Qui amat super me. » Hoc est quod Ecclesia loquitur in Canticis canticorum : « Or- » dinavit in me charitatem[2]. » Ama patrem, sed noli super Dominum : ama genitorem, sed noli super Creatorem. Pater genuit, sed non ipse formavit : nam quis, aut qualis sibi nasciturus esset, cum seminaret, ignoravit. Pater nutrivit, sed non de suo pater panem esurienti instituit. Postremo quidquid tibi pater reservat in terra, decedit ut succedas, vitæ tuæ locum faciet morte sua. Pater autem Deus quod tibi servat, secum servat; ut hæreditatem cum ipso possideas patre, nec eum decessorem quasi successor expectes, sed inhæreas semper mansuro, semper in illo mansurus. Ama ergo patrem, sed noli super Deum tuum. Ama matrem tuam, sed noli super Ecclesiam, quæ te genuit ad vitam æternam. Denique ex ipsorum parentum amore perpende quantum diligere debeas Deum et Ecclesiam. Si enim tantum diligendi sunt, qui genuerunt moriturum, quanta charitate diligendi sunt, qui genuerunt ad æternitatem venturum, in æternitate mansurum? Ama uxorem, ama filios secundum Deum, ut consulas eis ad Deum colendum tecum : cui junctus cum fueris, separationem nullam timebis. Ideo non debes illos plus Deo diligere, quos omnino male diligis, si neglexeris tecum ad Deum ducere. Veniet fortasse hora martyrii. Tu vis confiteri Christum. Confessus excipies fortasse temporis pœnam, excipies temporalem mortem. Pater, aut uxor, aut filius blandiuntur ne moriaris, et blandiendo efficiunt ut moriaris. Si non effi-

[1] Matth. x, 37, 38. — [2] Cant. II, 4.

ciant, illic tibi veniet in mentem : « Qui amat patrem, » aut matrem, aut uxorem, aut filios super me, non est » me dignus[1]. »

III. Sed blandimentis suorum flectitur carnalis affectus, et quodam modo labitur humana mollities. Restringe sinus fluentis vestis, virtute accingere. Cruciat te amor carnis? Tolle crucem tuam, et sequere Dominum. Et ipse tibi Salvator tuus, quamvis in carne Deus, quamvis cum carne Deus, humanum tamen demonstravit affectum, ubi ait : « Pater, si possibile est, transeat a me ca- » lix iste[2]. » Noverat quod calix iste transire non poterat ; ad eum bibendum venerat. Voluntate, non necessitate, bibendus ille calix. Omnipotens erat : si vellet, utique transiret, quia Deus cum Patre, et ipse et Deus Pater unus Deus. Sed ex forma servi, ex eo quod suscepit abs te pro te, vocem hominis, vocem carnis emisit. Te in se dignatus est transfigurare, ut de illo loquereris infirma, ut in illo apprehenderes fortia. Voluntatem ostendit, qua tentari posses : et continuo docuit quam voluntatem, cui voluntati præferre deberes. « Pater, inquit, si fieri potest, » transeat a me calix iste. » Hæc voluntas humana est, hominem gero, ex forma servi loquor. « Pater, si fieri po- » test, transeat hic calix. » Vox carnis est, non spiritus ; vox infirmitatis, non Divinitatis. « Si fieri potest, transeat » calix iste. » Illa est voluntas, de qua et Petro dicitur : « Cum autem senueris, alter te cinget, et tollet, et feret » quo tu non vis[3]. » Unde ergo et Martyres vicerunt? Quia voluntati carnis voluntatem spiritus præposuerunt. Amabant hanc vitam, et deponderabant. Inde considerabant quantum amanda esset æterna, si sic amatur ista peritura. Moriturus mori non vult ; et tamen erit necessario moriens, quamvis continue mori nolens. Nil agis quod

[1] Matth. x, 37. — [2] Id. xxvi, 39. — [3] Joan. xxi, 18.

mori non vis, nil efficis, nil extorques : nullam habes potestatem tollendi mortis necessitatem. Veniet, te nolente, quod times; aderit, te recusante, quod differs. Mortem quippe satagis ut differas; numquid ut auferas? Si ergo in amatoribus hujus vitæ tantum de differenda morte satagitur, quantum de auferenda laborandum est? Mori certe non vis. Muta amorem, et ostenditur. Tibi mors, non quæ te nolente aderit, sed quæ, si volueris, non erit.

IV. Vide ergo, si aliquantum in corde tuo amor evigilavit, si scintilla de cinere carnis emicuit, si aliquid roboris in corde tuo comprehendit, quod vento tentationis non solum non extinguatur, sed etiam vehementius accendatur : si non ardes ut stuppa, quæ uno levi flatu extinguaris; sed ardes ut robur, ardes ut carbo, ut flatu potius exciteris : vide duas mortes, unam temporalem, eamdemque primam; alteram sempiternam, et eamdem secundam. Prima mors omnibus præparata est[1] : secunda solis malis, impiis, infidelibus, blasphemis, et quidquid aliud sanæ doctrinæ adversatur. Intende, propone tibi istas mortes duas. Si fieri potest, ambas non vis pati. Scio, vivere amas, mori non vis; et de hac vita in aliam vitam sic transire velles, ut non mortuus resurgeres, sed vivus in melius mutareris. Hoc velles, hoc habet humanus affectus; hoc ipsa anima nescio quo modo habeo in voluntate et cupiditate. Quoniam diligendo vitam, odit mortem : et quoniam carnem suam non odit, nec ipsi vult accidere quod odit. « Nemo enim unquam » carnem suam hodio habuit[2]. » Hunc affectum ostendit Apostolus, ubi ait : « Habitationem habemus ex Deo, » domum non manu factam, æternam in cœlis. Etenim » in hoc ingemiscemus; habitaculum nostrum quod de

[1] Florus ad 2 Cor. v. — [2] Ephes. v, 29.

» cœlo est superindui cupientes. In quo nolumus, inquit, » expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur mortale a » vita[1]. » Non vis spoliari : sed spoliandus es. Hoc tamen agas oportet, ut spoliatus per mortem carnea tunica, inveniaris indutus lorica fidei. Hoc enim secutus adjungit : « Si tamen et induti, non nudi inveniamur. » Nam prima mors spoliatura est te carne, interim seponenda, et suo tempore recipienda. Hoc velis nolis. Non enim quia vis, resurges ; aut si nolis, non resurges ; aut si resurrectionem non credis, propterea non resurges. Opus est ut potius agas, ut qui resurrecturus es, velis nolis, sic resurgas ut habeas quod velis. Dominus quippe ipse Jesus dixit : « Venit hora, quando omnes qui in monumentis sunt, » audient vocem ejus, et procedent, sive boni sint, sive » mali sint, omnes qui in monumentis sunt, audient vocem » ejus et procedent[2], » et emittentur ex abditis. Nulla creatura mortuum tenebit sub voce vivi Creatoris. « Omnes, inquit, qui in monumentis sunt, audient vocem » ejus, et procedent. » Hoc ut ait : « Omnes, » fecit quasi confusionem et permixtionem. Sed audi discretionem, audi et separationem : « Qui bona, inquit, fecerunt, in » resurrectionem vitæ ; qui mala egerunt, in resurrectionem judicii. » Hoc judicium, ad quod subeundum resurgent impii, mors secunda appellatur. Quid ergo, Christiane, metuis istam primam? Et te invito veniet, et te recusante aderit. Redimis te forte a barbaris, ne occidaris : redimis te magno, non parcis omnino rebus tuis, et filios tuos spolias ; et redemptus crastino morieris. A diabolo te redimi oportet, qui te secum ad secundam mortem trahit, ubi audient impii ad sinistram positi : « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo » et angelis ejus[3]. » Ab ista secunda morte oportet ut re-

[1] 2 Cor. v, 2-4. — [2] Joan. v, 28, 29. — [3] Matth. xxv, 41.

dimaris. Respondebis : Unde? Noli quærere hircos et tauros : noli postremo arcam tuam discutere, et dicere in animo tuo : Ut me redimerem a barbaris, habebam pecuniam : ut te redimas a secunda morte, habeto justitiam. Pecuniam posset tibi ipse barbarus ante tollere, et postea te captivum ducere, ut non esset unde te redimeres, eo tua omnia possidente qui possedit et te : justitiam non amittis invitus; in thesauro cordis intimo manet; ipsam tene, ipsam posside, inde redimeris a secunda morte. Quæ si nolis, ideo non erit, quia illud, unde te ab ista morte redimes, si volueris, erit. Justitiam voluntas impetrat a Domino, et bibit illam tanquam de fonte suo. Ad quem fontem nullus prohibetur accedere, si dignus accedit. Postremo adjutorium tuum vide. Redemit te a barbaris argentum tuum, redemit te a prima morte pecunia tua : redemit te a secunda morte sanguis Domini tui. Habuit ille sanguinem, unde nos redimeret; et ad hoc accepit sanguinem, ut esset quem pro nobis redimendis effunderet. Sanguis Domini tui, si vis, datus est pro te : si nolueris esse, non est datus pro te. Forte enim dicis : Habuit sanguinem Deus meus, quo me redimeret : sed jam cum passus est, totum dedit; quid illi remansit quod det et pro me? Hoc est magnum, quia semel dedit, et pro omnibus dedit. Sanguis Christi volenti est salus, nolenti supplicium. Quid ergo dubitas, qui mori non vis, a secunda potius morte liberari? qua liberaris, si vis tollere crucem tuam, et sequi Dominum; quia ille tulit suam, et quæsivit servum.

V. Omnino, fratres mei, non vos maxime hortantur ad amandam vitam æternam, qui sic amant temporalem vitam? Quanta faciunt homines, ut vivant paucos dies? Quis enumerare potuerit conatus et molimina omnium vivere volentium, post paululum morientium? Quanta

agunt pro ipsis paucis diebus? Quid tantum agimus pro æterna vita? Quid dicam pro paucis diebus redimendis, et his in terris? Paucos enim dies dico, si liberatus senuerit; paucos dies dico, si liberatus puer decrepitus factus fuerit. Non dico quia redemptus hodie, cras fortasse morietur. Ecce ad incertum, propter ipsos paucos dies incertos, quanta faciunt? quæ excogitant? Si veniant per morbum corporis in medici manus, salusque omnis a pronuntiantibus et inspicientibus desperetur; si promittitur aliquis medicus, qui etiam desperatum liberare sit idoneus, quanta promittuntur? quanta prorsus ad incertum dantur? Ut modicum vivatur, hoc dimittitur unde vivatur. Jam vero si in hostis aut prædonis manus inciderit, ne occidatur, ut redimatur, etiam si pater detentus fuerit, filii currunt, et quod eis relicturus fuerat, impendunt, redempturi quem possint efferre. Quæ ambitiones? quæ preces? qui conatus? quis hos explicet? Et tamen volo dicere aliud gravius, et nisi fieret, incredibilius. Quid enim dico, quia dant homines pecuniam ut vivant, quia nihil sibi dimittunt? Ut paucos dies eosdemque incertos paululum vivant cum timore, vivant cum labore, quanta impendunt? quanta dant? Væ generi humano! Dixi quod ut vivant impendunt unde vivant: quod est pejus audite. quod est gravius, quod est sceleratius, quod est, ut dixi, incredibile, nisi fiat. Ut liceat illis paululum vivere, dant etiam illud, unde possent semper vivere. Quod dixi audite, et intelligite. Adhuc enim clausum est, et tamen multos movet, quibus jam Dominus cum clausum erat, aperuit. Dimittite illos, qui dant et perdunt unde possunt vivere ut concedatur illis paululum vivere. Illos attendite, qui perdunt unde possunt semper vivere, ut concedatur eis paululum vivere. Quid est hoc? Fides vocatur, pietas vocatur: hæc om-

nis tanquam pecunia est, qua vita æterna acquiritur. Veniet de transverso inimicus territans, et non tibi dicet : Da mihi pecuniam tuam, ut vivas : sed dicet tibi : Nega Christum, ut vivas. Quod tu si feceris, ut liceat tibi paululum vivere, perdes unde posses semper vivere. Hoc est amare vitam, qui timebas mortem ? Homo bone, quare timebas mortem, nisi amando vitam ? Christus est vita. Quare appetis parvam, ut perdas securam ? An forte fidem non perdidisti, sed quod perderes non habuisti? Tene ergo unde semper vivas. Attende proximum tuum, quanta faciat ut modicum vivat. Attendite et illum, qui Christum negavit, quantum malum fecit propter paucos dies vitæ. Et tu non vis ipsos paucos dies contemnere vitæ, ut nullo die moriaris, et in sempiterno vivas die, a Redemptore tuo protegaris, in æterno regno Angelis adæqueris? Quid amasti ? quid perdidisti? Ut sequereris Dominum, crucem tuam non tulisti.

VI. Vide quam prudentem te velit, qui tibi dixit : « Tolle crucem tuam, et sequere me. Qui invenerit, in» quit, animam suam, perdet illam ; et qui perdiderit » eam propter me, inveniet eam[1]. » Qui invenerit, perdet eam ; qui perdiderit, inveniet illam. Ut perdas, prius est ut invenias ; et cum perdideris, postremum est ut rursum invenias. Duæ sunt inventiones : in medio est qua transit una perditio. Nemo potest animam suam perdere propter Christum, nisi eam prius invenerit ; et nemo potest animam suam invenire in Christo, nisi eam prius perdiderit. Inveni, ut perdas ; perde, ut invenias. Quomodo eam prius inventurus es, ut habeas quam perdas? Quando cogitas te ex parte mortalem, quando cogitas eum qui te fecit, et insufflando animam tibi creavit, et videris eam illi debere, qui dedit ; illi reddendam, qui commo-

[1] Matth. x, 38.

davit; ab illo custodiendam, qui instituit; invenisti animam tuam, inveniens eam in fide. Credidisti enim hoc, et invenisti animam tuam. Nam perditus eras, antequam crederes. Invenisti animam tuam : mortuus quippe fueras in infidelitate, revixisti in fide. Talis es, de quo dici possit : « Mortuus erat, et revixit ; perierat, et inventus » est [1]. » Ergo invenisti animam tuam in fide veritatis, si a morte infidelitatis revixisti. Hoc est, animam tuam invenisti. Perde eam, et anima tua semen tibi sit. Nam et agricola triturando et ventilando invenit triticum, et rursus seminando perdit triticum. Invenitur in area, quod perierat in semente. Perit in semente, quod inveniatur in messe. « Qui ergo invenerit animam suam, perdet » eam. » Qui laborat colligere, quare piger est seminare?

VII. Vide tamen ubi invenias, et quare perdas. Unde enim invenires, nisi lumen tibi accenderet ille cui dicitur : « Tu illuminabis lucernam meam, Domine [2]? » Jam ergo invenisti, illo tibi accendente lucernam. Vide quare perdas. Non enim passim perdendum est, quod tam diligenter inventum est. Non ait : Qui perdiderit eam, inveniet eam : sed, « Qui perdiderit eam propter me. » Naufragi forte negotiatoris corpus cum in littore inspexeris, reddis lacrymas miseratus, et dicis : Væ huic homini! propter aurum perdidit animam suam. Bene plangis, bene miseraris. Redde illi fletum, cui non præstas et auxilium. Propter aurum enim perdere animam suam potuerit, propter aurum invenire non poterit. Ad damnum animæ suæ idoneus fuit, ad eam lucrandam minus idoneus extitit. Non enim cogitandum est quod perdidit, sed quare perdidit. Si propter avaritiam, ecce ubi jacet caro, ubi est quod erat charum? Et tamen jussit avaritia, et propter aurum perdita est anima, et propter Christum non perit

[1] Luc. XV, 32. — [2] Psal. XVII, 29.

anima, neque pereat. Stulte, noli dubitare : audi consilium Creatoris. Ipse te instituit ut sapias, qui te fecit antéquam esses qui sapias. Audi, noli dubitare pro Christo animam perdere. Fideli Creatori commendas quod diceris perdere. Tu quidem perdes : sed ille suscipit, cui nihil perit. Si amas vitam, perde ut invenias : quia cum inveneris, jam non erit quod perdas, non erit quare perdas. Ea quippe invenitur vita, quæ invenitur ut omnino perire non possit. Quia et Christus, qui tibi nascendo, moriendo, et resurgendo dedit exemplum, « Surgens a mor» tuis jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur[1]. »

SERMO CCCXLV [2].

De contemptu mundi.

I. Loquar Charitati Vestræ, fratres, quod pertineat ad contemptum præsentis sæculi, ad spem futuri sæculi. Si quæris quid contemnas, omnis Martyr vitam præsentem contempsit : si quid speres, resurrectionem dico, quia hodie Dominus resurrexit : O tu homo, si titubas in re, esto firmus in spe; si autem te opus turbat, erigat ipsa merces. Nos quoque admonet Apostolus, cum præcipit Timotheo dicens : « Præcipe divitibus hujus mundi, non » superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, » sed in Deum vivum, qui præstat nobis omnia. Divites » sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, » thesaurizent sibi fundamentum bonum, ut apprehen» dant veram vitam [3]. » Et maxime hoc divites audire debent. Audite, divites, qui aurum et argentum habetis,

[1] Rom. vi, 9. — [2] Alias 32 ex Sirmondianis. — [3] 1 Tim. vi, 17-19.

et tamen cupiditate ardetis : quos quando pauperes intuentur, murmurant, gemunt, laudant et invident; æquari optant, et impares se dolent; et inter laudes divitum hoc plerumque dicunt : Soli isti sunt, ipsi soli vivunt. Pro his verbis, quibus homines tenues divitibus adulantur, cum dicunt : Isti soli vivunt; ne in superbiam erigamini, o vos divites : sed potius Apostolum audite, morbi curatorem, et non verbi adulatorem. Vita ista somnus vester est : divitiæ istæ velut in somnis fluunt. Paulus dicit : « Ut apprehendant vitam veram. » Paulum audite, et superbire nolite. Audi et Psalmum, o tu dives pauperrime, quid habes, si Deum non habes? vel quid non habes, si Deum habes? De divitibus dicit Psalmus : « Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt » omnes viri divitiarum in manibus suis[1]. » Aliquando et mendicus in terra jacens et frigore tremens, occupatus a somno thesauros somniat, gaudet, exultat, superbit, et patrem suum pannosum videre indignatur. In somnis est quod vides, o tu mendice, qui dormis et gaudes. Tamen donec evigilet, dives est : cum dormierit, invenit quod certum doleat. Dives ergo moriens, similis est illi pauperi dormienti et thesauros somnianti. Nam ille dives, qui induebatur purpura et bysso [2], nec nominatus, nec nominandus, contemptor pauperis ante januam jacentis, epulabatur quotidie splendide; postea mortuus est, et sepultus : evigilavit, et se in flamma invenit. Dormivit somnum suum, et post somnum nihil invenit, quia nihil operatus est de manibus suis, id est, de divitiis suis.

II. Propter vitam quæruntur divitiæ, non vita propter divitias : quam multi cum suis hostibus pacti sunt, ut vitam solam redimerent? Quantumcumque habuerunt, totum dederunt, tantum ne vitam amitterent. Totum de-

[1] Psal. LXXV, 6. — [2] Luc. XVI, 19.

disti barbaris quod habuisti, frater? Totum, inquit, dedi, nudus remansi; etsi nudus, vivam. Et quare? Totus occidendus eram, ideo totum dedi. Et quare tibi hoc contigit? Vis dico tibi? Quia antequam barbarus superveniret, pauperi non subveniebas, ut per pauperem eleemosyna ad Christum perveniret? Christo modicum non dedisti, et barbaris totum quod habuisti, dedisti, et hoc cum sacramento dedisti. Christus rogat, et non accipit : ille torquet, et totum aufert. Si tanti redemisti vitam perituram, quanti comparanda est vita æterna? Qui das hosti, ut vivas mendicus, da aliquid Christo, ut vivas beatus. Ut vivas paucis diebus, quod hostis exigit facis, et quod Christus exigit, contemnis? Omnes dies hominis ab infantia usque ad senectutem pauci sunt : et si ipse Adam hodie moreretur, paucos dies vixerat, quia omnes finierat; qui utique sex millia annos vixerat; et tamen pauci erant, quia cunctos finierat. Paucos dies laboriosos, tentationibus plenos redimis, ut modicam terram habeas, id est, villam. Ecce inimicus, qui te captivaverat, dicit tibi : Quidquid habes da mihi : et ut viveres totum dedisti; hodie redemptus, cras moriturus; ab isto redemptus, ab alio trucidandus. Ecce quanta a barbaris patiuntur homines propter vitam temporalem, et piget aliquid pati pro vita æterna. Erudiant nos ista pericula, fratres. Ecce totum dedisti, et abjecisti; et gaudes quia vivis, et hoc dicis : Etsi pauper, nudus, egens, mendicus, gaudeo quia vivo, et istam lucem dulcem non perdidi. Appareat Christus; paciscatur et ipse tecum : non barbarus qui te captivaverat; sed qui pro te captus est, qui pro te occidi dignatus est. Ille qui se dedit pro te, ipse tibi dicit : Mecum paciscere. Habere vis te? habe et me. Oportet ut oderis te, et diligas me. Vitam tuam perdendo invenies, ne tenendo perdas eam.

III. De divitiis tuis, quas amas possidere, quas pro vita præsente paratus es dare, do consilium quid facias. Si et ipsas amas, noli eas perdere. Quod si hic eas amas, tecum perituræ sunt. Si amas eas, præmitte eas quo sequaris; ne cum amas in terra, aut vivus eas amittas, aut mortuus. Jam dedi consilium : non dixi : Perde; sed, Serva. Jam dixi : Thesaurizare vis? Bene ; non dico : Noli; sed dico ubi. Consultorem me accipe, non perditorem. Scriptum est : « Thesaurizate vobis thesauros in » cœlo, quo fur non accedit; nec tinea, nec rubigo ex» terminat [1]. » Sed forte dicis : Non video locum in cœlo ubi ponam. Quam scalam, quam machinam quæsiturus sum, quæ ad cœlum attingat, ut videam ubi ponam pecuniam meam? Quid dicis? Vides in terra locum ubi obruis? Video, inquit. Bene satis : si securus es obruendo in terra, quare sollicitus es de Deo, qui fecit cœlum et terram? Da securus Deo. Ipsi te commenda, qui tibi pecuniam in cœlo servat; quia ipse et te in terra, quandiu vivis, gubernat. Pecuniam servare vis? Serva quomodo vis. Si inveneris meliorem custodem quam Christum, commenda ei pecuniam tuam. Commendo, inquit, servo meo. Bene : quanto melius Domino tuo? Et servum tuum præponis Domino tuo? O Christianum virum! Servus tuus fortassis auferet, et fugiet : numquid Christus hoc facturus est? Multi ad dominos suos servi repente inimici extiterunt, et eos cum ipso auro hostibus tradiderunt. Cui ergo commendas? Servo, inquit, meo. Novi fidem servi mei, ideoque commendo servo meo aurum meum. Bene satis, præfers servum tuum, aurum tuum commendas servo tuo : animam tuam cui? Animam meam commendo Deo meo. Quanto melius, o homo, illi et aurum tuum, cui et animam tuam? An forte fidelis est

[1] Matth. VI, 20.

in custodiendo animam tuam, et infidelis in custodiendo pecuniam tuam? Servat tibi, qui servat et te. Laudas fidem servi tui? Etiam, ego novi fidem servi mei. Tota fides ejus est, ne fraudet, ne tollat : numquid agit ne perdat? Ecce posuit, et non latuit; invenit alius, et tulit. Numquid hoc Christo quisquam facturus est? Pigritiam excute, consilium accipe. Da Christo esurienti, thesauriza in cœlo. Numquid labor est in cœlo thesaurizare? Etsi labor esset, faciendum erat ad ponendum pecuniam tuam in loco munito, unde nemo eam possit auferre. Cum tamen dicit Christus : In cœlo thesauriza; non dicit tibi : Scalas quære, machinas liga, pennas apta. Hoc dicit : Mihi in terra da, et tibi in cœlo servo. Ideo veni egere ego in terra, ut sis tu dives in cœlo. Fac trajectitium. Forte times fraudatorem, ne perdas; et quæris qui portet, qui migret. Christus tibi in utroque adest. Non faciet imposturam, faciet insuper et laturam.

IV. Sed Christum ubi invenio, inquit, in terra? Eum ibi invenio, ut dem illi? Cum habeat fides mea, quod audio in Ecclesia, hoc didici, sic credidi, hoc sacramento imbutus sum : passus est, mortuus et sepultus est, resurrexit tertio die, post quadraginta dies in cœlos ascendit, sedet ad dexteram Patris, in fine venturus est. Quando hic eum invenio? Cui dabo, ut ad eum deferat? Noli satagere, totum audi : aut si totum audisti, vel legisti, an istud nunquam audisti, quia cum Ecclesiam Saulus persequeretur, superbus, crudelis, sanguinem Christianorum sitiens, non audisti quid ei clamaverit, quem sedentem in cœlo confiteris? Recole. Quid ergo dixit? « Saule, Saule, quid me persequeris[1]? » Quem Paulus nec videbat, nec tangebat, in cœlo clamat : « Quid me » persequeris? » Non ait : Quid persequeris familiam

[1] Act. IX, 4.

meam, servos meos, sanctos meos, vel fratres? Nihil eorum dixit. Et quid dixit? « Quid me persequeris? » ait, id est, membra mea. Pro quibus in terra calcatis caput de cœlo clamabat : quia et si pedem tuum in terra calcet aliquis, lingua tua de capite clamat ; non, Calcas pedem meum, sed, Calcas me, dicis. Quid ergo dubitas? quid dicis? Qui dixit Saulo : « Quid me persequeris? » ipse tibi dicit : Pasce me. In terra Saulus sæviebat, et Christum in cœlo tangebat : sic et tu in terra eroga, et Christum in cœlo pascis. Nam istam quæstionem, qua moveris, prædixit ipse Dominus. Commovebuntur et illi qui ad dexteram ponentur, et cum dixerit : « Esurivi et dedistis mihi » manducare; » respondebunt : « Domine, quando te vi- » dimus esurientem? » Et audient continuo : « Cum uni » ex minimis meis fecistis, mihi fecistis [1]. » Si audieras hoc, aperte dic : Nolo dare; et non habes unde te excusare, sed voce tua te damnare. De divitiis ergo tuis dicit tibi Dominus tuus : Dedi consilium quid facias; amas divitias? Amo, inquis. Ergo migra eas, et cum migraveris eas, sequere eas interim corde, cum vivis : quia « Ubi » fuerit thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum [2]. » Si autem in terra obruis cor tuum, erubesce quia mentiris, cum respondes quando audis : Sursum cor. Nam dicitur. Sursum cor; et continuo respondes : Habemus ad Dominum. Deo mentiris. Una hora in ecclesia verum non dicis : Deo mentiris, quod semper hominibus facis. Dicis : Habemus ad Dominum, et in terra obrutum habes cor, quia « Ubi » fuerit thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum. »

V. Si feceris de divitiis tuis quod audisti, si talis dives fueris, qualem Apostolus dicit, non superbe sapias, neque speres in incerto divitiarum; ut thesaurizes tibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendas veram

[1] Matth. xxv, 35 40. — [2] Id. vi, 21.

vitam : jam interroga Deum et Dominum tuum, et dic illi : Ecce jam migravi, Domine, in cœlum quod habui; vel quod habeo, sic habeo, tanquam si non habeam. Tanti valet regnum cœlorum, quantum patrimonium meum? Charius valet. Non enim vere tale est, ut tanti valeat. Hoc dicit Dominus tuus, quem interrogasti de patrimonio tuo : Ad tempus victurus es, et postea moriturus; in regno meo nunquam moriturus, sed in æternum victurus es. Verus ibi dives eris, ubi nunquam egebis. Nam ideo ad subvectionem multa animalia quæris, ne deficias; ad victum epulas copiosas, ad indumentum pretiosas vestes : Revera tu multa habendo dives es, et Angelus meus pauper est? Nihil habet, nec equo utitur, nec rheda vehitur, nec mensam honestis implet apparatibus; nec ei vestis texitur, quia luce æterna vestitur. Disce, o homo dives, veras divitias appetere. Tu istas divitias habere vis, ut habeas unde multum manduces; quia deficis : ille te vere divitem facit, qui tibi donat ne in æternum esurias. Nam quantumvis habeas, cum venerit hora quinta (8), antequam ad mensam accedas, esuris, et deficis, quia miser es. Numquid hoc Angelus sustinet? Absit. Nec esuriem, nec defectionem habet Angelus. Postremo his epulis anhelas superbus. Non est expletio ista indigentiarum, sed fumus curarum. Cum cogitas de divitiis augendis, vide si facile dormis. Ni fallor, ubi divitias invenisti, requiem perdidisti. Cum vigilas, augmentum divitiarum cogitas : cum dormis, latrones somnias. In die sollicitus, et nocte pavidus, semper mendicus. Divitem verum te facere vult, qui tibi regnum cœlorum promittit : et putas quia tanti empturus es illas veras divitias, illam veram et beatam vitam, quanti paratus es redimere istos miseros et laboriosos dies? Aliquid

multo plus valere debet quod multo plus est; quia regnum cœlorum est.

VI. Et quid faciam, inquis? Ecce, sancte episcope, monita tua audivi, consilio tuo parui, jussum Domini non sprevi, quod habui pauperibus dedi, et quod habeo cum indigentibus communico; quid plus possum facere? Habes adhuc, temetipsum habes : tu ipse plus es, tu dees rebus tuis, tu addendus es. Consilium Domini tui fecisti? Feci, inquit. Quid mentiris? Non totum fecisti : ex una parte fecisti, ex alia nihil tetigisti. Audi quod jubet : « Vade, vende omnia quæ habes, et da pau» peribus[1]. » Numquid dimisit eum? Et ne se ille perdere putaret quod pauperibus erogavit, securum eum reddidit dicens : « Et habebis thesaurum in cœlo. » Numquid sufficit hoc? Non. Et quid? « Veni, sequere me, » dicit. Amas, et sequi vis eum quem amas? Cucurrit, volavit : quære qua? Nescio qua. O Christianum, nescis qua ivit Dominus tuus? Vis dico tibi, qua eum sequaris? Per pressuras, per opprobria, per falsa crimina, per sputa in faciem, per alapas et flagellorum verbera, per coronam spineam, per crucem, et per mortem. Quid piger es? Ecce demonstrata est tibi via. Sed dura est, inquis, via; quis per istam illum sequatur? Erubesce barbate, erubesce : a virtute vir diceris. Fœminæ secutæ sunt, quarum hodie natalitia celebramus. Fœminarum Martyrum, Suburbitarum (9) solemnitatem celebramus. Dominus vester, Dominus noster, Dominus illarum, Redemptor vitæ nostræ, de via angusta et aspera præcedendo stratam eam vobis fecit, stratam securam, munitam, Christus Dominus noster, qui regnat in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. XIX, 21.

SERMO CCCXLVI.

De peregrinatione nostra in hac vita, per fidem.

Prodit nunc primum ex Manuscripto Michaëlino, quo in libro cum duobus hic subsequentibus proxime est collocatus, sub eodem titulo, de timore Domini. *Nobis tamen videtur ad eum potius pertinere Tractatum, qui in Possid. Indic. c. 8. recensetur,* De peregrinatione Christianorum, quæ in hac vita est.

I. Recordamini nobiscum, dilectissimi fratres, dixisse Apostolum : « Quandiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino; per fidem enim ambulamus, non » per speciem[1]. » Dominus enim noster Jesus Christus, qui ait : « Ego sum via, et veritas, et vita[2], » ambulare nos voluit et per se ipsum et ad se ipsum. Qua enim ambulamus nisi per viam? Et quo ambulamus nisi ad veritatem et ad vitam, vitam scilicet æternam, quæ sola vita dicenda est? Nam ista vita mortalis, in qua nunc sumus, ex illius vitæ comparatione mors esse convincitur; quæ tanta mutabilitate variatur, et nulla stabilitate firmatur, et cursu brevissimo terminatur. Et ideo Dominus illi diviti, qui ei dixerat : « Magister bone, quid faciam, ut » vitam æternam consequar? » respondit : « Si vis venire » ad vitam, serva mandata[3]. » Erat utique in aliqua vita[4], neque enim cadaveri, et non viventi homini loquebatur. Sed quia ille de consequenda vita æterna quæsiverat, non

[1] 1 Cor. v, 6. — [2] Joan. xiv, 6. — [3] Matth. xix, 16. — [4] Vide Sermonem 306, n. 6.

ait Dominus : Si vis venire ad vitam æternam ; sed : « Si » vis, inquit, venire ad vitam, serva mandata : » videlicet hoc intelligi volens, quoniam quæ vita æterna non est, nec vita dicenda est ; quia vera vita nonnisi æterna est. Hinc et Apostolus, cum eleemosynarum consilium dandum divitibus admoneret : « Divites sint, inquit, in » operibus bonis, facile tribuant, communicent, thesau- » rizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut appre- » hendant veram vitam[1]. » Quam dixit veram vitam, nisi æternam vitam, quæ sola vita dicenda est, quia sola beata est? Nam utique illi divites, quibus præcipiendum esse dicebat ut apprehenderent veram vitam, in abundantia divitiarum habebant istam vitam : quam tamen Apostolus si veram vitam esse judicaret, non diceret : « Thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut » apprehendant veram vitam : » nihil aliud admonens, nisi non esse veram vitam divitum ; vitam, quæ ab stultis non solum vera, sed etiam beata nominatur. Quomodo autem beata est, quæ vera non est? Non ergo beata vita est, nisi vera vita ; nec vera vita est, nisi æterna vita, quam divites intelliguntur per quaslibet delicias nondum tenere ; et ideo per eleemosynas admonentur apprehendere : ut in fine audiant : « Venite, benedicti Patris mei, » percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio » mundi ; esurivi enim, et dedistis mihi manducare[2]. » Nam quia ipsum regnum æterna vita est, paulo post consequenter idem Dominus ostendit dicens : « Ibunt illi » in combustionem æternam, justi autem in vitam æter- » nam[3]. »

II. Hanc vitam donec apprehendamus, « Peregrina- » mur a Domino, quoniam per fidem ambulamus, non

[1] I Tim. VI, 18 et 19. — [2] Matth. XXV, 34 et 35. — [3] Ibid. 46.

» per speciem[1]. » Ille quippe ait : « Ego sum via, veritas » et vita[2]. » In fide nobis via est, in specie autem veritas et vita. « Videmus nunc per speculum in ænigmate, » et hæc est fides : « Tunc autem facie ad faciem, » et illa erit species. Item dicit : « In interiore homine habitare » Christum per fidem in cordibus vestris : » hæc via est, ubi ex parte scimus. Sed paulo post dicit : « Cognoscere » etiam supereminentem scientiam charitatis Christi, ut » impleamini in omnem plenitudinem Dei[3] : » illa erit species, quando in ista plenitudine, cum venerit quod perfectum est, quod ex parte est auferetur. Item dicit : « Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum » Christo in Deo : » hæc est fides. Deinde subjungit : « Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos cum » illo apparebitis in gloria[4] : » illa erit species. Dicit et Joannes : « Dilectissimi, nunc jam filii Dei sumus, et » nondum apparuit quod erimus : » hæc est fides. Deinde subnectit : « Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est[5] : » illa erit species. Quocirca ipse Dominus, qui ait : « Ego sum via » et veritas et vita, » cum loqueretur ad Judæos, inter quos erant qui jam in eum crediderant, ad ipsos jam sermones suos dirigens : « Si manseritis, inquit, in verbo » meo, vere discipuli mei eritis, et cognoscetis veritatem, » et veritas liberabit vos. » Jam isti crediderant : nam Evangelista sic ait : « Dicebat autem Jesus ad eos qui » crediderant in eum : Si manseritis in verbo meo, vere » discipuli mei eritis, et cognoscetis veritatem, et veritas » liberabit vos[6]. » Jam ergo crediderant, et tanquam in via in Christo ambulare jam cœperant. Hortatur itaque illos ut permanendo perveniant. Quo perveniant, nisi

[1] I Cor. XIII, 12. — [2] Joan. XIV, 6. — [3] Ephes. III, 16-19. — [4] Coloss. III, 3, 4. — [5] I Joan. I, 2. — [6] Joan. VIII, 31, 32.

ad id quod ait : « Veritas liberabit vos? » Quæ est illa liberatio, nisi ab omni mutabilitate vanitatis, ab omni corruptione mortalitatis? Ergo ipsa est vita vera, æterna vita, quam nondum apprehendimus, quandiu peregrinamur a Domino : sed apprehensuri sumus, quia in ipso Domino per fidem ambulamus, si in ejus verbo constantissime permanemus. Nam secundum id quod ait : « Ego » sum via ; » secundum hoc ait : « Si manseritis in verbo » meo, vere discipuli mei eritis. » Et secundum id quod ait : « Et veritas et vita ; » secundum hoc ait : « Et cognos» cetis veritatem, et veritas liberabit vos. » In hac ergo peregrinatione et in hac via, id est, in fide, quid vos exhortor, fratres, nisi verbis Apostoli dicentis : « Has » ergo promissiones habentes, charissimi, mundemus » nos ab omni inquinatione carnis et spiritus, perficientes » sanctificationem in timore Domini[1]. » Qui enim lucem illam sincerissimæ atque incommutabilis veritatis, antequam credant, sibi expetunt ministrari, cum eam contueri non possint nisi per fidem corde mundato : « Beati » enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt[2] : » similes sunt hominibus cæcis, qui corpoream lucem solis istius prius videre desiderant, ut a cæcitate sanentur : cum eam videre non possint, nisi ante sanentur.

[1] 2 Cor. VII, 1. — [2] Matth. V, 8.

SERMO CCCXLVII[1].

De timore Dei, I.

I. Multa nobis, fratres, de Dei timore præcepta sunt, et quam sit utile timere Deum, innumerabiliter divina Eloquia sonuerunt. Ex qua uberrima copia pauca me commemorantem, et ad ea, quantum pro temporis brevitate potuero, disserentem libenter advertite. Quis non sapientem se esse lætetur, aut si nondum est, esse desideret? Sed quid dicit Scriptura? « Initium sapientiæ ti» mor Domini[2]. » Quem non regnare delectet? Sed audiamus quid in Psalmo Spiritus moneat : « Et nunc, reges, » intelligite, erudimini qui judicatis terram : servite Do» mino in timore, et exultate ei cum tremore[3]. » Unde et Apostolus dicit : « Cum timore et tremore vestram ipso» rum salutem operamini[4]. » Legimus etiam scriptum : « Concupisti sapientiam, serva justitiam, et Dominus » præbebit illam tibi[5]. » Multos enim reperimus negligentissimos justitiæ, et avidissimos sapientiæ. Hos docet Scriptura divina pervenire non posse ad id quod appetunt, nisi servando quod negligunt. « Serva, inquit, » justitiam et præbebit illam tibi Dominus, quam con» cupisti sapientiam. » Quis autem potest, nisi Deum timeat, servare justitiam? Dicit enim alio loco : « Nam » qui sine timore est, non poterit justificari[6]. » Porro si Dominus non præbet sapientiam, nisi servanti justitiam,

[1] Alias 17, de Sanctis. — [2] Psal. cx, 10, et Eccli. i, 16. — [3] Psal. ii, 10, 11. — [4] Philip. ii, 12. — [5] Eccli. i, 33. — [6] Ibid. 28.

qui autem sine timore est, non poterit justificari : recurritur ad illam sententiam : « Initium sapientiæ timor » Domini. »

II. Isaïas etiam propheta cum septem illa notissima dona spiritalia commendaret, incipiens a sapientia pervenit ad timorem Dei, tanquam de sublimi descendens ad nos, ut nos doceret ascendere. Inde ergo cœpit, quo volumus pervenire; et illuc pervenit, unde debemus incipere. « Requiescet in eo, inquit, Spiritus Dei, spiritus » sapientiæ et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, » Spiritus scientiæ et pietatis, Spiritus timoris Domini[1]. » Sicut ergo ille, non deficiendo, sed docendo a sapientia usque ad timorem descendit; sic nos, non superbiendo, sed proficiendo a timore usque ad sapientiam oportet ascendere. « Initium enim sapientiæ timor Domini. » Ipsa est enim convallis plorationis, de qua Psalmus dicit : « Ascensiones in corde ejus disposuit in convalle ploratio- » nis[2]. » Per convallem quippe humilitas significatur. Quis est autem humilis, nisi timens Deum, et eo timore conterens cor in lacrymis confessionis et pœnitentiæ? Quia « Cor contritum et humiliatum Deus non spernit[3]. » Sed non timeat ne in convalle remaneat. In ipso enim corde contrito et humiliato, quod Deus non spernit, ascensiones per quas in illum assurgamus, ipse disposuit. Nam ita Psalmus dicit : « Ascensiones in corde ejus disposuit » in convalle plorationis, in locum quem disposuit. » Ubi fiunt ascensiones? « In corde, » inquit. Sed unde ascendendum est? Utique a convalle plorationis. Et quo ascendendum est? « In locum, inquit, quem disposuit. » Quis iste est locus, nisi quietis et pacis? Ibi enim est illa clara, et quæ nunquam marcescit sapientia. Unde ad nos exercitandos quibusdam doctrinæ gradibus descendit

[1] Isaï. XI, 2, 3. — [2] Psal. LXXXIII, 6. — [3] Id. L, 19.

Isaïas a sapientia usque ad timorem, a loco scilicet sempiternæ pacis usque ad convallem temporalis plorationis: ut nos in confessione pœnitentiæ dolendo, gemendo, flendo, non remaneamus in dolore et gemitu et fletu; sed ascendentes ab ista convalle in montem spiritalem, ubi civitas sancta Jerusalem mater nostra æterna fundata est, imperturbabili lætitia perfruamur. Ergo ille cum præposuisset sapientiam, lumen scilicet mentis indeficiens, adjunxit intellectum: tanquam quærentibus unde ad sapientiam veniretur, responderet, ab intellectu; unde ad intellectum, a consilio; unde ad consilium, a fortitudine; unde ad fortitudinem, a scientia; unde ad scientiam, a pietate; unde ad pietatem, a timore. Ergo ad sapientiam, a timore; quia « Initium sapientiæ timor » Domini. » A convalle plorationis usque ad montem pacis.

III. « Beati enim pauperes spiritu, quoniam ipsorum » est regnum cœlorum[1]. » Ipsi sunt in convalle humiles, ipsi in tremore, cor contritum et humiliatum sacrificant Deo: unde ascendunt ad pietatem, ut non resistant voluntati ejus, sive in sermonibus ejus, ubi non capiunt sensum ejus; sive in ordine ipso et gubernatione creaturæ, cum pleraque aliter accidunt, quam privata hominis voluntas exposcit: ibi quippe dicendum est: « Verum non » quod ego volo, sed quod tu vis, Pater[2]. Beati enim » mansueti, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram[3]: » non terram morientium, sed terram de qua dictum est, « Spes mea es tu, portio mea in terra viventium[4]. » Ab ista quippe pietate merebuntur scientiæ gradum, ut noverint non solum mala præteritorum peccatorum suorum, de quibus in primo gradu pœnitentiæ dolore fleverunt, sed etiam in quo malo sint hujus mortalitatis et peregrinationis a Domino, etiam cum felicitas sæcularis arridet.

[1] Matth. v, 3. — [2] Id. xxvi, 39. — [3] Id. v, 4. — [4] Psal. cxli, 6.

Nam ideo scriptum est : « Qui apponit scientiam, appo- » nit et dolorem[1]. Beati enim lugentes, quoniam ipsi » consolabuntur[2]. » Inde assurgunt ad fortitudinem, ut mundus eis crucifigatur, et ipsi mundo, ut in hujus vitæ perversitate et abundantia iniquitatis charitas non refrigescat; sed toleretur fames sitisque justitiæ, donec ad ejus saturitatem veniatur in illa immortalitate sanctorum, et societate Angelorum. « Beati enim qui esuriunt et si- » tiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur[3]. » Verumtamen propter inquietudinem tentationum, et quod dictum est : « Væ mundo ab scandalis[4], » si qua forte delicta minutatim furtimque subrepunt, quibus humana præoccupatur infirmitas, consilium deesse non debet. Neque enim tantum potest in ista mortali vita ille fortitudinis gradus, ut qui cum astutissimo adversario continua certatione confligit, non aliquando feriatur : maxime per tentationes linguæ, ubi « Si dixerit quis fratri suo : Fatue, » reus erit gehennæ ignis[5]. » Quod est ergo consilium, nisi quod Dominus dicit : « Dimittite, et dimittetur vobis? » Et ideo sicut in gradibus quos per Isaïam discimus, quintum est consilium ; sic in Evangelio in illis beatitudinis laudibus quinto loco ponitur : « Beati misericordes, quo- » niam ipsi misericordiam consequentur[6]. » Sextus apud Isaïam intellectus : ubi ab omni falsitate carnalis vanitatis corda mundantur, ut pura intentio dirigatur in finem. Propterea sexto loco etiam Dominus dixit : « Beati » mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt[7]. » Cum vero ad finem perventum fuerit, jam consistitur, jam requiescitur, jam secura pace triumphatur. Et quis finis, nisi Deus Christus? « Finis enim legis Christus ad jus- » titiam omni credenti[8]. » Et sapientia Dei quis, nisi

[1] Eccle. I, 18. — [2] Matth. v, 5. — [3] Ibid. 6. — [4] Id. XVIII, 7. — [5] Id. v, 22. — [6] Ibid. 7. — [7] Ibid. 8. — [8] Rom. x, 4.

Christus? Et filius Dei quis, nisi Christus? In illo ergo sapientes, et in illo filii Dei fiunt, quicumque fiunt : et hæc est pax plena atque perpetua. Ideo cum apud Isaïam sit septima sapientia sursum versus ascendentibus, unde cœpit ipse ad nos docendo descendere, septimo etiam loco Dominus qui nos erigit, posuit : « Beati pacifici, » quoniam filii Dei vocabuntur[1]. » Has igitur promissiones habentes, et his gradibus tendentes ad Dominum, omnia mundi hujus aspera et dura toleremus, nec nos ejus frangat sævitia, qua victa in æterna pace gaudebimus. Ad hoc nos enim jam demonstrato fine cohortatur octava sententia : « Beati qui persecutionem patiuntur » propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlo- » rum[2]. »

SERMO CCCXLVIII[3].

De timore Dei, II.

I. Non dubito, dilectissimi fratres, insitum esse cordibus vestris timorem Dei quo ad veram et solidam fortitudinem perducamini. Cum enim fortis ille dicatur, qui neminem timet; perverse fortis est, qui primo Deum non vult timere, ut timendo audiat, audiendo diligat, et diligendo non timeat. Tunc erit vere fortissimus, non superba duritia, sed secura justitia. Sic etiam scriptum est : « Timor Domini, spes fortitudinis[4]. » Cum enim timetur pœna quam minatur, discitur amari præmium quod pol-

[1] Matth. v, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Alias 214 de Tempore. — [4] Prov. xiv, 26.

licetur : ac sic per timorem pœnæ bona vita retinetur ; per bonam vitam bona conscientia comparatur, ut per bonam conscientiam nulla pœna timeatur. Quapropter discat timere, qui non vult timere. Discat ad tempus esse sollicitus, qui semper vult esse securus. Ut enim dicit Joannes : « Timor non est in charitate, sed perfecta cha-» ritas foras mittit timorem[1]. » Dixit sane, et veraciter dixit. Si ergo habere non vis timorem, prius vide utrum jam perfectam habeas charitatem, quæ foras mittit timorem. Si vero ante istam perfectionem timor excluditur, superbia inflat, non charitas ædificat. Nam sicut in bona valetudine fames non fastidio, sed cibo pellitur ; ita in bona mente timor non vanitate, sed charitate pellendus est.

II. Discute itaque conscientiam tuam, quisquis timere jam non vis. Noli superficiem compalpare, descende in te, penetra interiora cordis tui. Rimare diligenter, utrum nulla ibi vena venenata tabificum amorem sæculi sugat et sorbeat, utrum nulla carnalis voluptatis movearis et capiaris illecebra, nulla inani jactantia tumidus extollaris, nulla cura vanitatis exæstues : audeas nuntiare purum ac liquidum te videre, quidquid latebrarum in conscientia perscrutaris, a factis, a dictis, a cogitationibus pravis ; si jam iniquitatis diligentia non fatigat, utrum æquitatis negligentia nulla subrepat. Si hæc ita sunt, recte gaudes, gaude esse te sine timore. Excluserit autem eum charitas Dei, quem diligis ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente tua. Excluserit eum et charitas proximi, quem diligis tanquam te ipsum : et ideo pro illo satagis, ut etiam ipse tecum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente diligat Deum : quia non aliter recte diligis et te ipsum, nisi quia sic diligis Deum, ut non propterea minus eum

[1] I Joan. IV, 18.

diligas, quia converteris vel ad te ipsum. Si autem quamvis intra te ipsum nulla irritaris cupiditate, (quod quidem de se quis audeat gloriari?) tamen si te ipsum in te ipso diligis, et de te ipso tibi places, hoc ipsum vehementius timere debes, quia nihil times. Non enim quacumque dilectione foras mittendus est timor, sed recta dilectione qua tota diligimus Deum, et propterea proximum, ut sic et ipse diligat Deum. Se autem in se diligere, et sibi placere, non est justitiæ charitas, sed superbiæ vanitas. Ac per hoc Apostolus justa reprehensione percussit se ipsos amantes et sibi placentes. « Perfecta ergo charitas foras » mittit timorem. » Sed ea dicenda est charitas, quæ non est vilitas. Quid autem vilius quam homo sine Deo? Ecce quid amat, qui se ipsum non in Deo, sed in se ipso amat. Recte huic dicitur: « Noli altum sapere, sed time[1]. » Quia enim altum sapit, et ideo non timet, utique perniciose non timet, qui non in solido collocatur, sed flatu superbiæ ventilatur[2]. Neque mitis et pius est, qui se ipsum in se ipso amat et laudat : sed elatus et ferox, non novit dicere: « In Domino laudabitur anima mea, au» diant mites, et jucundentur[3]. » Quid enim boni amat, qui forte hoc ipsum propter hoc ipsum amat nihil timere? Potest enim hoc sibi persuadere, non sanitate, sed immanitate. Verbi gratia, est aliquis audacissimus latro, quanto perverse fortior, tanto periculose crudelior, qui propter ipsum amorem suum quo amat nihil timere, ingentia facinora moliatur, ut quod amat exerceat, et exercendo corroboret: quanto ejus fuerint majora commissa, tanto major erit non timentis audacia. Non hoc ergo pro magno bono amandum est, quod in homine pessimo inveniri potest.

III. Quapropter irridendi sunt hujus mundi philo-

[1] Rom. XI, 20. — [2] Florus ibid. — [3] Psal. XXXIII, 3.

sophi, non solum Epicurei, qui etiam ipsam justitiam venalem habent, carnalis pretio voluptatis. Dicunt enim propterea sapientem, justum esse debere, ut vel acquirat, vel teneat ex corpore voluptatem. Nam et hi fortissimos se jactant, et nihil omnino timere se dicunt : quia nec quidquam Deum res humanas curare arbitrantur, et consumpta ista vita nullam postea credunt futuram ; et si quid eis adversitatis in hac ipsa contingit, eo se munitos existimant, quia corporis voluptatem, cum eam in ipso corpore tenere non possunt, possunt tamen animo cogitare, et ea cogitatione sese oblectando, corporalis voluptatis beatitudinem, etiam contra corporalis doloris impetum custodire. Numquid non et apud istos dilectio foras mittit timorem? Sed dilectio sordidissimæ voluptatis, imo dilectio turpissimæ vanitatis. Nam cum ipsam voluptatem de membris corporis irruens dolor excluserit, per falsam ejus imaginem in animo vanitatis remanebit. Quæ vanitas tantum amatur, ut cum eam vanus homo totis viribus cordis amplectitur, etiam doloris sævitia mitigetur. Non solum ergo isti deridendi sunt, sed etiam ipsi Stoïci. Nam istæ duæ sectæ Epicureorum et Stoïcorum, sicut in Apostolorum Actibus legimus, adversus lumen Pauli nostri fumos suos ausæ sunt jactitare[1]. Nam et Stoïci se fortissimos præferunt, et non propter corporis voluptatem, sed propter animi virtutem, idipsum non timere propter non timere custodiunt, typho turgidi, et non sapientia sanati, sed errore durati. Eo quippe minus minusque sani sunt, quo ægrotum animum a se ipsis sanari posse crediderunt. Hanc autem putant esse animi sanitatem, ut nec misereri dicant debere sapientem. Si enim miseretur, inquiunt, dolet : quod autem dolet, sanum non est. O stulta cæcitas! Quid si eo minus

[1] Act. XVII, 18.

dolet, quo sanum non est? Interest enim utrum perfecta sanitate non doleat: quale erit sanctorum et corpus et animus in resurrectione mortuorum, quam isti non credunt; quia indoctos magistros habent, cum se ipsos habent. Interest ergo utrum aliquid sanitate, an stupore non doleat. Nam secundum sanitatem hujus mortalitatis sana caro cum pungitur dolet. Qualis est et animus secundum istam vitam bene affectus, qui compunctus laborantis miseria, condolescit misericordia. Caro autem graviore morbo stupida, vel amisso etiam spiritu mortua, nec cum pungitur dolet: qualis est istorum animus, qui sine Deo philosophantur, vel potius præfocantur. Sicut enim corpus animo inspiratum, sic Deo inspiratus ipse animus vivit. Videant ergo isti, qui non dolent nec timent, ne forte non sint sani, sed mortui.

IV. Timeat autem Christianus, antequam perfecta charitas foras mittat timorem: credat et intelligat se peregrinari a Domino, quandiu vivit in corpore quod corrumpitur et aggravat animam. Tanto minor sit timor, quanto patria quo tendimus propior. Major enim timor debet esse peregrinantium, minor propinquantium, nullus pervenientium. Sic et timor perducit ad charitatem, et perfecta charitas foras mittit timorem. Timeat autem Christianus, non eos qui corpus occidunt, et postea non habent quid faciant[1]: sed eum qui habet potestatem et corpus et animam in gehennam ignis occidere. Est autem alius « Timor Domini castus permanens in sæculum sæ» culi[2]. » Non ergo eum perfecta charitas foras mittit, alioquin non permaneret in sæculum sæculi: nec frustra, cum dictum esset: « Timor Domini, » additum est « Cas» tus; » atque ita conjunctum est, « Permanens in sæcu» lum sæculi. » Quare, nisi quia ille timor, quem foras

[1] Luc. XII, 4. — [2] Psal. XVIII, 10.

charitas mittit, propterea pungit animam, ne amittatur aliquid, quod in creatura diligitur, vel ipsa salus et requies corporalis, aut aliquid tale post mortem? Propterea enim timentur et apud inferos pœnæ et dolores ac tormenta gehennarum. Cum vero cavet anima, ne Deus illam desertus deserat, timor est castus permanens in sæculum sæculi. De quo latius dicerem, nisi Sermo jam longior et meis senilibus viribus, et vestræ fortasse satietati parcere cogeret.

SERMO CCCXLIX[1].

De charitate, et de cæco illuminato.

1. De charitate nobis paulo ante Apostolus loquebatur, cum ejus Epistola legeretur; et eam nobis sic commendabat, ut intelligeremus cætera omnia, quamvis magna Dei dona, sine illa nihil prodesse. Ubi autem ipsa est, sola esse non potest. Et nos ergo Vestræ Charitati Sermonem de charitate reddamus. Charitas alia est divina, alia humana: alia est humana licita, alia illicita. De his ergo tribus charitatibus vel dilectionibus, duo enim nomina habet apud Latinos, quæ Græce ἀγάπη dicitur, quod Dominus donaverit dicam. Hæc ergo prima est distributio mea, quod dixi, aliam humanam, aliam divinam esse charitatem: eamdemque humanam in duo distribui, quod alia sit licita, alia illicita. Prius ergo loquor de humana licita, quæ non reprehenditur: deinde de humana illicita, quæ damnatur: tertio de divina, quæ nos perducit ad regnum.

[1] Alias de Tempore 52.

II. Ut ergo breviter insinuem, licita est humana charitas, qua uxor diligitur; illicita, qua meretrix vel uxor aliena. In foro enim et plateis magis licita charitas diligitur quam meretrix : in domo Dei, in templo Dei, in civitate Christi, in corpore Christi, etiam meretricis amor ad gehennas amantem perducit. Licitam ergo charitatem habete : humana est; sed, ut dixi, licita est. Non solum autem ita licita est, ut concedatur : sed ita licita, ut si defuerit, reprehendatur. Liceat vobis humana charitate diligere conjuges, diligere filios, diligere amicos vestros, diligere cives vestros. Omnia enim ista nomina habent necessitudinis vinculum, et gluten quodam modo charitatis. Sed videtis istam charitatem esse posse et impiorum, id est, paganorum, Judæorum, hæreticorum. Quis enim eorum non amat uxorem, filios, fratres, vicinos, affines, amicos, etc. Hæc ergo humana est. Si ergo tali quisque crudelitate effertur, ut perdat etiam humanum dilectionis affectum, et non amet filios suos, et non amet conjugem suam; nec inter homines numerandus est. Non enim laudandus est qui amat filios suos, sed damnandus est qui non amat filios. Adhuc enim videat cum quibus debet ei esse dilectio ista communis. Amant filios et feræ : amant filios aspides, amant filios tigrides, amant filios leones. Nulla enim bestia est, quæ non filiis suis blande immurmuret. Nam cum terreat homines, parvulos fovet. Fremit leo in sylvis, ut nemo transeat : intrat in speluncam, ubi habet filios suos, omnem rabiem feritatis exponit. Foris eam ponit, cum ipsa non ingreditur. Ergo qui non amat filios suos etiam leone pejor est. Humana sunt ista, et licita sunt.

III. Illicitum amorem cavete. Membra Christi estis, et corpus Christi estis. Audite Apostolum et terremini. Non potuit enim gravius dicere, non potuit vehementius,

non potuit acrius deterrere Christianos ab amore fornicationum, nisi ubi dixit : « Tollens ergo membra Christi, » faciam membra meretricis[1]. » Ut autem hoc diceret, superius ait : « Nescitis, quia qui adhæret meretrici, unum » corpus efficitur[2]? » Et testimonium de Scriptura dedit quod scriptum est : « Erunt duo in carne una[3]. » Dictum est enim hoc divinitus ; sed de viro et uxore ubi licet, ubi concessum est, ubi honestum est ; non ubi turpe, non ubi illicitum, non ubi omni ratione damnabile. Sicut autem una fit caro in permixtione licita viri et uxoris : sic una fit caro in permixtione illicita meretricis et amatoris. Cum ergo una fit caro, illud te terreat, illud exhorreat quod addidit : « Tollens ergo membra Christi. » Membra Christi attende, Christiane : membra Christi noli in altero, in te attende membra Christi, qui emptus es sanguine Christi : « Tollens ergo membra Christi, faciam » membra meretricis? » Hoc qui non horret, Deo horret.

IV. Prorsus, prorsus obsecro vos, fratres mei : ecce ponamus, quod non est, promisisse Deum talibus impunitatem, et dixisse : Qui talia fecerint, miserebor eorum, non eos damnabo. Faciamus hoc dixisse Deum. Etiam promissa impunitate tollit quisque membra Christi, et facit jam membra meretricis? Non facit, si est ibi tertia divina dilectio. Etenim tres dilectiones commemoravi : de tribus me, quod Dominus daret, dicturum esse promisi ; de licita humana, de illicita humana, de illa excellenti atque divina. Interrogemus divinam charitatem, et ponamus ante illam duas humanas charitates et dicamus ei : Ecce licita charitas humana, qua uxor diligitur, et filiæ aliæque necessitudines sæculares : ecce alia illicita, qua diligitur meretrix, qua diligitur ancilla aliena, qua diligitur aliena filia non petita, non promissa, qua diligitur

[1] I Cor. VI, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Gen. II, 24.

uxor aliena. Duæ ante te sunt charitates; cum qua istarum vis manere? Qui eligit manere cum illa humana licita, cum illa humana illicita non manet. Nemo sibi dicat: Ambas habeo. Si ambas habes admittendo ad te dilectionem meretricis, injuriam facis tanquam matronæ, quæ ibi habitat, divinæ charitati. Puto enim, quia si homo conjugatus sis, et diligas meretricem, non mittis meretricem in domum tuam, ut habitet cum matrona tua. Non usque adeo progrederis. Tenebras quæris, latebras quæris, turpitudinem non profiteris. Sed et qui non habent uxores, et sunt meretricum quasi licentius amatores, (ideo dixi quasi, quia et ipsi damnantur, si jam sunt fideles:) puto quia et adolescens nondum habens uxorem, si diligat meretricem, non eam facit habitare cum sorore sua, non eam facit habitare cum matre sua, ne injuriam faciat humanæ pudicitiæ, ne offendat decus sanguinis sui. Si ergo non facis habitare meretricem, quam diligis, cum matre tua, cum sorore tua, ne, sicut dixi, offendas decus sanguinis tui; facis habitare in corde tuo dilectionem meretricis cum dilectione Dei, et offendis decus sanguinis Christi?

V. Amate Deum, nihil melius invenitis. Amatis argentum, quia melius est ferro et æramento: amatis plus aurum, quia melius est argento: amatis plus lapides pretiosos, quia et auri pretium superant: amatis postremo istam lucem, quam dimittere formidat omnis qui mortem timet: amatis, inquam, istam lucem, quomodo eam amore quodam ingenti desiderabat, qui post Jesum clamabat: « Miserere mihi, fili David[1]. » Clamabat cæcus Christo transeunte. Metuebat enim ne transiret, et non sanaret. Et quantum clamabat? Ut turba prohibente non taceret. Vicit contradictorem, tenuit Salvatorem. Obstre-

[1] Luc. XVIII, 38.

pentibus turbis et clamare prohibentibus, stetit Jesus, vocavit eum, et dixit ei : « Quid vis tibi fieri? Domine, » inquit, ut videam. Respice, fides tua te salvum fecit[1]. » Amate Christum; desiderate lumen, quod est Christus. Si desideravit ille lumen corporis, quanto plus lumen cordis desiderare debetis? Ad eum, non vocibus, sed moribus clamemus. Vivamus bene, mundum contemnamus : nihil nobis sit omne quod transit. Reprehensuri sunt nos, quando sic vixerimus, quasi dilectores nostri homines sæculares, amantes terram, sapientes pulverem, nihil de cœlo ducentes, auras liberas corde, nare carpentes : reprehensuri sunt nos procul dubio, atque dicturi, si viderint nos ista humana, ista terrena contemnere : Quid pateris? quid insanis? Turba illa est contradicens, ne cæcus clamet. Et aliquanti Christiani sunt, qui prohibent vivere christiane : quia et illa turba cum Christo ambulabat, et vociferantem hominem ad Christum ac lucem desiderantem ab ipsius Christi beneficio prohibebat. Sunt tales Christiani : sed vincamus illos, vivamus bene; et ipsa vita sit vox nostra ad Christum. Stabit; quia stat.

VI. Nam et ibi mysterium magnum est. Transiens erat ille, quando ille clamabat : quando sanavit, stetit. Transitus Christi intentos nos faciat ad clamandum. Quis est transitus Christi? Quidquid pro nobis temporaliter pertulit, transitus ejus est. Natus est, transiit : numquid adhuc nascitur? Crevit, transiit : numquid adhuc crescit? Suxit : numquid adhuc sugit? Defessus dormivit : numquid adhuc dormit? Manducavit et bibit : numquid adhuc facit? Postremo prensus est, vinctus est, verberatus est, spinis coronatus est, alapis cæsus est, sputis illitus, ligno suspensus, occisus, lancea percussus, sepultus

[1] Luc. XVIII, 41.

resurrexit : adhuc transit. Ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris : stetit. Clama quantum potes : modo te illuminat. Nam et in eo ipso quod « Verbum erat » apud Deum, » utique stabat; quia non mutabatur. « Et » Deus erat Verbum : et Verbum caro factum est[1]. » Caro per transitum multa fecit, et passa est : Verbum stetit. Ipso Verbo cor illuminatur; quia ipso Verbo caro, quam suscepit honoratur. Tolle Verbum, quid est caro? Hoc est quod tua. Caro autem Christi ut honoretur : « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. » Clamemus ergo; et bene vivamus

VII. Amate filios vestros, amate conjuges vestras, et si sæculariter. Nam secundum Christum amare debetis, ut secundum Deum illis consulatis, et non in eis nisi Christum diligatis, et oderitis in vestris si Christum habere noluerint. Ipsa enim est charitas illa divina. Nam quid eis proderit transitoria et mortalis charitas vestra? Tamen quando et humanitus diligitis, plus Christum amate. Non dico ut non diligas uxorem, sed plus dilige Christum. Non dico ut non diligas patrem, non dico ut non diligas filios; sed plus dilige Christum. Audi illum dicentem, ne mea putes ista verba : « Qui amat patrem » aut matrem plus quam me, non est me dignus[2]. » Quando audis : « Non est me dignus, » non times? De quo dicit Christus : « Non est me dignus, » non est cum illo : qui cum illo non erit, ubi erit? Si non amas cum illo esse, time sine illo esse. Quare time sine illo esse? Quia cum diabolo eris, si cum Christo non fueris. Et ubi erit diabolus? Audi ipsum Christum : « Ite in ignem » æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus[3]. » Si igne cœli non accenderis, ignem time gehennarum. Si non amas esse inter Angelos Dei, time esse inter angelos dia-

[1] Joan. I, 1, et 14. — [2] Matth. x, 32. — [3] Id. xv, 41.

boli. Si non amas esse in regno, time esse in camino ignis ardentis, inextinguibilis, sempiterni. Vincat in te prius timor, et erit amor. Timor pædagogus sit, non ipse in te remaneat, sed te ad charitatem, quasi ad magistrum perducat.

SERMO CCCL[1].

De Charitate, II.

I. Divinarum Scripturarum multiplicem abundantiam, latissimamque doctrinam, fratres mei, sine ullo errore comprehendit, et sine ullo labore custodit, cujus cor plenum est charitate : dicente Apostolo : « Plenitudo autem legis charitas[2]. » Et alio loco : « Finis autem præcepti est » charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non » ficta[3]. » Quis est autem finis præcepti, nisi præcepti adimpletio ? et quid est præcepti adimpletio, nisi legis plenitudo? Quod ergo ibi dixit : « Plenitudo legis est chari» tas : » hoc etiam hic dixit : « Finis præcepti est » charitas. » Nec dubitari ullo modo potest, quod templum Dei sit homo, in quo habitat charitas. Dicit enim et Joannes : « Deus charitas est[4]. » Hæc autem dicentes Apostoli et nobis charitatis excellentiam commendantes, non utique aliud, nisi quod comederant, ructuare potuerunt. Ipse quippe Dominus pascens eos verbo veritatis, verbo charitatis, quod est ipse panis vivus, qui de cœlo descendit : « Mandatum, inquit, novum do vobis, ut di-

[1] Alias de Tempore 39. — [2] Rom. 1, 10. — [3] 1 Tim. 1, 5, et Florus ibid. — [4] 1 Joan. IV, 8.

» ligatis invicem. » Et iterum : « In hoc scient omnes, » quia Discipuli mei estis, si vos invicem dilexeritis[1]. » Ille enim qui venit per crucis irrisionem carnis perimere corruptionem, et vetustatem vinculi mortis nostræ suæ mortis novitate dissolvere, mandato novo fecit hominem novum. Res enim vetus erat, ut homo moreretur. Quod ne semper valeret in homine, res nova facta est, ut Deus moreretur. Sed quia in carne mortuus est, non in Divinitate, per sempiternam vitam Divinitatis non permisit esse sempiternum interitum carnis. Itaque, sicut dicit Apostolus : « Mortuus est propter delicta nostra, et resur» rexit propter justificationem nostram[2]. » Quid ergo contra mortis vetustatem attulit vitæ novitatem, ipse contra vetus peccatum opponit novum mandatum. Quapropter quisquis vetus peccatum vis extinguere, mandato novo extingue cupiditatem, et amplectere charitatem. Sicut enim radix omnium malorum est cupiditas; ita et radix omnium bonorum est charitas.

II. Totam magnitudinem et latitudinem divinorum Eloquiorum secura possidet charitas, qua Deum proximumque diligimus. Docet enim nos cœlestis unus Magister, et dicit : « Diliges Dominum Deum tuum ex toto » corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua ; » et diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus » præceptis universa Lex pendet, et Prophetæ[3]. » Si ergo non vacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia involucra sermonum evolvere, omnia Scripturarum secreta penetrare : tene charitatem, ubi pendent omnia : ita tenebis quod ibi didicisti ; tenebis etiam quod nondum didicisti. Si enim nosti charitatem, aliquid nosti unde et illud pendet quod forte non nosti, et in eo quod in Scripturis intelligis, charitas patet ; in eo quod non intelligis,

[1] Joan. XIII, 34, 35. — [2] Rom. IV, 25. — [3] Matth. XXII, 37-40.

charitas latet. Ille itaque tenet et quod patet et quod latet in divinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus.

III. Quapropter, fratres, sectamini charitatem, dulce ac salubre vinculum mentium, sine qua dives pauper est, et cum qua pauper dives est[1]. Hæc in adversitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat; in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris; in tentatione tutissima, in hospitalitate latissima; inter veros fratres lætissima, inter falsos patientissima. In Abel per sacrificium grata, in Noë per diluvium secura, in Abrahæ peregrinationibus fidelissima, in Moyse inter injurias lenissima, in David tribulationibus mansuetissima. In tribus pueris blandos ignes innocenter expectat: in Machabæis sævos ignes fortiter tolerat. Casta in Susanna erga virum, in Anna post virum, in Maria præter virum. Libera in Paulo ad arguendum: humilis in Petro ad obediendum: humana in Christianis ad confitendum, divina in Christo ad ignoscendum. Sed quid ego de charitate majus aut uberius possum dicere, quam quas per os Apostoli laudes ejus intonat Dominus, supereminentem viam demonstrantis atque dicentis: « Si linguis hominum loquar et Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum » æramentum sonans, aut cymbalum tinniens? Et si habuero prophetiam, et sciero omnia sacramenta, et omnem » scientiam, et si habuero omnem fidem, ita ut montes » transferam, charitatem autem non habeam, nihil » sum. Et si donavero omnes facultates meas, et si » distribuero omnia mea pauperibus, et si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem non habeam, nihil » mihi prodest. Charitas magnanima est, charitas benigna est. Charitas non æmulatur, non agit perperam,

[1] Florus ad 1 Cor. XIV.

» non inflatur, non dehonestatur, non quærit quæ sua » sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet » super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia to» lerat, omnia credit, omnia sperat, omnia suffert. Cha» ritas nunquam cadit[1]. » Quanta est ista? Anima litterarum, prophetiæ virtus, sacramentorum salus, scientiæ solidamentum, fidei fructus, divitiæ pauperum, vita morientium. Quid tam magnanimum, quam pro impiis mori? Quid tam benignum, quam inimicos diligere? Sola est, quam felicitas aliena non premit, quia non æmulatur. Sola est, quam felicitas sua non extollit, quia non inflatur. Sola est, quam conscientia mala non pungit, quia non agit perperam. Inter opprobria secura est, inter odia benefica est : inter iras placida est, inter insidias innocens : inter iniquitates gemens, in veritate respirans. Quid illa fortius, non ad retribuendas, sed ad non curandas injurias? Quid illa fidelius, non vanitati, sed æternitati? Nam ideo tolerat omnia in præsenti vita, quia credit omnia de futura vita; et suffert omnia quæ hic immittuntur, quia sperat omnia quæ ibi promittuntur : merito nunquam cadit. Ergo sectamini charitatem, et eam sancte cogitantes afferte fructus justitiæ. Et quidquid uberius, quam ego dicere potui, vos inveneritis in ejus laudibus, appareat in vestris moribus. Oportet enim ut senilis sermo non solum sit gravis, sed etiam brevis.

[1] I Cor. XIII, 1-8, vide etiam Beda et Florus ibid.

SERMO CCCLI[1].

De utilitate agendæ Pœnitentiæ, I.

I. Quam sit utilis et necessaria pœnitentiæ medicina, facillime homines intelligunt, qui se homines esse meminerunt. Scriptum est enim : « Deus superbis resistit, hu» milibus autem dat gratiam[2]. » Et Dominus in Evangelio dicit : « Quoniam qui se exaltat, humiliabitur ; et qui se humiliat, exaltabitur[3] : » magisque justificatus descendit de templo Publicanus ille peccatorum confessione sollicitus, quam Pharisæus meritorum enumeratione securus. Quamvis enim et ipse gratias egerit Deo, dicens : « Gratias tibi ago, Deus, quoniam non sum sicut cæteri » homines, injusti, adulteri, raptores ; quomodo et Pu» blicanus iste. Jejuno bis in sabbato, decimas do om» nium quæcumque possideo : » tamen ei prælatus est ille, qui « De longinquo stabat, neque oculos audebat ad » cœlum levare, sed percutiebat pectus suum, dicens : » Deus, propitius esto mihi peccatori[4]. » Non enim ille Pharisæus tam sua sanitate, quam morborum alienorum comparatione gaudebat. Utilius autem illi erat, quoniam ad medicum venerat, ea de quibus ægrotabat, confitendo monstrare, quam dissimulare a vulneribus suis, et de cicatricibus alienis audere gloriari. Non ergo mirum, si Publicanus magis curatus abscessit, quem non puduit ostendere quod dolebat. In rebus quippe visibilibus, ut

[1] Alias 50 inter 50 homilias. — [2] Jacob. iv, 6. — [3] Luc. xviii, 14. — [4] Ibid. 11-13.

excelsa quisque contingat, in excelsum erigitur : Deus autem cum sit omnium excellentissimus, non elatione, sed humilitate contingitur. Unde Propheta dicit : « Prope » est Dominus his qui obtriverunt cor[1]. » Et iterum, « Excelsus Dominus, et humilia respicit, et excelsa a longe » cognoscit[2]. » Excelsa ipsa posuit pro superbis. Illa ergo respicit, ut attollat; ista cognoscit, ut dejiciat. Cum enim ait, quod « A longe excelsa cognoscit, » satis eum ostendit humilia de proximo attendere; ipsum tamen Dominum excelsum esse prædixit. Solus enim Deus arrogans non est, quantacumque se prædicatione laudaverit. Non ergo se arbitretur ab oculis Dei abscondi superbia : Deus enim excelsa cognoscit. Nec se rursus Deo conjunctam putet : excelsa enim a longe cognoscit. Quisquis itaque pœnitentiæ recusat humilitatem, Deo propinquare non cogitat. Aliud est enim, levare se ad Deum; aliud est, levare se contra Deum. Qui ante illum se projicit, ab illo erigitur : qui adversus illum se erigit, ab illo projicitur. Alia est enim soliditas magnitudinis, alia est inanitas inflationis. Qui foris tumescit, intus tabescit. « Qui eligit » abjici in domo Dei, magis quam habitare in tabernacu- » lis peccatorum[3]; » eligit illum Deus, ut inhabitet in atriis ejus, et nihil sibi assumentem ille in sedem beatitatis assumit. Unde in Psalmo suavissime et verissime canitur : « Beatus vir, cujus est susceptio ejus abs te, Do- » mine[4]. » Ne putes eum qui se humiliat semper jacere; cum dictum sit : « Exaltabitur. » Et ne opineris ejus exaltationem in oculis hominum per sublimitates fieri corporales : cum enim dixisset : « Beatus vir, cujus est susceptio » ejus abs te, Domine, » consequenter annexuit et ostendit ejusdem susceptionis celsitudinem spiritalem : « As- » census, inquit, in corde ejus disposuit, in convalle

[1] Psal. XXXIII, 19. — [2] Id. CXXXVII, 6. — [3] Id. LXXXIII, 11. — [4] Ibid. 6.

» plorationis, in locum quem disposuit[1]. » Ubi ergo disposuit ascensus? In corde, in convalle scilicet plorationis. Hoc est : « Qui se humiliat, exaltabitur[2]. » Sicut enim ascensus exaltationem indicat; ita vallis humilitatem, et convallis plorationes. Sicut enim comes pœnitentiæ dolor est; ita lacrymæ sunt testes doloris. Optime autem sequitur. et dicit : « Etenim benedictionem dabit, » qui legem dedit[3]. » Ad hoc enim lex data est, ut vulnera ostenderet peccatorum, quæ gratiæ benedictio sanaret. Ad hoc lex data est, ut superbo infirmitatem suam notam faceret, infirmo pœnitentiam suaderet. Ad hoc lex data est, ut diceremus in convalle plorationis : « Video aliam » legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, » et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris » meis : » et cum ipso ploratu clamaremus : « Infelix ego » homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus[4]? » et succurreret nobis, exaudiente illo qui erigit elisos, solvit compeditos, illuminat cæcos[5], « Gratia Dei per Jesum » Christum Dominum nostrum[6]. »

II. Tres sunt autem actiones pœnitentiæ, quas mecum Vestra Eruditio recognoscit. Sunt enim usitatæ in Ecclesia Dei, et diligenter attendentibus notæ. Una est quæ novum hominem parturit, donec per baptismum salutare omnium præteritorum fiat ablutio peccatorum : ut tanquam puero nato dolores transeant, quibus viscera urgebantur ad partum, et tristitiam lætitia consequatur. Omnis enim, qui jam arbiter voluntatis suæ constitutus est, cum accedit ad sacramenta fidelium. nisi eum pœniteat vitæ veteris, novam non potest inchoare. Ab hac pœnitentia, cum baptizantur, soli parvuli sunt immunes : nondum enim uti possunt libero arbitrio. Quibus tamen

[1] Psal. LXXXIII, 7. — [2] Luc. XVIII, 14. — [3] Psal. LXXXIII, 8. — [4] Rom. VII, 23 et 24. — [5] Psal. CXLV, 6. — [6] Rom. VII, 25.

ad consecrationem remissionemque originalis peccati prodest eorum fides, a quibus offeruntur; ut quascumque maculas delictorum per alios, ex quibus nati sunt, contraxerunt, aliorum etiam interrogatione ac responsione purgentur. Verissime quippe in Psalmis plangitur : « Ecce » in iniquitate conceptus sum, et in peccatis mater mea » me in utero aluit[1]. » Item quod scriptum est, « Non esse » mundum in conspectu Dei, nec infantem, cujus est vita » diei unius super terram[2]. » Exceptis ergo talibus, de quorum ordine ac merito in futura illa, quæ promittitur, sorte sanctorum, velle amplius quærere, hominum modulum excedit; pie tamen creditur eis prodesse ad spiritalem salutem, quod Ecclesiasticæ auctoritatis per totum orbem terrarum tam firmo robore custoditur : cæterorum hominum nullus transit ad Christum, ut incipiat esse quod non erat, nisi eum pœniteat fuisse quod erat. Hæc prima pœnitentia præcipitur Judæis, dicente apostolo Petro : « Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque » vestrum in nomine Domini nostri Jesu Christi[3]. » Talis ab ipso Domino imperabatur, cum diceret : « Pœnitentiam » agite, appropinquavit enim regnum cœlorum[4]. » De hac etiam Joannes Baptista, plenus Spiritu sancto, præcursor et præparator viæ Domini ita dicit : « Generatio » viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? » Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ[5]. »

III. Altera vero pœnitentia est, cujus actio per totam istam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis humilitate subeunda est. Primo, quia nemo vitam æternam, incorruptibilem, immortalemque desiderat, nisi eum vitæ hujus temporalis, corruptibilis, mortalisque pœniteat. Non enim sic quisque in vitam novam

[1] Psal. L, 7. — [2] Job. XIV, 4, juxta LXX. — [3] Act. II, 38. — [4] Matth. IV, 17. — [5] Id. III, 7, 8.

per sanctificationem baptismi nascitur, ut quemadmodum deponit ibi omnia peccata præterita, ita etiam statim mortalitatem ipsam carnis corruptionemque deponat. Quod si non ita est, restat ut illud quod scriptum est, quod etiam quisque in se sentit adhuc, dum in hac vita est, « Corpus quod corrumpitur aggravet animam, et de» primat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem[1]. » Quod tunc in illa beatitudine quia non erit, cum absorbebitur mors in victoriam[2] : quis dubitet in quacumque temporali felicitate versemur, pœnitere tamen nos debere hujus vitæ, ut ad illam incorruptionem tota aviditate curramus? Inde est enim quod etiam Apostolus ait : « Quan» diu sumus in corpore, peregrinamur a Domino : per » fidem enim ambulamus, non per speciem[3]. » Quis ergo festinat atque optat ad patriam remeare, et illam speciem quæ est facie ad faciem contemplari, nisi quem peregrinationis suæ pœnituerit? Ex quo dolore pœnitentis, etiam vox illa miserabilis erumpit et sonat : « Heu me, quoniam » peregrinatio mea longinqua facta est. » Et ne putes nondum fidelem ista loqui, vide quid sequitur : « Inhabitavi » in tabernaculis Cedar : cum his qui oderunt pacem, » eram pacificus; cum loquerer eis, impugnabant me » valde[4]. » Non solum hominis fidelis, sed etiam Evangelistæ firmissimi et Martyris fortissimi hæc verba sunt. Nam inde est etiam illud Apostoli : « Scimus enim, quia » et si terrena nostra domus hujus habitationis dissolva» tur, ædificationem habemus ex Deo, domum non manu » factam, æternam in cœlis. Etenim in hoc ingemiscimus, » habitaculum nostrum, quod de cœlo est, superindui » cupientes : si tamen et induti, non nudi inveniamur. » Etenim qui sumus in hac habitatione, ingemiscimus gra-

[1] Sap. IX, 15. — [2] 1 Cor. XV, 54. — [3] 2 Cor. V, 6, 7. — [4] Psal. CXIX, 5-7.

» vati, in quo nolumus spoliari, sed supervestiri, ut ab» sorbeatur mortale a vita[1]. » Quid ergo cupimus, nisi ita non esse ut nunc sumus? Et quid ingemiscimus, nisi pœnitendo quia ita sumus? Sed quando ita non erimus, nisi terrena domo resoluta, ut cœlestem habitationem et animo et corpore totius hominis immutatione sortiamur? Quapropter et sanctus Job non ait esse tentationem in hac vita, sed hanc ipsam vitam tentationem dixit esse, ita loquens : « Numquid non tentatio est vita humana » super terram[2]? » Quo in loco etiam mysterium lapsi hominis mirabiliter tetigit dicens : « Tanquam servus fu» giens dominum suum, et consecutus umbram[3]. » Non enim hæc vita dicenda est potius, quam umbra vitæ. Nec immerito fugitivus Adam post offensionem peccati abscondit se a facie Domini, tectus foliis arborum, quibus opacantur umbracula, « Tanquam fugiens Dominum » suum, sicut dictum est, et consecutus umbram. »

IV. Quæ universa ad hoc dicta sunt, ne quis per baptismum quamvis justificatus sit a prioribus peccatis, tamen superbire audeat, si nihil committat, unde ab altaris communione separetur; quasi jam de plena securitate se jactans; sed potius servet humilitatem, quæ pene una disciplina Christiana est, nec superbiat terra et cinis[4], donec ista nox tota transeat : « In qua pertranseunt » omnes bestiæ sylvæ, catuli leonum rugientes, quæren» tes a Deo escam sibi[5]. » In hanc escam Job ipse petitus est, qui dixit : « Tentatio est vita humana super terram[6]. » Etiam Dominus : « In hac nocte, inquit, postulavit Sa» tanas vexare vos sicut triticum[7]. » Quis itaque sanæ mentis non ingemiscat? Cui non per pœnitentiam sic esse displiceat? Quis non tota humilitate supplicans divino

[1] 2 Cor. v, 1-4. — [2] Job. vii, 1. — [3] Ibid. 2, juxta lxx. — [4] Eccli. x, 9. — [5] Psal. ciii, 21. — [6] Job. vii, 1. — [7] Luc. xxii, 31.

adjutorio se exaudibilem præbeat, donec transeat omnis ista tentationum materies atque umbra terrena : et ille qui nunquam deficit, etiam nobis illucescat sempiternus dies, et illuminet abscondita tenebrarum, et manifestet cogitationes cordis, et tunc laus erit unicuique a Deo[1]? Deinde quamvis se quisque glorietur sic habere corpus edomitum, ut mundo crucifixus ab omni opere malo, in servitutem redacta membra castiget, ne jam regnet peccatum in ejus mortali corpore, ad obediendum desideriis ejus; solum unum verum Deum colat, nulli simulacrorum ritui deditus, nullis sacris dæmoniorum irretitus, non accipiens in vanum nomen Domini Dei sui, quietem sempiternam certus expectans, debitum honorem parentibus reddens, nec cruentus homicidio, nec fornicatione turpatus, nec furto fraudulentus, nec mendacio duplicatus, nec rei vel uxoris alienæ concupiscentia sordidus; non in suis etiam rebus aut luxuria diffluat, aut arescat avaritia; non sit contentiosus, non sit contumeliosus, non maledicus; vendat postremo omnia sua, et det pauperibus, et sequatur Christum, atque thesauro cœlesti radicem cordis infigat : quid videtur addi posse ad tam plenam justitiam? Tamen nolo glorietur. Intelligat hæc omnia præstita sibi esse, non a se existere. Quid enim habet, quod non accepit? Quod si accepit, quid gloriatur, quasi non acceperit[2]? Eroget sane pecuniam Dominicam : consulat proximo, sicut sibi sentit esse consultum. Nec putet satis esse servare integrum quod accepit, ne dicatur ei : « Serve nequam et piger, dares pecuniam » meam, et ego veniens cum usuris exigerem[3] : » ne auferatur ab eo quod accepit, ne projiciatur in tenebras exteriores. Quam vehementissimam pœnam si timere debent illi, qui servare integrum possunt quod acceperunt,

[1] 1 Cor. IV, 5. — [2] Ibid. 7. — [3] Matth. XXV, 26.

quæ spes illorum est, qui hoc impie sceleratequè disperdunt? Versabitur ergo iste in rebus humanis, non carnalis, sed spiritalis acquisitionis devinctus officio; non quidem negotiis sæcularibus obligatus, sed tamen quia militat Deo, non otio desidiæ torpidus et abjectus. Det ergo, si potest, suas eleemosynas omnes cum hilaritate, sive cum carnalibus necessitatibus pauperum aliquid erogat, sive cum panis cœlestis dispensator invicta adversus diabolum castra in credentium cordibus construit. « Hilarem enim datorem diligit Deus[1]. » Non itaque tædio frangatur in difficultatibus rerum, quæ necesse est existant, ut ostendatur homini quod homo est. Non ira subrepat in eum, qui aut odiose irruit, aut inopportune inopia coactus petit; aut negotio suo, cum tu majore occupatus es, indifferenter flagitat subveniri; aut in verbo manifestæ justitiæ resistit cæca cupiditate, aut miserabili tarditate. Non det quidquam amplius vel minus quam oportet : non loquatur amplius quam opus est, aut cum etiam non opus est. « Speciosi enim pedes evangelizantium pa» cem, evangelizantium bona[2]. » Sed tamen de terra sicca pulverem contrahunt, qui sane in judicium eorum excutitur, qui sibi hanc exhibitionem perversa voluntate contemnunt. Non solum ergo propter ipsam vitæ hujus mortalitatem et ignorantiam, et propter diei malitiam, quæ utinam sufficeret, sicut de illa dictum est : « Sufficit » diei malitia sua[3], » quam jubemur ferre atque portare, donec transeat, et sustinere Deum viriliter agendo, ut fructum afferamus cum tolerantia : sed etiam propter ipsum pulverem mundi hujus, qui per itinera consulendi consulentium pedibus adhærescit, et damna quæ in ipsa negotiosissima dispensationis actione contingunt, quæ

[1] 2 Cor. IX, 7. — [2] Rom. X, 15. — [3] Matth. VI, 34.

Dominus præstet ut cum lucris majoribus compensentur, quotidianam debemus habere pœnitentiam.

V. Sed si hoc dispensatores verbi Dei et ministri sacramentorum ejus, milites Christi; quanto magis cætera stipendiaria multitudo, et quædam provincia magni regis? Quam ne forte vel falsa suspicione avaritiæ miles ille fidelissimus atque fortissimus apostolus Paulus offenderet, suis stipendiis militavit : et ubi forte defuit sumptus necessarius : « Alias, inquit, Ecclesias expoliavi, accipiens ab eis stipendium ad vestram ministrationem[1]. » Quanto ergo magis Ecclesiæ provinciales (10) sæcularibus negotiis obligati, quotidianam debent agere pœnitentiam? Qui quamvis a furtis, a rapinis, a fraudibus, ab adulteriis et fornicationibus omnique luxuria, a crudelitate odiorum et inimicitiarum pertinacia, ab omni denique idololatriæ fœditate, spectaculorum nugacitate, hæresum atque schismatum impia vanitate, atque ab omnibus hujuscemodi flagitiis et facinoribus immunes, puri atque integri esse debeant : tamen propter administrationem rerum familiarium, et conjugiorum arctissima vincula, tam multa peccant, ut non tam de istius mundi pulvere aspergi, quam luto oblinirí videantur. Hoc est quod Apostolus eis dicit : « Jam quidem omnino delictum » est in vobis, quia judicia habetis vobiscum. Quare non » magis iniquitatem patimini? Quare non potius fraudamini? » Nam illud execrabile est, quod propter quosdam addit et dicit : « Sed vos iniquitatem facitis, et » fraudatis, et hoc fratribus[2]. » Exceptis tamen iniquitatibus et fraudibus, hoc ipsum habere inter se judicia et lites de sæcularibus rebus, delictum esse dicit : quod tamen ferendum esse admonet, si vel ecclesiastico judicio lites hujuscemodi finiantur. Hinc est etiam illud : « Qui

[1] 2 Cor. xi, 8. — [2] 1 Cor. vi, 7, 8.

» sine uxore est, cogitat ea quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo : qui autem matrimonio conjunctus est, cogitat ea quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori[1]. » Quod etiam de fœmina similiter notat. Vel illud cum ait : « Et iterum ad idipsum estote, ne vos tentet Satanas » propter intemperantiam vestram. » Quod ut peccatum esse demonstraret, sed infirmitati concessum, subjecit statim : « Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium[2]. » Sola enim generandi causa est inculpabilis sexus utriusque commixtio. Quam multa sunt alia peccata, sive in loquendo de rebus et negotiis alienis, quæ non ad te pertinent; sive in vanis cachinnationibus, cum scriptum sit : « Stultus in risu exaltat vocem suam, » sapiens autem vix tacite ridebit[3] : » sive in ipsis escis, quæ ad necessitatem sustentandæ hujus vitæ præparantur, avidior atque immoderatior appetitus, sæpe excessum modum postridiana cruditate contestans : sive in vendendis et emendis rebus charitatis et vilitatis vota perversa. Piget cuncta colligere, quæ quisque in se ipso certius comprehendit atque reprehendit, si divinarum Scripturarum speculum non negligenter attendat. Quæ quamvis singula non lethali vulnere ferire sentiantur, sicuti homicidium et adulterium, vel cætera hujusmodi : tamen omnia simul congregata velut scabies, quo plura sunt necant, aut nostrum decus ita exterminant, ut ab illius sponsi speciosi forma præ filiis hominum castissimis amplexibus separent, nisi medicamento quotidianæ pœnitentiæ desiccentur.

VI. Quod si falsum est, unde quotidie tundimus pectora? Quod nos quoque antistites ad altare assistentes cum omnibus facimus. Unde etiam orantes dicimus, quod in tota ista vita oportet ut dicamus : « Dimitte no-

[1] I Cor. VII, 32, 33. — [2] Ibid. 5, 6. — [3] Eccli. XXI, 23.

» bis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris[1]. » Non enim ea dimitti precamur, quæ jam in baptismo nisi dimissa credimus, de ipsa fide dubitamus : sed utique de quotidianis peccatis hoc dicimus, pro quibus etiam sacrificia eleemosynarum, jejuniorum, et ipsarum orationum ac supplicationum quisque pro suis viribus offerre non cessat. Quisquis itaque se diligenter attendens, nulla se ipsum adulatione seducit, satis intelligit cum quanto periculo mortis æternæ, et cum quanta penuria perfectæ justitiæ peregrinetur a Domino; quamvis jam in Christo, hoc est, in via constitutus redire conetur. Nam si non habemus peccata, et tundentes pectora dicimus : « Dimitte nobis debita nostra; » ex hoc ipso certe et graviter nullo dubitante peccamus, cum inter ipsa sacramenta mentimur. Quamobrem, in quantum Deo nostro fide, spe et charitate connectimur, et eum in quantum possumus, imitamur, non peccamus, sed filii Dei sumus : in quantum autem ex occasione carnalis infirmitatis, quia nondum morte resoluta, nondum resurrectione mutata est, motus reprehensibiles improbique subrepunt, peccamus. Quod utique fateri nos convenit; ne dura cervice, non languoris nostri sanitatem, sed damnationem superbiæ mereamur. Unde utrumque verissime scriptum est : et « Qui natus est ex Deo, non » peccat[2] : » et quod in eadem Joannis Epistola legimus : « Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmetipsos » decipimus, et veritas in nobis non est[3]. » Illud enim ex primitiis novi hominis, hoc ex reliquiis veteris dictum est : utrumque enim agimus in hac vita. Paulatim autem novitas accedit, et paulatim vetustate cedente succedit. Cum vero utrumque agitur, in stadio sumus; nec solum percutimus adversarium bonis operibus, sed etiam pec-

[1] Matth. vi, 12. — [2] I Joan. iii, 9. — [3] Ibid. i, 8.

cata incautius evitando percutimur. Neque nunc quis nostrum vicerit, sed quis crebrius feriat, quis fortius confligat attenditur; donec alios secum in sempiternam mortem pertrahat, qui homini stanti lapsus invidit, et ab aliis triumphantibus in fine dicatur : « Ubi est, mors, » contentio tua? Ubi est, mors, aculeus tuus[1]? » Sed neque facilius ab inimico dejicimur, quam cum eum superbiendo imitamur; nec vehementius eum prosternimus, quam cum humilitate Dominum sequimur; nec acriores ei dolores infligimus, quam cum plagas peccatorum nostrorum confitendo et pœnitendo sanamus.

VII. Tertia actio est pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis subeunda est, quæ Legis Decalogus continet; et de quibus Apostolus ait : « Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt[2]. » In hac ergo pœnitentia, majorem quisque in se severitatem debet exercere, ut a se ipso judicatus, non judicetur a Domino, sicut idem Apostolus ait : « Si enim nos judicaremus, a Domino » non judicaremur[3]. » Ascendat itaque homo adversum se tribunal mentis suæ; si timet illud quod « Oportet nos » exhiberi ante tribunal Christi, ut illic recipiat unus» quisque quod per corpus gessit, sive bonum, sive ma» lum[4]. » Constituat se ante faciem suam, ne hoc ei postea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori, dicens : « Ar» guam te, et statuam te ante faciem tuam[5]. » Atque ita constituto in corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animi confitentis per lacrymas profluat. Postremo ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum homo judicet participatione corporis et sanguinis Domini : ut qui separari a regno cœlorum timet per ultimam senten-

[1] 1 Cor. xv, 55. — [2] Galat. v, 21. — [3] 1 Cor. xi, 31, et Florus ibid. — [4] 2 Cor. v, 10. — [5] Psal. xlix, 21.

tiam summi judicis, per ecclesiasticam disciplinam a sacramento cœlestis panis interim separetur. Versetur ante oculos imago futuri judicii : ut cum alii accedunt ad altare Dei, quo ipse non accedit, cogitet quam sit contremiscenda illa pœna, qua percipientibus aliis vitam æternam, alii in mortem præcipitantur æternam. Ad hoc enim altare, quod nunc in Ecclesia est in terra positum, terrenis oculis expositum, ad mysteriorum divinorum signacula celebranda, multi etiam scelerati possunt accedere : quoniam Deus commendat in hoc tempore patientiam suam, ut in futuro exerat severitatem suam. Accedunt enim ignorantes quoniam patientia Dei ad pœnitentiam eos adducit. Illi autem secundum duritiam cordis sui et cor impœnitens, thesaurizant sibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua[1]. Ad illud autem altare, quo præcursor pro nobis introiit Jesus, quo caput Ecclesiæ præcessit, membris cæteris secuturis, nullus eorum accedere poterit, de quibus, ut jam commemoravi, dixit Apostolus : « Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt[2]. » Solus enim sacerdos, sed plane ibi totus assistet, adjuncto scilicet corpore cui caput est, quod jam ascendit in cœlum. Ipse est cui dixit apostolus Petrus : « Plebs sancta, regale sacerdotium[3]. » Quomodo ergo in interiora veli, et in illa invisibilia sancta sanctorum intrare audebit aut poterit, qui medicinam cœlestis disciplinæ contemnens, noluit paulisper a visibilibus separari? Qui enim noluit humiliari, ut exaltaretur, cum exaltari voluerit, dejicietur; et in æternum sejungetur ab æternis sanctis, quisquis hoc tempore per merita obedientiæ et per satisfactionem pœnitentiæ non sibi providit locum in corpore sacerdotis. Qua enim fronte impudentiæ tunc

[1] Rom. II, 4-6. — [2] Galat. V, 21. — [3] I Petr. II, 9.

volet averti faciem Dei a peccatis suis, qui nunc toto corde non dicit : « Quoniam facinus meum ego agnosco, » et peccatum meum ante me est semper[1] ? » Quo pacto, quæso, Deus dignatur ignoscere, quod in se ipse homo dedignatur agnoscere ?

VIII. Aut illud quale est, in quo sibi blandiuntur, qui sua se vanitate seducunt? Perseverantes enim in malitiis atque luxuriis suis, cum audiunt Apostolum dicentem : « Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non pos» sidebunt; » audent sibi præter Dei regnum salutem, quam desiderant, polliceri; atque ita inter se loquuntur, dum recusant agere pœnitentiam pro peccatis suis, et perditos mores aliquando in melius commutare[2] : Regnare nolo, sufficit mihi salvum me esse. In quo primum eos fallit, quia eorum nec salus ulla est, quorum iniquitas perseverat. Quod enim ait Dominus : « Quoniam » abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum; » qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus » erit[3] : » salutem utique promisit perseverantibus in charitate, non in iniquitate. Ubi autem charitas est, opera illa mala a regno Dei separantia esse non possunt. « Omnis enim lex in uno sermone impleta est, in eo quod » scriptum est : Diliges proximum tuum tanquam te ip» sum[4]. » Deinde si est aliqua differentia inter regnantes et non regnantes; oportet tamen ut in uno regno sint omnes, ne in hostium aut alienorum numero deputentur. Omnes enim Romani Romanum regnum possident; quamvis non omnes in eo regnent, sed cæteris regnantibus pareant. Non autem ait Apostolus : « Qui talia agunt, » non regnabunt cum Deo; sed, « Regnum Dei non possi» debunt. » Quod etiam de carne et sanguine dictum est :

1 Psal. L, 5. — 2 Florus ad I Cor. VI. — 3 Matth. XXIV, 12. — 4 Galat. V, 14.

« Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt : quia » corruptibile hoc induet incorruptionem, et mortale hoc » induet immortalitatem [1] ; » ut jam non caro et sanguis, sed ex animali corpore spiritalis corporis habitum naturamque mereatur. Vel illa eos terreat ultima sententia judicis nostri, quam propterea nunc aperiri voluit, ut ab ejus fidelibus præcaveatur : « Dans metuentibus se significationem, ut fugiant a facie arcus [2]. » Exceptis enim eis qui cum illo etiam judicabunt, quibus et promisit, dicens : « Sedebitis super duodecim thronos, judicantes » duodecim tribus Israël [3]. » In quo numero judicantium omnes intelliguntur, qui propter Evangelium omnia sua dimiserunt, et secuti sunt Dominum. Duodenarius quippe numerus ad quamdam universitatem refertur. Non enim Paulus apostolus ibi non erit, quia inter illos duodecim non fuit. Exceptis ergo illis, quos etiam nomine Angelorum significavit, quando ait : « Cum venerit Filius hominis judicare cum Angelis suis. » Angeli enim utique nuntii sunt. Nuntios autem rectissime accipimus omnes, qui salutem cœlestem hominibus nuntiant. Unde etiam Evangelistæ boni nuntii possunt interpretari : et de Joanne Baptista dictum est : « Ecce mitto Angelum meum » ante faciem tuam [4]. » His ergo, ut dicere cœperam, exceptis, cætera omnium hominum multitudo, sicut in ipsius verbis Domini manifestum est, in duas partes dividetur [5]. Positurus est enim oves ad dexteram, hœdos ad sinistram : et dicetur ovibus, id est, justis : « Venite, » benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis pa- » ratum est a constitutione mundi [6]. » De hoc utique regno dixit Apostolus, cum enumeraret opera mala : « Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non posside-

[1] I Cor. xv, 50. — [2] Psal. LIX, 6. — [3] Matth. xvi, 28. — [4] Malach. III, 1. — [5] Florus ad Ephes. v. — [6] Matth. xxv, 34.

» bunt[1]. » Audi quid audiant qui a sinistris erunt : « Ite, » inquit, in ignem æternum, qui præparatus est diabolo » et angelis ejus. » Quapropter præsumere quis audeat de nomine christiano, et non cum omni obedientia et timore audiat Apostolum dicentem : « Hoc enim scitote, » cognoscentes quoniam omnis fornicator, aut immundus, » aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæ- » reditatem in regno Christi et Dei? Nemo vos seducat » inanibus verbis : propter hæc enim venit ira Dei in fi- » lios diffidentiæ. Nolite itaque effici participes eorum[2]. » Latius autem ad Corinthios hæc dicit : « Nolite errare, » neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adul- » teri, neque molles, neque masculorum concubitores, » neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque male- » dici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt[3]. » Sed videte quemadmodum timorem et desperationem salutis abstulerit eis, qui hæc in vita veteri commiserunt. « Et » hæc quidem, inquit, fuistis, sed abluti estis, sed sanc- » tificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et » in spiritu Dei nostri[4]. »

IX. Quisquis ergo post baptismum aliquorum pristinorum malorum opere obligatus tenetur, usque adeo-ne sibi inimicus est, ut adhuc dubitet vitam mutare, cum tempus est, cum ita peccat et vivit? Nam utique quod ita perseveranter peccat, thesaurizat sibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei. Quod autem adhuc vivit, patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit. Implicatus igitur tam mortiferorum vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claves Ecclesiæ, quibus solvatur in terra, ut sit solutus in cœlo; et audet sibi post hanc vitam, quia tantum Christianus dicitur, salutem aliquam polliceri; nec veridico illo Do-

[1] Galat. v, 21. — [2] Ephes. v, 5-7. — [3] I Cor. vi, 9, 10. — [4] Ibid. 11.

minicæ vocis tonitruo contremiscit : « Non omnis qui » dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœ» lorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis » est, ipse intrabit in regnum cœlorum[1]? » Quid ad Galatas idem Apostolus, nonne talia enumerans eodem fine conclusit? « Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ » sunt fornicationes, immunditiæ, luxuriæ, idolorum » servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulatio» nes, animositates, dissensiones, hæreses, invidiæ, ebrie» tates, comessationes, et his similia, quæ prædico vobis, » sicut prædixi; quoniam qui talia agunt, regnum Dei » non possidebunt[2]. » Judicet ergo se ipsum homo in istis voluntate, dum potest, et mores convertat in melius : ne cum jam non poterit, etiam præter voluntatem a Domino judicetur. Et cum ipse in se protulerit severissimæ medicinæ, sed tamen medicinæ sententiam, veniat ad antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur : et tanquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, a præpositis sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum : ut in offerendo sacrificio cordis contribulati devotus et supplex, id tamen agat quod non solum ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum. Ut si peccatum ejus non solum in gravi ejus malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc expedire utilitati Ecclesiæ videtur antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset, non resistat, non lethali et mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Meminerit semper, quod « Superbis Deus resistit, humilibus au» tem dat gratiam[3]. » Quid enim est infelicius, quid perversius, quam de ipso vulnere, quod latere non potest, non erubescere, et de ligatura ejus erubescere?

[1] Matth. VII, 21. — [2] Galat. V, 19-21. — [3] Jacob. IV, 6.

X. Nemo arbitretur, fratres, propterea se consilium salutiferæ hujus pœnitentiæ debere contemnere, quia multos forte advertit et novit ad sacramenta altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. Multi enim corriguntur, ut Petrus : multi tolerantur, ut Judas : multi nesciuntur, donec veniat Dominus, qui illuminet abscondita tenebrarum, et manifestet cogitationes cordis[1]. Nam plerique propterea nolunt alios accusare, dum se per illos cupiunt excusare. Plerique autem boni Christiani propterea tacent, et sufferunt aliorum peccata quæ noverunt, quia documentis sæpe deseruntur, et ea quæ ipsi sciunt, judicibus Ecclesiasticis probare non possunt. Quamvis enim vera sint quædam ; non tamen judici facile credenda sunt, nisi certis indiciis demonstrentur. Nos vero a communione prohibere quemquam non possumus, (quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis,) nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari, sive ecclesiastico judicio nominatum atque convictum. Quis enim sibi utrumque audeat assumere, ut cuiquam ipse sit et accusator et judex? Cujusmodi regulam etiam Paulus apostolus in eadem ad Corinthios Epistola breviter insinuasse intelligitur, cum quibusdam talibus commemoratis criminibus, ecclesiastici judicii formam ad omnia similia ex quibusdam daret. Ait enim : « Scripsi vobi in epistola non commisceri for- » nicariis : non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, » aut raptoribus, aut idolis servientibus : alioquin de- » bueratis de hoc mundo exire[2]. » Non enim possunt homines in hoc mundo viventes, nisi cum talibus vivere : nec eos possunt lucrifacere Christo, si eorum colloquium convictumque vitaverint. Unde et Dominus cum publicanis et peccatoribus comedens : « Non est opus, inquit,

[1] Florus ad I Cor. v. — [2] I Cor. v, 9, 10.

» sanis medicus, sed male habentibus. Non enim veni » vocare justos, sed peccatores [1]. Et ideo sequitur Apostolus, et adjungit: « Nunc autem scripsi vobis non com- » misceri. Si quis frater nominatur aut fornicator, aut » idolis serviens, aut avarus, aut maledicus, aut ebriosus, » aut rapax; cum hujusmodi nec quidem cibum sumere. » Quo enim mihi de his qui foris sunt judicare? Nonne de » his qui intus sunt vos judicatis? De his autem qui foris » sunt, Deus judicabit. Auferte malum a vobis ipsis [2]. » Quibus verbis satis ostendit non temere aut quomodolibet, sed per judicium auferendos esse malos ab Ecclesiæ communione : ut si per judicium auferri non possunt, tolerentur potius, ne perverse malos quisque evitando, ab Ecclesia ipse discedens, eos quos fugere videtur, vinciat ad gehennam. Quia et ad hoc nobis sunt in Scripturis sanctis exempla proposita, velut in messe, ut palea sufferatur usque ad ultimum ventilabrum [3]; velut intra illa retia, ubi pisces boni cum malis usque ad segregationem, quæ futura est in littore [4], id est, in fine sæculi, æquo animo tolerentur. Non enim contrarium est huic loco id quod alio loco dicit Apostolus : « Tu quis es qui judicas » alienum servum? Suo domino stat, aut cadit [5]. » Noluit enim hominem ab homine judicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario usurpato judicio : sed potius ex lege Dei secundum ordinem Ecclesiæ, sive ultro confessum, sive accusatum atque convictum. Alioquin illud cur dixit: « Si quis frater nominatur aut fornicator, » aut idolis serviens, » et cætera; nisi quia eam nominationem intelligi voluit quæ fit in quemquam, cum sententia ordine judiciario atque integritate profertur? Nam

[1] Matth. IX, 11-13. — [2] I Cor. V, 11-13. — [3] Matth. III, 12. — [4] Id, XIII, 47. — [5] Rom. XIV, 4.

si nominatio sufficit, multi damnandi sunt innocentes; quia sæpe falso in quoquam crimine nominantur.

XI. Non ergo illi, quos monemus agere pœnitentiam, quærant sibi comites ad supplicium; nec gaudeant quia plures inveniunt. Non enim propterea minus ardebunt, quia cum multis ardebunt. Non est enim hoc sanitatis certum consilium, sed malevolentiæ vanum solatium. An forte attendunt multos etiam in ipsis honoribus ecclesiasticis præpositorum et ministrorum non congruenter vivere sermonibus et sacramentis, quæ per eos populis ministrantur? O miseros homines, qui hos intuendo Christum obliviscuntur! qui et tanto ante prædixit, ut legi Dei potius obtemperetur, quam imitandi videantur illi, qui ea quæ dicunt non faciunt[1]: et traditorem suum tolerans usque in finem, etiam ad evangelizandum cum cæteris misit. Tam sunt autem isti absurdi et præposteri et miseri, qui præpositorum suorum malos mores imitari eligunt, quam per eos prædicata Domini præcepta servare; quam si quisquam viator remanendum sibi esse existimet in itinere, cum viderit milliaria lapidea litteris plena viam docere, et non ambulare. Cur enim non potius, si pervenire desiderat, tales comites intuetur et consequitur, qui et viam bene demonstrant, et in ea perseveranter atque alacriter ambulant? Quod si isti desint, vel potius minus appareant, nam deesse non possunt: non enim sic quærunt homines charitate studiosa quod prædicent ad imitationem, quomodo quærunt iniquitate suspiciosa quod murmurent ad deceptionem, partim non inveniendo bonos, dum ipsi mali sunt; partim timendo invenire, dum mali esse semper volunt. Sed tamen concedamus non apparere nunc homines dignos imitatione. Quisquis hoc putas, mente Dominum intuere, qui homo

[1] Matth. xxiii, 3.

factus est, ut hominem vivere doceret. Si habitat Christus in interiore homine per fidem in corde tuo, recordarisque illud quod Joannes ait: « Qui dicit se in Christo » manere, debet quemadmodum ille ambulavit, et ipse » ambulare[1] : » ita nec tibi deerit quem sequaris. et cum te alius viderit. de bonorum inopia conqueri desinet. Si enim non nosti quid sit recte vivere, divina præcepta cognosce. Fortassis enim multi recte vivunt; sed propterea tibi nullus recte vivere videtur, quoniam quid sit recte vivere ignoras. Si autem nosti, age quod nosti; ut et tu quod quæris habeas, et aliis quod imitentur ostendas. Christum animo attende, attende Apostolos, quorum novissimus est ille qui dicit: « Imitatores mei » estote, sicut et ego Christi[2]. » Attende animo tot Martyrum millia. Cur enim te Natalitia eorum conviviis turpibus celebrare delectat, et eorum vitam sequi honestis moribus non delectat? Ibi videbis non solum viros, sed etiam fœminas, postremo pueros et puellas, nec imprudentia decipi, nec iniquitate perverti, nec periculi timore frangi, nec sæculi amore corrumpi. Ita te non invenientem quid excuses, non solum præceptorum inevitabilis rectitudo, sed etiam exemplorum innumerabilis multitudo circumdabit.

XII. Sed de utilitate ac salubritate pœnitentiæ, ut quod instituimus aliquando peragamus : si jam de sanitate desperans addis peccata peccatis, sicut scriptum est: « Peccator, cum venerit in profundum malorum, contem- » nit[3] : » Noli contemnere, noli desperare[4]; clama etiam de profundo ad Dominum, et dic ei : « De profundis » clamavi ad te, Domine; Domine, exaudi vocem meam. » Fiant aures tuæ intendentes in vocem obsecrationis

[1] 1 Joan. II, 6. — [2] 1 Cor. IV, 16. — [3] Prov. XVIII, 3. — [4] Florus ad 2 Cor. XII.

» meæ. Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, » quis sustinebit? Quoniam apud te propitiatio est[1]. » De tali profundo Ninivitæ clamaverunt, et hanc propitiationem invenerunt[2]: faciliusque est evacuata comminatio Prophetæ, quam humiliatio pœnitentiæ. Hic fortasse dicis : Sed ego jam baptizatus sum in Christo, a quo omnia mihi peccata præterita dimissa sunt, vilis factus sum nimis iterans vias meas, et canis horribilis oculis Dei, conversus ad vomitum suum. Quo abibo a spiritu ejus, et a facie ejus quo fugiam[3]? Quo, frater, nisi ad ejus misericordiam pœnitendo, cujus potestatem peccando contempseras? Nemo enim recte fugit ab illo, nisi ad illum, ab ejus severitate ad ejus bonitatem. Quis enim locus te excipiet fugientem, ubi ejus præsentia te non inveniat? Si ascenderis in cœlum, ibi est : si descenderis ad infernum, adest. Recipe ego pennas tuas in directum, et habita in spe in extrema hujus sæculi : etenim illuc manus sua deducet te, et perducet te dextera sua. Quidquid enim feceris, quæcumque peccaveris; adhuc in hac vita es, unde te Deus omnino, si sanare nollet, auferret. Cur ergo ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Qui enim clamando non tibi persuasit ut non recederes, parcendo clamat ut redeas. Intuere David regem : jam utique et ipse illius temporis sacramenta perceperat, jam utique circumcisus erat, quod patres nostri pro baptismo habebant. Nam ad hoc dicit Apostolus sanctum Abraham signaculum justitiæ fidei recepisse[4]. Jam etiam unctus erat unctione venerabili, qua regale sacerdotium præfigurabatur Ecclesiæ. Repente autem factus et adulterii et homicidii reus, non frustra tamen de tam immani et abrupto profundo sceleris pœnitens clamavit ad Domi-

[1] Psal. CXXIX, 1-4. — [2] Jon. III. — [3] Psal. CXXXVIII, 7. — [4] Rom. IV, 11.

num, dicens : « Averte faciem tuam a peccatis meis, et » omnes iniquitates meas dele[1]. » Quo tandem merito, nisi quia item dicit : « Iniquitatem meam ego agnosco, » et peccatum meum ante me est semper[2] ? » Quid autem obtulit Domino unde illum propitiaret sibi ? « Quoniam » si voluisses, inquit, sacrificium, dedissem utique : ho- » locaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus » contribulatus : cor contritum et humiliatum Deus non » spernit[3]. » Non solum ergo devote obtulit, sed etiam ista dicendo quid offerri oporteret ostendit. Non enim sufficit mores in melius commutare, et a factis malis recedere : nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis. « Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miserebitur » Deus[4]. » Non enim dictum est, ut tantum abstineamus a peccatis : « Sed et de præteritis, inquit, depre- » care Dominum, ut tibi dimittantur[5]. » Et Petrus jam erat fidelis, jam in Christo et alios baptizaverat. Intuere ergo Petrum præsumentem accusatum, timentem vulneratum, flentem sanatum. Jam etiam post adventum de cœlo Spiritus sancti, quidam Simon pecunia voluit eumdem Spiritum sanctum emere sceleratissimum et impium mercimonium cogitans, jam baptizatus in Christo[6] : et tamen pœnitentiæ consilium ab ipso Petro correptus accepit. Dicit etiam apostolus Paulus, qui utique fidelibus mittebat Epistolas : « Ne iterum cum venero ad vos, » humiliet me Deus, et lugeam multos ex his qui ante » peccaverunt, et non egerunt pœnitentiam super im- » munditia et luxuria, et fornicatione quam gesserunt[7]. » Circumstant ergo nos et præcepta recte faciendi, et

[1] Psal. L, 11. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 17, 18. — [4] Matth. v, 7. — [5] Eccli. xxi, 1. — [6] Act. viii, 22. — [7] 2 Cor. xii, 21.

exempla non tantum recte facientium, sed etiam pœnitentium ad recipiendam salutem, quæ fuerat amissa peccando. Sed fac incertum esse utrum ignoscat Deus. Quid perdit, cum supplicat Deo, qui salutem perdere non dubitavit, cum offenderet Deum? Quis enim certus est, quod etiam imperator ignoscat? Et tamen pecunia funditur, maria transmeantur, procellarum incerta subeuntur; et pene ut mors evitetur, mors ipsa suscipitur. Supplicatur deinde per homines homini : sine dubitatione fiunt ista, cum sit dubium quo fine proveniant. Et tamen certiores sunt claves Ecclesiæ, quam corda regum : quibus clavibus quodcumque in terra solvitur, etiam in cœlo solutum promittitur[1]. Et multo est honestior humilitas, qua se quisque humiliat Ecclesiæ Dei : et labor minor imponitur, et nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.

SERMO CCLII [2].

De utilitate agendæ Pœnitentiæ, II.

I. Vox pœnitentis agnoscitur in verbis quibus psallenti respondimus : « Averte faciem tuam a peccatis » meis, et omnes iniquitates meas dele[3]. » Unde cum sermonem ad Vestram Charitatem non præpararemus[4], hinc nobis esse tractandum Domino imperante cognovimus. Volebamus enim hodierna die vos in ruminatione permittere, scientes quam abundantes epulas ceperitis.

[1] Matth. xxvi, 19. — [2] Alias 27 inter homilias 50. — [3] Psal. l, 11. — [4] Cod. Cass. ii, fol. 106. Nos præparuemus.

Sed quia salubriter quod apponitur accipitis, quotidie multum esuritis. Præstet ergo Dominus ipse Deus noster, et nobis virium sufficientiam, et vobis utilem audientiam. Neque enim ignoramus esse serviendum bonæ vestræ et utili voluntati. Adjuvemur ergo a vobis et voto et studio; voto ad Deum, studio ad verbum; ut ea dicamus quæ vobis esse utilia ipse judicat, qui vos pascit per nos. Vox igitur in his verbis pœnitentis agnoscitur: « Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnia facinora » mea dele. » Proinde aliquid de pœnitentia dicere divinitus jubemur. Neque enim nos istum Psalmum cantandum lectori imperavimus : sed quod ille censuit vobis esse utile ad audiendum, hoc cordi etiam puerili imperavit. Dicamus aliquid de utilitate pœnitentiæ : præsertim, quia et dies jam sanctus anniversarius imminet, quo propinquante humiliari animas et domari corpora studiosius decet.

II. Triplex autem consideratio agendæ pœnitentiæ in sacra Scriptura invenitur. Nam neque ad baptismum Christi, in quo omnia peccata delentur, quisquam bene accedit, nisi agendo pœnitentiam de vita pristina. Nemo enim eligit vitam novam, nisi quem veteris pœnitet. Hoc autem etiam auctoritate divinorum librorum probare debemus, utrum baptizandi egerint pœnitentiam. Quando Spiritus sanctus missus est ante promissus, et implevit Dominus fidem pollicitationis suæ[1], accepto Spiritu sancto Discipuli, ut nostis, cœperunt loqui omnibus linguis, ut in illis qui aderant, linguam suam quisque cognosceret. Hoc autem miraculo territi, consilium vitæ ab Apostolis petierunt. Tunc eis Petrus annuntiavit eum colendum, quem crucifixerunt : ut ejus jam sanguinem biberent credentes, quem fuderant sævientes. Annuntiato

[1] Act. II, 2.

autem illis Domino nostro Jesu Christo, et agnoscentibus reatum suum, ut impleretur in eis quod Propheta ante prædixerat : « Conversus sum in ærumnam meam, dum » configitur spina[1] ; » compuncti sunt. Conversi enim sunt in ærumnam doloris, cum configeretur spina peccati recordationis. Nihil enim mali se fecisse putaverant, nondum infixa erat spina. Loquente autem Petro, ut agnoscas infixam spinam, Scriptura dixit : « Petro lo» quente compuncti sunt corde[2]. » Proinde in eodem Psalmo, cum dictum est : « Conversus sum in ærumnam » meam, dum configitur spina : » sequitur : « Peccatum » cognovi, et facinus meum non operui. Dixi : Proloquar » adversum me delictum meum Domino, et tu dimisisti » impietatem cordis mei[3]. » Cum ergo spina illa recordationis compuncti dicerent Apostolis : « Quid ergo facie» mus ? » ait illis Petrus : « Agite pœnitentiam, et bapti» zetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu » Christi ; et remittentur vobis peccata[4]. » Ergo interim nunc, si qui forte adsunt ex eo numero, qui baptizari disponunt; (credimus enim eos adesse tanto ad verbum studiosius, quanto ad indulgentiam vicinius :) hos primum paucis alloquimur, ut erigant mentes in spem. Ament fieri quod non sunt, oderint quod fuerunt. Novum hominem nasciturum jam voto concipiant, quidquid de vita præterita remordebat, quidquid angebat conscientiam, quidquid omnino vel magnum vel parvum, vel dicendum, vel non dicendum, non dubitent posse dimitti; ne forte quod vult dimittere Dei miseratio, contra se teneat humana dubitatio.

III. Exemplum etiam in primo illo populo exhibitum unusquisque fideliter recordetur. Ait enim Apostolus :

[1] Psal. XXXI, 4. — [2] Act. II, 37. — [3] Psal. XXXI, 5, 6. — [4] Act. II, 37, 38.

« Omnia hæc figuræ nostræ fuerunt : » cum de rebus talibus loqueretur. Quid enim dixerat ? « Nolo enim vos » ignorare, fratres, quia patres nostri omnes sub nube » fuerunt ; et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et » in mari ; et omnes eumdem cibum spiritalem mandu- » caverunt ; et omnes eumdem potum spiritalem bibe- » runt. Bibebant enim de spiritali sequente petra. Petra » autem erat Christus[1]. » Has figuras nostras fuisse ille dixit, cui nemo fidelis unquam contradixit. Et cum multa enumeraret, unam rem solam solvit, quia dixit : « Petra » autem erat Christus. » Solvendo unum aliquid, cætera proposuit inquirenda : sed ne recedens a Christo inquisitor erraret, ut firmus quærat, in petra fundatus ; « Pe- » tra, inquit, erat Christus. » Dixit illas figuras nostras fuisse, et obscura erant omnia. Quis evolveret involucra ista figurarum ? quis aperiret ? quis discutere auderet ? In quibusdam quasi dumetis densissimis et crassa umbra lumen accendit : « Petra, inquit, erat Christus. » Jam ergo lumine illato, quæramus quid cætera significent ; quid sibi velint, mare, nubes, manna. Hæc enim non exposuit, sed petra quid esset ostendit. Per mare transitus, baptismus est. Sed quia baptismus, id est, salutis aqua non est salutis, nisi Christi nomine consecrata, qui pro nobis sanguinem fudit, cruce ipsius aqua signatur. Hoc ut significaret ille baptismus, mare Rubrum fuit. Manna de cœlo aperte ab ipso Domino exponitur. « Pa- » tres vestri manducaverunt, inquit, manna in eremo, et » mortui sunt[2]. » Quando enim viverent, cum figura prænuntiare vitam posset, vita esse non posset ? « Man- » ducaverunt, inquit, manna et mortui sunt, » id est, manna quod manducaverunt non illos potuit de morte liberare : non quia ipsum manna mors eis fuit, sed quia

[1] 1 Cor. x, 1 5, et 11. — [2] Joan. vi, 49.

eos a morte non liberavit. Ille enim liberaturus erat a morte, qui per manna figurabatur. De cœlo certe manna veniebat, attendite quem figurabat : « Ego sum, inquit, » panis vivus, qui de cœlo descendi[1]. » Sicut studiosi autem et bene vigilantes verba Dominica attendite, ut proficiatis et legere et audire noveritis. « Eumdem, in» quit, cibum spiritalem manducaverunt. » Quid est, « Eumdem, » nisi quia eum quem etiam nos? Video aliquantum esse ad promendum explicandumque difficile quod dicere institui : sed adjuvabor benevolentia vestra, hæc mihi a Domino impetret facultatem. « Eumdem, in» quit, cibum spiritalem manducaverunt. » Suffecerat ut diceret: Cibum spiritalem manducaverunt. « Eumdem, » inquit, eumdem non invenio quomodo intelligam, nisi eum quem manducamus et nos. Quid ergo, ait aliquis, hoc erat manna illud, quod ego nunc accipio? Ergo nihil modo venit, si ante jam fuit. Ergo evacuatum est scandalum crucis. Quomodo ergo eumdem, nisi quia addidit spiritalem? Nam qui manna illud sic acceperunt, ut tantummodo indigentiæ suæ corporali satisfieri putarent, et ventrem suum pasci, non mentem ; nihil magnum manducaverunt, factum satis est eorum indigentiæ. Alios Deus pavit, aliis aliquid nuntiavit. Hi tales cibum corporalem manducaverunt, non cibum spiritalem. Quos ergo dicit patres nostros cibum spiritalem eumdem manducavisse? Quos putamus, fratres, nisi qui vere patres nostri fuerunt? imo patres nostri non fuerunt, sed sunt. Omnes enim illi vivunt. Sic enim quibusdam illis infidelibus dicit Dominus : « Patres vestri manducaverunt manna in » eremo, et mortui sunt. » Quid est enim, « Patres vestri, » nisi quos infidelitate imitamini, quorum vias non credendo et Deo resistendo sectamini? Secundum quem in-

[1] Joan. VI, 51.

tellectum quibusdam dicit : « Vos a Patre diabolo estis[1]. » Neque enim diabolus aliquem hominem vel potentia creavit, vel generando procreavit : et tamen dicitur pater impiorum, non propter generationem, sed propter imitationem. Sicut e contra de bonis dicitur : « Ergo » semen Abrahæ estis : » cum loquatur Gentibus, quæ stirpem carnis ex Abrahæ genere non ducebant. Filii enim erant, non nascendo, sed imitando. Abrogatur autem et alienatur a perfidis pater Abraham, quando eis Dominus dicit : « Si filii Abrahæ essetis, opera Abrahæ » faceretis[2]. » Et ut malæ arbores de Abrahæ paternitate gloriantes eradicarentur, filii Abrahæ de lapidibus promittuntur[3]. Sicut ergo hoc loco dicit : « Patres vestri » manducaverunt manna in eremo, et mortui sunt : » non enim intellexerunt quod manducaverunt ; itaque non intelligentes, cibum non nisi corporalem acceperunt : sic et Apostolus dicit patres nostros, non patres infidelium, non patres impiorum, manducantes et morientes[4] ; sed patres nostros, patres fidelium, spiritalem cibum manducasse, et ideo eumdem. « Patres nostri, inquit, eumdem » cibum spiritalem manducaverunt, et eumdem potum » spiritalem biberunt. » Erant enim ibi qui quod manducabant, intelligebant : erant ibi quibus plus Christus in corde, quam manna in ore sapiebat. Quid de aliis loquamur ? Inde erat primitus ipse Moyses famulus Dei[5], fidelis in tota domo ejus, sciens quid dispensaret, et quia illo tempore ita dispensari deberent clausa præsentium, aperta futurorum. Breviter ergo dixerim, quicumque in manna Christum intellexerunt, eumdem quem nos cibum spiritalem manducaverunt ; quicumque autem de manna solam saturitatem quæsierunt, patres infidelium mandu-

[1] Joan. VIII, 44. — [2] Ibid. 39. — [3] Matth. III, 9. — [4] I Cor. X, 1. — [5] Hebr. III, 2.

caverunt, et mortui sunt. Sic etiam eumdem potum: « Petra enim erat Christus[1]. » Eumdem ergo potum quem nos, sed spiritalem: id est, qui fide capiebatur, non qui corpore hauriebatur. Audistis eumdem potum, « Petra » erat Christus: » non enim alter Christus tunc, alter nunc. Altera quidem illa petra[2], alter lapis quem sibi posuit ad caput Jacob[3]; alter agnus occisus ut manducaretur Pascha, alter aries hærens in vepribus immolandus, quando filio suo pepercit Abraham jussus, quem jussus obtulerat[4]: altera ovis et altera ovis, alter lapis et alter lapis, idem tamen Christus: ideo eumdem cibum, ideo eumdem potum. Denique percussa est ipsa petra ligno, ut aqua deflueret: virga enim percussa est[5]. Quare ligno, non ferro, nisi quia crux ad Christum accessit, ut nobis gratiam propinaret? Eumdem ergo cibum, eumdem potum, sed intelligentibus et credentibus. Non intelligentibus autem, illud solum manna, illa sola aqua; ille cibus esurienti, potus iste sitienti; nec ille, nec iste credenti: credenti autem idem qui nunc. Tunc enim Christus venturus, modo Christus venit. Venturus et venit, diversa verba sunt, sed idem Christus.

IV. Aliquid etiam, quoniam res venit in medium, de dubitatione famuli Dei Moysi volo dicere. Figura enim erat veterum etiam ista sanctorum. Dubitavit ad aquam Moyses; quando petram virga percussit ut aqua flueret, dubitavit. Dubitationem autem ejus legens quisque forte transiret, nec intelligeret, quia nec quærere auderet. Domino autem Deo dubitatio illa displicuit, et eam notavit, non solum arguendo, sed etiam vindicando. Nam propter hanc dubitationem dicitur Moysi: « Non intro-

[1] I Cor. x, 4. — [2] Exod. xvii, 6. — [3] Gen. xxviii, 11. — [4] Id. xxii, 13. — [5] Exod. xvii, 5, 6.

» duces tu populum in terram promissionis[1]. Ascende » in montem, et morere[2]. » Deus hic utique apparet iratus. Quid ergo de Moyse, fratres mei? Omnis ille labor ejus, omnis pro populo æstus ejus, et illa charitas, dicens : « Si dimittis illis peccatum, dimitte ; sin autem, » dele me de libro tuo[3], » hac subita et repentina dubitatione damnata est? Et quid est quod conclusit lector, cum Apostolum legeret : « Charitas nunquam cadit[4]? » Cum quædam solvenda proponerem, studium vestrum me fecit et aliud proponere, quod forte non quæreretis. Videamus ergo, et adhuc quantum possumus conemur penetrare mysterium. Irascitur Deus, dicit eum non introducturum populum in terram promissionis ; jubet ut ascendat in montem et moriatur. Et tamen multa injungit agenda eidem Moysi : jubet quid agat, quomodo populum disponat, quomodo non relinquat passim et negligenter. Nunquam ista damnato injungere dignaretur. Aliud accipite mirabilius. Quoniam dictum est Moysi, (hoc enim placuit Deo certi mysterii dispensationisque gratia,) quod ipse in terram promissionis non introduceret populum : eligitur alius Jesus Nave ; et iste homo non hoc nomine vocabatur, vocabatur Auses. Et cum ei introducendum populum Moyses commendaret, vocavit eum, et mutavit ei nomen, et appellavit eum Jesum[5] : ut non per Moysen, sed per Jesum, id est, non per legem, sed per gratiam populus Dei in terram promissionis intraret. Sicut autem Jesus ille non verus, sed figuratus, ita etiam terra promissionis illa non vera, sed figurata. Illa enim populo primo temporalis fuit : nobis quæ promissa est, æterna erit. Sed figuris temporalibus promittebantur et prænuntiabantur æterna. Sicut ergo ille non

[1] Num. xx, 12. — [2] Deut xxxii, 49. — [3] Exod. xxxii, 32. — [4] I Cor. xiii, 8. — [5] Num. xiii, 17.

verus Jesus, nec illa terra promissionis vera, sed figurata: ita manna non cibus vere cœlestis, sed figuratus; ita petra illa non vere Christus, sed figuratus, et sic omnia. Quam ergo sibi exigit considerationem dubitatio Moysi? Ne forte et ibi aliqua figura expressa sit, et innuerit intelligenti, et ad inquirendum commoverit et provocaverit animum. Video enim et post illam dubitationem, et post iram Dei, et post minas mortis, et post remotionem ab introductione populi in terram promissionis, multa Deum sic dicere ad Moysen, tanquam ad amicum, quomodo et antea loquebatur: usque adeo ut ipsi Jesu Nave obedientiæ exemplum de Moyse proponatur, et hoc eum moneat Deus, ut sic ei serviat, quomodo servivit Moyses; et sic se pollicetur cum eo futurum, quomodo cum Moyse. Evidenter, charissimi, constringit nos ipse Deus, non passim reprehendere, sed intelligere dubitationem Moysi. Figura petra jacens, figura virga percutiens, figura aqua fluens, figura et Moyses dubitans. Et ibi dubitavit, ubi percussit. Hinc facta est dubitatio Moysi, quando lignum accessit ad petram. Jam veloces prævolant, imo tardos patienter expectent. Dubitavit Moyses quando lignum accessit ad petram: dubitaverunt Discipuli quando viderunt Dominum crucifixum. Horum figuram gerebat Moyses. Figura erat Petri illius ter negantis. Quare Petrus dubitavit? Quia lignum petræ propinquavit. Cum mortis suæ genus, id est, crucem ipsam prænuntiaret Dominus, ipse Petrus expavit: « Absit a te, Domine, non » erit hoc[1]. » Dubitas, quia petræ imminere virgam vides. Ideo spem suam, quam gerebant de Domino Discipuli, tunc perdiderunt: quodam modo intercepta est, quando crucifixum viderunt, quando planxerunt occisum. Invenit eos post resurrectionem loquentes inter se de hac

[1] Matth xvi, 22.

re, tristi colloquio; et tenens oculos eorum ne ab eis agnosceretur, non se auferens credentibus, sed differens dubitantes, se tanquam tertium collocutorem sermoni commiscuit, et quæsivit ab eis unde loquerentur. Mirantur illi, quia solus ignorat quod in eo factum fuerat qui quærebat. « Tu solus, inquiunt, peregrinaris in Jerusa- » lem[1]? » Et commemorant quæ gesta sint de Jesu. Et continuo jam desperationis suæ medullas aperiunt, et vulnus medico licet nescientes ostendunt : « Nos autem, » inquiunt, sperabamus quod in illo redemptio esset » Israël[2]. » Ecce facta est dubitatio, quia lignum accessit ad petram : impleta est figura Moysi.

V. Videamus et hanc : « Ascende in montem, et mo- » rere[3]. » Per mortem corporalem Moysi figurata est mors ipsius dubitationis; sed in monte. O mira mysteria ! Hoc certe expositum et intellectum, quanto dulcius quam manna. Ad petram nata est dubitatio, in monte mortua est. Quando fuit humilis Christus in passione, quasi petra jacebat ante oculos : merito in illo dubitabatur, humilitas illa nihil magnum prætendebat. Merito ipsa humilitate factus est lapis offensionis : resurrectione autem clarificatus magnus apparuit, jam mons est. Jam ergo illa dubitatio, quæ nata erat ad petram, in monte moriatur. Agnoscant Discipuli salutem suam, revocent spem suam. Attende quemadmodum moriatur illa dubitatio, attende quemadmodum moriatur Moyses in monte. Non intret in terram promissionis : nolumus ibi dubitationem ; moriatur. Ostendat nobis eam Christus mori. Trepidavit Petrus, et negavit ter. « Petra enim erat Christus. » Resurrexit, mons factus est : firmavit et Petrum. Sed moritur dubitatio. Quomodo moritur? « Petre, amas me? » Cordis inspector, cordis cognitor interrogat; et vult au-

[1] Luc. XXIV, 18. — [2] Ibid. 21. — [3] Deut. XXXII, 49.

dire quod ametur, et parum est semel. Interrogat hoc, audit prope cum tædio ipsius Petri : miratur enim interrogari se a præscio, sed etiam toties interrogari[1], cum semel sufficeret respondere etiam nescienti. Sed tanquam tibi diceret Dominus : Expecto, numerus legitimus impleatur : tertio confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem. Quod ergo Dominus toties interrogabat, dubitationem illam in monte occidebat.

VI. Quid ergo, charissimi, si patent hæc? Non ad fraudem, sed ad jucunditatem clausa erant. Neque enim tam dulciter caperentur, si prompta vilescerent. Respiciat ergo negotium suum competiturus baptismum, quem alloqui cœperam. Mare Rubrum baptismus erat, populus transiens baptizabatur : transitus ipse baptismus erat, sed in nube. Adhuc enim nubilabatur quod prænuntiabatur : adhuc occultabatur quod promittebatur. Jam modo recessit nubes, manifestæ veritatis serenitas facta est : quia recessit et velum, per quod loquebatur Moyses. Hoc velum et in templo pendebat, ne secreta templi viderentur : sed in cruce Domini velum conscissum est, ut paterent. Veni ergo ad baptismum : ingredere intrepidus viam per mare Rubrum; noli esse de peccato præterito tanquam de Ægyptio sequente sollicitus. Premebant te peccata tua duro onere servitutis, sed in Ægypto, in amore hujus sæculi, in peregrinatione longinqua; cogebant te sectari opera terrena, tanquam lateres facere, opera lutea operabaris. Premunt te peccata, veni securus ad baptismum : usque ad aquam hostis sequi poterit, ibi morietur. Time aliquid de vita præterita, crede aliquid remansurum tuorum peccatorum, si aliquis remansit Ægyptiorum. Audio vocem pigrorum : Ego, inquit, de præteritis peccatis non

[1] Cod. Cass. II, fol. 110. Miratur enim interrogari se tertio, sed etiam tristatur toties interrogari.

timeo, omnia mihi in aqua sancta per Ecclesiæ etiam charitatem dimitti non dubito; sed timeo futura peccata. Placet ergo in Ægypto remanere? Interim hostem præsentem evade, qui jam te pressit, et jam subjugavit. De futuris quid tibi hostes meditaris? Quod jam fecisti, etsi nolueris, erit: quod facturum te putas, si volueris, non erit. Sed periculosa est via: neque enim cum Rubrum mare transiero, jam ero in terra promissionis: ductus est ille populus per longa deserta. Interim ab Ægypto liberare. Quid ergo, putas defuturum tibi auxiliatorem in via, eum qui te eruit de vetusta captivitate? Novos tuos inimicos non compescit, qui te a vetustis hostibus liberavit? Tantum intrepidus transi, intrepidus ambula, obediens esto: noli amaricare Moysi illi, cujus typum ille portabat in hac obedientia. Fateor, non desunt hostes. Sicut enim non deerant qui sequerentur fugientes, ita non deerant qui impedirent ambulantes. Prorsus, charissimi, figuræ nostræ fuerunt. Interim in te non sit quod contristet Moysen: noli esse aqua amara, quam post mare Rubrum non potuit ille populus bibere. Erat enim et ibi tentatio. Et tamen ista quando eveniunt, quando amaricat populus, ostendimus eis Christum, quæ pro illis tulerit, quomodo pro eis sanguinem fuderit: et mitescunt, tanquam nobis lignum in aquam mittentibus[1]. Plane hostem adversantem itineri tuo Amalech habebis. Tunc orabat Moyses, tunc extendebat manus[2]: et ubi deponebat manus, convalescebat Amalech; ubi extendebat manus, deficiebat Amalech. Et tuæ manus extentæ sint, deficiat Amalech tentator et hujus itineris impeditor: esto vigil et sobrius in orationibus, in operibus bonis, non tamen præter Christum, quia extensio illa manuum.

[1] Cod. Cass. II, fol. 110. Populus ille habuit hostem Amalech. — [2] Exod. XVII, 12.

Christi crux fuit. In illa extenditur Apostolus, cum dicit : « Mundus mihi crucifixus est, et ego mundo[1]. » Ergo deficiat Amalech, vincatur, et non impediat transitum populi Dei. Si dimittis manus a bono opere, a cruce Christi, prævalebit Amalech. Tamen noli omni modo aut continuo te fortem futurum putare, aut penitus desperando deficere. Alternatio enim illa defectus et fortitudinis in manibus servi Dei Moysi, forte alternatio tua fuit. Aliquando enim in tentationibus deficis, sed non succumbis. Deponebat ille paulum manus, non omnino ruebat. « Si dicebam : Motus est pes meus, ecce miseri» cordia tua, Domine, adjuvabat me[2]. » Noli ergo timere : adest in itinere auxiliator, qui in Ægypto non defuit liberator. Noli timere, aggredere viam, præsume securus. Aliquando ille deponebat manus, aliquando erigebat; tamen victus est Amalech. Rebellare potuit, superare non potuit.

VII. Itaque admonemur jam de altera loqui pœnitentia. Triplicem quippe ejus considerationem in sancta Scriptura esse proposui. Illa prima competentium est et ad baptismum venire sitientium : hanc de Scripturis sanctis ostendi. Est alia quippe quotidiana. Et ubi illam ostendimus pœnitentiam quotidianam? Non habeo ubi melius ostendam, quam in oratione quotidiana, ubi Dominus orare nos docuit, quid ad Patrem dicamus ostendit, et in his verbis posuit : « Dimitte nobis debita nos» tra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris[3]. » Quæ debita, fratres? Quandoquidem debita hic intelligi non possunt nisi peccata ; quæ debita dimisit in baptismo, iterum ut dimittat oramus? Certe mortuus est omnis Ægyptius qui sequebatur. Si nihil de sequentibus hostibus residuum factum est, quid oramus ut dimitta-

[1] Galat. vi, 14. — [2] Psal. xciii, 18. — [3] Matth. vi, 12.

tur, nisi propter manus deficientes contra Amalech? « Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus. » Constituit medicinam, firmavit pactum. Hic preces dictat, ibi precanti respondet : novit quo jure res agatur in cœlo, quomodo impetrari possint desiderata. Dimitti vis? dimitte, ait. Quid enim habes? quod Deo præstes, a quo vis ut præstetur tibi? Numquid jam Christus salvator in terra ambulat? Numquid suscipit illum modo in domum gaudens Zacchæus[1]? Numquid ei hospitium et epulas præparat Martha[2]? Nihil horum indiget, ad dexteram Patris sedet. Sed « Quando uni ex minimis meis fecistis, » mihi fecistis[3]. » Hæc est extensio manuum, sub qua defecit Amalech. Et erogas quidem pauperi, quando aliquid das esurienti : forte id quod dederis minus habebis, sed in domo, non in cœlo. Sed hic quoque in terra, quo jubente præstitisti, ipse supplet quod dedisti. De hac re cum loqueretur Apostolus, ait : « Qui administrat » semen seminanti, et panem in escam subministrabit[4]. » Operarius enim Dei es, quando das egenti : seminas hyeme, quod metas æstate. Quid ergo metuis infidelis, ne in hac magna domo tantus paterfamilias non pascat operarium suum? Erit et ibi, sed quod sufficiat tibi. Dabit Deus necessitati totum, non cupiditati. Operare ergo intrepidus, extende manus, deficiat Amalech. Sed hinc, ut dixi, aliquid in domo tua cum dederis, vel minus vides quod ibi videbas : non ibi vides cum dederis, donec iterum det Deus. Dic mihi cum ignoscis de corde, quid perdis? Cum ignoscis ei qui peccat in te, quid minus habebis in corde tuo? Inde enim dimittis, sed nihil amittis. Imo vero unda quædam charitatis ibat in corde tuo, et tanquam de vena interiore manabat : tenes odium contra fratrem, obturasti fontem. Non solum ergo nihil

[1] Luc. XIX, 6. — [2] Id. X, 40. — [3] Matth. XXV, 40. — [4] 2 Cor. IX, 10.

perdis, cum ignoscis; sed abundantius irrigaris. Charitas non angustatur. Ponis ibi lapidem offensionis, et tu tibi facis angustias. Vindicabo me, ulciscar me, ego illi ostendam, ego faciam : æstuas, laboras, cui licet ignoscendo esse securum, securum vivere, securum orare. Nam ecce quid acturus es? Oraturus es. Quid dicam quando? Hodie oraturus es. Annon es oraturus? Ira et odio impletus, vindictam minaris : non dimittis ex corde. Ecce oras, ecce venit orandi hora, incipis verba illa vel audire vel dicere. Dictis et auditis superioribus, venturus es ad hunc versum. Aut si non venturus, quo iturus? Ne ignoscas inimico, deviabis a Christo? Plane si in oratione deviabis, ut nolis dicere : « Dimitte nobis debita nostra; » quia non potes dicere : « Sicut et nos dimittimus debito- » ribus nostris; » ne tibi cito respondeatur : Sic dimitto quomodo et tu dimittis, ergo quia hoc non potes dicere, et non vis dimittere, deviabis ab hoc versu, et prætermittes, et dices quod sequitur : « Ne nos patiaris induci in » tentationem : » ibi te capiet creditor tuus, cujus quasi faciem devitabas. Quomodo quisque in vico cum occurrerit ei cui aliquid debet, si ad manum est diverticulum, dimittit quo ibat; et it per aliam partem, ne faciem videat creditoris. Hoc tu in isto versu te fecisse arbitratus es, d vitasti dicere : Dimitte, sicut ego dimitto; ne sic dimitteret, id est, non dimitteret, quia non dimittis; et noluisti dicere, devitans faciem creditoris. Quem devitas? quis devitas? Quo ibis, ubi tu esse possis et ille non esse? Dicturus es : « Quo abibo a spiritu tuo, et a facie tua » quo fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es; si » descendero in infernum, ades[1]. » Quantum potest a Christo debitor fugere, quam ut eat in infernum? Adest iste credi tor et ibi. Quid facturus es, nisi quod sequitur?

[1] Psal. CXXXVIII, 7, 8.

« Si assumpsero pennas meas in directum, et volavero » in extrema maris : » id est, spe mea finem sæculi meditabor, in præceptis tuis vivam, duabus alis charitatis attollar. Imple ergo duas alas charitatis. Dilige proximum sicut te ipsum; et non teneas odium, unde fugias creditorem.

VIII. Restat pœnitentiæ tertium genus, unde aliquid breviter dicam ut adjuvante Domino proposita et promissa persolvam. Est pœnitentia gravior atque luctuosior, in qua proprie vocantur in Ecclesia pœnitentes, remoti etiam a sacramento altaris participandi, ne accipiendo indigne, judicium sibi manducent et bibant. Illa ergo pœnitentia luctuosa est. Grave vulnus est : adulterium forte commissum est, forte homicidium, forte aliquod sacrilegium; gravis res, grave vulnus, lethale, mortiferum : sed omnipotens medicus. Jam post suggestionem facti et delectationem et consensionem et perpetrationem, quasi quadriduanus mortuus putet : sed nec ipsum Dominus deseruit, sed clamavit : « Lazare, prodi foras[1]. » Cessit voci misericordiæ moles sepulturæ : cessit mors vitæ, cessit infernus superno. Elevatus est Lazarus, processit de tumulo : et ligatus erat, sicut sunt homines in confessione peccati agentes pœnitentiam. Jam processerunt a morte : nam non confiterentur, nisi procederent. Ipsum confiteri, ab occulto et a tenebroso procedere est. Sed quid Dominus Ecclesiæ suæ? « Quæ » solveritis, inquit, in terra, soluta erunt et in cœlo[2]. » Proinde Lazaro procedente, quia implevit Dominus misericordiæ suæ bonum, perducere ad confessionem mortuum latentem, putentem; jam cætera implet Ecclesiæ ministerium : « Solvite illum, et sinite abire[3]. » Sed, charissimi, hoc genus pœnitentiæ nemo sibi proponat, ad

[1] Joan. XI, 43. — [2] Matth. XVIII, 18. — [3] Joan. XI, 44.

hoc genus nemo se præparet : tamen si forte contigerit, nemo desperet. Judam traditorem non tam scelus quod commisit, quam indulgentiæ desperatio fecit penitus interire. Non erat dignus misericordia, ideo ei non fulsit lumen in corde, ut ad ejus indulgentiam concurreret quem tradiderat, sicut illi qui eum crucifixerant; sed desperando se occidit, et láqueo suspendit se, suffocavit se. Quod fecit in corpore suo, hoc factum est in anima ipsius. Spiritus enim dicitur etiam iste ventus aëris hujus. Quomodo ergo qui sibi collum ligant, inde se occidunt, quia non ad eos intrat spiritus aëris hujus : sic illi qui desperant de indulgentia Dei, ipsa desperatione intus se suffocant, ut eos Spiritus sanctus visitare non possit.

IX. Solent inde Christianis Pagani insultare de pœnitentia quæ instituta est in Ecclesia : et contra nonnullas hæreses tenuit Ecclesia catholica istam veritatem de pœnitentia agenda. Fuerunt enim qui dicerent, quibusdam peccatis non esse dandam pœnitentiam : et exclusi sunt de Ecclesia, et hæretici facti sunt. In quibuscumque peccatis non perdit viscera pia mater Ecclesia. Ergo solent inde etiam Pagani quasi insultare nobis, nescientes quid loquantur; quia ad Verbum Dei, quod linguas infantium facit disertas, nondum pervenerunt. Vos, inquiunt, facitis ut peccent homines, cum illis promittitis veniam, si egerint pœnitentiam. Dissolutio est ista, non admonitio. In hanc sententiam exaggerant verba, quanta quisque potest, lingua vel sonanti, vel titubanti, non tacent : tamen et quando eis loquimur, etsi vincantur, non consentiunt. Tamen quomodo vincantur, breviter accipiat Charitas Vestra, quia Domini misericordia totum optime constituit in Ecclesia sua. Dicunt nos dare peccatis licentiam, quia portum pœnitentiæ pollicemur. Si clauderetur aditus pœnitentiæ, nonne ille peccator tanto magis

adderet peccata peccatis, quanto magis sibi desperaret ignosci? Diceret enim sibi : Ecce peccavi, ecce scelus admisi, jam mihi veniæ nullus est locus ; pœnitentia infructuosa est, damnandus sum : quare jam non vivo ut volo? Quia ibi non invenio charitatem, hic saltem pascam cupiditatem. Quare enim me abstineam? Ibi mihi locus omnis clausus est, hic quidquid non fecero, perdo ; quia vita quæ post hanc futura est, non mihi dabitur. Quare ergo non servio libidinibus meis, ut eas impleam et saturem, et faciam quidquid non licet, sed libet? Diceretur ei fortassis : Sed miser capieris, accusaberis, torqueberis, punieris. Sciunt ista homines mali ab hominibus dici, et inter homines servari, attendunt multos male et scelerate viventes impunita habere peccata ; occultare possunt, redimere quæ occultare non possunt, redimere usque in senectutem vitam lascivam, blasphemam, sacrilegam, perditam. Enumerant sibi : Quid, ille qui tanta fecit, non senex mortuus est? Numquid attendis ideo illum peccatorem et sceleratum senem mortuum, ut ostenderet in illo Deus patientiam, expectans pœnitentiam? Unde Apostolus dicit : « Ignoras quia patientia » Dei ad pœnitentiam te adducit? Ille autem secundum » duritiam cordis sui et cor impœnitens, thesaurizavit » sibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei, qui » reddet unicuique secundum opera sua [1]. » Opus est ergo ut hic timor mentes possideat, opus est ut ille qui peccare non vult, præsentem Deum sibi cogitet, non in publico solum, sed etiam in domo ; non in domo solum, sed et in cubiculo, in nocte, in lecto suo, in corde suo. Ergo si tuleris portum pœnitentiæ, desperatione augebunt peccata. Ecce nihil [2] dicunt illi, qui putant ideo augeri peccata, quia portus pœnitentiæ in christiana fide pro-

[1] Rom. II, 4-6. — [2] *Forte* mihi.

ponitur. Quid ergo? Deus ne per illam spem indulgentiæ rursus augerentur peccata, non de hinc providere debuit? Quomodo enim providit ne desperando augeantur, sic providere debuit ne sperando augeantur. Quomodo enim revera auget peccata qui desperaverit, sic potest augere peccata et qui veniam speraverit : ut dicat sibi : Faciam quod volo, Deus bonus est, quando me convertero, ignoscet mihi. Ita plane dic tibi : quando me convertero, ignoscet mihi; si crastinus dies certus est tibi. Nonne ad hoc te admonet Scriptura? dicens : « Ne tardes converti ad Dominum, neque differas de die in » diem; subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te[1]. » Ecce ad utrumque vigilavit pro nobis providentia Dei. Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus : rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.

SERMO CCCLIII[2].

In die octavarum Infantium : quos exhortatur verbis Petri apostoli, Deposita ergo omni malitia, *etc.*

I. Omnium quidem aures et mentes, quos cura nostra complectitur, solliciti pastoris sermo compellat : verumtamen ad vos proprie nunc dirigitur, quorum recens infantia spiritalis generationis sacramentorum cunabulis insignitur. Vobis enim maxime per apostolum Petrum sic divinum blanditur Eloquium : « Deposita ergo, inquit, » omni malitia et omni dolo et adulatione et invidia et » detractione, tanquam modo nati infantes rationabile et

[1] Eccli. v, 8, 9. — [2] Alias 20 inter 50 homilias.

» innocens lac concupiscite; ut in illo crescatis in salu-
» tem, si gustastis quoniam dulcis est Dominus[1]. » Proinde quia gustastis, non testes sumus : nos vobis hanc suavitatem nutricis officio ministravimus. Agite itaque admoniti sanctæ instar infantiæ, deponite malitiam, dolum, adulationem et invidiam et detractionem. Hanc innocentiam sic tenere debetis, ut eam crescendo non amittatis. Quid est malitia, nisi nocendi amor? Quid est dolus, nisi aliud agere et aliud simulare? Quid est adulatio, nisi fallaci laude seductio? Quid est invidia, nisi odium felicitatis alienæ? Quid est detractio, nisi mordacior, quam veracior reprehensio? Malitia malo delectatur alieno : invidentia et bono cruciatur alieno : dolus duplicat cor : adulatio duplicat linguam : detractio vulnerat famam. Hujus autem vestræ innocentia sanctitatis, quoniam filia est charitatis : « Non gaudet semper iniquitate, congau-
» det autem veritati[2]. » Simplex ut columba, et sic astuta ut serpens, non studio nocendi, sed nocentem cavendi. Ah hanc vos exhortor. « Talium est enim regnum cœlo-
» rum[3], » humilium scilicet, hoc est, spiritaliter parvulorum. Non contemnatis, non abhorreatis. Magnorum est ista pusillitas. Superbia vero fallax infirmorum est magnitudo; quæ ubi mentem possederit, erigendo dejicit, inflando evacuat, distendendo dissipat. Humilis esse non potest nocens, superbus esse non potest innocens. Humilitatem illam loquor, quæ non vult perituris rebus excellere, sed æternum aliquid veraciter cogitat, quo non suis viribus, sed adjuta perveniat. Hæc malum cujusquam velle non potest, quo nequaquam bonum ejus augetur. Porro autem superbia continuo parit invidiam. Quis vero sit invidus, qui non ei malum velit, cujus bono cruciatur? Ergo et invidia parit consequenter malitiam :

[1] I Petr. II, 1-3. — [2] I Cor. XV, 6. — [3] Matth. XIX, 14.

unde procedit et dolus et adulatio et detractio, et omne opus malum, quod pati nolis ab alio. Pia itaque humilitate servata, quæ in Scripturis sanctis sancta probatur infantia, securi eritis de immortalitate beatorum : « Talium est enim regnum cœlorum. »

II. Porro qui superbus in homines non est, multo maxime adversus Deum contumax esse non debet : quoniam si non est alicui faciendum quod quisque ab alio pati non vult, et nullus hominum vult inobedientem pati eum qui suo juri subditus fuerit; quanto magis cavendum est, ne in Deum quisquam talis existat, qualem in se existere hominem non vult? Fallunt proinde animas suas qui sufficere existimant, si quod sibi fieri nolunt, nulli hominum faciant, seseque vita luxuriosa ita corrumpunt, ut Deo facere conentur quod sibi ab homine fieri nolunt. Neque enim volunt a quoquam perverti domum suam, qui in se ipsis domum Dei miserabili cæcitate pervertunt, surdi adversus Apostolum clamantem : « Nescitis quia » templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? » Si quis autem templum Dei corrumpit, corrumpet il» lum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis » vos[1]. » Nemo se fallat. Quid ergo se putant servare circa alios homines innocentiam suam, cum sibi ita noceant, ut Deo careant habitatore, et puniantur ultore? Hinc etiam fit ut per noxias voluptates lapsi et effusi, non solum templa Dei esse desinant, verum etiam ruinæ fiant, in quibus habitant mala dæmonia, quibus supplicare, et quæ colere incipiunt : « Fiuntque illis, ut dic» tum est, posteriora deteriora prioribus[2]. » Unde vos semine immortali regeneratos, sicut superius propter malitiosas nocendi cupiditates, quibus fit hominibus quod oderunt, ita postea propter turpes et illicitas carnis de-

[1] I Cor. III, 16, 17. — [2] Luc. XI, 26.

lectationes et nefaria sacrilegia, quibus homines nocere hominibus non videntur, non eis faciendo quod nolunt, sed Deo non obediendo cui cuncta sunt subdita, ipsi dominorum Domino faciunt quod sibi a servulis suis fieri nolunt, idem ipse apostolus Petrus alloquitur, dicens: « Christo ergo passo per carnem, et vos eadem cogitatione » armamini. Quia qui mortuus est carne, desiit peccare, » ut jam non hominum desideriis, sed voluntate Dei re» liquum in carne vivat. Sufficit enim præteritum tempus » voluntates gentium consummasse in libidinibus, et vo» luptatibus, et comessationibus, potatione et nefandis » idolorum servitutibus[1]. » Sufficit enim præteritum tempus luteis operibus peccatorum, tanquam Ægyptiorum dominationi servisse. Jam mare Rubrum, baptisma scilicet Christi sanguine consecratum, verum dejecit Pharaonem, Ægyptios interemit: nihil de peccatis præteritis tanquam de insequentibus a tergo hostibus formidetis. De cætero cogitate vitæ hujus eremum permeare, et ad terram promissionis, supernam Jerusalem, terram viventium pervenire: ne verbi Dei contemptu tanquam mannæ fastidio, corda vestra velut ora interiora desipiant; ne cibos concupiscentes Ægyptios de alimentis cœlestibus murmuretis: ne fornicemini, sicut quidam illorum fornicati sunt; et ne tentetis Christum, sicut quidam illorum tentaverunt. Si vobis fidem Gentilium sitientibus amaritudo aliqua resistentium, velut aquarum illarum quas Israël non potuit bibere, occurrerit; imitata Domini patientia, velut injecto crucis ligno dulcescant. Si tentatio serpentina momorderit; conspecta illius exaltatione serpentis, tanquam mortis in carne Domini victæ atque triumphatæ, eodem crucis medicamento sanetur. Si adversarius Amalechita iter intercludere atque

[1] I Petr. IV, 1-3.

impedire conabitur, perseverantissima extentione brachiorum ejusdem crucis indicio superetur. Veri et germani estote Christiani : nolite imitari nomine Christianos, opere vacuos. Iterum dico, et sæpe dicendum est : « Sufficit » præteritum tempus voluntates gentium consummasse. » Detestamini et aversamini canes conversos ad vomitum suum : detestamini et aversamini mundatam et vacantem domum, quo nequiores alii spiritus septem adducuntur, ut sint novissima hominis pejora, quam erant prima. Vos vestrum mundatorem tenete habitatorem : « Præcipientes enim rogamus ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Sufficit enim præteritum tempus voluntates » gentium consummasse[1]. » Audite et apostolum Paulum : « Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. » Sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ et iniquitati ad injustitiam : sic nunc exhibete » membra vestra servire justitiæ in sanctificationem[2]. »

SERMO CCCLIV[3].

Ad Continentes habitus : quo eos primum adversus obtrectatores et invidos corroborat, tum deinde superbiam cavere jubet.

1. Hoc admonuit Dominus, cum Evangelium legeretur, quoniam qui credit in eum, credit in illum qui eum misit[4]. Missum esse ad nos Salvatorem mundi, fides verissima tenet : quoniam Christum ipse prædicat Christus,

[1] 2 Cor. vi, 1. — [2] Rom. vi, 19. — [3] Alias 53 de verbis Domini. — [4] Joan. xii, 44.

hoc est, corpus Christi toto orbe diffusum. In cœlis enim ille erat, et sævienti in terra persecutori dicebat : « Quid » me persequeris[1]? » Ubi Dominus sic expressit et hic se esse in nobis. Sic totus crescit : quia quemadmodum ille in nobis est hic : sic et nos ibi in illo sumus. Hoc facit compago charitatis. Ipse qui caput nostrum, Salvator est corporis sui. Prædicat ergo Christus Christum, prædicat corpus caput suum, et tuetur caput corpus suum. Et ideo nos mundus odit[2], sicut ab ipso Domino audivimus. Non enim Apostolis hoc dicebat paucis, quod odisset eos mundus ; et quia gaudere deberent, cum eis detraherent homines et dicerent omnia mala adversum eos, quia propter hæc merces eorum major esset in cœlis ; non eis solis dixit Dominus, cum hæc dixit : sed dixit universo corpori suo, dixit omnibus membris suis. Quicumque in corpore ejus, et membrum ejus esse voluerit, non miretur quia odit eum mundus.

II. Corporis autem ejus sacramentum multi accipiunt : sed non omnes qui accipiunt sacramentum, habituri sunt apud eum etiam locum promissum membris ejus. Pene quidem sacramentum omnes corpus ejus dicunt, quia omnes in pascuis ejus simul pascunt : sed venturus est qui dividat, et alios ponat ad dexteram, alios ad sinistram. Et utraque pars dictura est : « Domine, » Domine, quando te vidimus, et ministravimus tibi? » vel, « Domine, quando te vidimus, et non ministravimus » tibi? » Pars utraque dictura est : uni tamen dicet : « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum ; » alteri : « Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et » angelis ejus[3]. » Non ergo solos inimicos nostros deputare debemus, charissimi, quicumque bona conscientia Christi membra sumus, non solos eos inimicos nostros

[1] Act. IX, 4. — [2] Joan. XV, 18. — [3] Matth. XXV, 34-40.

putare debemus, qui aperte foris sunt. Multo enim pejores sunt qui intus videntur, et foris sunt. Amant enim mundum; et ideo mali sunt. Et quidem de nobis ea sentiunt, quæ ipsi diligunt, et in hujus mundi quasi prosperitatibus quibus ingemiscimus, invident nobis. Ibi nos felices putant, ubi nos periclitamur. Felicitatem vero nostram internam nec noverunt; quia non gustaverunt. Quia vero quidquid nobis temporaliter mundus arridet, magis est periculum, quam ornamentum nostrum, nesciunt; quia ista distinguere gaudia non noverunt.

III. Unde hortamur Charitatem Vestram, maxime quia vos videmus frequentius convenisse, qui propositum altius habetis, id est, in ipso corpore Christi ex ejus munere, non meritis vestris, excellentiorem locum tenetis, habentes conscientiam[1] quæ a Deo donata est. Nam et ipsa malis et invidis nostris in suspicionem venit. Ad hoc tamen mordetur, ut probetur. Si enim in ipsius continentiæ professione laudes quærimus hominum, deficimus reprehensionibus hominum. Cum sis castus servus Dei, ecce te mundus suspicatur forsitan impudicum, et mordet, et reprehendit, et libenter in tuis detractionibus immoratur; malevolæ quippe animæ quasi dulciter sapit, quod pessime suspicatur: tu autem si propter laudes humanas continentiam suscipere voluisti, reprehensionibus humanis defecisti, et totum quod tibi proposueras, perdidisti. Porro autem si nosti dicere cum Apostolo, « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ[2] : » non solum tibi reprehensionibus mercedem non minuit, sed et facit ampliorem. Tu tamen pro illo ora, ne tua mercede moriatur. Nam et hinc probamur, charissimi, quia si non haberemus inimicos, non essent pro quibus oraremus ex præcepto Domini nostri dicentis :

1 *Forte*, continentiam. — 2 Cor. 1, 12.

« Diligite inimicos vestros, et orate pro eis qui vos ode- » runt[1]. » Unde probamus, unde cor nostrum interrogamus, utrum hoc facere valeamus, si nullum inimicum, nullum reprehensorem, nullum detractorem, nullum maledicum experiamur? Videtis ergo, quia et mali necessarii sunt bonis. In fornace quodam modo aurificis sumus, hoc est, in hoc mundo. Si aurum non es, simul ardes. Si aurum es, palea tua est malus. Si et tu palea es, simul eritis fumus.

IV. Verumtamen primum id noveritis, charissimi, in corpore Christi excellentiora membra esse non sola. Est enim conjugalis vita laudabilis, et habet in corpore Christi locum suum: sicut et in nostro corpore non ea sola habent locum, quæ excellentius locata sunt, sicut sensus in facie superiorem corporis partem occupaverunt: sed, nisi pedes portarent, quidquid sublime est in terra jaceret. Unde Apostolus dicit: « Et quæ inhonesta sunt » nostra, magis necessaria sunt. Deus temperavit corpus, » ut non essent scissuræ in corpore[2]. » Novimus autem membra Christi, quæ conjugalem agunt vitam, si membra Christi sunt, id est, si fideles sunt, si futurum sæculum vel sperant, vel expectant, si norunt quare signum Christi portent, sicut novimus quod honorem deferunt vobis, novimus quod meliores esse vos judicant, quam ipsi sunt. Sed quantum vos illi honorant, tantum et vos mutuam honorificentiam eis præstare debetis. Si enim est in vobis sanctitas, timete ne perdatis eam. Unde? per superbiam. Aliter perit sanctitas casti, si adulter fuerit; aliter perit si superbus fiat. Et audeo dicere, conjugalem agentes vitam, si tenent humilitatem, superbis castis meliores sunt. Consideret enim Charitas Vestra quod dico: Diabolum attendite, numquid ei in judicio Dei objicien-

[1] Matth. v, 44. — [2] I Cor. XII, 23.

dum est adulterium aut fornicatio? Nihil horum facit, qui non habet carnem. Sola cum superbia et invidia mittit in ignem æternum.

V. Servo ergo Dei cui subrepserit superbia, continuo ibi est et invidia. Non potest superbus esse non invidus. Invidia filia est superbiæ : sed ista mater nescit esse sterilis; ubi fuerit, continuo parit. Ut autem non sit in vobis, hoc cogitate, persecutionis tempore non solam Agnen fuisse coronatam virginem, sed et Crispinam mulierem : et forte, quod non dubitatur, aliqui tunc de continentibus defecerunt, et multi de conjugatis pugnaverunt atque vicerunt. Unde non frustra dicit Apostolus omnibus membris Christi : « Alter alterum existimantes » superiorem sibi, et honore mutuo prævenientes[1]. » Hæc etenim si cogitetis, non eritis apud vos magni. Magis enim cogitare debetis quid vobis desit, quam quid vobis adsit. Quod habes, cave ne perdas : quod nondum habes, supplica ut habeas. In quantis sis minor, tibi cogitandum est; non in quantis sis major. Si enim cogitas quantum præcessisti alterum, time tumorem. Si vero cogitas quantum tibi adhuc deest, ingemiscis; et cum ingemiscis, curaris, humilis eris, tutior ambulabis, non præcipitaberis, non inflaberis.

VI. Et utinam possint omnes de una charitate cogitare. Sola est enim, quæ et vincit omnia, et sine qua nihil valent omnia, et quæ ubicumque fuerit trahit ad se omnia. Ipsa est quæ « Non æmulatur. » Quæris causam? Attende quod sequitur : « Non inflatur[2]. » Prior est in vitiis superbia, ut dicere cœperam, deinde invidia. Non enim invidia peperit superbiam, sed superbia peperit invidiam. Non enim invidet, nisi amor excellentiæ. Amor excellentiæ, superbia vocatur. Cum ergo in ordine prior

[1] Philip. II, 3, et Rom. XII, 10. — [2] Florus ad I Cor. XIII.

sit superbia, sequatur autem invidia; Apostolus in laudibus charitatis noluit dicere prius : « Non inflatur ; » et postea : « Non æmulatur : » sed prius dixit : « Non æmu-» latur ; » postea : « Non inflatur[1]. » Quare hoc? Quia cum dixisset : « Non æmulatur , » quasi quæsiturus eras causam, quare non æmulatur, subdidit : « Non inflatur. » Ergo si ideo non æmulatur, quia non inflatur ; si inflaretur , æmularetur. Hoc in vobis crescat , et anima solidatur, quia non inflatur. « Scientia , ait Apostolus , » inflat[2]. » Quid ergo? scientiam fugere debetis, et electuri estis nihil scire potius, quam inflari? Ut quid vobis loquimur, si melior est ignorantia quam scientia? Ut quid vobis disputamus? ut quid ista distinguimus? Ut quid quod nostis admonemus , quod non nostis inferimus, si scientia cavenda est , ne inflet. Ergo amate scientiam , sed anteponite charitatem. Scientia si sola sit , inflat. Quia vero « Charitas ædificat , » non permittit scientiam inflari. Ibi ergo inflat scientia , ubi charitas non ædificat : ubi autem ædificat, solidata est. Non est ibi inflatio , ubi petra est fundamentum.

VII. Quantum autem tentat inflatio , hoc est , elatio , ut propter hoc vitium etiam tantus ille Apostolus appositum sibi esse diceret stimulum carnis, angelum Satanæ, a quo colaphizaretur? Qui colaphizatur , caput ejus tunditur , ne erigatur : nam et ibi de scientia metus erat inflationis , hoc est, elationis. Ait enim : « In magnitudine » revelationum mearum ne extollar. » Ibi ergo metuenda erat elatio , ubi magnarum rerum erat revelatio : « In » magnitudine revelationum mearum ne extollar , datus » est mihi stimulus carnis meæ , angelus Satanæ , qui me » colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi , ut au-» ferret eum a me : et dixit mihi : Sufficit tibi gratia mea;

[1] 1 Cor. XIII, 4. — [2] 2 Cor. VIII, 1, et Florus ibidem.

» nam virtus in infirmitate perficitur[1]. » Petit æger, ut quod ad salutem apponit medicus, cum voluerit ægrotus auferatur. Medicus dicit : Non : mordet, sed sanat. Tu dicis : Tolle quod mordet. Medicus dicit : Non tollo, quia sanat. Tu ad medicum quare venisti? Sanari, an molestiam non pati? Non ergo exaudivit Dominus Paulum ad voluntatem, quia exaudivit ad sanitatem. Nam non est magnum, exaudiri a Deo ad voluntatem, non est magnum. Ne putetis magnum esse hoc, quando quisque orat, pro magno, si exauditur. Quære quid orat, quære in quo exaudiatur. Nam non habeatis pro magno, exaudiri ad voluntatem : habete pro magno, exaudiri ad utilitatem. Ad voluntatem etiam dæmones exauditi sunt, et ad porcos quos petierant, ire permissi sunt[2]. Ad voluntatem etiam princeps eorum exauditus est diabolus, a quo petitus Job tentandus non est negatus[3], ut esset ille probatus, iste confusus : Ad voluntatem etiam Israëlitæ exauditi sunt[4]; et cum adhuc cibus esset in ore ipsorum[5], nostis quæ consecuti sunt. Nolite ergo pro magno habere, exaudiri ad voluntatem. Aliquando Deus iratus dat quod petis, et Deus propitius negat quod petis. Cum vero ea quæ Deus laudat, quæ Deus præcipit, quæ Deus in futuro sæculo promittit, ab illo petitis; securi petite, et incumbite, quantum potestis, orationibus, ut sumatis. Illa enim propitio Deo conceduntur : illa ejus non ira, sed misericordia largiuntur. Quando autem petitis temporalia, cum modo petite, cum timore petite : illi committite, ut si prosunt, det; si scit obesse, non det. Quid autem obsit, quid prosit, medicus novit, non ægrotus.

VIII. Sunt ergo continentes humiles, sunt superbi. Non sibi promittant superbi regnum Dei. Excellentior

[1] 2 Cor. XII, 7-9. — [2] Matth. VIII, 32. — [3] Job. I, 12. — [4] Num. XI, 33 — [5] Psal. LXXVII, 30.

locus est, quo ducit continentia : sed « Qui se exaltat, » humiliabitur[1]. » Quid quæris celsiorem locum appetitu celsitudinis, quem potes apprehendere retentione humilitatis ? Si extollis te, Deus dejicit te : si tu dejicis te, Deus elevat te. Sententia Domini est : nec addi aliquid, nec detrahi potest. Usque adeo autem continentes homines plerumque superbiunt, ut non solum quibuscumque hominibus, sed etiam parentibus ingrati sint, et adversus parentes extollantur. Quare ? Quia illi genuerunt, isti nuptias contempserunt. Unde ingrati essent qui nuptias contempsissent, nisi illi genuissent ? Sed melior est filius patre suo conjugato, quia ipse non duxit uxorem : et melior est filia matre sua maritata, quia ipsa non quæsivit virum. Si superbior, nullo modo melior : si melior, sine dubitatione humilior. Si vis te invenire meliorem, interroga animam tuam, si vides ibi inflationem. Ubi inflatio est, inanitas est. Diabolus ubi inane invenerit, nidum facere molitur.

IX. Denique, fratres mei, audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, ut in eo ipso in quo se extollunt humilientur. Quid enim prodest cui inest continentia, si dominatur superbia ? Contempsit unde natus est homo, et appetit unde cecidit diabolus. Nuptias contempsisti, bene fecisti ; aliquid melius elegisti : sed noli superbire. De nuptiis homo natus est, de superbia angeli ceciderunt. Si singula vestra bona considerem, melior es patre tuo, qui nuptias contempsisti ; et tu melior matre tua, quæ nuptias contempsisti. Etenim melior est virginalis sanctitas, quam pudicitia conjugalis. Ista duo simul si comparentur, melius est illud quam illud : quis dubitat ? Sed attendo alia duo, superbiam et humilitatem ; in istis duobus interrogo vos, et de his respondete

[1] Luc. XIV, 11.

mihi : Quid est melius, superbia, an humilitas? Respondes : Humilitas. Junge illam virginali sanctitati. Superbia vero non solum non sit in virginitate tua, sed non remaneat nec in matre tua. Si enim tu tenueris superbiam, et tua mater humilitatem, melior erit mater quam filia. Iterum comparabo vos. Jam dudum singula cum intenderem, meliorem te inveneram : modo bina cum intendo, non dubito præferre humilem mulierem virgini superbæ. Et quomodo præferre? Videte quomodo præfero illam, quam modo comparabam. Bona pudicitia conjugalis est, melior integritas virginalis. Duo bona comparabam, non malum et bonum; sed bonum et melius distinguebam. Porro autem duo illa cum posuero, superbiam et humilitatem, numquid possumus dicere : Bonum est superbia, sed melior est humilitas? Sed quid dicimus? Superbia malum est, humilitas bonum : et superbia magnum malum, humilitas magnum bonum. Si ergo horum duorum unum est malum, et alterum bonum : jungitur malum ad majus tuum bonum, et fit totum malum : jungitur bonum ad matris tuæ minus bonum, et fit magnum bonum. Minorem locum habebit mater in regno cœlorum, quoniam maritata est, quam filia, quoniam virgo est. Majorem enim locum filia virgo, minorem locum mater maritata, ambæ tamen ibi : quomodo fulgida stella, obscura stella, ambæ tamen in cœlo. Si vero mater tua fuerit humilis, tu superba, illa habebit qualemcumque locum, tu autem nullum locum. Et quis invenit alterum locum qui ibi non habuerit locum, nisi cum illo qui inde cecidit, stantemque dejecit? Inde cecidit diabolus, unde stantem dejecit hominem. Dejecit stantem : sed Christus descendens erexit jacentem. Unde te tamen erexit Dominus tuus, attende. Humilitate erexit, factus obediens

usque ad mortem, humiliavit semetipsum[1]. Princeps tuus humilis, et tu superbus? Caput humile, et membrum superbum? Absit. Non vult esse de corpore capitis humilis, qui amat superbiam. Si autem non fuerit, videat ubi erit. Ego nolo dicere, ne amplius videar terruisse. Imo utinam terruerim, et aliquid egerim. Utinam qui sic fuerat, vel quæ sic fuerat, non sit ulterius. Utinam verba ista infuderim, et non effuderim. Totum sperandum est de misericordia Dei : quia qui terret, contristat; qui contristat, consolatur; sed si qui contristatus est, emendatur.

SERMO CCCLV[2].

De vita et moribus clericorum suorum, I.

I. Propter quod volui et rogavi hesterno die, ut hodie frequentius conveniretis, hoc est quod dicturus sum. Vobiscum hic vivimus, et propter vos vivimus : et intentio votumque nostrum est, ut apud Christum vobiscum sine fine vivamus. Credo autem ante oculos vestros esse conversationem nostram; ut et nos dicere fortassis audeamus, quamvis illi multum impares, quod dixit Apostolus : « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi[3]. » Et ideo nolo ut aliquis de nobis inveniat male vivendi occasionem. « Providemus enim bona, ut ait idem Apos- » tolus, non solum coram Deo, sed etiam coram homi- » nibus[4]. » Propter nos, conscientia nostra sufficit nobis :

[1] Philipp. II, 8. — [2] Alias de Diversis 49. — [3] 1 Cor. IV, 16. — [4] Florus ad 2 Cor. VIII, 21.

propter vos, fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt conscientia et fama. Conscientia tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam, crudelis est : maxime in loco isto positus, de quo dicit Apostolus scribens ad discipulum suum : « Circa omnes » te ipsum bonorum operum præbens exemplum[1]. »

II. Ut ergo non vos diu teneam, præsertim quia ego sedens loquor, vos stando laboratis : nostis omnes, aut pene omnes, sic nos vivere in ea domo quæ dicitur domus episcopii, ut, quantum possumus, imitemur eos sanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apostolorum : « Nemo » dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia com- » munia[2]. » Quia forte aliqui vestrum non sunt tam diligentes vitæ nostræ scrutatores, ut hoc sic noverint, quomodo volo vos nosse; dico quid sit, quod breviter dixi. Ego, quem Deo propitio videtis episcopum vestrum, juvenis veni ad istam civitatem, ut multi vestrum noverunt. Quærebam ubi constituerem monasterium, et viverem cum fratribus meis. Spem quippe omnem sæculi reliqueram, et quod esse potui, esse nolui : nec tamen quæsivi esse quod sum. « Elegi in domo Dei mei abjectus » esse magis, quam habitare in tabernaculis peccato- » rum[3]. » Ab eis qui diligunt sæculum, segregavi me : sed eis qui præsunt populis, non me coæquavi. Nec in convivio Domini mei superiorem locum elegi, sed inferiorem et abjectum : et placuit illi dicere mihi : Ascende sursum. Usque adeo autem timebam episcopatum, ut quoniam cœperat esse jam alicujus momenti inter Dei servos fama mea, in quo loco sciebam non esse episcopum, non illo accederem. Cavebam hoc, et agebam quantum poteram, ut in loco humili salvarer, ne in alto

[1] Tit. II, 7 — [2] Act. IV, 32. — [3] Psal LXXXIII, 11.

periclitarer. Sed, ut dixi, domino servus contradicere non debet. Veni ad istam civitatem propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, ut nobiscum esset in monasterio; quasi securus, quia locus habebat episcopum. Apprehensus, presbyter factus sum, et per hunc gradum perveni ad episcopatum. Non attuli aliquid, non veni ad hanc Ecclesiam, nisi cum iis indumentis quibus illo tempore vestiebar. Et quia hoc disponebam, in monasterio esse cum fratribus, cognito instituto et voluntate mea, beatæ memoriæ senex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium. Cœpi boni propositi fratres colligere, compares meos, nihil habentes, sicut nihil habebam, et imitantes me : ut quomodo ego tenuem paupertatulam meam vendidi et pauperibus erogavi, sic facerent et illi qui mecum esse voluissent, ut de communi viveremus; commune autem nobis esset magnum et uberrimum prædium ipse Deus. Perveni ad episcopatum : vidi necesse habere episcopum exhibere humanitatem assiduam quibusque venientibus sive transeuntibus : quod si non fecisset episcopus, inhumanus diceretur. Si autem ista consuetudo in monasterio permissa esset, indecens esset. Et ideo volui habere in ista domo episcopii mecum monasterium clericorum. Ecce quomodo vivimus. Nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium : sed forte aliqui habent. Nulli licet : si qui habent, faciunt quod non licet. Bene autem sentio de fratribus meis, et semper bene credens ab hac inquisitione dissimulavi : quia et ista quærere, quasi male sentire mihi videbatur. Noveram enim, et novi omnes, qui mecum viverent, nosse propositum nostrum, nosse legem vitæ nostræ.

III. Venit ad nos etiam presbyter Januarius, qui videbatur sua honeste erogando quasi consumpsisse, sed non

consumpsit. Remansit illi quædam pecunia, id est, argentum, quod diceret esse filiæ suæ. Filia ipsius, Deo propitio, in monasterio fœminarum, et bonæ spei est. Gubernet illam Dominus, ut impleat quæ de illa speramus, in illius misericordia, non in ejus meritis. Et quia infra annos erat, et de sua pecunia nihil facere poterat: (quamvis enim videremus fulgorem professionis, tamen lubricum timebamus ætatis:) factum est ut ipsum argentum quasi puellæ servaretur, ut cum ad legitimos annos veniret, faceret inde quod virginem Christi deceret, quando optime jam facere posset. Dum hæc expectantur, cœpit ille morti propinquare: qui diu tanquam de suo, jurans quia ipsius erat, non filiæ, testamentum fecit. Testamentum, inquam, fecit presbyter et socius noster, nobiscum manens, de Ecclesia vivens, communem vitam profitens, testamentum fecit, hæredes instituit. O dolor illius societatis! o fructus natus, non de arbore quam plantavit Dominus! Sed Ecclesiam scripsit hæredem? Nolo munera ista, non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, societatem professus erat, hanc teneret, hanc exhiberet, nihil haberet, testamentum non faceret. Habebat aliquid? non se nostrum socium quasi Dei pauperem fingeret. Magnus inde mihi dolor est, fratres. Dico Charitati Vestræ, propter hunc dolorem statui hæreditatem ipsam in Ecclesia non suscipere. Filiorum ipsius sit quod reliquit, ipsi inde faciant quod voluerint. Videtur enim mihi quia si eam suscepero, in isto facto, quod mihi displicet, et quod doleo, ejus particeps ero. Hoc volui non latere Charitatem Vestram. Filia ipsius in monasterio fœminarum est: filius ipsius in monasterio virorum est. Ambos exhæredavit: illam cum laude, istum cum elogio, id est, cum vituperatione. Commendavi autem Ecclesiæ ut non accipiant ipsas portiunculas, quæ

pertinent ad exhæredatos, nisi cum ad legitimam ætatem pervenerint. Hoc eis reservat Ecclesia. Deinde litem dimisit inter filios suos, in qua laboro. Puella dicit: Meum est, nostis quia hoc dicebat semper pater meus. Puer dicit: Credatur patri meo, quia moriens mentiri non potuit. Et ista contentio quale malum est? Sed si pueri isti servi Dei sunt, litem hanc inter illes cito finimus. Audio illos ut pater, et forte melius quam pater ipsorum. Videbo quid sit juris, sicut Deus voluerit, cum paucis fratribus fidelibus honoratis, Deo propitio, de numero vestro, id est, de plebe ista. Audio inter illos causam; et sicut Dominus donaverit, finio.

IV. Tamen rogo vos, nemo me reprehendat, quia ejus hæreditatem nolo suscipiat Ecclesia. Primo, quia factum illius detestor: deinde, quia institutum meum est. Multi laudant quod dicturus sum, sed aliqui et reprehendunt. Utrisque facere satis valde difficile est. Audistis modo cum Evangelium legeretur: « Cantavimus vobis, et non saltastis; » planximus, et non luxistis. Venit Joannes non manducans neque bibens, et dicunt: Dæmonium habet: venit » Filius hominis manducans et bibens, et dicunt: Ecce » homo vorax, potator vini, et amicus publicanorum[1]. » Quid ego facio inter illos qui parant me reprehendere, et dentes in me ducere, si suscepero hæreditates eorum qui filios suos irati exhæredant? Iterum quid sum facturus eis quibus canto, et nolunt saltare? qui dicunt: Ecce quare nemo donat Ecclesiæ Hipponensi aliquid: ecce quare non eam faciunt qui moriuntur hæredem; quia episcopus Augustinus de bonitate sua (laudando enim mordent, labiis mulcent, dentem figunt.) donat totum, non suscipit. Plane suscipio, profiteor me suscipere oblationes bonas, oblationes sanctas. Si quis autem irascitur

[1] Matth. XI, 17-19.

in filium suum et moriens exhæredat eum, si viveret, non eum placarem? non ei filium suum reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem? Sed plane, si faciat quod sæpe hortatus sum; unum filium habet, putet Christum alterum; duos habet, putet Christum tertium; decem habet, Christum undecimum faciat, et suscipio. Quia ergo feci hoc in quibusdam rebus, jam volunt bonitatem meam vel commendationem famæ meæ in aliud vertere, ut alio modo me reprehendant, quia oblationes devotorum hominum nolo suscipere. Considerent quam multa susceperim. Quid opus est ea numerare? Ecce unum dico, filii Juliani[1] hæreditatem suscepi. Quare? Quia sine filiis defunctus est.

V. Bonifacii hæreditatem suscipere nolui: non misericordia, sed timore. Naviculariam nolui esse Ecclesiam Christi. Multi sunt quidem, qui etiam de navibus acquirunt. Tamen una tentatio esset, iret navis, et naufragaret: homines ad tormenta daturi eramus, ut de submersione navis secundum consuetudinem quæreretur, et torquerentur a judice qui essent de fluctibus liberati? Sed non eos daremus. Nullo pacto enim hoc facere deceret Ecclesiam. Onus ergo fiscale persolveret? Sed unde persolveret? Enthecam[2] nobis habere non licet. Non est enim episcopi servare aurum, et revocare a se mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi nos inopes interpellant; ut plures tristes relinquamus, quia quod possimus dare omnibus, non habemus. Non habemus ergo enthecam. Propter naufragium ergo, hoc vitando feci, non donando. Nemo ibi me laudet, sed nemo etiam vituperet. Plane quando donavi filio, quod iratus pater moriens abstulit, bene feci. Laudent qui volunt, parcant qui laudare nolunt. Quid plura,

1 *Alias*, Juniani. — 2 Entheca est gazæ repositorium.

fratres mei? Quicumque vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum : imo Deo propitio neminem inveniat. Quam laudabile factum sancti et venerandi episcopi Aurelii Carthaginensis, quomodo implevit omnibus qui sciunt os laudibus Dei? Quidam cum filios non haberet, neque speraret, res suas omnes retento sibi usufructu donavit Ecclesiæ. Nati sunt illi filii, et reddidit episcopus nec opinanti quæ illi donaverat. In potestate habebat episcopus non reddere; sed jure fori, non jure poli.

VI. Sane etiam hoc noverit Charitas Vestra dixisse me fratribus meis, qui mecum manent, ut quicumque habet aliquid, aut vendat et eroget, aut donet et commune illud faciat. Ecclesiam habet, per quam nos Deus pascit. Et dedi dilationem usque ad Epiphaniam, propter eos qui vel cum fratribus suis non diviserunt, et dimiserunt quod habent apud fratres suos, vel nondum de re sua aliquid egerunt, quia expectabatur ætas legitima. Faciant inde quod volunt : dum tamen sint pauperes mecum, simul expectantes misericordiam Dei. Si autem nolunt, qui forte nolunt : certe ego sum qui statueram, sicut nostis, nullum ordinare clericum, nisi qui mecum vellet manere : ut si vellet discedere a proposito, recte illi tollerem clericatum, quia desereret sanctæ societatis promissum cœptumque consortium. Ecce in conspectu Dei et vestro, muto consilium : qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus et Ecclesia ejus, maneant ubi volunt, et ubi possunt, non eis aufero clericatum. Nolo habere hypocritas. Malum enim est, quis nesciat? malum est cadere a proposito : sed pejus est simulare propositum. Ecce dico, audite : qui societatem communis vitæ jam susceptam, quæ laudatur in Actibus Apostolorum, deserit, a voto suo cadit, et a professione sancta cadit. Observet judicem,

sed Deum, non me. Ego ei non aufero clericatum. Quantum sit periculum, ante oculos ejus posui : faciat quod vult. Novi enim quia si aliquem hoc facientem degradare voluero, non ei deerunt patroni, non ei deerunt suffragatores, et hic et apud episcopos qui dicant : Quid mali fecit? Non potest tecum tolerare istam vitam : extra episcopium vult manere, et de proprio vivere, ideo-ne debet perdere clericatum? Ego scio quantum mali sit profiteri sanctum aliquid, nec implere. « Vovete, inquit, et reddite » Domino Deo vestro[1]. Et, Melius est non vovere, quam » vovere et non reddere[2]. » Virgo etsi nunquam fuit in monasterio, et virgo sacra est, illi nubere non licet, quamvis esse in monasterio non compellitur. Si autem cœpit esse in monasterio, et deseruit, et tamen virgo est; dimidia ruit. Sic et clericus duas res professus est, et sanctitatem, et clericatum : interius sanctitatem; nam clericatum propter populum suum Deus imposuit cervicibus ipsius, cui magis onus est quam honor : sed « Quis » sapiens et intelliget hæc[3]? » Ergo professus est sanctitatem, professus est communiter vivendi societatem; professus est « Quam bonum et quam jucundum, habitare » fratres in unum[4] : » si ab hoc proposito ceciderit, et extra manens clericus fuerit; dimidius et ipse cecidit. Quid ad me? Non eum judico. Si foris servat sanctitatem, dimidius cecidit : si vero intus habuerit simulationem, totus cecidit. Nolo habeat necessitatem simulandi. Scio quomodo homines ament clericatum : nemini eum tollo nolenti mecum communiter vivere. Habet Deum, qui mecum manere vult. Si paratus est pasci a Deo per Ecclesiam ipsius, non habere aliquid proprium, sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere, maneat

[1] Psal. LXXV, 12. — [2] Eccle. V, 4. — [3] Psal. CVI, 43. — [4] Id. CXXXII, 1.

mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem : sed videat utrum habere possit felicitatis æternitatem.

VII. Sufficiant hæc nunc interim Charitati Vestræ. Quod egero cum fratribus meis, annuntiabo vobis. Spero enim bona. Omnes mihi libenter obediunt : nec inventurus sum aliquos habere aliquid, nisi aliqua necessitate religionis, non occasione cupiditatis. Quod ergo egero post Epiphaniam, Charitati Vestræ in Domini voluntate nuntiabo; et quomodo litem finiero inter duos fratres, filios presbyteri Januarii, non vobis tacebo. Multa locutus sum, date veniam loquaci senectuti, sed timidæ infirmitati. Ego, sicut videtis, per ætatem modo senui, sed per infirmitatem corporis olim sum senex. Tamen si Deo placet, quod dixi modo, ipse det vires, non vos desero. Orate pro me, ut quantum inest anima in hoc corpore, et qualescumque vires suppetunt, in verbo Dei serviam vobis.

SERMO CCCLVI [1].

De vita et moribus clericorum suorum, II.

I. CHARITATI Vestræ hodie de nobis ipsis Sermo reddendus est. Quod enim ait Apostolus. « Spectaculum facti » sumus mundo et Angelis et hominibus[2]. » Qui nos amant, quærunt quod laudent in nobis : qui autem nos oderunt, detrahunt nobis. Nos autem in utroque medio constituti, adjuvante Domino Deo nostro, et vitam et famam nostram sic custodire debemus, ut non erubescant

[1] Alias de Diversis 50. — [2] I Cor. IV, 9.

de detractoribus laudatores. Quomodo autem vivere velimus, quomodo Deo propitio jam vivamus, quamvis de Scriptura sancta multi noveritis, tamen ad commemorandos vos, ipsa de libro Actuum Apostolorum vobis lectio recitabitur, ut videatis ubi descripta sit forma, quam desideramus implere. Dum ergo recitatur vos intentissimos volo, ut post ejus recitationem, quod institui loquar, Deo donante, intentioni vestræ. (Et Lazarus diaconus legit :) « Cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, » et impleti sunt omnes Spiritu sancto, et loquebantur » verbum Dei cum fiducia omni volenti. Multitudinis » autem credentium erat anima una et cor unum : et nemo » eorum quæ possidebat, dicebat aliquid suum esse, sed » erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Domini Jesu : » gratiaque magna erat super omnes illos. Neque enim » quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores prædiorum vel domorum erant, vendentes afferebant pretia illorum, et ponebant ante pedes Apostolorum. Distribuebatur autem unicuique prout cuique opus » erat[1]. » (Cumque Lazarus diaconus recitasset, et episcopo codicem tradidisset, Augustinus episcopus dixit :) Et ego legere volo. Plus enim me delectat hujus verbi esse lectorem, quam verbi mei disputatorem. « Cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, et impleti » sunt omnes Spiritu sancto, et loquebantur verbum Dei » cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentium erat anima una et cor unum, et nemo eorum quæ » possidebat, dicebat aliquid suum esse, sed erant illis » omnia communia. Et virtute magna reddebant Apostoli » testimonium resurrectionis Domini Jesu : gratiaque » magna erat super omnes illos. Neque enim quisquam

[1] Act. IV, 31-35.

» egens erat inter illos. Quotquot enim possessores prædio-
» rum vel domorum erant, vendentes afferebant pretia
» eorum, et ponebant ante pedes Apostolorum. Distri-
» buebatur autem unicuique prout cuique opus erat. »
(Cumque episcopus legisset, dixit :)

II. Audistis quid velimus : orate ut possimus. Contigit autem quædam necessitas, ut hæc diligentius agerem : quoniam, sicut jam nostis, presbyter in nostra societate constitutus, quali societati perhibet testimonium lectio, quam modo, cum recitaremus, audistis, moriens testamentum fecit, quia habuit unde faceret. Erat quod diceret suum, cum in ea societate viveret, ubi nemini licebat dicere aliquid suum, sed essent illis omnia communia. Si quis dilector et laudator noster apud detractorem nostrum prædicaret istam societatem, et diceret : Cum episcopo Augustino sic vivunt omnes cohabitatores ejus, quomodo scriptum est in Actibus Apostolorum : continuo ille detractor caput movens, dentem promovens, diceret : Ita vere sic ibi vivitur, quomodo tu dicis? Quare mentiris? Quare falsa laude honoras indignos? Nonne ibi modo in eorum societate positus presbyter testamentum fecit, et quod habuit quomodo voluit disposuit, et reliquit? Certe omnia ibi sunt communia? certe nemo dicit aliquid suum? Sub his verbis quid ageret laudator meus? Nonne os ejus quasi plumbo oppilaret ille detractor? Nonne illum laudasse pœniteret? Nonne reverentia perfusus et illius sermone confusus vel nobis vel testatori illi malediceret? Hæc fuit necessitas, ut ad istam diligentiam veniremus.

III. Nuntio ergo vobis unde gaudeatis. Omnes fratres et clericos meos, qui mecum habitant, presbyteros, diaconos, subdiaconos, et Patricium nepotem meum, tales inveni, quales desideravi. Sed qui de sua qualicumque paupertate, quod statuerant, nondum fecerunt, hi duo

sunt, Valens diaconus, et paulo ante dictus nepos meus subdiaconus, sed matris vita impediebat, quia inde vivebat. Expectabatur in illo etiam legitimæ ætatis accessus, ut quod faceret, firmissime faceret. Nondum autem fecit, quia ipsos agellos habet cum suo fratre communes, et sub indiviso eos possident. Si autem divisi fuerint, eos cupit Ecclesiæ conferre, ut inde alantur qui sunt in proposito sanctitatis, quo usque in hac vita degunt. Scriptum est enim, et hoc Apostolus loquitur : « Qui autem suis, et » maxime domesticis, non providet, fidem denegat, et est » infideli deterior[1]. » Adhuc autem mancipia sunt ei similiter cum fratre communia, nondum divisa. Disponit ea manumittere, non potest antequam dividantur. Quid enim ad quem pertineat, adhuc ignorat. Ad ipsum sane, quia major est, pertinet divisio; et ad fratrem ejus electio. Et ipse frater ejus Deo servit, subdiaconus est cum sancto fratre meo et coepiscopo Severo in Ecclesia Milevitana. Hoc agitur, hoc sine dilatione peragendum est, ut illi servuli dividantur, manumittantur, et sic det Ecclesiæ, ut eorum excipiat alimentum. Nepos autem meus ex quo conversus est, et mecum esse cœpit, impediebatur et ipse aliquid de agellulis suis agere invita usufructuaria matre sua, quæ hoc anno defuncta est. Inter ipsum et sorores ejus sunt quædam in Christi adjutorio cito finienda : ut et ipse faciat quod servum Dei decet, quod ipsa professio, et ista exigit lectio.

IV. Diaconus Faustinus, sicut pene omnes nostis, hic de militia sæculi ad monasterium conversus est : hic baptizatus, inde diaconus ordinatus. Sed quia exiguum est quod videtur possidere, sicut jurisperiti loquuntur, jure. non corpore[2] reliquerat illud, et ab ejus fratribus tenebatur. Nunquam inde cogitavit ex quo conversus est, nec

[1] I Tim. v, 8. — [2] *Forte* corpore, non jure.

ipse aliquid quæsivit a fratribus suis, nec ab illo est aliquid quæsitum. Modo quia ventum est ad hunc articulum temporis, cum consilio meo divisit ipsam rem : et dimidiam donavit fratribus suis, dimidiam Ecclesiæ pauperi in loco eodem constitutæ.

V. Diaconus Severus sub qua Dei disciplina et flagello sit, nostis : lumen tamen non perdidit mentis. Unam domum hic emerat propter matrem et sororem suam, quas de sua patria huc desiderabat adducere. Emerat autem non sua pecunia, quam non habebat; sed ex collatione religiosorum virorum, quos mihi quærenti etiam nominans indicavit. De ipsa non possum dicere quid fecerit, aut quid disponat, nisi quia totum et ipse in mea posuit voluntate, ut quidquid ipse vellem, hoc inde fieret. Sed habet quasdam causas cum matre sua, quarum causarum me judicem posuit ; ut cum illæ causæ fuerint terminatæ, fiat de ipsa domo quod ego voluero. Quid autem velle potero Deo regente, nisi quod justitia jubet, et pietas postulat? Habet etiam in patria sua aliquos agellos : disponit eos sic distribuere, ut etiam illic in illo loco positæ pauperi largiatur Ecclesiæ.

VI. Diaconus Hipponensis homo pauper est, quid alicui conferat, non habet : tamen de laboribus suis antequam esset clericus emerat aliquos servulos, hodie illos in conspectu vestro manumissurus est episcopalibus Gestis.

VII. Diaconus Eraclius ante vestros oculos versatur, opera ejus lucent coram oculis vestris. De opere ejus et expensa pecunia Memoriam sancti Martyris habemus (11). De pecunia sua emit etiam possessionem ex consilio meo : nam ipsam pecuniam volebat per manus meas erogari, sicut mihi placeret. Ego si pecuniæ avidus essem, aut necessitates meas ipsas, quas pro pauperibus habeo, in

hac causa plus curarem, pecuniam acciperem. Quare, dicit aliquis? Quia possessio illa quæ ab illo empta et Ecclesiæ donata est, adhuc nihil præstat Ecclesiæ. Minus enim habebat ad pretium, et quia mutuatus fuerat, hoc de ejus adhuc fructibus reddit. Homo sum senex, quantus mihi de illa possessione potest fructus accedere? Numquid promitto mihi tot annos esse victurum, donec suum pretium illa persolvat? Quod ergo vix diu partibus reddit, de proximo haberem totum, si accipere voluissem. Non feci, aliud attendi. Fateor enim vobis, et ipsa suspecta mihi adhuc ætas ejus fuit, et verebar ne forte, ut sunt homines, matri ejus hoc displiceret; et diceret inductum a me fuisse adolescentem, ut bona ejus paterna consumerem, et eum egentem relinquerem. Ideo volui ejus pecuniam in illa possessione servari; ut si aliquid, quod Deus avertat, aliter quam volumus evenisset, redderetur villa, ne culparetur episcopi fama. Scio enim quantum vobis sit fama mea necessaria: nam mihi sufficit conscientia mea. Emit etiam spatium ab ista postea Ecclesia notum vobis, et sua pecunia ædificavit domum. Et hoc nostis. Ante paucos dies prius quam Sermonem de hac re haberem vobiscum, eam donavit Ecclesiæ. Expectabat enim ut eam perficeret, et perfectam donaret. Fabricandi autem domum necessitas illi nulla erat, nisi quia cogitavit matrem suam huc esse venturam. Si autem venisset, in re filii sui habitaret: modo si venerit, in opere filii sui habitabit. Testimonium ei perhibeo, pauper remansit: sed in charitatis possessione permansit. Aliqui servuli ei reliqui fuerant, jam quidem in monasterio viventes, quos tamen Gestis ecclesiasticis manumissurus est hodie. Nemo ergo dicat: Dives est; nemo existimet, nemo male loquatur, nemo se ipsum vel animam suam suis den-

tibus laniet. Pecuniam nullam habet servatam : utinam quam debet restituat.

VIII. Cæteri, id est, subdiaconi, pauperes sunt, Deo propitio, misericordiam Dei expectant. Unde ipsi faciant non habent : nullas habentes facultates, finierunt mundi cupiditates. Vivunt nobiscum in societate communi : nemo eos distinguit ab illis qui aliquid attulerunt. Charitatis unitas præponenda est terrenæ commodo hæreditatis.

IX. Restant presbyteri. Sic enim ad eos gradatim ascendere volui. Cito dixerim, pauperes Dei sunt. Nihil ad domum societatis nostræ attulerunt, nisi ipsam, qua nihil charius est, charitatem. Verumtamen quoniam scio natos fuisse rumores de divitiis ipsorum ; non a me ad aliquid compellendi, sed vobis meo sermone purgandi sunt.

X. Vobis dico, qui forte nescitis ; nam vestrum plurimi sciunt : presbyterum Leporium, quamvis sæculi natalibus clarum, et apud suos honestissimo loco natum, tamen jam Deo servientem, cunctis quæ habebat relictis, inopem suscepi ; non quia nihil habuit, sed quia jam fecerat quod lectio ista persuadet. Hic non fecit, sed nos scimus et ubi fecit. Unitas Christi et Ecclesiæ una est. Ubicumque fecit opus bonum, pertinet et ad nos, si congaudeamus. Hortus est unus ubi nostis, ibi monasterium suis constituit, quia et ipsi Deo serviunt. Ille hortus ad Ecclesiam non pertinet, nec ad ipsum. Et ad quem, dixerit aliquis? Ad illud quod ibi est monasterium. Sed quod verum est, usque ad hoc tempus curam pro illis ita gerebat, ut sumpticulos, quibus sustentantur, apud se haberet, et eis ipse, ut videbatur, impenderet. Sed ne propter hoc daretur locus hominibus, suspiciones suas rodentibus, et ventrem non implentibus, hoc placuit et mihi et ipsi, ut sic se illi transigant, quasi iste jam de sæculo exierit. Numquid enim cum obierit ipse, illis dis-

pensaturus est aliquid? Melius est ut videat illos ibi bene conversantes, et regente Deo in disciplina Christi sic viventes, ut de illis tantummodo gaudeat, non eorum necessitatibus occupetur. Pecuniam non habet, quam suam dicere possit: habebat xenodochium ædificandum, quod modo videtis ædificatum. Ego illi injunxi, ego jussi. Obtemperavit mihi libentissime, et sicut videtis, operatus est: quomodo meo jussu etiam basilicam ad octo Martyres fabricavit, de his quæ per vos Deus donavit. Cœpit enim de pecunia quæ data erat Ecclesiæ propter xenodochium, et cum cœpisset ædificare, ut sunt religiosi desiderantes opera sua in cœlo scribi, adjuverunt prout quisque voluit, et fabricavit. Opus ante oculos habemus: omnis homo quid factum sit videt. De pecunia, quia non habet, mihi credant, dentem compescant, non frangant. Emerat de ipsa pecunia xenodochii quamdam domum in Carraria, quam sibi existimabat propter lapides profuturam, sed lapides ejus domus fabricæ necessarii non fuerunt, quoniam aliunde provisi sunt. Domus ergo ipsa sic remansit, pensionem præstat; sed Ecclesiæ, non presbytero. Nemo amplius dicat : In domum presbyteri, ante domum presbyteri, ad domum presbyteri. Ecce ubi est domus presbyteri: ubi est domus mea, ibi est domus presbyteri: alibi non habet domum; sed ubicumque habet Deum.

XI. Quid amplius quæritis? Nisi quia me illud memini etiam promisisse, ut ad vos perferrem quid egissem inter duos, fratrem videlicet et sororem, filios Januarii presbyteri, quia orta inter illos fuerat controversia pecuniaria: sed tamen sicut inter fratres, salva, Deo propitio, charitate. Promiseram ergo audire, ut inter illos quidquid esset, judicando finirem. Paraveram me judicem : sed antequam judicarem, ipsi unde judicaturus fueram, finie-

runt. Non inveni unde judicarem, sed unde lætarer. Acquieverunt omnino concorditer voluntati meæ et consilio meo, ut pares essent in pecunia, quam reliquit pater eorum, Ecclesia renuntiante.

XII. Post sermonem meum locuturi sunt homines, sed et quodlibet homines loquantur, qualicumque aura flante, perducetur inde aliquid ad aures meas. Et si fuerit tale, ut sit iterum necesse nos purgare, respondebo detractoribus, respondebo maledicis, respondebo incredulis, non nobis credentibus præpositis suis, ut potero, respondebo quod Dominus dederit : interim modo non est necesse, quia nihil forte dicturi sunt. Qui nos amant, libere gaudebunt : qui nos oderunt, tacite dolebunt. Tamen si linguas exercuerint, audient, Deo propitio, vobiscum responsionem meam, non litem meam. Non enim homines nominaturus sum et dicturus : Ille hoc dixit, iste sic detraxit ; cum fortasse etiam ad me falsa, quia et hoc potest fieri, perferantur. Verumtamen quæcumque perlata fuerint, si oportere videbitur, loquar inde Charitati Vestræ. Ante oculos vestros volo sit vita nostra. Scio quia quærentes licentiam male faciendi, quærunt sibi exempla male viventium, et multos infamant, ut socios invenisse videantur. Ideo quod nostrum est, fecimus : plus quid faciamus, non habemus. Ante oculos vestros sumus. Nullius aliquid desideramus, nisi bona opera vestra.

XIII. Et vos exhortor, fratres mei, si aliquid vultis clericis dare, sciatis quia non debetis quasi vitia eorum fovere contra me. Omnibus offerte quod vultis, offerte de voluntate vestra. Quod commune erit, distribuetur unicuique sicut cuique opus erit. Gazophylacium attendite, et omnes habebimus. Valde me delectat, si ipsum fuerit præsepe nostrum, ut nos simus jumenta Dei, vos ager

Dei. Nemo det byrrhum, vel lineam tunicam, seu aliquid, nisi in commune : de communi accipio et mihi ipsi, cum sciam commune me habere velle quidquid habeo. Nolo talia offerat Sanctitas Vestra, quibus ego solus quasi decentius utar; offerat mihi, verbi gratia, byrrhum pretiosum : forte decet episcopum, quamvis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem, de pauperibus natum. Modo dicturi sunt homines, quia inveni pretiosas vestes, quas non potuissem habere vel in domo patris mei, vel in illa sæculari professione mea. Non decet : talem debeo habere, qualem possum, si non habuerit, fratri meo dare. Qualem potest habere presbyter, qualem potest habere decenter diaconus et subdiaconus, talem volo accipere, quia in commune accipio. Si quis meliorem dederit, vendo : quod et facere soleo ; ut quando non potest vestis esse communis, pretium vestis possit esse commune. Vendo, et erogo pauperibus. Si hoc eum delectat, ut ego habeam ; talem det, unde non erubescam. Fateor enim vobis, de pretiosa veste erubesco : quia non decet hanc professionem, hanc admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Etiam illud dico : si forte in nostra domo vel in nostra societate æger est aliquis, vel post ægritudinem, ut necesse sit eum ante horam prandii reficere, non prohibeo religiosos vel religiosas mittere eis quod eis videtur ut mittant : prandium tamen et cœnam extra nemo habebit.

XIV. Ecce dico, audistis, audiunt : Qui habere voluerit proprium et de proprio vivere, et contra ista præcepta nostra facere ; parum est ut dicam, non mecum manebit : sed et clericus non erit. Dixerat enim, et scio me dixisse, quod si nollent suscipere socialem vitam nostram, non illis tollerem clericatum ; sed seorsum manerent, seorsum viverent, quomodo possent Deo viverent.

Et tamen ante oculos posui, quantum malum sit a proposito cadere. Malui enim habere vel claudos, quam plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo quicumque voluisset extra manere et de suo vivere, non ei tollerem clericatum : ita modo quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula clericorum. Interpellet contra me mille concilia, naviget contra me quo voluerit, sit certe ubi potuerit : adjuvabit me Deus, ut ubi ego episcopus sum, ille clericus esse non possit. Audistis, audierunt. Sed spero in Deum nostrum et misericordiam ejus, quia sicut dispositionem meam istam hilariter acceperunt, sic eam pure fideliterque servabunt.

XV. Dixi aliquid suum non habere presbyteros cohabitatores meos, inter quos est et presbyter Barnabas. Sed de illo audivi quædam fuisse jactata, ante omnia quod emit villam a dilecto et honorabili filio meo Eleusino. Hoc falsum est : monasterio donavit ille, non vendidit. Ego sum testis. Quid amplius quæratis, ignoro. Ego sum testis : donavit ille, non vendidit. Sed dum non creditur donare potuisse, creditus est vendidisse. Beatus homo, qui tam bonum opus fecit, ut non crederetur. Tamen vel modo credite, et detractores audire libenter desinite. Jam dixi, ego sum testis. Dictum est de illo quod anno præpositura suæ per industriam debita fecerit, ut dum volo ego reddi debita, darem illi licentiam poscendi fundum Victorianensem : tanquam dixisset mihi : Ut reddam debita mea, da mihi in decem annos fundum Victorianensem. Et hoc falsum est. Sed fuit unde rumor nasceretur, fecit debita reddenda. A nobis reddita sunt partim, unde potuerunt. Remansit aliquid quod non de-

bebatur, etiam monasterio illi quod per ipsum Deus instituit. Cum ergo remansisset, cœpimus quærere unde debitum redderemus. Ad conductionem ipsius fundi nullus accessit, nisi quadraginta solidorum offerens pensionem. Sed vidimus fundum amplius posse dare, ut celerius redderetur debitum; et commisi fidei ejus, ut de ipsa conductione lucra non requirerent fratres; sed quidquid daret fundus, de ipsis fructibus imputarent ad debitum. Fide agitur. Paratus est presbyter ut alium constituam, qui de fructibus fratribus reddat. Ex numero vestro sit aliquis, cui hæc committam; ex numero ipsorum, qui ad nos talia pertulerunt. Sunt enim in vobis homines religiosi, qui cum rumorem falso reprehensum esse doluerunt, et tamen crediderunt factum. Ex ipsis ergo aliquis veniat ad nos, suscipiat possessionem, omnes fructus pretiis suis fideliter vendat, ut reddi possit facilius quod debetur, et hodie recedit inde cura presbyteri. Locus etiam ipse[1], ubi monasterium constitutum est a memorato honorabili filio meo Eleusino, ipsi presbytero Barnabæ donatus est antequam ordinaretur presbyter, in ipso loco monasterium instituit. Sed tamen quia nomine ipsius donatus erat locus, mutavit instrumenta, ut nomine monasterii possideatur. De fundo Victorianensi, ego rogo, ego hortor, ego peto, ut si quis religiosus est, fide agat, et exhibeat Ecclesiæ istam operam, ut cito debitum reddam. Quod si nemo de laïcis fuerit inventus, ego præpono alium, iste illuc non accedet. Quid vultis amplius? Nemo laceret servos Dei: quia non expedit lacerantibus. Servis Dei quidem merces falsis detractionibus crescit: sed crescit etiam pœna detrahentibus. Non sine causa dictum est: « Gaudete et exultate, quando detrahunt de » vobis, dicentes falsa: quia merces vestra magna est in

[1] Vide synodum Carthaginensem anni 525.

» cœlis [1]. » Nolumus cum detrimento vestro magnam habere mercedem. Minus ibi habeamus, et tamen vobiscum ibi regnemus.

SERMO CCCLVII [2].

De laude pacis.

Apud Carthaginem habitus, instante collatione cum Donatistis, anno 411. circiter 15. diem Maii.

I. Tempus est exhortari Charitatem Vestram, pro viribus quas Dominus donat, ad pacem amandam, et pro pace Dominum deprecandum. Sit ergo pax dilecta nostra et amica, cum qua sit castum cubile cor nostrum; cum qua sit fida requies et non amarum consortium, cum qua sit dulcis complexus et inseparabilis amicitia. Pacem laudare difficilius est, quam habere. Si enim eam laudare volumus, vires optamus, sensus quærimus, verba libramus : si autem habere volumus, sine aliquo labore habemus et possidemus. Laudandi sunt qui amant pacem : qui autem oderunt, melius interim docendo ac tacendo pacandi, quam vituperando provocandi. Verus pacis amator inimicorum ejus amator est. Quemadmodum enim, si lucem istam amares, cæcis non irascereris, sed eos doleres; quale enim bonum tu caperes, nosses, et ideo quanto bono illi fraudarentur conspiciens, misericordia tibi digni viderentur; et si opes haberes, si artem, si medicamentum, potius ad eos sanandos curreres, quam

[1] Matth. v, 12. — [2] Alias 35 ex Sirmondianis.

damnandos : ita si pacis amator es, quisquis es, miserere eum qui non amat quod amas, qui non habet quod habes. Talis quippe est res, quam diligis, ut non invideas compossessori tuo. Habet tecum pacem, et tibi non angustat possessionem. Quidquid terrenum amas, difficile est ut habenti non invideas. Deinde si forte ascendit in animum tuum, terram, quam possides, communicare cum amico, ut laudetur benevolentia tua, ut etiam in istis temporalibus rebus charitas prædicetur : si ergo velis possessionem tuam terrenam, velut prædium, velut domum, vel quodlibet hujusmodi, communicare cum amico ; communicas cum uno, et admittis eum ad societatem, et gaudes cum illo. Cogitas admittere tertium fortassis, et quartum ; jam attendis quantos capiat, quantos ferat, vel domus ad inhabitandum, vel ager ad pascendum ; et dicis : Jam quintum non capit, sextus habitare non potest nobiscum, septimum quando pascit tantilla possessio ? Excludit ergo cæteros, non tu, sed angustia. Ama pacem, habe pacem, posside pacem, cape ad te quantos potes ad possidendam pacem : tanto latior erit, quanto a pluribus possidebitur. Domus terrena cohabitatores multos non capit : possessio pacis cum multis habitatoribus crescit.

II. Quam bonum est amare ! Hoc enim est habere. Quis autem nolit crescere quod amat ? Si paucos tecum vis esse in pace, parva tibi erit pax. Si vis crescere istam possessionem, adde possessorem. Nam illud quod dixi, fratres, Bonum est amare pacem, et ipsum amare est habere, quanti constat ? qua voce laudetur, quo corde cogitetur : Hoc est habere, quod amare ? Considera cætera, quorum homines cupiditate conflagrant. Vide alium amare fundos, argentum, aurum, filios numerosos, pretiosas et ornatas domos, amœnissima et pretiosissima prædia. Amat hoc ? amat. Numquid jam, qui amat,

habet? Potest fieri ut horum omnium amator inanis sit. Quando non habet amat, cupiditate ardet ut habeat: cum autem habere cœperit, timore cruciatur ne perdat. Amat honorem, amat potestatem. Quanti homines potestatibus accipiendis privati suspirant? et plerumque ante illos occupat ultimus dies, quam perveniant ad id quod amant. Quanti ergo constat, quod cum amaveris, habebis? Non pretio quæris quod amas; non ambulas ad patronum, per quem pervenias. Ecce ubi stas, ama pacem, et tecum est quod amas. Res ista cordis est: nec sic cum amicis communicas pacem, quomodo panem. Panem quippe si communicare velis, quanto plures sunt quibus frangitur, tanto minus fit unde datur. Pax autem illi pani similis est, qui in manibus Discipulorum Domini frangendo et dando crescebat.

III. Habete igitur pacem, fratres. Si vultis ad illam trahere cæteros, primi illam habete; primi illam tenete. In vobis ferveat quod habetis, ut alios accendat. Odit pacem hæreticus, et lucem lippus. Numquid ideo mala lux, quia lippus non potest eam tolerare? Odit lucem lippus: sed tamen propter lucem creatus est oculus. Datur itaque opera ab eis, qui amant pacem, et volunt secum possideri quod amant, ut possessore addito crescat possessio. Dent ergo operam curari oculos lipporum, qualibet ope, quolibet conatu. Nolens curatur, non vult dum curatur: sed dum lucem viderit, delectabitur. Puta quia succenset; noli instando defatigari. Amator pacis, attende, et delectare tu prior pulchritudine dilectæ tuæ, et inardesce ad trahendum alterum. Videat quod vides, amet quod amas, teneat quod tenes. Alloquitur te dilecta tua, quam diligis: loquitur tibi, Ama me, et continuo habes me. Adhuc tecum quos potes ad amandum me; casta ero, et integra permanebo. Adhuc quos potes, inveniant,

teneant, perfruantur. Si lucem istam non corrumpant multi videntes; me corrumpunt multi amantes? Sed nolunt venire, quia non habent unde me possint videre. Nolunt venire, quia splendor pacis reverberat lippitudinem dissensionis. Vide miserandam vocem lipporum. Nuntiatur illis: Visum est ut pacem habeant Christiani. Tali nuntio illi accepto, aiunt inter se: Væ nobis. Quare? Unitas venit. Quid est? quæ vox, Væ nobis, unitas venit? Quanto justius diceretis: Væ nobis, dissensio venit? Absit hoc, ut veniat dissensio: hæc tenebræ sunt videntium. Nam venit unitas, gaudendum est, fratres. Quid expavisti? Unitas venit, dictum est. Num dictum est, Fera venit, ignis venit? Unitas venit, lux venit. Si velit veridice respondere, dicet vobis: Non expavi, quia fera venit; non enim timidus sum: sed expavi, quia lux venit; lippus enim sum. Danda igitur opera curandi. Communicandum est cum illis, quod communicatione non fit angustum, pro viribus, quantum valemus, quantum donat Deus.

IV. Proinde, charissimi, exhortor Charitatem Vestram, ut exhibeatis illis christianam et catholicam mansuetudinem. Nunc curandis instatur. In fervore sunt oculi sanctorum, caute curandi, leniterque tractandi sunt. Nemo suscipiat cum aliquo litem, nemo velit nunc vel ipsam suam fidem altercando defendere, ne de lite scintilla nascatur, ne quærentibus occasionem occasio præbeatur. Prorsus convicium audis, tolera, dissimula, præteri. Memento curandum. Videte quam blandi sunt medici eis, quos etiam mordaciter curant. Audiunt convicium, præbent medicamentum, nec reddunt convicium convicio. Verbum sit verbo: ut unus sit curandus, alter curat: non duo litigantes. Fertote, obsecro, fratres mei. Sed non fero, inquit, quia blasphemat Ecclesiam. Hoc

te rogat Ecclesia, ut feras, quia blasphematur Ecclesia. Detrahit, inquit, episcopo meo, crimen dicit in episcopum meum, et taceo? Crimen dicat, et tace, non agnoscendo, sed ferendo. Hoc præstas episcopo tuo, si pro illo illo tempore non miscearis. Intellige tempus, habeto consilium. Deum tuum quanti blasphemant? Tu audis, et ille non audit? Tu nosti, et ille non novit? Et tamen « Facit oriri solem super bonos et malos, et pluit super » justos et injustos[1]. » Ostendit patientiam, differt potentiam. Sic et tu agnosce tempus, noli provocare tumentes oculos ad turbandos se ipsos. Amator pacis es? Sit tibi in corde bene cum dilecta tua. Et quid agam? Habes quod agas. Tolle jurgia, convertere ad preces. Noli conviciis repellere convicientem, sed ora pro eo : Loqui vis illi contra illum : loquere Deo pro illo. Non tibi dico quod taceas : sed elige magis ubi loquaris, apud quem tacitus loqueris, labiis clausis, corde clamante. Ubi non te videt, ibi esto bonus pro illo. Illi autem pacem non amanti, et litigare volenti, responde pacificus : Quidquid vis dicas, quantumlibet oderis, ut placuerit detesteris, frater meus es. Quid agis, ut non sis frater meus? Prorsus bonus malus, volens nolens, frater meus es. Et ille : Unde sum frater tuus, hostis, inimice? Sic quomodo ista dicis, frater meus es. Mirum videtur : odit, detestatur, et frater est? Illi enim vis credam nescienti quid loquatur? cujus opto sanitatem, ut lucem videat, et fratrem agnoscat. Illi ergo vis credam, quia non sum frater ipsius, quia detestatur, quia odit, et non potius ipsi luci? Audiamus quid dicat ipsa lux. Prophetam lege : « Au» dite, qui pavetis, verbum Domini. » Spiritus sanctus loquitur per Isaïam prophetam : « Audite, qui pavetis, » verbum Domini. Dicite, fratres nostri estis, eis qui vos

[1] Matth. v, 45.

» oderunt, et qui vos detestantur[1]. » Quid est? Radiavit lux, ostendit fraternitatem : et adhuc dicit lippus : Claude fenestram. Præbe oculos tuos luci : agnosce fratrem in tenebris non constitutum, in tenebris constitutus : et dic, dic securus, verba Dei, dicis et non mea. « Dicite : » dicit Deus, « Fratres nostri estis : » quibus? « Eis qui vos » oderunt. » Nam quid mirum, si dicitis eis qui vos diligunt? « His qui vos oderunt, et qui vos detestantur. » Ut quid hoc? Audi, et causæ aspice fructum. Velut interrogaveris Dominum Deum tuum, et dixeris, Domine, quomodo dicam, frater meus es, qui odit, qui detestatur? Dic quare. « Ut nomen Domini honorificetur. Ap» pareat vel in jucunditate : ipsi autem erubescant. » Vide, obsecro, fructum patientiæ, tantæ mansuetudinis. « Dicite, fratres nostri estis. » Quare? « Ut nomen Do» mini honorificetur. » Quare autem non te agnoscit fratrem? Quia nomen hominis homines honorificavit. Ergo dic, frater meus : oderis licet, detesteris licet, frater meus es. Agnosce in te signum patris mei. Sermo patris nostri. Male frater, litigiose frater, frater meus es tu. Dicis etenim tu, quomodo et ego : « Pater noster qui es » in cœlis. » Unum dicimus : quare in uno non sumus? Rogo te, frater, agnosce quod mecum dicis, et damna quod contra me facis. Adverte verba exeuntia de ore tuo. Audi, non me, sed te. Vide cui dicimus : « Pater noster » qui es in cœlis[2]. » Non amicus, non vicinus; sed ipse cui dicimus, concordare nos jubet. Simul habemus apud Patrem unam vocem : quare non simul habemus unam pacem?

V. Talia dicite ardenter, dicite leniter. Dicite ardentes fervore charitatis, non tumore dissensionis, et deprecamini nobiscum Dominum solemnibus jejuniis. Quæ

[1] Isaï. LXVI, 5, juxta LXX. — [2] Matth. VI, 9.

jam reddimus Deo, reddamus et pro causa. Jam enim jejunamus post Pentecosten solemniter : et utique jejunaremus, etiamsi ista causa non esset. Quid ergo debemus fratribus nostris, quos in nomine Domini Dei nostri, medici nostri, curandos sanandosque suscipimus, illi offerentes ut sanentur, non nobis manus medici præsumentes? Sed quid facimus? Deprecemur ipsum medicum, jejunantes humili corde, pia confessione, timore fraterno. Exhibeamus Domino pietatem, fratribus charitatem. Crescant enim eleemosynæ nostræ, quibus exaudiantur facilius orationes nostræ. Hospitalitatem sectamini. Tempus est : servi Dei veniunt. Tempus est, occasio est, quare perit? Attende quid habes in cœnaculo domus tuæ. Attende et sursum quid reponas, quid tibi serves, de quo thesauro solo securus es. Pone sursum, commenda non servo tuo, sed Domino tuo. Numquid illic times ne fur obrepat, ne effractor invadat, ne hostis turbulentus eripiat? Fac ut habeas quod tibi reddatur. Nec hoc tibi redditur, quod posueris. Fœneratorem te vult Dominus, sed suum, non proximi tui.

SERMO CCCLVIII[1].

De Pace et Charitate.

Carthagine habitus, ante collationem cum Donatistis, II.

I. CURAM nostram pro vobis, et pro inimicis nostris et vestris, et pro salute omnium, pro quiete, pro pace

[1] Alias 36, ex Sirmondianis.

communi, pro unitate quam Dominus jussit, Dominus diligit, adjuvent preces Sanctitatis Vestræ, ut de illa identidem et ad vos loquamur, et vobiscum gaudeamus. Etenim de pace et charitate loqui, si semper amamus, semper debemus. Multo magis ergo isto tempore, quando pax sic amatur, ut in periculo ejus amandæ et tenendæ constituti illi, quibus malum pro malo non reddimus, et cum quibus, sicut scriptum est, odio habentibus pacem sumus pacifici, et quia pacem loquimur eis, debellare nos volunt gratis[1]. Illi ergo qui tales sunt, periclitantur inter amorem pacis, et confusionem pudoris : nec id agunt, cum vinci nolunt, ut invicti sint. Qui enim vinci a veritate nolunt, ab errore vincuntur. O si eos charitas potius quam animositas superaret! Inde victores fierent, unde victi essent. Nos autem Ecclesiam catholicam, ad cujus pacem et concordiam et reconciliationem invitamus inimicos ejus, non humanis opinionibus, sed divinis testimoniis, amamus, tenemus, et defendimus. Quid cum illo agam, qui pro parte clamat, et contra totum litigat? Nonne bonum illi est vinci, qui si victus fuerit, totum tenebit; si vicerit, in parte remanebit? Imo si vincere sibi videbitur. Nam non vincit nisi veritas : victoria veritatis est charitas.

II. Quid ergo vobis, fratres, Ecclesiam catholicam toto orbe terrarum fructificantem atque crescentem commendem multis verbis, et meis. Habemus verba Domini pro illa, et pro nobis. « Dominus, inquit, dixit ad me : » Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me, et » dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem » tuam fines terræ[2]. » Quare ergo, fratres, de possessione litigamus, et non potius sanctas tabulas recitamus? Venisse nos opinemur ad judicem. De possessione contentio

[1] Psal. CXIX, 7.— [2] Id. II, 7, 8.

est : et hæc contentio non litis, sed dilectionis est. Denique litigator terrenæ possessionis ad hoc litigat, ut excludat adversarium : nos ut intromittamus. Litigator terrenæ possessionis, cum audierit adversarium dicentem : Possidere volo, respondet : Non permitto. Ego autem fratri dico : Possideas mecum volo : ille litigando dicit : Nolo. Non itaque timeo ne contemnat me Dominus, et corripiat, sicut illos fratres, vel illum fratrem, qui eum interpellavit in populo, et ait: « Domine, dic fratri meo, » ut dividat mecum hæreditatem. » Continuo Dominus proferens correptionem, quia oderat divisionem : « Dic, » homo, inquit, quis me constituit judicem, aut divisorem hæreditatis inter vos ? Ego autem dico vobis, cavete » ab omni cupiditate[1]. » Istam correptionem non timeo. Interpelle enim Dominum meum ; fateor, interpello. Non tamen dico : « Domine, dic fratri meo, ut dividat hære» ditatem mecum : » sed dico, Domine, dic fratri meo, ut teneat mecum unitatem. Ecce possessionis hujus tabulas recito, non ad hoc ut solus possideam, sed ut fratrem meum mecum nolentem possidere convincam. Ecce tabulas, frater : « Postula a me, inquit, et dabo tibi » gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam fines » terræ. » Christo dictum est. Nobis ergo dictum est, quia Christi membra sumus. Quid curris in parte ? aut quid remanes in parte ? Ecce totum tene quod in tabulis. Quæris inter quem et quem possideas, quomodo solent instrumentis quæri possessores, inter quos sint affines. Qui tibi dedit omnes fines, nullos dimisit affines.

III. Audi sanctarum aliud testimonium tabularum. De Domino dicitur Christo in figura Salomonis : « Do» minabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque » ad terminos orbis terræ. Coram illo procident Æthio-

[1] Luc. XII, 13-15.

» pes, et inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis et » insulæ munera offerent : reges Arabum et Saba dona » adducent. Et adorabunt eum omnes reges terræ : om» nes gentes servient illi[1]. » Quando dicebatur, credebatur : quando impletur, negatur. Tene ergo mecum hæredidatem a mari usque ad mare, et a flumine, scilicet Jordane, ubi cœptum est Christi magisterium, usque ad terminos orbis terræ. Quare non vis? Quare huic promissioni et hæreditati, divitiis tuis, inimicus es? Quare non vis? Propter Donatum, propter Cæcilianum? Quis fuit Donatus? quis Cæcilianus? Utique homines. Si boni, bono suo, non meo : ergo et si mali, malo suo, non meo. Tu Christum accipe, et zelantem Christo ejus Apostolum attende : « Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? » aut in nomine Pauli baptizati estis? » Ut autem hoc diceret, vide quid horruit : « Unusquisque vestrum di» cit : Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego » vero Cephæ, ego autem Christi. Divisus est Christus? » Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in no» mine Pauli baptizati estis[2]? » Si non in nomine Pauli, multo minus in nomine Cæciliani ; multo amplius, et multo minus in nomine Donati. Et tamen adhuc post Apostolicas voces, post Ecclesiæ declarationem et toto mundo dilatationem, dicitur mihi : Non dimitto Donatum, non dimitto nescio quem Garum, Lucium, Parmenianum ; mille nomina, mille scissuras. Privabis te, sequendo hominem, tanta hæreditate, de qua modo audisti, « A mari usque ad mare, a flumine usque ad terminos or» bis terræ? » Quare illam non tenes? Quia hominem amas. Quid est homo, nisi animal rationale factum de terra? Ideo ergo inimicus es, quia terram lingis. Despice hoc potius. Noli lingere terram, ut spem ponas in eum

[1] Psal. LXXI, 8-11. — [2] I Cor. I, 12, 13.

qui fecit cœlum et terram. Hæc spes nostra, hæc testimonia. « Deus Deorum Dominus locutus est, et vocavit » terram, a solis ortu usque ad occasum[1]. » Noli remanere in terra, sed quo vocata est terra.

IV. Et quis potest ibi omnia de tabulis sanctis possessionis hujus testimonia recitare? Quare ergo non convertuntur ad Ecclesiam, nisi quia ipsius est vox Ecclesiæ : « Convertantur ad me qui timent te, et cognoscant tes» timonia tua[2]? » Vidit hoc Ecclesia, quod dixit in Psalmo : modo audistis; recentia sunt verba in auribus et cordibus vestris. « Omnis consummationis vidi finem. » Quid est : « Omnis consummationis vidi finem? » Consummationis perfectionis, non consumptionis : vidi finem perfectionis, non abolitionis. « Omnis consummationis » vidi finem. » Quis est iste finis? « Latum mandatum » tuum valde. Finis enim præcepti est, » jam vos dicite mecum, (A populo acclamatum est) « Charitas de corde » puro. » Omnes dixistis, quod non infructuose semper audistis. « Finis præcepti est charitas de corde puro[3]. » Finis, quo perficimur, non quo consumimur. Iste finis latus est, quia mandatum Dei est, de quo dictum est : « Latum mandatum tuum valde[4]. Mandatum novum do » vobis, ut vos invicem diligatis[5]. » Vide latitudinem mandati hujus. Ubi latum? est numquid in carne? In corde potius. Nam si et in carne latum esset, auditores studiosi, angustias non pateremini. In corde latum est. Ubi latum est vide, si sit unde videas, et hinc audi Apostolum, quam latum est mandatum charitatis. « Charitas » autem Dei diffusa est in cordibus vestris[6]. » Non dixit inclusa, sed « Diffusa. » Verbum enim quod est « Inclusa, » quasi angustias sonat : quod est « Diffusa, » latitudinem

[1] Psal. XLIX, 1. — [2] Id. CXVIII, 79. — [3] 1 Tim. I, 5. — [4] Psal CXVIII, 96. — [5] Joan. XIII, 34. — [6] Rom. V, 5.

insinuat. « Latum ergo mandatum tuum valde. » Domine Deus noster, approba quia propter ipsam latitudinem fratres nostros ad possessionem pacis invitamus[1]. Episcopi vultis esse? Nobiscum estote. Non vult populus duos episcopos? Nobiscum in hæreditate fratres estote. Non propter honores nostros impediamus pacem Christi. Quem honorem in cœlesti pace accepturi sumus, si honorem nostrum nunc in terrena lite defendamus? Tollatur paries erroris, et simul simus. Agnosce me fratrem : agnosco te fratrem : sed excepto schismate, excepto errore, excepta dissensione. Hæc corrigatur, et meus es. Annon vis esse meus? Ego, si te corrigas, volo esse tuus. Ergo sublato errore de medio, tanquam pariete maceriæ contradictionis et divisionis, esto frater meus, et ego sim frater tuus, ut ambo simus ejus, qui Dominus est et meus, et tuus.

V. Hoc dicimus amore pacis, non diffidentia veritatis. Hoc enim rescripsimus[2], hoc propositum legistis; quià causam conferendam non fugimus, imo ut conferatur instamus; ut cum demonstravero possessionem, sic cum illo communicem hæreditatem. Intrepidus veniat, securus veniat, doctus veniat : nolo auctoritate præjudicare. Aperiamus oculos ad illum qui errare non potest : ipse nos doceat quæ sit Ecclesia. Audistis testimonia ejus. Non eam contaminant humana delicta, quam non redemit humana justitia. Et tamen, cum alia sit causa Ecclesiæ, alia hominum, et omnino distincta sit, nec hominum causam formidamus, quos accusaverunt, et convincere non potuerunt. Purgatos novimus, purgatos legimus. Qui si non essent purgati, non in causa eorum Ecclesiam constituerem, nec ædificarem super arenam, et

[1] Vide epist. 128 et 129 inter Augustinianas. — [2] In iisdem epist 128 et 129.

dejicerem de petra. Quia « Super hanc petram, inquit, » ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferorum non » vincent eam[1]. Petra autem erat Christus. Numquid » Paulus pro vobis crucifixus est[2]? » Hoc tenete, hoc amate, hoc fraterne et pacifice dicite.

VI. Ad collationis locum nullus vestrum irruat, fratres mei. Prorsus, si fieri potest, etiam per illum locum transitum devitate, ne forte aliquis contentionis et litis aditus inveniatur, vel occasio aliqua præbeatur, et inveniant ipsam occasionem qui quærunt occasionem. Maxime quoniam qui parum Deum timent, aut admonitionem nostram parvi pendunt, vel quia præsentia diligunt, debent saltem terrenæ potestatis severitatem venerari. Editum viri illustris publice propositum legistis : quod quidem non propter vos propositum est qui Deum timetis, et commonitionem episcoporum vestrorum non contemnitis; sed ne quis ista non curet, ne quis ista contemnat. Videant igitur quales sunt : ne forte illis eveniat quod ait Apostolus : « Qui enim resistit potestati, Dei ordinationi resis» tit. Principes enim non sunt timendi bono opere, sed » malo[3]. » Vitemus omnes seditiones, omnes causas seditionis. Forte dicitis : Intenti sumus, quid facturi sumus. Et quid vobis injungamus? Partes forte uberes pietatis. Nos disputemus pro vobis : vos orate pro nobis. Orationes etiam vestras, sicut jam ante præmonuimus, jejuniis et eleemosynis adjuvate. Addite pennas illis, quibus volant ad Deum. Sic agentes negotium, fortasse utiliores nobis eritis, quam nos vobis. Nemo enim nostrum in hac disputatione pro se præsumit : in Deo est tota spes. Neque enim meliores sumus Apostolo, qui dicit : Orate pro nobis : « Orate, inquit, pro me, ut detur mihi sermo[4]. »

[1] Matth. xvi, 18 — [2] I Cor. I, 13. — [3] Rom XIII, 2, 3. — [4] Ephes. VI, 19.

Illum ergo pro nobis rogetis, in quo spem posuimus, ut de nostra disputatione gaudeatis. Tenete ista, fratres, obsecramus vos, per nomen ipsius Domini, per amorem pacis, per plantatorem pacis, oramus vos, ut eum pacifice oretis, pacifice deprecemini; et memineritis esse filii ejus, a quo dictum est: « Beati pacifici, quoniam filii Dei » vocabuntur[1]. »

SERMO CCCLIX [2].

De eo quod scriptum est in Ecclesiastico: Concordia fratrum, et amor proximorum, etc. *De lite et concordia cum Donatistis.*

Habitus post collationem.

I. Prima lectio divinorum Eloquiorum, de libro qui appellatur Ecclesiasticus, commendavit nobis tria quædam excellentia, et consideratione dignissima, concordiam fratrum, et amorem proximorum, et virum ac mulierem sibi consentientes[3]. Bona hæc sunt plane, jucunda et laudabilia in rebus humanis; sed in divinis rebus multo potentiora. Quis est enim qui non congaudet concordibus fratribus? Et quod dolendum est, in rebus humanis tam magna res rara est: res ab omnibus laudatur, a paucissimis custoditur. Beati qui in se ipsis amplectuntur, quod etiam in aliis laudare coguntur. Nulli fratres non laudant concordantes fratres. Et unde fratres concordes

[1] Matth. v, 9. — [2] Alias de Diversis 91, et ex Sirmondianis 37. — [3] Eccli. xxv, 2.

esse difficile est? Quia litigant de terra, quia volunt esse terra. Audivit enim ab initiio peccator homo : « Terra es, » et in terram ibis[1]. » Unde discutiamus et perscrutemur vocem, quam justus debet audire a contrario. Si enim recte dictum est peccatori : « Terra es, et in terram ibis ; » recte dicitur justo : Cœlum es, et in cœlum ibis. Aut non sunt justi cœli, cum de Evangelistis apertissime dictum sit : « Cœli enarrant gloriam Dei? » Et quidem quia de ipsis dictum est, consequentia satis edocent. « Et » opera, inquit, manuum ejus annuntiat firmamentum. » Quos dixit cœlos, ipsos dixit firmamentum. « Dies diei » eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam. Non » sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur » voces eorum. » Quæris quorum, et non invenis nisi cœlorum. Dictum ergo de Apostolis, dictum de annuntiatoribus veritatis. Unde sequitur : « In omnem terram » exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. » Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non au- » diantur voces eorum[2]. » Quando in eos venit Spiritus sanctus, et cœpit Deus habitare cœlum quod fecit de terra, locuti sunt, implente et donante Spiritu sancto, linguis omnium gentium. Inde dictum : « Non sunt lo- » quelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces » eorum. » Et quia inde missi sunt ad prædicationem Evangelii per omnes gentes : « In omnem terram exivit » sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. » Quorum? Cœlorum, quibus recte dicitur : Cœlum es, et in cœlum ibis : sicut recte peccatori : « Terra es, et in » terram ibis. »

II. Fratres ergo si volunt esse concordes, non ament terram. Sed si volunt non amare terram, non sint terra. Quærant possessionem quæ dividi non potest, et semper

[1] Gen. III, 19. — [2] Psal. XVIII, 2-5.

concordes erunt. Unde inter fratres discordia? unde perturbatio pietatis? unde unus uterus, et non unus animus, nisi dum curvatur anima eorum, et partem suam quisque respicit, et parti suæ opimandæ et exaggerandæ operam impendit, et in possessione sua vult habere unitatem, qui cum fratre suo possidet divisionem? Bona est ista possessio, cujus est? Nostra est. Magna possessio! Sic dici solet. Tota tua est, frater? Non; habeo hic consortem : sed si vult Deus, vendet mihi partem suam. Adulator respondet : Faciat Deus. Quid faciat Deus? Ut opprimatur vicinus, et partem suam vendat vicino. Faciat Deus : bene cogitas, compleat tibi Deus. « Quoniam » laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui ini- » qua gerit, benedicitur[1]. » Quid tam iniquum, quam velle ditescere alterius paupertate? Et tamen abundat hoc : « Qui iniqua gerit, benedicitur; » et forte prævaluit, et forte pressit et oppressit, torsit et extorsit, non quemcumque consortem, sed forsitan fratrem. Melius est ut ego emam, quam extraneus. Et ille facile oppressus, si est justus, habet consolationem. Audiat Scripturam, quam modo audivit. Ille laborat inopia, frater ejus plenus est copia. Sed plenus est terra, et inanis justitiæ. Adverte terra, quid audiat ille pauper. « Noli timere, cum » dives factus fuerit homo, neque cum multiplicata fue- » rit gloria domus ejus : quoniam cum morietur, non » accipiet ea[2]. » Tene tu pauper quod non dimittas moriens, et quod acquiras in æternum vivens. Tene justitiam, non te pœniteat. Contristaris quia in terra pauper es tu? Pauper hic fuit qui creavit terram. Consolatur te Dominus Deus tuus, consolatur te Creator tuus, consolatur te Redemptor tuus. Consolatur te non avarus frater tuus. Dignatus est enim esse frater noster ille Dominus

[1] Psal. H. x, 3. — [2] Id. XLVIII, 17, 18.

noster. Solus frater sine dubitatione fidissimus, cum quo concordia possidenda est. Dixi eum non avarum, et forte invenio avarum. Avarus est : sed nos vult habere, nos vult acquirere. Pro nobis tantum pretium dedit se ipsum : nihil ad hoc pretium addi potest. Dedit pretium se ipsum, et factus est Redemptor noster. Non enim sic se dedit pretium, ut nos inimicus dimitteret, et ipsum possideret. Dedit se morti occidens mortem. Morte quippe sua mortem occidit, non morte occisus est ; et morte occisa, liberavit nos a morte. Vivebat enim morientibus nobis mors, morietur viventibus nobis, quando ei dicetur : « Ubi est, mors, contentio tua[1]. »

III. Talis ergo frater interpellatus est a quodam fratre contra fratrem, inter quos non erat concordia propter terram, et ait illi : « Domine, dic fratri meo, ut dividat » mecum hæreditatem[2]. » Totam tulit, mihi partem meam non vult dare, contemnit me, audiat vel te. Quid pertinebat ad Dominum? Sicut cogitamus nos humiles humilia, reptantes in terra, constituti in hac vita, et neminem volentes contristari, et plerumque inde gravius contristantes, quid diceremus? Veni frater, redde fratri tuo partem suam. Non hoc dixit Dominus. Et quid illo justius? Quis talem judicem inveniat, quem interpellet contra avaritiam fratris sui? Nonne gaudebat ille homo tandem se invenisse magnum solatium? Magnum quoque adjutorium sine dubitatione sperabat, dicens tanto judici : « Domine, dic fratri meo, ut dividat mecum hære- » ditatem. » At ille quid dixit? « O homo, quis me con- » stituit divisorem hæreditatis inter vos? » Repulit Dominus, non dedit quod petebatur, non concessit gratuitum beneficium. Quid magnum erat? Quid inde perdebat? quid in eo beneficio saltem laborabat? Non de-

[1] I Cor. XV, 55. — [2] Luc. XII, 13.

dit. Ubi est : « Omni petenti te da[1]? » Non hoc egit ille, qui nobis vivendi præbuit exemplum. Quomodo nos id facturi sumus? Aut quomodo dabimus quod impendimus, si non damus beneficium ubi nihil impendimus, ubi nihil erogamus, ubi nihil amittimus? Non dedit Dominus hoc, nec tamen nihil dedit. Minus negavit, sed quod plus est donavit. Dixit manifeste, dixit : « Omni » petenti te da. » Quid si aliquis petat a te, non dico quod inutile est dare, sed quod turpe est dare? Quid si petat mulier aliqua, quod petiit mulier a Joseph[2]? Quid si petat vir aliquis, quod, falsi seniores a Susanna petierunt[3]? Etiam hic sequenda est illa tanquam generalis sententia : « Omni petenti te da? » Absit. Faciemus ergo hic contra præceptum Domini? Imo faciamus secundum præceptum Domini, et mala petentibus non demus, nec contra istam sententiam faciemus. Dictum est enim : « Omni petenti te da. » Non est dictum : Omnia petenti te da. « Omni petenti te da. » Prorsus da; etsi non quod petit, tu tamen aliquid da. Malum petit, tu bona da. Fecit hoc Joseph. Non dedit quod petebat mulier impudica; et dedit tamen quod audire deberet, ne impudica esset exemplo suo : et ipse non incidit in foveam libidinis, et dedit consilium castitatis. Hoc enim respondit : « Ab» sit a me, ne hoc faciam domino meo, ne polluam tho» rum ejus qui credidit mihi omnia in domo sua[4]. » Si servus ære emptus hanc fidem servavit domino, qualem debet conjux servare marito? Hoc erat admonere. Ego servus hoc non faciam domino meo; tu conjux debes hoc facere marito tuo? Dedit et Susanna, nec dimisit eos inanes, si impleri vellent consilio pudicitiæ. Non solum enim non consensit; sed et non tacuit quare non consensit. « Si consentio, inquit, vobis, pereo Deo : si non con-

[1] Luc. VI, 30. — [2] Gen. XXXIX. — [3] Dan. XIII. — [4] Gen. XXXIX, 8.

» sentio, non effugio manus vestras : melius autem est in » manus vestras incidere, quam Deo perire[1]. » Quid est autem : « Melius est in manus vestras incidere, quam » Deo perire? » Vos Deo peristis, qui talia quæritis. Ergo hanc regulam tenete. Date quando petimini, etsi non hoc quod petimini. Hoc fecit Dominus. Petebat ille, quid? divisionem hæreditatis. Dedit Dominus, quid? peremptionem cupiditatis. Quid petebat? quid accepit? « Dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem. Dic » homo, quis me constituit divisorem hæreditatis inter » vos? Ego autem dico vobis : » quid? « Cavete ab omni » cupiditate[2]. » Et dico quare. Forte enim dimidium hæreditatis ad hoc petis, ut ditescas. Audi : « Hominis » cujusdam divitis successit regio, » successus magnos habuit, et multis fructibus fœcundata est. « Et cogitavit » apud se dicens : Quid faciam, quo congregem fructus » meos? » Et diligenter cogitans : « Inveni, inquit, quid » faciam. Destruam veteres apothecas, faciam novas, im» plebo eas. » Majores enim faciam, quam erant veteres. « Et dicam animæ meæ : Habes multa bona, satiare, ju» cundare. » Ait illi Deus : « Stulte, » qui valde videris esse cordatus : nosti enim destruere vetera, et ædificare nova, et tu in vetustate ruinæ remansisti, qui vetera in te ipso destruere debuisti, ut jam terrena non saperes. « Stulte, » quid dixisti? cui dixisti? Animæ tuæ dixisti : « Jucundare, habes multa bona. Hac nocte repetetur » anima tua, » cui talia promisisti : « Quæ promisisti cu» jus erunt? Noli ergo timere, cum dives factus fuerit » homo, quia non cum morietur, accipiet ea[3]. »

IV. Ecce quale consilium Dominus fratribus dedit dissidentibus, quo concordes essent, ut carerent cupiditate, et continuo implerentur veritate. Inveniamus ergo

[1] Dan. XIII, 22. — [2] Luc. XII, 13, et seqq. — [3] Psal. XLVIII, 17, 18.

talem hæreditatem. Quandiu loquimur de concordia terrenorum fratrum, quæ rara est, quæ suspecta est, quæ difficilis est? Loquamur de illa fratrum concordia, quæ vera esse debet, et potest. Fratres sint Christiani omnes, fratres sint fideles omnes, fratres sint nati ex Deo et ex visceribus matris Ecclesiæ per Spiritum sanctum: fratres sint, habeant et ipsi hæreditatem dandam, et non dividendam[1]. Hæreditas eorum Deus ipse est. Cujus sunt ipsi hæreditas, ipse est vicissim eorum hæreditas. Quomodo sunt ipsi ejus hæreditas? « Postula a me, et dabo tibi gen- » tes hæreditatem tuam[2]. » Quomodo est ille ipsorum hæreditas? « Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis » mei[3]. » In hac hæreditate concordia custoditur; pro hac hæreditate non litigatur. Alia hæreditas litigando acquiritur: ista litigando amittitur. Nolentes homines hanc hæreditatem perdere, vitant litigare. Et quando forte videntur litigare, non litigant. Sed forte videntur litigare, aut putantur litigare, cum volunt fratribus consulere. Videte quam consors sit eorum litigatio, quam pacifica, quam benigna, quam justa, quam fidelis. Nam nos litigare videmur cum Donatistis : sed non litigamus. Ille enim litigat, qui adversario suo male vult; litigat ille qui adversarium suum vult detrimentum pati, se augmentum; illi aliquid decedere, sibi accedere. Non sic sumus nos. Scitis et vos, scitis qui extra unitatem litigatis; scitis et vos, qui ex divisione acquisiti estis: scitis quia ista lis non est talis lis, quia non est malivola, quia non tendit in detrimentum adversarii, sed magis in lucrum. Volebamus enim eos, cum quibus litigare videbamur, vel adhuc videmur, acquirere nobiscum; non perdere, ut nos acquiramur. Denique alia vox nostra est, quam fuit fratris illius, qui interpellavit Christum in terra ambulantem.

[1] Hic olim desinebat Sermo de Diversis. — [2] Psal. II, 8. — [3] Id. XV, 5.

Nam et nos interpellamus eum in hac causa in cœlo sedentem, et non dicimus : « Domine, dic fratri meo, ut di» vidat mecum hæreditatem ; » sed, Dic fratri meo, ut teneat mecum hæreditatem.

V. Quoniam hoc volumus et publica Gesta testantur : quoniam hoc voluerimus, indices sunt non tantum sermones, sed litteræ nostræ datæ ad illos. Episcopatum amatis? Nobiscum habete. In vobis nihil odimus, nihil detestamur, nihil execramur, nihil anathemamus, nisi humanum errorem. Humanum, diximus, detestamur errorem, non divinam veritatem : sed quod Dei habetis, agnoscimus ; quod vestrum improbum habetis, corrigimus. Signum Domini mei, signum Imperatoris mei, characterem Regis mei in desertore agnosco, quæro, invenio, admoveo, accedo, apprehendo, duco, corrigo desertorem, non violo characterem. Si quis advertat, si quis attendat, hoc non est litigare, sed amare. Diximus posse in una Ecclesia, pacis causa, esse fratres concordes[1] : speciosa enim res est concordia fratrum. Non posse enim duos esse episcopos. Diximus, ut ambo sedeant in una simplici basilica ; ille in cathedra, ille ut peregrinus ; ille in cathedra christiana, ille in hæretica quasi collega juxta sedeat : rursus ille in congregatione sua præsideat, vicissim ille in sua. Pœnitentiam prædicatam esse in remissionem peccatorum per omnes gentes ab Apostolis incipientibus ab Jerusalem, diximus. Quid respondebis huic Ecclesiæ, quæ est per omnes gentes ab Apostolis incipientibus ab Jerusalem ædificata? Diximus, Ponamus omnino malam habuerit causam Cæcilianus. Unus homo malam causam habens, duo homines, quinque, decem, præjudicabunt tot millibus fidelium toto orbe terrarum multiplici fœcunditate diffusorum? Diximus ista.

[1] Vide epist. 128, inter Augustinianas, et collat. 3, cap. 230.

Credidit Abraham, et promissæ sunt ei omnes gentes : peccavit Cæcilianus, et perierunt omnes gentes, ut plus valeat quod iniquitas commisit, quam quod veritas promisit? Dicta sunt hæc : leguntur. Omnino contra exempla divina, contra testimonia, quæ asserunt Ecclesiam toto orbe terrarum diffundi, cujus Ecclesiæ in nomine Domini tenemus unitatem, nihil illi respondere potuerunt.

VI. Salva ergo causa Ecclesiæ, confirmata, et incommutabiliter fixa ac stabilita, tanquam supra fundamentum petræ, quam portæ inferorum non vincant : hac ergo salva, venimus et ad causam Cæciliani, jam securi quidquid ille inveniretur admisisse. Forte enim, si ut homo inveniretur in aliqua culpa, nos litigaturi eramus, ut propter culpam unius hominis damnandi aut rebaptizandi judicaremur? Et diximus, Salva causa Ecclesiæ, cui nihil præjudicat peccatum Cæciliani; nec justitia Cæciliani coronat Ecclesiam, nec culpa Cæciliani damnat Ecclesiam; videamus et ipsius causam qualis sit[1]. Suscepimus eam discutiendam, sed tanquam fratris, non tanquam patris, aut matris. Pater nobis Deus est, mater nobis Ecclesia est : Cæcilianus frater fuit, aut frater est; si bonus, bonus frater; si malus, malus frater, tamen frater. Si invenerimus eum innocentem, jam vos ubi eritis, qui et in ipsa humana calumnia defecistis? Si autem inventus fuerit nocens, si inventus fuerit reus, nec sic victi sumus, quia unitatem Ecclesiæ, quæ invicta est, obtinemus. Inventus sit prorsus reus, hominem anathemo, Christi Ecclesiam non desero. Hoc fecimus, diximus[2] : deinceps eum ad altare inter episcopos, quos fideles et innocentes credimus, non recitabimus. Hoc solum fecimus. Numquid propter Cæcilianum rebaptizaturi estis

[1] Collat. III, cap. 233-235. — [2] Ibid. 230.

orbem terrarum? Hac securitate constituta et firmata, cœpit discuti causa Cæciliani. Inventus est innocens, inventus est a calumniatibus appetitus. Semel absens damnatus, præsens ter absolutus: damnatus a factione, absolutus ab Ecclesiastica veritate. Lecta sunt hæc, probata sunt hæc. Quæsitum utrum haberent quod contra dicerent. Consumptis omnibus tergiversationibus calumniarum suarum, aut ubi nihil contra evidentissima proferre documenta, nec contra ipsius innocentiam Cæciliani potuerunt, prolata sententia est adversus eos. Et tamen ipsi dicunt, Vicimus. Vincant, sed se, ut possideat eos Christus; vincat eos qui redemit eos.

VII. Et tamen de multis gaudemus. Multi eorum fructuose victi sunt, quia nec victi sunt. Error humanus victus est, homo salvatus est. Nam medicus non contendit cum ægroto; et si ægrotus facit cum medico, vincitur febris, et sanatur ægrotus. Nam hoc intendit medicus, vincere: hoc intendit et febris, vincere. Positus est quasi in medio ægrotus. Si vicerit medicus, salvus est ægrotus: si vicerit febris, morietur ægrotus. In contentione ergo nostra contendebat medicus pro salute, pro febre contendebat ægrotus. Qui animadverterunt medici consilium, vicerunt, febrem superaverunt. Habemus eos sanos et gaudentes nobiscum in Ecclesia. Blasphemabant nos antea, quia fratres nos non agnoscebant: febris enim mentem turbaverat. Nos tamen illos et detestantes nos, et sævientes in nos amamus, et sævientibus ægrotis serviebamus. Resistebamus, contendebamus, et quasi litigabamus, et tamen amabamus. Molesti enim sunt omnes qui talibus languentibus serviunt; sed ad salutem molesti sunt.

VIII. Invenimus autem homines aliquando pigros dicentes: Verum est, Domine, verum est, non est quid dicere. Quid ergo? Veni, age. Pater meus ibi est mortuus,

mater mea ibi sepulta. Mortuum nominasti et sepultum. Vivis, adhuc est cum quo loqui. Parentes tui Christiani fuerunt in parte Donati : parentes eorum forte et ipsi Christiani, avi aut proavi certe pagani. Qui ergo primi facti sunt Christiani, cum extulissent parentes suos paganos, numquid contra veritatem frigidi fuerunt? numquid auctoritatem mortuorum parentum secuti sunt, et non potius mortuis parentibus vivum Christum prætulerunt? Si ergo hic vera unitas est, extra quam necesse est in æternum moriaris, quare mortuos parentes tuos sequi vis, mortuos tibi et Deo? Quid dicis? responde. Verum dicis, non est quid dicere. Quid vis faciam? Consuetudo nescio quæ tenet sibi homines tales. Lethargici sunt, contrario morbo laborant, dormiendo morituri sunt. Alii phrenetici sunt, molesti sunt. Nam etsi moriturus est lethargicus, vel servienti sibi non est molestus. Phrenetici molesti sunt, qui mentem perdiderunt, et insani atque furiosi armati vagantur hac atque illac, quærentes quos occidant, quos excæcent. Nova enim nobis nuntiata sunt, cuidam presbytero nostro linguam execuerunt[1]. Isti phrenetici sunt. Exercenda est charitas, amandi et ipsi. Multi correcti fleverunt; multi correcti, nos novimus, ad nos venerunt de numero ipsorum furiosorum. Flent quotidie præterita sua, nec satiantur lacrymis attendentes eorum furorem, qui non digesta ebrietate vanitatis adhuc sæviunt. Ergo quid facimus? Talibus servire charitas cogit. Et quamvis molesti sumus utrique generi, et lethargicum excitando, et phreneticum ligando, ambos tamen amamus.

IX. Bona res « Concordia fratrum; » sed videte ubi : in Christo, Christianorum. « Et amor proximorum[2]. » Quid si adhuc nondum est frater in Christo? Quia homo, proximus est; ames et ipsum, ut lucreris et ipsum. S

[1] Vide Augustini epist. 185. n. 30. — [2] Eccli. xxv, 2.

ergo concordes cum fratre Christiano, ames autem proximum, etiam cum quo modo concordia non est, quia nondum in Christo frater est, quia nondum in Christo renatus est, nondum Christi sacramenta novit; Paganus est, Judæus est; est tamen proximus, quia homo est: si amas et ipsum, accessisti et ad aliam dilectionem alio dono, et sic sunt in te duo: « Concordia fratrum, et amor » proximorum. » Ex his omnibus concordiam tenentibus cum fratribus et amantibus proximum, constat Ecclesia devota Christo, et subdita viro, ut fiat tertium: « Vir et » mulier sibi consentientes[1]. » Unde admonemus Charitatem Vestram, et vos exhortamur in Domino, præsentia contemnatis, fratres mei, quæ non vobiscum moriendo portatis: caveatis peccata, caveatis iniquitates, caveatis sæculares cupiditates. Tunc enim est fructus noster in nobis integer, et merces nostra apud Dominum plena gaudiorum. Nam etsi dicimus quod dicendum est, etsi prædicamus quod prædicandum est. et solvimus nos apud Dominum in conspectu Domini, quia non tacuimus quod timemus, non tacuimus quod amamus, ut super quem venerit gladius vindictæ Dominicæ, quid speculatori imputet non inveniat: tamen nolumus mercedem nostram securam esse vobis perditis, sed vobis inventis. Nam et apostolus Paulus securus erat de mercede sua, et tamen quid ait populo? « Nunc vivimus, si vos statis in Do» mino[2]. » Loquor vobis, et Charitati Vestræ, secundum jussionem Domini, patres et fratres. Loquor etiam pro fratre meo episcopo vestro, cujus gaudium esse debetis. obediendo Domino Deo nostro. Certe in nomine Dei facta est vobis hæc ecclesia opera ipsius, per fidelium fratrum collationes beneficas, misericordes, devotas. Facta es

[1] Florus ad I Thess. III. — [2] I Thess. III, 8.

vobis hæc ecclesia : sed vos magis estis Ecclesia. Facta est vobis, quo corpora vestra intrent : sed mentes vestræ debent esse, quo Deus intret. Honorastis episcopum vestrum, ut hanc basilicam Florentiam vocare velletis; sed Florentia ejus vos estis. Nam sic dicit Apostolus : Gau» dium et corona mea vos estis in Domino[1]. » Quidquid est in sæculo, vanescit, transit. Vita ista quid est, nisi quod Psalmus dixit? « Mane sicut herba transiet, mane » floriet et præteriet : vespere decidet, durescit et ares» cit[2]. » Hoc est omnis caro. Ideo Christus, ideo nova vita, ideo spes æterna, ideo consolatio immortalitatis promissa, et in Domini carne jam reddita. A nobis enim assumpta est illa caro, quæ jam immortalis est, et nobis quod in se implevit, ostendit. Propter nos enim carnem habuit. Nam propter se, « In principio erat Verbum, et » Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum[3]. » Quære carnem et sanguinem : ubi in Verbo? Quia vere nobis compati voluit, et nos redimere, induit se forma servi, et descendit qui hic erat, ut appareret qui non aberat; et voluit fieri homo qui fecit hominem, creari de matre, qui creavit matrem. Ascendit usque in crucem, mortuus est, et ostendit nobis quod noveramus, nasci et mori. Implevit in se humilis hæc vetera nostra usitata et nota. Nasci et mori noveramus : resurgere et in æternum vivere non noveramus. Duo ergo nostra vetera humilis assumpsit : duo alia magna et nova excelsus implevit. Resuscitavit carnem, levavit in cœlum carnem, sedet ad dexteram Patris. Caput nostrum esse voluit, caput pro membris clamavit : quia et cum hic esset, dixit, « Pater, » volo ut ubi ego sum, ibi sint et isti mecum[4]. » Speremus hoc et de carne nostra, resuscitationem, commuta-

[1] Philip. IV, I. — [2] Psal. VIII, 6. — [3] Joan. I, I. — [4] Id. XVII, 24.

tionem, incorruptionem, immortalitatem, æternam mansionem : et agamus ut perveniamus. Hæc erit Florentia, vera Florentia.

SERMO CCCLX[1].

Ad vigilias Maximiani, de quodam Donatista, qui reversus est ad Ecclesiam.

Deo gratias, fratres, congratulamini fratri vestro, qui mortuus erat et revixit, perierat et inventus est. Gratias patientiæ et misericordiæ Domini Dei nostri; patientiæ, quia sustinuit tardantem ; misericordiæ, quia suscipere dignatus est redeuntem. Hæc est vinea, ubi non operabar, et vires meas in aliena consumpseram. O vinea dilecta Domino meo, non solum labor meus nihil tibi proderat, verum etiam contra te inimico tuo serviebam. Magno sudore spargebam, quando tibi non colligebam. Gratias plantatori tuo, apud quem non manet merces operariorum etiam hora novissima vocatorum. Serus advenio, sed denarium non despero. Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et injuriosus adversum te : sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Tenebam enim verba parentum meorum, non Patriarcharum, non Prophetarum, non Apostolorum; sed parentum carnis meæ. Non acquievi carni et sanguini; sed acquievi superatus veritati, et requievi redditus unitati. Numquid non easdem Scripturas legebam, quas et nunc lego? Sed etiam ille doctor gentium vas electionis, ex Saulo Paulus, ex elato

[1] Alias 38, ex Sirmondianis.

minimus, ex prædone pastor, ex lupo aries, Hebræus erat ex Hebræis, secundum legem Pharisæus, ad pedes Gamalielis doctoris legem eruditus : et tamen Christum, quem legebat in Prophetis, nec sedere noverat in cœlis, nec coli permittebat in terris. Fidem passionis et resurrectionis ejus nesciens ore cantabat, et sæviens errore vastabat. Secundum Prophetas, in quibus natus erat et creverat, jam Christus surgens a mortuis sedebat in cœlo; et ille adhuc in parentum suorum cæcabatur mendacio, quia eum discipuli ejus furati fuerant de sepulcro. Sic et ego de Ecclesia catholica toto orbe diffusa circumtundebar divinarum vocibus Litterarum; et me surdum faciebant a parentibus intentata falsa crimina traditorum. Non me Pauli meritis comparo, sed peccatis. Etiamsi tam bonus esse non merui, non tamen sine medicina correptionis tam malus fui. Nec ille sponsum agnoscebat in libris, quos legebat, nec ego sponsam. Qui revelavit illi de Christi clarificatione quod scriptum est : « Exaltare » super cœlos, Deus; » ipse revelavit mihi de Ecclesiæ effusione quod sequitur : « Super omnem terram gloria » tua[1]. » Utraque testimonia aperta sunt videntibus, sed clausa cæcis. Illis oculos aperuit baptismus Christi, mihi pax Christi. Illum lavacrum aquæ sanctæ reddidit novum : meorum autem charitas cooperuit multitudinem peccatorum.

[1] Psal. cvii, 6.

SERMO CCCLXI[1].

De Resurrectione mortuorum, I.

I. Animadvertimus, cum Apostoli Epistola legeretur[2], laudabilem motum fidei charitatisque vestræ, quemadmodum exhorrueritis homines, qui putantes hanc solam esse vitam, quam cum pecoribus habemus communem, post mortem autem finiri totum quod est hominis, nec esse spem ullam vitæ alterius melioris, pruritum malarum aurium corrumpentes, dicunt : « Manducemus et bibamus, cras enim morimur[2]. » Hinc ergo sumatur nostræ disputationis exordium, et hic sit nostri velut cardo sermonis, quo cætera, quæ Dominus suggerere dignatus fuerit, referantur.

II. Spes enim nostra est resurrectio mortuorum : fides nostra, est resurrectio mortuorum. Charitas etiam nostra est, quam prædicatio rerum quæ nondum videntur inflammat, et accendit desiderio, cujus magnitudine fiant corda nostra capacia beatitudinis quæ ventura promittitur, quandiu creditur quod nondum videtur : charitas ergo etiam ipsa nostra, nec circa temporalia hæc et visibilia debet occupari, ut tale aliquid nos habituros in resurrectione speremus, quale modo, si contemnimus, melius vivimus melioresque sumus, carnales videlicet voluptates atque delicias. Sublata itaque fide resurrectionis mortuorum, omnis intercidit doctrina christiana. Fun

[1] Alias de Diversis 120. — [2] Florus ad 1 Cor. xv. — [3] 1 Cor. xv, 32.

data vero fide resurrectionis mortuorum, non continuo securitas est de animo christiano, nisi distinguatur vita illa quæ futura est, ab ista quæ transit. Itaque sic proponendum est : Si non resurgent mortui, nulla spes nobis est futuræ vitæ : si autem resurgent mortui, erit quidem vita futura ; sed secunda quæstio est, qualis erit. Prima itaque disputatio est, utrum futura sit resurrectio mortuorum : secunda vero disputatio est, qualis futura est in resurrectione vita sanctorum.

III. Qui ergo dicunt mortuos non resurgere, Christiani non sunt : qui vero putant mortuos, cum resurrexerint, carnaliter esse victuros, carnales Christiani sunt. Quidquid ergo disputationis est adversus opinionem eorum, qui resurrectionem mortuorum negant, adversus eos est qui foris sunt, ex quorum numero non hic arbitror adesse aliquem. Unde superflua videri potest nostra dissertio, si fuerit immorata, ut docere conemur resurgere mortuos. Auctoritatis enim pondere Christianus ducendus est, qui jam Christo credidit, qui nullo modo putat mentiri Apostolum. Sufficit ergo ut iste audiat : « Si mortui non resurgunt, inanis est prædicatio nostra, inanis » est et fides vestra. Si mortui, inquit, non resurgunt, » neque Christus resurrexit[1]. » Si autem Christus resurrexit, in quo salus est Christianorum, non utique impossibile est resurgere mortuos : quoniam ille qui suscitavit Filium suum, et ille qui suscitavit carnem suam, cætero corpori, quod est Ecclesia, in capite demonstravit exemplum. Poterat ergo esse superflua disputatio de resurrectione mortuorum, ut jam susciperemus eam, quam inter se Christiani solent habere, cum resurrexerimus quales erimus, quemadmodum vivemus, quæ erunt negotia nostra, erunt-ne aliqua, aut nulla : si nulla erunt, desidiose

[1] 1 Cor. xv, 13, 14.

victuri sumus nihil agendo; aut si aliquid agemus, quid agemus : deinde manducaturi et bibituri sumus, conjunctiones marium fœminarumque futuræ sunt, an aliqua simplex et incorrupta vita communis; et si ita est, qualis erit ipsa vita, qualis motus, qualis figura ipsorum corporum. Istæ disputationes Christianorum sunt, salva fide resurrectionis.

IV. Ad hanc ergo disputationem, quantum vel suscipi vel promi per homines hominibus potest, quales vel nos sumus, vel vos estis, jam jamque transirem, nisi me in illa quæstione, ubi quæritur, utrum omnino resurgant mortui, aliquantulum immorari cogeret sollicitudo quædam de nimis carnalibus fratribus nostris et prope paganis. Nam neminem hic paganum nunc esse arbitror, sed omnes Christianos. Pagani vero et irrisores resurrectionis quotidie in auribus Christianorum immurmurare non cessant : « Manducemus et bibamus, cras enim mori- » mur. » Et quod dixit Apostolus, subinferens sollicitudinem suam et subjungens huic sententiæ : « Corrumpunt » mores bonos colloquia mala[1] : » metuentes ista mala et sollicitudinem gerentes pro infirmis, non solum paterna, sed etiam materna quadam charitate, etiam hinc dicemus aliquid, quantum forte sufficiat Christianis, quia hodierno die hos omnes qui convenerunt devotio circa Scripturas major adduxit. Neque enim diei alicujus festi solemnitas ad Ecclesiam Dei etiam turbas theatricas convocavit. Solent enim quidam non de pietate, sed de solemnitate concurrere. Hæc consideratio fecit ut primo dicamus de resurrectione mortuorum; et deinde, si copiam Dominus dederit, qualis sit postea vita futura justorum.

V. « Timeo, inquit Apostolus, ne sicut serpens Evam

[1] I Cor. xv, 32, 33.

» seduxit astutia sua, sic et vestræ mentes corrumpantur » a castitate quæ est in Christo[1]. » Horum autem mentes corrumpunt illa colloquia. « Manducemus et bibamus, » cras enim morimur. » Qui hæc amant, qui hæc sectantur, qui solam esse vitam istam arbitrantur, qui nihil de cætero sperant, qui Deum aut non rogant, aut propter hoc rogant, quibus onerosus est sermo diligentiæ, audiant nos cum magna tristitia ista dicentes. Manducare volunt et bibere, cras enim moriuntur. Utinam vere cogitarent, se cras esse morituros. Quis enim tam demens atque perversus est, quis tam hostis animæ suæ, qui crastino die moriturus non cogitet finita esse omnia propter quæ laborat? Sic enim scriptum est : « In illo die » perient omnes cogitationes ejus[2]. » Etsi homines propter eos, quos hic relinquunt, testamenti curam gerunt imminente die mortis suæ : quanto magis debent de anima sua aliquid cogitare? Cogitat homo quos relinquat, et se qui hæc omnia relinquit non cogitat? Ecce habebunt filii tui quod dimittis, tu nihil habebis, et tota cogitatio tua in eo consumitur qua peregrini post te transeant, non quo transeuntes perveniant. Utinam ergo esset cogitatio de morte. Sed cum efferuntur mortui, cogitatur mors, et dicitur : Væ misero, talis fuit, heri ambulabat, aut ante septem dies illum vidi, illud atque illud mecum locutus est, nihil est homo. Murmurant ista. Sed forte cum mortuus plangitur, cum funus curatur, cum exequiæ præparantur, cum effertur, cum itur, cum sepelitur, viget iste sermo : sepulto autem mortuo etiam talis cogitatio sepelitur. Redeunt illæ curæ mortiferæ, obliviscitur quem deduxerit, de successione cogitat decessurus, reditur ad fraudes, ad rapinas, ad perjuria, ad vinolentiam, ad infinitas corporis voluptates, non dico, cum exhaustæ

[1] 2 Cor. XI, 3. — [2] Psal. CXLV, 4.

fuerint, perituras, sed cum hauriuntur pereuntes, et, quod est perniciosius, de sepulto mortuo argumentum sepeliendi cordis assumitur, et dicitur : « Manducemus, et » bibamus, cras enim morimur. »

VI. Irrident etiam fidem asserentium resurrecturos esse mortuos, dicentes sibi : Ecce iste positus est in sepulcro, audiatur vox illius. Sed hujus non potest : patris mei vocem audiam, avi mei, proavi mei. Quis inde surrexit? Quis indicavit quid agatur apud inferos? Bene nobis faciamus, cum vivimus : cum autem mortui fuerimus, etiamsi parentes nostri, aut chari, aut propinqui afferant ad sepulcra nostra, sibi afferent qui vivunt, non nobis mortuis. Et hæc quidem irrisit etiam Scriptura, dicens de quibusdam bona præsentia non sentientibus : « Tanquam si epulas, inquit, mortuo circumponas[1] : » et manifestum est hoc ad mortuos non pertinere, et consuetudinem hanc esse paganorum, non venire de propagine illa et vena justitiæ patrum nostrorum Patriarcharum, quibus exequias celebratas esse legimus, parentatum esse non legimus. Hoc etiam in moribus Judæorum animadverti potest; non enim tenuerunt inde virtutis frugem, sed tamen tenuerunt in quibusdam solemnitatibus consuetudinis vetustatem. Et quod objiciunt quidam de Scripturis : « Frange panem tuum, et effunde vinum tuum » super sepulcra justorum, et ne tradas eum injustis[2]; » non est quidem de hoc disserendum, sed tamen posse dico intelligere fideles quod dictum est. Nam quemadmodum ista fideles faciant religiose erga memorias suorum notum est fidelibus; et quia non sunt ista exhibenda injustis, id est, infidelibus, quia « Justus ex fide vivit[3], » etiam hoc fidelibus notum est. Nemo ergo quærat de medicina vulnus, et de Scripturis conetur torquere vin-

[1] Eccli. xxx, 18. — [2] Tob. iv, 18. — [3] Habac. ii, 4, et Rom. i, 17.

culum, unde laqueum mortis injiciat animæ suæ. Manifestum est quemadmodum illud intelligatur, et aperta atque salubris est hæc celebratio Christianorum.

VII. Illud ergo, ut cœperam dicere, videamus, propter homines immurmurantes in aures infirmorum : « Manducemus et bibamus, cras enim morimur : » quia dicunt : Nullus inde resurrexit, non audivi vocem cujusquam, ex quo ibi positus est avus meus, ex quo atavus, ex quo pater; nullius audivi vocem. Respondete, Christiani, si Christiani estis : ne forte cum vultis in populis inebriari, pigeat vos corruptoribus respondere. Habetis quid respondeatis : sed fluctuatis concupiscentia voluptatum, et vultis ingurgitari et vivi sepeliri. Surgit cupiditas ebrietatis, et quasi fluctus quidam irruit in animam, attractus flatu male suadentis. Tempestatem ergo magnam pateris, non vis respondere corruptori, cum faves propinatori; sed fluctus concupiscentiæ nimis erigitur, et obruere vult tanquam navem cor tuum. Christiane, dormit in navi tua Christus : excita illum; jubebit tempestatibus ut omnia tranquillentur[1]. Illo enim tempore, quando Discipuli in navi fluctuabant Christo dormiente, significaverunt fluctuare Christianos, christiana fide dormiente. Vides enim quid dicit Apostolus : « Habitare, inquit, » Christum per fidem in cordibus vestris[2]. » Secundum enim præsentiam pulchritudinis et Divinitatis suæ semper cum Patre est, secundum præsentiam corporalem jam supra cœlos ad dexteram Patris est; secundum præsentiam vero fidei in omnibus Christianis est. Et ideo ergo fluctuas, quia Christus dormit; hoc est, ideo concupiscentias illas, quæ excitantur flatibus male suadentium, non superas, quia fides dormit. Quid est, fides dormit? Sopita est. Quid est, sopita est? Oblitus es eam. Quid

[1] Matth. VIII, 24. — [2] Ephes. III, 17.

ergo est excitare Christum? Excitare fidem, reminisci quod credidisti. Ergo recordare fidem tuam, excita Christum : ipsa fides tua jubebit fluctibus, quibus turbaris, et ventis perversa suadentium : statim discedent, statim omnia conquiescent; quia etsi non desistit malus suasor loqui, jam non commovet navem, non fluctum excitat, non mergit vehiculum quo portaris.

VIII. Quid ergo facis excitans Christum? Quid tibi dixerat malus ille sermocinator? Quid dixerat ille corruptor, corrumpens bonos mores per colloquia mala? quid dixerat? Certe hoc dixerat : Nemo inde reversus est, non audivi patrem meum, non avum meum, redeat inde aliquis, dicat quid illic agitur. Tu jam excitato Christo in navi tua, recolens fidem tuam, responde illi, et dic : Stulte, si pater tuus resurgeret, crederes; Dominus omnium resurrexit, et non credis? Unde enim ita voluit mori et resurgere, nisi ut omnes uni crederemus, ne a multis deciperemur? Et quid faceret pater tuus, si resurgeret et loqueretur, iterum moriturus? Attende cum quanta ille potestate resurrexerit, qui jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur. Ostendit se ipsum discipulis et fidelibus suis : contrectata est soliditas corporis, cum parum esset quibusdam videre quod meminerant, nisi etiam tangerent quod videbant. Confirmata fides est, non solum in cordibus, sed etiam in oculis hominum. Ascendit ille, qui hæc demonstravit, in cœlum, misit Spiritum sanctum Discipulis suis, prædicatum est Evangelium. Si mentimur hæc, interroga orbem terrarum. Multa quæ promissa sunt, facta sunt : multa quæ sperabantur, impleta sunt : in fide christiana totus orbis viget. Non audent Christi resurrectioni detrahere, nec illi qui nondum Christo crediderunt. Testimonium in cœlo, testimonium in terra : testimonium ab Angelis, testimo-

nium ab inferis. Quid remansit, quod non clamet? Et tu dicis : « Manducemus et bibamus, cras enim morimur. »

IX. Sed tristis factus es, de sepulto charissimo tuo, quia non statim audisti vocem ejus. Vivebat, mortuus est : manducabat, jam non manducat : sentiebat, jam non sentit : non interest gaudiis et lætitiæ vivorum. Numquid plangeres semen, quando arares? Si ergo esset quisquam ita rerum imperitus, qui quando effertur semen in agrum, et in terram mittitur, et fracta gleba sepelitur; si ergo esset quisquam ignarus rerum etiam prope futurarum, qui plangeret triticum, quia meminisset æstatis, et cogitaret apud se dicens : Hoc frumentum, quod modo sepultum est, quanto labore messum, apportatum, trituratum, purgatum, servabatur in horreo? Videbamus ejus decorem, et gratulabamur; modo ablatum est ab oculis nostris; terram exaratam video, frumentum vero nec in horreo, nec hic cerno : frumentum quasi mortuum atque sepultum lugubriter plangeret, fleret ubertim, attendens glebas et terram, messem autem non videns : quomodo irrideretur a quibuslibet indoctis, sed in illa re non indoctis; imperitis quidem aliarum rerum, peritis autem illius rei, quam plangeret ille deformiter imperitus? Et quid ei dicerent illi, qui scirent? si forte propterea ipse plangebat, quia nihil horum sciebat. Noli esse tristis, hoc quod sepelivimus certe jam non est in horreo, non est in manibus nostris : veniemus ad agrum hunc, et delectabit te videre speciem segetis, ubi nunc plangis nuditatem arationis. Ille qui noverat quid esset de frumento venturum, et in ipsa aratione gauderet : ille vero incredulus vel potius insipiens, et, ut verius dicam, inexpertus plangeret quidem forsitan primo, sed experto credens consolatus abscederet, et futuram messem cum experto speraret.

X. Sed solent videri per annos singulos messes : generis autem humani una ultima in fine sæculi messis assurget. Ostendi nunc oculis non potest : sed de uno principali grano datum est experimentum. Dicit ipse Dominus : « Si granum sic manserit, et non mortificatum fuerit, » solum manebit, » dicens de sua mortificatione, quia multiplex futura est in illum credentium resurrectio. Exemplum datum est de uno grano, sed tale exemplum cui crederent omnes, qui grana esse vellent. Quanquam et omnis creatura loquitur resurrectionem, si surdi non sumus : unde conjicere debemus quid in fine semel de genere humano facturus est Deus, cum tot similia quotidie videamus. Resurrectio Christianorum semel erit, somnus animalium et evigilatio quotidiana est. Dormire, morti simile est : evigilare, resurrectioni simile est. Ex hoc quod quotidie fit, crede quod semel futurum est. Luna per omnes menses nascitur, crescit, perficitur, minuitur, consumitur, innovatur. Quod in luna per menses, hoc in resurrectione semel in toto tempore. Quomodo id quod de dormientibus quotidie, hoc de luna per singulos menses. Unde abeunt, unde redeunt frondes arboribus, in quæ secreta discedunt, de quibus secretis adveniunt? Hyems est, certe nunc arbores arentibus similes verno tempore virescunt. Nunc primum factum est, an et præterito anno ita fuit? Imo et præterito sic fuit. Interceptum est ab autumno in hyeme, redit per vernum in æstate. Ergo annus redit in tempore, et homines facti ad imaginem Dei cum mortui fuerint interibunt?

XI. Sed potest mihi aliquis dicere minus diligenter inspiciens mutationes instaurationesque rerum : Illa folia putruerunt, nova nascuntur. Bene autem considerans videt, quod et illa quæ putrescunt, in vires terræ cedunt.

[1] Joan. XII, 24.

Unde enim terra pinguificatur, nisi de putredine terrenorum? Attendunt hæc qui agrum colunt; et qui non colunt, quia in urbe semper vivunt, de hortis certe vicinis urbi cognoscant contemptibilia quæque purgamenta civitatis quibus studiis serventur, a quibus etiam pretio comparentur, quo portentur. Certe jam contemptibilia, exinanita omni utilitate, ab inexpertis possent putari. Et quis dignatur stercus intueri? Quod intueri homo horret, servare curat. Illud ergo quod consumptum jam et abjectum videbatur, redit in pinguedinem terræ, pinguedo in succum, succus in radicem; et quod de terra in radicem transit, invisibilibus accessibus migrat in robur, distribuitur per ramos, a ramis in germina, a germine in fructus et folia. Ecce quod horrebas in putredine stercoris, in arboris fœcunditate et viriditate miraris.

XII. Nolo mihi jam opponas quod soles opponere: Non manet integrum corpus sepulti mortui; nam si maneret, resurgere crederem. Ægyptii ergo soli credunt resurrectionem, quia diligenter curant cadavera mortuorum. Morem enim habent siccare corpora, et quasi ænea reddere: Gabbaras ea vocant. Ergo secundum istos, qui secretos naturæ sinus ignorant, ubi omnia salva sunt Conditori, etiam cum mortalibus sensibus subtrahuntur, soli Ægyptii bene credunt resurrectionem mortuorum suorum, aliorum vero Christianorum spes in angusto est? Sæpe enim vel vetustate vel aliqua non sacrilega necessitate apertis vel nudatis sepulcris, inventa sunt corpora putruisse, et suspirantes gemuerunt homines, qui solent corporali specie delectari, et dixerunt in cordibus suis: Ita-ne iste cinis aliquando habebit illam speciem pulchritudinis, reddetur vitæ, reddetur luci? Quando istud erit? Quando ego aliquid vivum de hoc cinere sperem? Qui hoc dicis, vides in sepulcro vel cinerem: replica

ætatem tuam, si es, verbi gratia, triginta, quinquaginta vel amplius annorum : in sepulcro vel cinis est mortui, tu ante quinquaginta annos quid eras? ubi eras? Corpora omnium nostrum, qui nunc loquimur, vel audimus, post paucos annos cinis erunt, ante paucos annos nec cinis erant. Qui ergo potuit parare quod non erat, deficiet reparare quod erat?

XIII. Desinant ergo murmura male loquentium, et corrumpentium mores bonos colloquiis malis. Figite pedes in via, figite : ut non relinquatis viam, non ut remaneatis in via, sed quemadmodum dictum est : « Sic currite, ut comprehendatis[1]. » Semper vigeat Christus in corde, qui voluit in capite ostendere quod membra cætera sperent. In terra quidem laboramus, caput nostrum in cœlo jam nec moritur, nec deficit, nec aliquid patitur : passum est tamen pro nobis. Quia « Traditus est » propter delicta nostra, et resurrexit propter justificatio» nem nostram[2]. » Hoc nos per fidem novimus : quibus autem se ostendit, per oculos didicerunt. Non tamen nos reprobati sumus, quia resurrexit, et eum videre oculis carnalibus non potuimus. Habemus pro nobis ipsius Domini testimonium, quod dixit dubitanti Discipulo : et tactu quærenti quod crederet. Nam cum exclamasset cicatricum contrectatione convictus, et dixisset : « Domi» nus meus, et Deus meus : » ille contra : « Quia vidisti » me, inquit, et credidisti; beati qui non vident et cre» dunt[3]. » Expergiscimini ergo ad beatitudinem vestram, nullus male suadens excutiat de cordibus vestris quod Christus infixit.

XIV. Neque mihi illud dicatur. Hoc enim dicitur ab omnibus, qui jam etiam inviti auctoritati Christi cesserunt. Omnes enim pene pagani, etiam qui nolunt aut

[1] I Cor. IX, 24. — [2] Rom. IV, 25. — [3] Joan. XX, 28, 29.

differunt Christum devotione apprehendere, non audent reprehendere : quamvis audeant Christianos, Christum non audent; cedunt capiti, et adhuc corpori insultant. Sed corpus audiens insultationes eorum, qui jam cedunt capiti, non se præcisum putet a capite, sed subnixum. Nam si præcisi essemus, debuimus timere voces insultantium : non autem nos esse præcisos ille ipse testatur, qui Paulo, adhuc Saulo Ecclesiam persequenti, ait : « Saule, Saule, quid me persequeris[1] ? » Jam transierat per manus impietatis Judæorum, jam inferna penetraverat, jam de sepulcro resurrexerat, jam in cœlum ascenderat, jam dono Spiritus sancti credentium corda ditaverat atque firmaverat, ad dexteram Patris sedens interpellans pro nobis : non se iterum morti traditurus, sed nos de morte liberaturus, quid poterat perpeti a Saulo sæviente? Unde illum manus illa tangebat, quamvis esset ille, sicut scriptum est : « Spirans cædem[2]? » In Christianos humi laborantes impetum facere poterat : in Christum autem quando et quomodo? Clamat tamen pro cæteris membris, et non dicit : Quid persequeris meos? si enim diceret : Quid persequeris meos? crederemus servos. Sed non tantum cohærent servi domino, quantum Christiani Christo. Alia est ista compago : alius ordo membrorum, alia unitas charitatis. Caput pro membris loquitur. neque hoc saltem dicit : Quid persequeris membra mea? sed dicit : « Quid me persequeris? » Non tangebat caput, sed tangebat quod capiti junctum est. Jam sæpe diximus, sed quia similitudo apta est, et rem bene insinuat, repetenda est. Qui te in turba calcat, pedem tuum premit, linguæ autem nihil facit. Quid sibi ergo vult, quod lingua clamat : Calcas me? Pressura pedis est,

[1] Act. IX, 4. — [2] Ibid. 1.

nulla linguæ læsio, sed una compago. « Et si unum » membrum patitur, compatiuntur omnia membra, et si » glorificatur unum membrum, congaudent omnia mem- » bra[1]. » Si ergo lingua tua pro pede tuo loquitur, Christus in cœlo pro Christianis non loquitur? Non sic ergo loquitur lingua tua pro pede, ut dicat : Calcas pedem meum; sed, calcas me, cum ipsa non tacta sit. Cognosce illum caput tuum, cum pro te de cœlo loquitur, et dicit : « Saule, Saule, quid me persequeris[2]? » Ergo, fratres, cur hoc diximus? Ne forte ita vobis subrepant illi, de quibus dicit Apostolus : « Corrumpunt mores bonos » colloquia mala[3]; » quia dicunt : « Manducemus et bi- » bamus, cras enim morimur : » ut dicant vobis ; (non audent enim Christum reprehendere, contremiscunt majestatis auctoritatem toto orbe fundatam, sed quomodo scriptum est : « Peccator videbit, et irascetur, dentibus » suis frendet et tabescet[4] : » frendere potest, et tabescere potest; blasphemare autem Christum non audet :) ne forte ergo ita loquantur et dicant : Christo tantum licuit. Aliquando enim et ex animo dicunt, aliquando autem timore dicunt : tu tamen et quid audeant dicere attende, et quid non audeant.

XV. Dicturi ergo sunt : Dicis mihi quod resurrexerit Christus, et inde speras resurrectionem mortuorum, sed Christo licuit resurgere a mortuis. Et incipit jam laudare Christum, non ut illi det honorem, sed ut tibi faciat desperationem. Serpentis astuta pernicies, ut laude Christi te avertat a Christo, dolose prædicat, quem vituperare non audet. Exaggerat majestatem illius, ut singularem faciat, ne tu speres tale aliquid, quale in illo resurgente monstratum est. Et quasi religiosior apparet erga Chris-

[1] 1 Cor. XII, 26. — [2] Act. IX, 4. — [3] 1 Cor. XV, 33. — [4] Psal. CXI, 10.

tum, cum dicit : Ecce qui se audet comparare Christo, ut quia resurrexit Christus, et se resurrecturum putet. Noli perturbari perversa laude Imperatoris tui : hostiles insidiæ te perturbant, sed Christi humilitas et humanitas te consolatur. Ille prædicat quantum erectus sit Christus a te : Christus autem dicit quantum descendit ad te. Responde ergo huic : excita illam fidem ; tempestas est, fluctus sunt, laborat navis, dormit Christus ; excita illam fidem, noli oblivisci quod credidisti. Statim respondebis, cum in te fides evangelica vigilare cœperit. Non eris inops in respondendo : non enim tu eris qui loqueris ; manens in te Christus arripiet instrumentum suum linguam tuam, velut gladium suum, utens corde tuo et voce tua tanquam possessor inhabitans, resistet adversario, securum te faciet : tu tantum excita dormientem, id est, recordare oblitam fidem.

XVI. Modo enim quid dicturus sum, unde talibus responsurus sis? Non novum aliquid dicam, sed id quod credidisti. Excita ergo fidem, et responde dicenti : Christus solus potuit, nos non possumus : responde et dic : Ideo Christus potuit, quia Deus ; ille utique, quia Deus. Si quia Deus, quia omnipotens ; si quia omnipotens, cur desperabo quod poterit et in me, quod demonstravit in se propter me? Deinde quæro unde resurrexit Christus. Respondebit a mortuis. Quæro quare mortuus sit. Numquid enim Deus mori potest? Illa etiam Divinitas Verbum æquale Patri, ars omnipotentis artificis, per quem facta sunt omnia, incommutabilis sapientia, in se ipsa manens, innovans omnia, attingens a fine usque ad finem fortiter et disponens omnia suaviter[1] ; mori potuit? Non, inquit. Et tamen Christus mortuus est. Unde mortuus est? Videlicet quod « Non rapinam arbitratus

[1] Sap. VIII, 1.

» est esse æqualis Deo, sed semetipsum exinanivit, for» mam servi accipiens[1]. » Ante autem quid ait? « Qui » cum in forma Dei esset. » Formam Dei acceperat, an in ea naturaliter erat? Distinguit Apostolus. Cum formam Dei diceret, « Esset » dixit : cum formam servi nominaret, « Accipiens » dixit. Christus ergo erat aliquid, accepit aliquid, ut cum illo unum esset quod acceperat. In forma Dei erat æqualis Deo, sicut Evangelista ille piscator loquitur : « Verbum erat in principio, et Verbum » apud Deum, et Deus erat Verbum[2], » hoc est, « Cum » in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse » æqualis Deo. » Quod enim non naturaliter inest, sed usurpatur illicite, rapina est. Æqualitatem Dei usurpavit angelus, et cecidit, et factus est diabolus : æqualitatem Dei usurpavit homo, et cecidit, et factus est mortalis. Hic autem, qui natus est æqualis; quia non natus ex tempore, sed sempiterno Patri sempiternus Filius, semper natus, per quem facta sunt omnia ; in forma Dei erat. Ut autem mediator esset inter Deum et homines, inter justum et injustos, inter immortalem et mortales, assumpsit aliquid ab injustis et mortalibus, servans aliquid cum justo et immortali. Cum justo enim et immortali servans justitiam, ab injustis et mortalibus assumens mortalitatem, factus in medio reconciliator, dejiciens murum peccatorum nostrorum ; unde illi canitur a populo suo : « Et » in Deo meo transgrediar murum[3] : » reddens Deo quod peccata abalienaverant, redimens suo sanguine quod diabolus possidebat : mortuus est pro nobis, et resurrexit pro nobis. Portavit peccata nostra, non illis inhærens, sed ea sustinens : sicut Jacob portavit pelles hœdorum, ut pilosus patri benedicenti videretur[4]. Esaü malus pilos

[1] Philip. II, 6, 7. — [2] Joan. I, 1. — [3] Psal. XVII, 30. — [4] Gen. XXVII, 16.

proprios habebat, Jacob autem bonus alienos portabat. Mortalibus quippe hominibus peccata inhærent. Non autem inhærebant illi qui dixerat : « Potestatem habeo po» nendi animam meam, et potestatem habeo iterum su» mendi eam[1]. » Mors ergo in Domino nostro signum fuit alienorum peccatorum, non pœna propriorum. In omnibus autem hominibus mortalitas pœna peccati est : trahitur enim ab origine peccati, unde omnes venimus ; de illius hominis lapsu, non de hujus descensu. Aliud enim est cadere, aliud descendere. Cecidit unus nequiter, descendit alius misericorditer. « Sicut enim in Adam omnes » moriuntur, sic in Christo omnes vivificabuntur[2]. » Portans ergo aliena peccata : « Quæ non rapui, inquit, » tunc exolvebam[3] : » id est, peccatum non habens, moriebar. « Ecce, inquit, veniet princeps hujus mundi, et » in me nihil inveniet[4]. » Quid est, « Nihil in me inve» niet? » Non in me inveniet meritum mortis. Meritum enim mortis peccatum est. Quare ergo morieris? Sequitur, et dicit : « Sed ut sciant omnes quia voluntatem Pa» tris mei facio, surgite, eamus hinc[5]. » Et surgit pergens ad passionem. Quare? Quia voluntatem Patris sui faciebat, non quia principi peccatorum aliquid debebat, in quo peccatum nullum erat. Ergo Dominus noster Jesus Christus Divinitatem secum attulit, mortalitatem autem a nobis assumpsit. Hanc accepit in utero Virginis Mariæ, conjungens se ipsum Verbum Dei humanæ naturæ, tanquam sponsus sponsæ in thalamo virginali, ut ipse tanquam sponsus procederet de thalamo suo[6].

XVII. Redi ergo ad id quod dicebam. Mortalitas de peccato venit in omnes homines : in Domino autem de misericordia erat, et tamen vera erat : quia talis caro

[1] Joan. x, 18. — [2] I Cor. xv, 22. — [3] Psal. LXVIII, 5. — [4] Joan. XIV, 30. — [5] Ibid. 31. — [6] Psal. XVIII, 6.

vera erat, et vere mortalis erat, similitudinem habens carnis peccati ; non similitudinem carnis, sed similitudinem carnis peccati[1] : vera enim caro, sed non peccati caro. Non enim mortalitatem illam, ut dixi, merito peccati acceperat, qui « Semetipsum exinanivit formam » servi accipiens, et factus obediens usque ad mortem. » Quid ergo erat, et quid habebat ? Divinitas erat, habens mortalitatem. Unde autem mortuus est, inde resurrexit. Ad eos jam respicite qui dicunt : Christus solus potuit resurgere, non autem tu. Sed responde et dic : Christus in eo quod ex nobis acceperat, resurrexit. Tolle formam servi, non esset in qua resurgeret ; quia non esset in qua moreretur. Quid ergo mihi de laude Domini mei fidem vis destruere, quam in me ædificavit Dominus meus? Ex illo enim quod formam servi accepit, mortuus est. Secundum hoc autem resurrexit, secundum quod mortuus est. Nullo modo ergo servi resurrectionem desperaverim, cum in forma servi Dominus resurrexerit. Aut si potentiæ hominis tribuunt quod Christus resurrexit a mortuis; nam et hoc solent dicere, quia homo erat tam justus, ut posset etiam resurgere a mortuis : ut interim secundum ipsos loquar, et de Domini nostri Divinitate non dicam; ille tam justus, ut a mortuis etiam resurgere mereretur, nullo pacto nos fallere potuit, cum etiam nobis resurrectionem promisit.

XVIII. Omnia ergo quæ dicta sunt, fratres, ad id valent, ut sitis instructi, si qui dicunt non resurgere mortuos. Dicta sunt autem, si meministis, quantum Deus suggerere dignatus est necessaria, et de rerum natura quotidianisque exemplis dicta sunt testimonia, et de ipsa omnipotentia Dei cui nihil difficile est, qui si potuit facere quod non erat, multo magis potest reparare quod

[1] Rom. VIII, 3.

erat, et de ipso Domino et Salvatore Jesu Christo, quem constat resurrexisse, neque ejus resurrectionem factam nisi in forma servi, quia neque mors fieri potuit, unde opus esset resurgere, nisi per formam servi. Unde quoniam servi sumus, id in forma nostra sperare debemus, quod ille in forma servi præmonstrare dignatus est. Obticescant ergo linguæ dicentium : « Manducemus et bi-» bamus, cras enim morimur. » Prorsus et vos respondete, et dicite : Jejunemus et oremus, cras enim moriemur.

XIX. Restat ut dicamus qualis erit in resurrectione vita justorum. Sed quia jam hodie moderatum tempus videtis absumptum, id quod reddidimus ruminate : hoc autem quod debemus, orate ut aliquando reddamus. Illud maxime tenete quare locuti sumus, præsertim propter dies festos istos, fratres mei, quos Pagani celebrant. Attendite vobis : transit hic mundus, recordamini Evangelium ubi prædicit Dominus sic futurum novissimum diem, quomodo in diebus Noë. Manducabant et bibebant, emebant et vendebant, uxores ducebant, nubebant[1], donec intravit Noë in arcam, venit diluvium, et perdidit omnes. Habetis apertissime Dominum præmonentem, et alio loco dicentem : « Non graventur corda » vestra in crapula et ebrietate[2]. Sint lumbi vestri ac-» cincti, et lucernæ ardentes ; et similes estote pueris ex-» pectantibus dominum suum, quando veniat a nup-» tiis[3]. » Expectemus eum venturum, non nos torpentes inveniat. Turpe est mulieri conjugatæ non desiderare virum suum : quanto turpius Ecclesiæ non desiderare Christum? Venit vir ad carnales amplexus, et magnis votis castæ uxoris accipitur : venturus est sponsus Ecclesiæ ad tradendos æternos amplexus, ad faciendos nos sibi sempiternos cohæredes, et nos ita vivimus, ut ejus

[1] Luc. XVII, 27. — [2] Luc. XXI, 34. — Id. XII, 35.

adventum non solum non desideremus, sed etiam timeamus. Quam verum est quod sic venturus est dies ille, quomodo in diebus Noë? Quam multos sic inventurus est, et eos qui Christiani appellantur? Ideo per tot annos ædificatur arca, ut evigilent qui non credunt. Per centum annos illa ædificata est[1], et non evigilaverunt ut dicerent : Non sine causa homo Dei arcam ædificat, nisi quia imminet exitium generi humano : et placarent iram Dei, conversi ad mores qui placent Deo, quomodo fecerunt Ninivitæ. Fecerunt enim fructum pœnitentiæ, et propitiaverunt iram Dei.

XX. Annuntiavit Jonas, non misericordiam, sed iram futuram[2] : non enim dixit : Triduo, et Ninive evertetur, si autem pœnitentiam in isto triduo egeritis, parcet vobis Deus : non dixit hoc. Eversionem solam minatus est, et prænuntiavit ; et tamen illi de Dei misericordia non desperantes, converterunt se ad pœnitendum; et pepercit Deus. Sed quid dicemus? quia Propheta mentitus est? Si carnaliter intelligas, falsum videtur dixisse : si spiritaliter intelligas, factum est quod dixit Propheta. Eversa est enim Ninive. Attende quid erat Ninive, et vide quia eversa est. Quid erat Ninive? Manducabant et bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant, perjuriis vacabant, mendaciis, ebrietatibus, facinoribus, corruptionibus : hæc erat Ninive. Attende modo Ninive : plangunt, dolent, contristantur, in cilicio et cinere, in jejuniis et orationibus. Ubi est illa Ninive? Nempe eversa est, quia non in illis superioribus actibus constituta est.

XXI. Ergo, fratres, et modo ædificatur arca, et illi centem anni tempora ista sunt : totus iste tractus temporis illo annorum numero significatus est. Si ergo digne

[1] Gen. VI et VII. — [2] Jon. III, 4.

perierunt, qui Noë ædificante arcam dissimulaverunt; quid digni sunt, qui Christo ædificante Ecclesiam a salute dissimulant? Tantum interest inter Noë et Christum, quantum inter servum et dominum; imovero, quantum inter Deum et hominem. Nam servus et dominus possunt et duo homines dici. Et tamen quia homine ædificante arcam non crediderunt homines, datum est de illis cavendum exemplum posteris. Christus Deus propter nos homo ædificat Ecclesiam; illi arcæ fundamentum se ipsum posuit: quotidie ligna imputribilia, fideles homines renuntiantes huic sæculo, intrant in arcæ compaginem; et adhuc dicitur: « Manducemus et bibamus, cras enim morimur? » Vos ergo, ut dixi, fratres, contra illos dicite. Jejunemus et oremus, cras enim morimur. Illi enim dicunt, « Manducemus et bibamus, » cras enim morimur, » qui resurrectionem non sperant: nos autem qui jam resurrectionem et loquentibus Prophetis, et prædicante Christo et Apostolis credimus et annuntiamus, qui speramus nos post istam mortem victuros, non deficiamus, nec corda nostra oneremus crapula et ebrietatibus; sed solliciti expectantes, accincti lumbis et lucernis ardentibus, adventum Domini nostri, jejunemus et oremus, non ideo quia cras moriemur, sed ut securi moriamur. Quod restat ergo, fratres, in nomine Domini alio tempore a nobis exigite. Conversi ad Dominum, etc.

SERMO CCCLXII [1].

De Resurrectione mortuorum, II.

I. In memoria retinentes pollicitationem nostram, congruas etiam ex Evangelio et Apostolo fecimus recitari lectiones. Quicumque enim vestrum præterito Sermoni affuerunt, recordantur nobiscum propositam de resurrectione quæstionem in geminam disputationem a nobis distributam; ut primo dissereremus, propter eos qui dubitant, vel etiam qui neganti, utrum futura sit resurrectio mortuorum; postea vero, quantum possumus, secundum Scripturas quæreremus, qualis in resurrectione futura sit vita justorum. In prima ergo parte ubi tractavimus quod resurgant mortui, tandiu sumus immorati, sicut meminisse dignamini, ut secundæ quæstioni tractandæ tempus deficeret, atque ita eam in hunc diem differre cogeremur. Hoc ergo a nobis debitum vestra poscit intentio, et nos reddendi tempus agnoscimus. Pariter ergo pia cordis intentione Dominum deprecemur, ut et nos opportune solvamus debitum, et vos salubriter recipiatis. Est enim hæc, quod fatendum est, major quæstio : sed omnibus quæstionibus difficilibus fortior est charitas, cui omnes servire debemus, ut Deus qui hoc præcepit, omnes nostras difficultates in facilitatem gaudiumque convertat.

II. Meministis esse a nobis illo die responsum quibusdam dicentibus, sicut Apostolus eos arguit : « Manducemus » et bibamus, cras enim morimur : » subjungens et dicens :

[1] Alias de Diversis 221.

« Corrumpunt bonos mores colloquia mala : » atque ita concludens, « Sobrii estote justi, et nolite peccare : ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis » loquor[1]. » Hæc verba apostolica omnes audierimus, et cordi mandaverimus : et quisquis audierit, et cordi mandaverit, opera indicent. Qui audit enim, tanquam ager est semen excipiens seminantis : qui autem cordi mandat, similis est glebam frangenti, et quod seminatum est operienti : qui autem secundum id quod audivit et cordi mandavit operatur, ipse est qui surgit in messem : et fructum affert cum tolerantia, aliud tricenum, aliud sexagenum, aliud centenum[1]. » Huic non ignis velut paleæ, sed horrea sicut frumento præparantur. In ipsis ergo abditis horreis, in resurrectione mortuorum beatitudo est illa perpetua etiam ipsa secreta justorum, quo eos recipiendos Scriptura commendat.

III. Vasorum etiam nomine alio loco commemoravit, quando ait Dominus Jesus Christus, « Simile esse regnum » cœlorum sagenæ, » id est, retibus, retia enim quædam sagena appellantur. « Simile ergo est, inquit, regnum » cœlorum sagenæ missæ in mare, et ex omni genere con- » greganti : quæ cum impleta esset, educentes, et secus » littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem » foras miserunt[2]. » Significare voluit Dominus noster modo sic mitti verbum Dei super populos et super gentes, quomodo sagena in mare jacitur. Colligit autem modo sacramentis christianis et bonos et malos : sed non omnes quos sagena tollit, etiam vasculis reconduntur. Vascula enim sunt sanctorum sedes, et beatæ vitæ magna secreta, quo non poterunt omnes pervenire quicumque Christiani appellantur ; sed qui sic appellantur, ut sint. Sane autem

[1] I Cor. XV, 32-34. — [2] Matth. XIII, 23, et Luc. VIII, 15. — [4] Matth. XIII, 47, 48.

boni et mali pisces intra sagenam natant, et boni tolerant malos, donec in fine separentur. Dictum est etiam quodam loco. « Abscondes eos in abscondito vultus tui[1] : » loquebatur enim de sanctis : « Abscondes eos, inquit, in » abscondito vultus tui : » id est, quo non possunt sequi oculi hominum, neque cogitationes mortalium; secreta quædam significans nimis abscondita, nimis occulta, in abscondito vultus Dei dixit. Numquid carnaliter cogitandum est habere Deum quamdam faciem grandem, et in facie ejus esse aliquod receptaculum corporale, ubi sancti abscondendi sunt? Hæc videtis, fratres, quemadmodum carnalia sint, et ab omnium fidelium corde respuenda. Absconditum ergo vultus Dei quid oportet intelligi, nisi quod tantummodo vultui Dei cognitum est? Cum ergo dicuntur horrea, ut significentur secreta, et alio loco dicuntur vascula; neque horrea sunt quæ novimus, neque vascula. Nam si aliquid unum tale esset, alterum aliquid non diceretur. Sed quia per similitudines hominibus notas, ut possunt, insinuantur incognita, ad hoc utrumque nominatum accipite, ut secretum intelligatis, et horrei nomine et vasculorum. Sed si quæritis quale secretum, audite Prophetam dicentem : « Abscondes eos in » abscondito vultus tui. »

IV. Quæ cum ita sint, fratres, in hac adhuc vita peregrinamur, adhuc in illam nescio quam patriam fide suspiramus. Et quare nescio quam, unde cives sumus, nisi quia in longinqua peregrinando obliti eam sumus, ut patriam nostram possimus dicere nescio quam? Hanc oblivionem expellit de corde Dominus Christus, rex ipsius patriæ, veniens ad peregrinos; et susceptione carnis divinitas ejus fit nobis via, ut per hominem Christum pergamus, et in Deo Christo maneamus. Quid ergo, fra-

[1] Psal. XXX, 21.

tres, secretum illud, « Quod nec oculus vidit, nec auris » audivit, nec in cor hominis ascendit[1], » quo eloquio vobis explicaturi sumus, aut quo oculo nos visuri? Possumus aliquid aliquando nosse, quod eloqui tamen non possumus : quod autem non novimus, aliquando eloqui non valemus. Cum ergo fieri possit, ut si ego illa nossem, eloqui ea vobis non possem ; quanto difficilius eloquium meum erit, quando et ego, fratres, vobiscum per fidem ambulo, nondum per speciem? Sed hoc ego, an et ipse Apostolus? Nam consolatur ignorantiam nostram, et ædificat fidem, dicens : « Fratres, ego me non arbitror apprehendisse. Unum autem, quæ retro oblitus, in ea » quæ ante sunt extentus, secundum intentionem sequor » ad palmam supernæ vocationis[2] : » unde se demonstrat in via esse. Et alio loco : « Quandiu sumus, inquit, in » corpore, peregrinamur a Domino : per fidem enim ambulamus, non per speciem[3]. » Et iterum : « Spe enim, » inquit, salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non » est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem » quod non videmus speramus, per patientiam expectamus[4]. »

V. Sic ergo, fratres, audite a me vocem quæ est in Psalmis, piam, humilem, mansuetam, non elatam, non turbulentam, non præcipitem, non temerariam. Ait enim quodam in loco Psalmus, « Credidi propter quòd locutus » sum[5]. » Et interposuit hoc testimonium Apostolus, atque subjecit : « Et nos credimus, propter quod et loquimur[6]. » Vultis ergo ea me dicere quæ novi? Non vos fallo, audite quod credidi. Non vobis vilescat, quia quod credidi auditis; auditis enim veracem confessionem. Si autem dicerem : Audite quod novi ; audiretis temerariam

[1] 1 Cor. II, 9. — [2] Philip. III, 13, 14. — [3] 2 Cor. V, 6, 7. — [4] Rom. VIII, 24, 25. — [5] Psal. CXV, 10. — [6] 2 Cor. IV, 13.

præsumptionem. Si ergo, fratres, omnes nos, et, ut credimus sanctorum litteris, omnes etiam qui ante nos in carne vixerunt, et per quos loquens Spiritus Dei distribuit hominibus tantum quantum satis esset significari peregrinantibus, omnes quod credimus loquimur : Dominus autem ipse, quæ noverat. Quid igitur, si solus Dominus de vita in æternum futura nosse poterat quod dicebat; alii vero sequentes Dominum ideo quia crediderunt? Invenimus ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, scientem quid loqueretur, non dicentem tamen. Ait enim quodam in loco Discipulis suis : « Adhuc multa habeo » vobis dicere, sed non potestis illa portare modo[1]. » Ille propter illorum infirmitatem, non propter suam difficultatem, quod noverat dicere differebat. Nos autem propter communem omnium nostrum infirmitatem, non quod novimus satis digne eloqui conamur, sed quæ digne credimus, ut possumus, explicamus; et vos capite ut potestis. Et si amplius forte capere aliquis vestrum potest, quam ego dicere; non attendat ad exiguum rivum, sed currat ad uberrimum fontem : quoniam apud eum est fons vitæ, in cujus lumine videbimus lumen[2].

VI. Quia ergo est resurrectio disputavimus, sic credimus, sic credere debemus, sic loquimur, quia sic credidimus, si Christiani sumus, intuentes potentiam brachii Domini sternentis usquequaque superbiam gentium, et ædificantis hanc fidem tam late per orbem terrarum, quam promissum est multo antequam fieret : hæc intuentes, ædificamur ad credendum ea quæ nondum videmus, ut ipsam visionem mercedem fidei recipiamus. Cum ergo manifestum sit fidei nostræ futuram resurrectionem mortuorum, et ita manifestum, ut hinc quisquis dubitaverit, impudentissime se dicat Christianum; quæritur qualia

[1] Joan. XVI, 12. — [2] Psal. XXXV, 10.

corpora habebunt sancti, et quæ vita eorum futura sit. Multis enim visum est resurrectionem quidem fieri, sed per solas animas.

VII. Quia vero resurgunt et corpora, non opus est diu disserere post Sermonem præteritum. Sed objicitur hujusmodi quæstio. Si corpora futura sunt, qualia futura sunt? Talia qualia nunc sunt, an alterius modi? Si alterius modi, quis ille modus? Si talia, ergo ad eadem opera? Quia ergo non eadem præscribit Dominus, quia non ad talia docet Apostolus. Nam non ad eamdem vitam, non ad eadem facta mortalia et corruptibilia et peritura atque transeuntia, non ad carnalia gaudia, non ad carnales consolationes. Si ergo non ad eadem, nec talia. Si non talia, quomodo ergo caro resurget? Carnis autem resurrectionem habemus in regula fidei, et eam confitentes baptizamur. Et quidquid ibi confitemur, ex veritate et in veritate confitemur, in qua vivimus et movemur et sumus. Temporalibus enim gestis et transeuntibus quibusdam ac prætereuntibus factis instruimur ad vitam æternam. Omnia quæ gesta sunt, ut salubre aliquid audiremus, ut miracula fierent, ut Dominus noster nasceretur, esuriret et sitiret, comprehenderetur, contumeliis afficeretur, vapularet, crucifigeretur, moreretur, sepeliretur, resurgeret, in cœlum ascenderet, omnia transierunt; et cum prædicantur, fidei nostræ actiones quædam temporales et transitoriæ prædicantur. Numquid quia ipsæ transeunt, quod per eas ædificatur similiter transit? Intendat enim Sanctitas Vestra, ut videatis hoc per similitudinem. Architectus ædificat per machinas transituras domum mansuram. Nam in isto tam magno et amplo, quod videmus ædificio, cum instrueretur, machinæ fuerunt, quæ hic modo non sunt; quia quod per eas ædificabatur, jam perfectum stat. Sic ergo, fratres, ædificabatur aliquid in

fide christiana, et perfecta sunt quædam machinamenta temporalia. Dominus enim noster Jesus Christus quod resurrexit, transactum est; neque enim adhuc resurgit : et quod ascendit in cœlum, transactum est ; neque enim adhuc ascendit. Quod autem in illa vita est, ubi jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur; quod vivit in æternum etiam ipsa in illo natura humana, quam suscipere, et in qua nasci, et in qua mori et sepeliri dignatus est, hoc ædificatum est, hoc semper manet. Machinæ autem per quas ædificatum est, transierunt. Non enim semper in utero virginali concipitur, aut semper de Maria virgine nascitur Christus, aut semper comprehenditur, aut semper judicatur, flagellatur, crucifigitur, sepelitur. Omnia hæc machinæ deputantur, ut ædificaretur per has machinas illud quod manet in æternum. Hæc autem resurrectio Domini nostri Jesu Christi in cœlo posita est.

VIII. Attendat Charitas Vestra ædificium mirabile. Ædificia quippe ista terrena pondere suo terram premunt, totusque nutus ponderum in ista structura magnitudine ad terram nititur, et nisi contineatur, ad inferiora contendit, quo pondus adducit. Quia ergo in terra ædificatur, in terra fundamentum præmittitur ; ut supra fundamentum securus instruat qui ædificat. Ergo ponit in imo firmissimas moles, ut idonee possint portare desuper quod imponitur, et pro magnitudine ædificii magnitudo fundamenti præparatur : in terra tamen, ut dixi, quia et illud quod ædificatur supra, utique in terra collocatur. Jerusalem illa nostra peregina in cœlo ædificatur. Ideo præcessit fundamentum Christus in cœlum. Ibi enim fundamentum nostrum est et caput Ecclesiæ; nam et fundamentum dicitur et caput, et revera ita est. Quia et caput ædificii fundamentum est : non enim caput est quod finitur, sed unde incipit sursum versus. Terrenorum ædificiorum

culmina subriguntur, caput tamen in terræ soliditate constituunt. Sic et caput Ecclesiæ præcessit in cœlum, et sedet ad dexteram Patris. Quomodo operantur homines, ut ad constituendum fundamentum aliquid trahant quod in imo stabiliant, propter securitatem superventuræ molis in constructionibus fabricæ futuræ : sic per omnia illa quæ contigerunt in Christo, nasci, crescere, comprehendi, contumeliam pati, flagellari, crucifigi, occidi, mori, sepeliri, velut attracta est moles ad fundamentum cœleste.

IX. Posito ergo in summis fundamento nostro, ædificemur in eo. Audi Apostolum : « Fundamentum, inquit, » aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, » quod est Christus Jesus. » Sed quid sequitur? « Unus» quisque autem videat quid superædificet super funda» mentum, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, » fœnum, stipulam[1]. » In cœlo quidem Christus est, sed etiam in corde credentium. Si primum locum habet Christus, recte positum est fundamentum. Ergo qui ædificat, securus ædificet, si pro dignitate fundamenti ædificat aurum, argentum, lapides pretiosos. Si autem non pro dignitate fundamenti ædificat, lignum, fœnum, stipulam; saltem teneat fundamentum, et propter illa quæ extruxit arida et fragilia, ad ignem se præparet. Sed si fundamentum est, id est, si primum locum in corde Christus obtinuit, sæcularia vero sic amantur, ut non Christo præponantur, sed eis Dominus Christus, ut sit in ædificio cordis tenens fundamentum, id est, primum locum : « Detrimentum, inquit, patietur, ipse autem » salvus erit, sic tamen quasi per ignem. » Non est nunc tempus hortari vos, ut potius aurum, argentum, lapides pretiosos ædificetis, quam lignum, fœnum, stipulam,

[1] I Cor. III, 10-12.

super tam magnum et validum fundamentum : sed tamen breviter dictum sic accipite, quasi diu et multis verbis dictum. Novimus enim, fratres, quia quisquis vestrum propter illa quæ modo diligit, per comminationes alicujus judicis in carcerem mitteretur, ut solum fumum pateretur, illa omnia mallet amittere, quam locum illum pati. Nescio quo autem modo cum ignis nominatur in die judicii futurus, omnes contemnunt, et flammas foci timentes, flammam gehennæ pro nihilo ducunt. Quæ est ista duritia, quæ tanta perversitas cordis? Si vel sic timerent homines quod ait Apostolus : « Per ignem, » quomodo timet quisque ne vivus ardeat, quod illi uno momento contingit, donec sensus membra deserens omnes illas flammas superfluas facit ; timeret tamen, et non faceret aliquid quod jure prohibetur, ne ad illum cruciatum momenti unius perveniret.

X. Sed, ut dixi, fratres, nunc de hac re spatium non est disserendi : illud dico, hoc nos sperare debere in resurrectione mortuorum, quod expressum est in capite nostro, quod expressum est in corpore Domini nostri Jesu Christi. Quisquis aliud sperat, jam non ædificat super fundamentum, non solum aurum, argentum et lapides pretiosos, sed nec ipsam stipulam. Extra enim ponit totum, quia non in Christo ponit. Resurrexit ergo Dominus noster in eo corpore, in quo sepultus est. Resurrectio promittitur Christianis. Talem resurrectionem speremus, qualis in Domino nostro præcessit omnium nostrum fidem. Ad hoc enim prævenit, ut fides nostra superædificetur. Quid igitur? Quomodo non tales, quales nunc sumus? Caro enim Domini nostri Jesu Christi resurrexit, sed ascendit in cœlum. In terra officia humana servavit, ut persuaderet hoc resurrexisse quod sepultum erat. Numquid autem et in cœlo talis cibus est? Nam

et Angelos officia humana in terra legimus executos. Venerunt ad Abraham, et manducaverunt[1]; et cum Tobia Angelus fuit, et manducavit. Quid dicimus, quia phantasma erat illa manducatio, et non erat vera? Nonne manifestum est, quod vitulum occidit Abraham, panes fecit, et ad mensam posuit, ministravit Angelis, et manducaverunt? Omnia ista manifestissime facta et manifestissime expressa sunt.

XI. Quid ergo dicit in libro Tobiæ Angelus? « Vidis» tis me manducare, sed visu vestro videbatis[2]. » Numquid quia non manducabat, sed manducare videbatur? Imovero manducabat. Quid est ergo : « Visu vestro vide» batis? » Intendat Sanctitas Vestra quod dico : intendat in orationem plus quam in me; ut intelligatis quod dicimus, ut et nos ita dicamus quemadmodum vos oportet audire et intelligere quod auditis. Corpus nostrum quandiu corruptibile est et moriturum, indigentiam patitur refectionis, inde et fames existit : propterea esurimus et sitimus; et si esuriem sitimque nostram distulerimus diutius quam potest corpus sustinere, perducitur ad tabificam maciem, et ad quamdam morbidam exilitatem, discedentibus viribus et non succedentibus : et si amplius fiat, mors etiam consequetur. Nam semper de corpore nostro discedit aliquid quasi quodam fluvio discessionis, sed inde non sentimus vires discedentes, quia per refectionem assumimus succedentes. Quod enim copiose accedit, paulatim discedit : propterea parvo tempore reficimus, productiore autem tempore deserunt nos vires, quæ acceptæ sunt cum reficeremus. Sicut oleum in lucerna, quod parvo tempore mittitur, diutius paulatimque consumitur. Cum autem prope consumptum fuerit, jam languor flammulæ illius quasi fames lucernæ, admonet nos,

[1] Gen. XVIII, 9. — [2] Tob. XII, 19.

et continuo subvenimus, ut instauretur illa species, et maneat lux in lucerna, cibo suo refecta cum adjicimus oleum. Sic vires nostræ, quas accipimus manducando, eunt et deserunt nos perpetua discessione, sed paulatim. Nam et idipsum nunc agitur in nobis, et in omnibus actionibus nostris, in omni etiam quiete nostra non cessat ire quod acceptum est : et si fuerit omnino consumptum, ita homo et moritur quomodo lucerna extinguitur. Ut autem non moriatur, id est, ut non extinguatur, non quia moritur animo, sed ut corporalis hæc vita nostra non extinguatur, et quædam quasi vigilatio in isto corpore succedat, currimus et subjicimus quod recessit, et reficere dicimur. Qui dicit refici, quid reficit, si nihil deficit? Per indigentiam ergo hanc et corruptionem etiam morituri sumus omnes, quia tale est hoc corpus, ut ei mors debita reservetur. Hanc enim mortalitatem significant pelles, quibus induti sunt Adam et Eva, et dimissi de paradiso[1]. Pelles enim mortem indicant, quæ a mortuis pecudibus detrahi solent. Cum ergo portamus istam defectibilem infirmitatem, cui etsi cibus nunquam desit, sed subinde reparet vires, non tamen efficit ut mors non sit futura : (Totus enim ille status corporis per succedentes ætates, etiamsi diutius hic vivatur, veniet aliquando ad terminum senectutis, et ultra quo porrigatur non inveniet nisi mortem. Nam et lucerna ipsa, etiamsi subinde semper mittas oleum, non valet semper ardere; quia, ut aliis casibus non extinguatur, ipsa stuppa deficit, et quadam quasi senectute consumitur.) Quamdiu ergo talia corpora gerimus; ex defectu indigemus, ex indigentia esurimus, ex esurie manducamus. Angelus vero non ex indigentia manducat. Aliud est enim ex potestate aliquid facere, aliud ex necessitate. Manducat homo, ne

[1] Gen. III.

moriatur : manducat Angelus, ut mortalibus congruat. Si enim mortem non timet Angelus, non ex defectu reficitur : si non ex defectu reficitur, non ex indigentia manducat. Qui autem videbant Angelum manducare, tanquam esurientem putabant. Hoc est quod ait : « Visu » vestro videbatis. » Non enim dixit : Videbatis me manducare, sed non manducavi : « Videbatis, inquit, me » manducare, sed visu vestro videbatis, » id est, ego manducabam ut vobis congruerem, non quia famem ullam aut indigentiam patiebar, qua cogente vos manducare consuevistis, et ideo quos manducare videritis, ex indigentia id fieri suspicamini, qui ex vestra consuetudine metimini quod videtis : hoc est, « Visu vestro videbatis. »

XII. Quid ergo, fratres mei? « Scimus, sicut dicit » Apostolus, quia Christus resurgens ex mortuis jam non » moritur, et mors ei ultra non dominabitur. Quod enim » mortuus est, peccato mortuus est semel : quod autem » vivit, vivit Deo[1]. » Si ergo ille jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur : sic nos resurrecturos speremus, ut in eo statu semper simus, in quem resurgendo mutabimur. Manducandi autem et bibendi etiamsi potestas erit, necessitas non erit. Erat autem tunc cur hoc faceret Dominus, quia erant adhuc in carne quibus vellet congruere, quibus etiam cicatrices ostendere voluit. Non enim qui fecit oculos cæci, quos in matris utero non acceperat, sine cicatricibus resurgere non valebat. Qui si vellet ipsius carnis suæ mortalem indigentiam ante mortem ita commutare, ut non haberet aliquam necessitatis inopiam, posset utique : in manu enim habebat, quia Deus erat in carne, et omnipotens Filius, sicut omnipotens Pater. Nam et ipsam carnem suam ante mortem mutavit in quod voluit. In monte quippe cum

[1] Rom. vi, 9, 10.

Discipulis cum esset, sicut sol splenduit vultus ejus[1]. Hoc autem potestate fecit, ostendere volens quia et ipsam carnem suam posset ab omni indigentia commutare, ut non moreretur si nollet. « Potestatem, inquit, habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Nemo eam tollit a me[2]. » Potestas hæc magna, qua posset et non mori : sed major misericordia, qua voluit mori. Ad hoc enim fecit per misericordiam, quod posset et non facere per potestatem, ut nobis constitueret fundamentum resurrectionis : ut illud quod propter nos mortale portabat et moreretur, quia morituri sumus ; et ad immortalitatem resurgeret, ut immortalitatem speremus. Ideoque ante mortem non solum scriptum est quia manducavit et bibit, sed etiam quia esurivit et sitivit[3] : post resurrectionem tantum quia et manducavit et bibit, non autem quia esurivit et sitivit; quia in corpore non amplius morituro non erat illa indigentia corruptionis, ut esset necessitas refectionis, sed erat potestas edendi. Factum est causa congruendi, non ut subveniretur inopiæ carnis, sed ut suaderetur veritas corporis.

XIII. Adversus hanc tantam evidentiam, nonnulli nobis ex Apostolo faciunt quæstionem : contra istam quippe disputationem, vide quid objiciunt. Non, inquiunt, resurget caro : si enim resurget, possidebit regnum Dei : aperte autem dicit Apostolus : « Caro et sanguis regnum Dei non possidebit[4]. » Audistis, cum Apostolus legeretur. Dicimus carnem resurgere, et clamat Apostolus : « Caro et sanguis regnum Dei non possidebit. » Ergo contra Apostolum prædicamus, aut ipse contra Evangelium prædicavit? Evangelium divina voce testatur : « Verbum

[1] Matth. XVII. — [2] Joan. X, 18. — [3] Luc. XXIV, 43, et Matth. IV, 2. — [4] I Cor. XV, 50.

» caro factum est, et habitavit in nobis[1]. » Si caro factum est, vera caro factum est. Nam si non vera caro, nec caro. Sicut vera caro Mariæ, vera caro Christi, quæ inde suscepta est. Hæc vera caro comprehensa, flagellata, colaphizata, suspensa; hæc vera caro mortua, hæc vera caro sepulta est; hæc vera caro a morte etiam resurrexit. Reddunt testimonia cicatrices : Vident oculi Discipulorum, et adhuc fluctuat admiratio; compalpat manus, ne dubitet animus. Contra tantam evidentiam, fratres, quam hoc modo voluit Dominus noster Jesus Christus persuadere Discipulis eam per orbem terrarum prædicaturis, contra hanc evidentiam pugnare videtur Apostolus, dicens : « Caro et sanguis regnum Dei non » possidebit? »

XIV. Possemus hanc quæstionem ita solvere, et resistere vanis calumniatoribus : verumtamen et sic solvetur, quomodo potest cito responderi, et diligentius, quod ait Apostolus, considerabimus unde sit dictum. Dico ergo quomodo possimus facillime respondere. Quid habet Evangelium? Quod resurrexit Christus in eo corpore, quo sepultus est : quia visus, quia contrectatus est, quia Discipulis ait putantibus quod spiritus esset : « Palpate, et videte quia spiritus carnem et ossa non habet, » sicut me videtis habere[2]. » Quid contra Apostolus? « Caro et sanguis, inquit, regnum Dei non possidebunt. » Amplector utrumque, nec dico ista pugnantia, ne ego ipse contra stimulum pugnem. Quomodo ergo amplector utrumque? Cito, ut dixi, possem sic respondere : Apostolus ait : « Caro et sanguis regnum Dei hæreditate pos- » sidere non possunt. » Recte dixit; non est enim carnis possidere, sed possideri. Non enim corpus tuum aliquid possidet, sed anima tua per corpus possidet, quæ ipsum

[1] Joan I, 14. — [2] Luc. XXIV, 39.

etiam corpus possidet. Si ergo sic resurgit caro, ut habeatur, non habeat; ut possideatur, non possideat: quid mirum si caro et sanguis regnum Dei non possidebit, quia utique possidebitur? Nam eos possidet caro, qui non sunt regnum Dei, sed regnum diaboli, et ideo subditi sunt voluptatibus carnis. Unde et ille paralyticus grabbato portabatur: sed sanato Dominus ait: « Tolle grabbatum tuum, et vade in domum tuam[1]. » Sic ergo paralysi sanata tenet carnem suam, et ducit quo vult: non quo non vult a carne ipse trahitur, et portat potius corpus, quam portatur a corpore. Manifestum est quod in illa resurrectione non habebit caro illecebrarum tractum, ut ducat animam per quasdam titillationes atque blanditias, quo anima non vult, et plerumque superatur, dicens: « Video aliam legem in membris meis repugnantem legi » mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati, » quæ est in membris meis. » Adhuc portatur grabbato paralyticus, nondum portat: exclamet ergo: « Infelix » ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » Respondeatur: « Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum[2]. » Cum ergo resurrexerimus, non nos caro portabit, sed nos eam portabimus: si nos portabimus, nos eam possidebimus: si nos eam possidebimus, non ab ea possidebimur: quia liberati a diabolo regnum Dei sumus: atque ita caro et sanguis regnum Dei non possidebit. Ergo calumniatores illi conticescant, qui vere sunt caro et sanguis, et nihil possunt nisi carnaliter cogitare. Quia etiam de illis in eadem prudentia carnis perseverantibus, unde caro et sanguis merito appellantur, recte dici potuit: « Caro et sanguis regnum Dei non pos» sidebunt. » Etiam hoc modo solvatur hæc quæstio: quia tales homines, qui caro et sanguis appellantur, (de

[1] Marc. II, 11. — [2] Rom. VII, 23-25.

talibus enim etiam Apostolus dicit : «Non est nobis col-
» luctatio adversus carnem et sanguinem[1] ;) si non se ad spiritalem vitam converterint, et spiritu facta carnis mortificaverint, regnum Dei possidere non poterunt.

XV. Verumtamen quid ait Apostolus, dixerit aliquis. Ille enim verior sensus est, qui circumstantia lectionis aperitur. Itaque ipsum potius audiamus, et ex tota quæ circa ex contextione Scripturæ, quid in eo loco intelligi voluerit, videamus. Sic enim ait : « Primus homo de
» terra, terrenus; secundus homo de cœlo[2]. Qualis terre-
» nus, tales et terreni; et qualis cœlestis, tales et cœles-
» tes. Sicut portavimus imaginem terreni, portemus et
» imaginem ejus qui de cœlo est. Hoc autem dico, fratres,
» quia caro et sanguis regnum Dei non possidebit, neque
» corruptio incorruptionem[3]. » Singula ergo videamus.
« Primus homo, inquit, de terra, terrenus; secundus
» homo, de cœlo. Qualis terrenus, tales et terreni, » id est, omnes morituri : « Et qualis cœlestis, tales et cœ-
» lestes, » id est, omnes resurrecturi. Jam enim cœlestis homo resurrexit, et ascendit in cœlum : cui per fidem nunc incorporamur, ut sit ipse caput nostrum ; membra autem ordine suo sequantur caput suum, et quod præmonstratum est in capite, tempore suo demonstretur in membris : modo autem hoc fide portemus, ut ad ipsam rem et speciem suo tempore veniamus. Sic enim alio loco dicit : « Si autem resurrexistis cum Christo, quæ sursum
» sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens;
» quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram[4]. »
Sicut ergo cum in nobismetipsis nondum surreximus, sicut Christus in corpore, per fidem tamen cum Christo resurrexisse nos dicimur : ita imaginem cœlestis hominis,

[1] Ephes. vi, 12. — [2] Vulgata habet *de cœlo, cœlestis.*— [3] i Cor. xv, 47-50. — [4] Coloss. iii, 1, 2.

id est, qui jam in cœlis est, fide interim portare nos jubet.

XVI. Si quis autem quærit cur hominem secundum non in cœlo dixerit, sed de cœlo, cum et ipse Dominus de terra corpus acceperit, quia utique Maria ex Adam et Eva erat progenita; intelligat terrenum hominem secundum terrenam concupiscentiam dictum : et quoniam affectus ille terrenus est, quo per concubitum maris et fœminæ nascuntur homines, trahentes etiam ex parentibus originale peccatum; corpus autem Domini nullo tali affectu ex utero virginali creatum est, quamvis de terra Christus assumpserit carnem, quod intelligitur Spiritus sanctus significare, dicens : « Veritas de terra orta est[1]; » non tamen terrenus, sed cœlestis homo, et de cœlo dicitur. Si enim suis hoc fidelibus per gratiam præstitit, ut recte dicat Apostolus : « Nostra enim conversatio in » cœlis est[2] : » quanto magis ipse cœlestis homo, et de cœlo dicendus est, in quo nullum unquam peccatum fuit? Propter peccatum enim dictum est homini : « Terra » es, et in terram ibis[3]. » De cœlo ergo cœlestis homo ille rectissime dicitur, cujus conversatio de cœlo nunquam recessit : quamvis Dei Filius etiam hominis filius factus de terra corpus assumpserit, id est, formam servi : « Non » enim ascendit, nisi qui descendit. » Quia etsi cæteri, quibuscumque donaverit ascendunt, vel potius ejus gratia levantur in cœlum, etiam sic ipse ascendit, quia corpus ejus fiunt; et secundum hoc unus ascendit : quoniam sacramentum magnum in Christo et Ecclesia exponit Apostolus, quod scriptum est : « Et erunt duo in carnem » unam[4]. » Unde etiam dicitur : « Igitur non jam duo, » sed una caro[5]. » Quapropter « Nemo ascendit in cœ-

[1] Psal. LXXXIV, 12. — [2] Philip. III, 20. — [3] Gen. III, 19. — [4] Ephes. V, 31. — [5] Matth. XIX,

» lum, nisi qui de cœlo descendit, Filius hominis qui est » in cœlo[1]. » Propter hoc enim addidit, « Qui est in » cœlo, » ne quisquam ejus conversationem de cœlo recessisse arbitraretur, cum per terrenum corpus in terra hominibus appareret. Ergo « Sicut portavimus imaginem » terreni, portemus et imaginem ejus qui de cœlo est, » interim fide, per quam etiam cum illo resurreximus : ut et sursum cor habeamus, ubi Christus est in dexterá Dei sedens; et ideo quæ sursum sunt quæramus, atque sapiamus, non quæ super terram.

XVII. Sed quia de resurrectione corporis agebat : nam ita proposuerat : « Sed dicit aliquis : Quomodo re- » surgunt mortui? quo autem corpore veniunt? » et propterea dixerat : « Primus homo de terra, terrenus; secun- » dus homo, de cœlo. Qualis terrenus, tales et terreni, et » qualis cœlestis, tales et cœlestes[2] : » ut hoc speremus in nostro corpore futurum, quod in Christi corpore præcessit; atque hoc quanquam nondum reipsa percepimus, interim fide teneamus. Ideo subjunxerat : « Sicut » portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem » ejus qui de cœlo est. » Ne ad talia nos resurrecturos crederemus, qualia secundum primum hominem corruptibiliter agebamus, subjecit statim : « Hoc autem dico, » fratres, quia caro et sanguis regnum Dei hæreditate » possidere non possunt. » Atque ostendere volens quid dixerit carnem et sanguinem, quia non ipsam speciem corporis, sed corruptionem significat nomine carnis et sanguinis, quæ corruptio tunc non erit. Corpus enim sine corruptione, non proprie dicitur caro et sanguis, sed corpus. Si enim caro est, corruptibilis atque mortalis est : si autem jam non moritur, jam non corruptibilis; et ideo sine corruptione manente specie, non jam caro, sed cor-

[1] Joan. III, 13. — [2] I Cor. XV, 35-48.

pus dicitur : et si dicitur caro, non jam proprie dicitur, sed propter quamdam speciei similitudinem. Sicut possumus forte propter eamdem similitudinem, etiam Angelorum carnem dicere, cum sicut homines apparuerunt hominibus ; cum essent corpus, non caro : quia corruptionis indigentia non inerat. Quia ergo possumus secundum similitudinem carnem appellare etiam corpus quod jam non corrumpitur, secutus sollicitus Apostolus exponere voluit quid dixerit carnem et sanguinem : quia secundum corruptionem hoc dixit, non secundum speciem : et subjecit statim : « Neque corruptio incorruptionem » hæreditate possidebit : » tanquam diceret : Quod dixi : « Caro et sanguis regnum Dei non possidebit ; » hoc dixi, quoniam « Corruptio incorruptionem non possidebit. »

XVIII. Et ne quisquam diceret : Si ergo incorruptio a corruptione non potest possideri, quomodo ibi erit corpus nostrum? Audite quod sequitur. Quasi enim diceretur Apostolo : Quid est ergo quod dicis? frustra-ne credidimus carnis resurrectionem? Si caro et sanguis regnum Dei non possidebit, frustra credidimus resurrexisse Dominum nostrum a mortuis in corpore in quo natus et crucifixus est, in eo ascendisse in cœlum coram oculis Discipulorum suorum, de quo cœlo ad te clamavit : « Saule, Saule, quid me persequeris[1]? » Occurrit hoc Paulo sancto et beato Apostolo, et pia charitate parturienti filios suos in Christo per Evangelium genitos, quos adhuc parturiebat donec Christus in eis reformaretur, id est, donec portarent per fidem imaginem ejus qui de cœlo est. Nolebat enim eos in ea ruina remanere, ut arbitrarentur se talia facturos in regno Dei, in illa æterna vita, qualia faciebant in hac vita, in voluptatibus manducandi et bibendi, nubendi, uxores ducendi,

[1] Act. IX, 4.

et eos carnaliter generandi[1] : hæc enim opera corruptio carnis habet, non ipsa species carnis. Jam ergo quia non ad talia resurrecturi sumus, præscripsit, ut jam dudum dixeram, Dominus in Evangelica lectione, quæ modo recitata est. Judæi enim resurrectionem quidem credebant carnis, sed talem futuram putabant, ut ea vita esset in resurrectione, qualem in hoc sæculo gerebant; atque ita carnaliter cogitantes : Sadducæis respondere non poterant proponentibus de resurrectione quæstionem, cujus erit uxor mulier, quam septem fratres sibi succedentes habuerunt, cum vellet unusquisque fratri suo mortuo ex ejus uxore semen excitare[2]. Sadducæi enim secta erat quædam Judæorum, quæ non credebat resurrectionem. Judæi ergo Sadducæis istam quæstionem proponentibus fluctuantes et hæsitantes respondere non poterant; quia regnum Dei a carne et sanguine, id est, incorruptionem a corruptione possideri posse arbitrabantur. Venit Veritas, interrogatur a deceptis et deceptoribus Sadducæis, proponitur illa quæstio Domino. Et Dominus qui sciret quid diceret, et quod nesciebamus credere nos vellet, respondet auctoritate majestatis suæ quod credamus. Apostolus autem exposuit quantum ei datum est : quod, quantum possumus, intelligamus. Quid ergo Dominus Sadducæis? « Erratis, inquit, non scientes Scripturas, » neque virtutem Dei. In resurrectione enim neque nu» bunt, neque uxores ducunt; neque enim incipiunt mori, » sed erunt æquales Angelis Dei[3]. » Magna virtus Dei. Quare non nubant; neque uxores ducunt? Quia non incipient mori. Ibi enim successor, ubi decessor. Nulla ergo ibi talis corruptio. Et ille Dominus per ætates ab infantia usque ad juventutem cucurrit, quia carnis adhuc

[1] Beda et Florus ad I Cor. xv. — [2] Matth. xxii, 13. — [3] Ibid. 29 et 30.

mortalis gerebat substantiam : posteaquam resurrexit in ætate in qua sepultus est, numquid credimus eum in cœlo senescere? Ergo « Erunt, inquit, æquales Angelis » Dei. » Abstulit de medio suspicionem Judæorum, refellit calumnias Sadducæorum : quia Judæi credebant quidem resurrecturos mortuos, sed ad quæ opera resurgerent, carnaliter sentiebant. « Erunt æquales, inquit, » Angelis Dei. » Audisti de virtute Dei, audi etiam de Scripturis. « De resurrectione, inquit, non legistis, quo» modo locutus sit Dominus ad Moysen de rubo, dicens : » Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob? » Non est Deus mortuorum, sed vivorum[1]. »

XIX. Quod ergo resurgamus, dictum est; et quoniam ad vitam Angelorum resurgimus, a Domino audivimus : in qua vero specie resurgamus, ipse ostendit in resurrectione sua. Quia vero ipsa species corruptionem non habebit, Apostolus dicit : « Hoc autem dico, fratres, quia » caro et sanguis regnum Dei hæreditate possidere non » possunt; neque corruptio incorruptionem hæreditate » possidebit : » ut ostenderet nomine carnis et sanguinis corruptionem mortalis animalisque corporis se intelligere voluisse. Deinde solvit jam ipse quæstionem, quam possent ab eo solliciti auditores exquirere : quia sollicitior ipse de intellectu filiorum, quam filii sunt de verbis parentum. Subjungit ergo, et dicit : « Ecce mysterium vobis » dico. » Quiescat cogitatio tua, o homo, quisquis es. Cœperas enim cogitare de verbis Apostoli, quod caro humana non resurgat, cum audires : « Caro et sanguis reg» num Dei non possidebit : » sed præbe aurem consequen» tibus verbis, et corrige præsumptionem cogitationis. « Ecce, inquit, mysterium dico vobis. Omnes quidem » resurgemus, sed non omnes immutabimur[2]. » Quid est

[1] Matth. xxii, 31 et 32. — [2] I Cor. xv, 51.

hoc? Mutatio quippe aut in pejus est, aut in melius: Si ergo posita est mutatio, ut nondum videamus qualis erit, utrum in aliquid melius, an in aliquid deterius. Ergo sequatur, et ipse exponat: quid nobis est suspicari? Et fortasse humana suspicione labi in errorem te non permittit in conjecturas tuas Apostolica auctoritas, et hoc liquide exponit, cujusmodi mutationem velit intelligi. Quid ergo? Cum dixisset: « Omnes resurgemus, non tamen omnes immutabimur: » video omnes resurrecturos et bonos et malos; sed qui immutabuntur, videamus; et hinc intelligamus mutationem, utrum in melius an in deterius sit futura. Si enim malorum est ista mutatio, in pejus; si autem bonorum, in melius erit. « In atomo, » inquit, in ictu oculi, in novissima tuba. Canet enim » tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur[1]. » Jam ergo in melius erit ista mutatio, cum dicit: « Et nos immutabimur: » sed nondum expressum est quantum exprimi oportuit, quo usque corpus nostrum commutatur in melius. Quid est ipsum melius, nondum dictum est. Nam et ab infantia in adolescentiam cum mutatur, potest dici in melius commutari, ubi etsi minus infirmum, adhuc tamen infirmum et mortale est.

XX. Ergo singula diligentius retractemus. « In atomo, » inquit. Difficile videtur hominibus resurgere mortuos: sed mirum est quemadmodum abstulerit Apostolus omnes ancipites difficultates de cordibus fidelium. Dicis tu: Non resurgunt mortui: ego non solum resurgere mortuum dico, sed tanta celeritate, quanta non conceptus et natus es. Quanta enim mora est, ut formetur homo in utero, ut perficiatur, ut nascatur, ut ætatum successione roboretur? Numquid forte sic resurrecturus est? Non: sed « In atomo[2], » inquit. Multi nesciunt quid sit atomus.

[1] I Cor. XV, 52. — [2] Florus ad I Cor. XV.

Atomus dictus est a τομὴ, quod est sectio : ἄτομος Græce quod secari non potest. Sed dicitur atomus in corpore, dicitur in tempore. In corpore dicitur, si quid inveniri potest, quod quidem dividi non posse perhibetur, corpusculum aliquod tam minutum, ut jam non habeat ubi secari possit. Atomus autem in tempore momentum est breve, quod jam non habet ubi dividatur. Verbi gratia, ut possint etiam corda tardiora capere quod dico : lapis est; divide eum in partes, et partes ipsas divide in lapillos, lapillos quidem in grana, veluti sunt arenæ, rursusque ipsa arenæ grana divide in minutissimum pulverem, donec si possit pervenias ad aliquam minutiam, qualis jam dividi non potest. Hæc est atomus in corporibus. In tempore vero sic intelligitur. Annus, verbi gratia, dividitur in menses, menses dividuntur in dies, dies adhuc in horas dividi possunt, horæ adhuc in partes horarum quasdam productiores, quæ admittunt divisiones, quo usque venias ad tantum temporis punctum, et quamdam momenti stillam, ut per nullam morulam produci possit, et ideo jam dividi non possit : hæc est atomus temporis. Dicebas ergo non resurgere mortuos : non solum resurgunt, sed tanta celeritate resurgunt, ut in atomo temporis futura sit omnium resurrectio mortuorum. Et exponens tibi atomi celeritatem, cum dixisset : « In atomo, » adjunxit continuo, quantum fieri possit actionis ac motus in atomo temporis : « In ictu oculi » ait. Scivit enim obscure dixisse : « In atomo, » et planius dicere voluit quod facilius intelligeretur. Quid est ictus oculi? Non quo palpebris claudimus oculum vel aperimus : sed ictum dicit oculi emissionem radiorum ad aliquid cernendum. Mox enim ut conjeceris aspectum, emissus radius in cœlum pervenit, ubi solem et lunam et stellas et sidera contuemur, tam immenso intervallo a terra separata.

Tubam vero novissimam, signum novissimum dicit : « Canet enim, inquit, tuba, et mortui resurgent incor- » rupti, et nos immutabimur. » Nos utique fideles dixit, et priores resurgentes ad vitam æternam. Ergo illa mutatio, quia piorum atque sanctorum est, in melius erit, non in deterius.

XXI. Sed quæ est ista mutatio? quid est illud quod ait : « Immutabimur. » Species amittitur quæ nunc est, an sola corruptio, propter id quod dictum est : « Caro et » sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque cor- » ruptio incorruptionem hæreditate possidebit? » Quod ne auditorem moveret ad desperandam carnis resurrectionem, subjecit : « Ecce mysterium vobis dico : Omnes » resurgemus, sed non omnes immutabimur. » Et ne putaremus immutationem in pejus futuram : « Et nos, in- » quit, immutabimur. » Restat ergo ut dicat qualis immutatio futura sit. « Oportet enim hoc corruptibile, inquit, » induere incorruptionem, et mortale hoc induere immor- » talitatem[1]. » Si corruptibile hoc induetur incorruptione, et mortale hoc induetur immortalitate, jam non erit corruptibilis caro. Si ergo non erit corruptibilis caro, cessabit nomen corruptionis in carne et sanguine, cessabit etiam nomen proprium carnis et sanguinis; quia mortalitatis sunt ista nomina. Et si ita est, et caro resurget, et quia immutatur et fit incorrupta, « Caro et sanguis regnum » Dei non possidebit. » Quod si illam immutationem in eis aliquis intelligere voluerit, quos tunc adhuc vivos ille dies inventurus est; ut qui jam mortui erant, resurgant, qui autem adhuc vivunt, immutentur; ut eorum personam suscepisse credatur Apostolus, cum ait : « Et nos » immutabimur : » eadem tamen ratio consequetur, quia illa incorruptio ad omnes utique pertinebit, « Cum cor-

[1] I Cor. xv, 50-53.

» ruptibile hoc induet incorruptionem, et mortale hoc » induet immortalitatem. Tunc fiet sermo qui scriptus » est; Absorpta est mors in victoriam. Ubi est, mors, » contentio tua? Ubi est, mors, aculeus tuus[1]? » Corpus autem quod jam mortale non est, non proprie dicitur caro et sanguis, quæ terrena sunt corpora : sed corpus dicitur, quod jam cœleste dici potest. Sicut idem Apostolus cum diceret de carnium differentia : « Non omnis, » inquit, caro eadem caro. Alia quidem est hominum, » alia pecorum, alia piscium, alia volucrum, alia serpen- » tium. Et corpora, inquit, cœlestia, et corpora terres- » tria[2]. » Nullo modo autem diceret carnes cœlestes; quamvis carnes possint dici corpora, sed terrestria. Omnis enim caro corpus est : non autem omne corpus caro : non solum quia cœleste corpus non dicitur caro, sed etiam quædam ipsa terrestria, sicut ligna et lapides, et si quid ejusmodi est. Etiam sic ergo caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt : quia resurgens caro in tale corpus commutabitur, in quo jam non erit mortalis corruptio; et propterea nec carnis et sanguinis nomen.

XXII. Sed intendite, fratres, rogamus vos; non est res parvi pendenda, de fide nostra agitur : cui non tam a paganis cavendum est, quam a quibusdam perversis, qui se Christianos dici et videri volunt. Non enim deerant etiam sub Apostolis, qui dicerent resurrectionem jam factam esse, et fidem quorumdam perverterent, de quibus Apostolus : « Qui circa veritatem, inquit, erraverunt, » dicentes resurrectionem jam factam esse, et fidem quo- » rumdam subverterunt[3]. » Non autem vacat quod non ait, a veritate aberraverunt, sed « Circa veritatem, » non tamen veritatem tenuerunt. Mors ergo tollitur, et non erit quodam modo : sicut Apostolus ait : « Absorbebitur mor-

[1] 1 Cor. xv, 54, 55. — [2] Ibid. 39, 40. — [3] 2 Tim. ii, 18.

» tale a vita[1]. » Sic enim dictum est et de Domino, quia deglutivit mortem[2]. Non enim quasi recedit mors habens aliquam substantiam suam : sed in ipso corpore ubi erat, esse desinet, ut speciem videas, speciem teneas, quæras corruptionem et mortalitatem, et non invenias. Discessit ergo aliquo corruptio ? Non : sed ibi interempta est, ibi absorpta est. Propterea cum dixisset : « Oportet corruptibile hoc incorruptionem, et mortale hoc immortalitatem induere : tunc fiet, inquit, sermo qui scriptus est, » Absorpta est mors in victoriam. Ubi est, mors, contentio » tua ? Ubi est, mors, aculeus tuus ? » Et non ait, Discessit mors in victoriam ; sed : « Absorpta est mors in victo- » riam. » Quomodo ergo illi circa veritatem aberraverunt ? Quia veram dixerunt resurrectionem unam, sed aliam negaverunt.

XXIII. Est enim resurrectio secundum fidem, in qua omnis qui credit, resurgit in spiritu. Etenim ille bene resurget in corpore, qui primo resurrexit in spiritu. Nam qui antea in spiritu per fidem non resurrexerint, non ad illam commutationem resurgent in corpore, ubi assumetur et absorbebitur omnis corruptio, sed ad illam pœnalem integritatem. Nam integra erunt et corpora impiorum, nihil ex eis imminutum apparebit, sed ad pœnam erit integritas corporis, et quædam, ut ita dicam, quædam firmitas corporis, corruptibilis firmitas : quia ubi dolor esse poterit, non potest dici non esse corruptio ; quamvis non deficiat illa infirmitas in doloribus, ne dolor ipse moriatur. Nam ipsam corruptionem nomine vermis prophetice significatam non incongrue creditur, et ipsum dolorem nomine ignis. Sed quia firmitas tanta erit, ut nec doloribus cedat in mortem, nec ad incorruptionem, in qua nullus dolor est, commutetur ; propterea sic scrip-

[1] 2 Cor. v, 4. — [2] 1 Petr. iii, 22.

tum est : « Vermis eorum non morietur, et ignis eorum » non extinguetur[1]. » Commutatio vero quæ corruptionem non habebit, sanctorum erit. Illorum ergo erit, qui modo habent resurrectionem spiritus per fidem : de qua resurrectione dicit Apostolus : « Si autem resurrexistis cum » Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in » dextera Dei sedens : quæ sursum sunt sapite, non quæ » super terram. Mortui enim estis, et vita vestra abscon- » dita est cum Christo in Deo[2]. » Quomodo morimur secundum spiritum, et resurgimus secundum spiritum : sic postea morimur secundum carnem, et resurgimus secundum carnem. Secundum spiritum mors est, non credere vana, quæ credebat, non facere mala quæ faciebat. Secundum spiritum resurrectio est credere salubria quæ non credebat, et facere bona quæ non faciebat. Qui terrena idola et figmenta deos putabat, unum Deum cognovit, in eum credidit, mortuus est in idololatria, resurrexit in fide Christiana. Ebriosus erat, sobrius est; mortuus est ab ebrietate, resurrexit in sobrietate. Sic ab omnibus malis operibus cum receditur, mors quædam fit in anima, et in ejus bonis operibus resurgit. « Mortificate, inquit » Apostolus, membra vestra quæ sunt super terram : im- » munditiam, perturbationem, concupiscentiam malam, » et avaritiam, inquit, quæ est idolorum servitus[3]. » Mortificatis ergo istis membris, resurgimus in bonis quæ sunt istis contraria; in sanctitate, in tranquillitate, in charitate, in eleemosynis. Quomodo autem præcedit mors secundum spiritum resurrectionem quæ est secundum spiritum : sic præcessura est mors secundum carnem resurrectionem quæ futura est secundum carnem.

XXIV. Utramque ergo noverimus, et spiritalem et corporalem. Ad spiritalem pertinet quod dictum est :

[1] Marc. IX, 43. — [2] Beda et Florus ad Coloss. III, 1-3. — [3] Ibid. 5.

« Surge qui dormis, et exurge a mortuis[1]. » Et illud : « Qui sedebant in umbra mortis, lux orta est eis[2]. » Et illud quod paulo ante commemoravi : « Si consurrexistis » cum Christo, quæ sursum sunt quærite[3]. » Ad corporalem autem resurrectionem pertinet quod nunc dicit Apostolus, qui talem sibi quæstionem proposuerat : « Sed » dicit aliquis : Quomodo resurgunt mortui? Quo autem » corpore venient[4]? » Agebat ergo de resurrectione corporis, in qua præcessit Dominus Ecclesiam suam : de hac ergo ait : « Oportet corruptibile hoc induere incor» ruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem[5]. » Propter illud quod dixerat : « Caro et sanguis regnum » Dei non possidebit. » Habemus autem alio loco apertissime ipsius apostoli Pauli testimonium de resurrectione secundum spiritum, et de resurrectione secundum carnem. Corpus enim mortale, quod animatum est vel animatum fuit, caro dicitur. Sic ergo Apostolus loquitur : « Si autem Christus in vobis, corpus quidem mortuum » est propter peccatum, spiritus autem vita est propter » justitiam[6]. » Ecce jam resurrectio spiritus per justitiam facta intelligitur : vide utrum speranda sit etiam corporis resurrectio. Mortale enim corpus noluit appellare mortale, sed mortuum; et tamen hoc se significasse in consequentibus aperit. Sequitur itaque, et dicit : « Si ergo » spiritus ejus qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat » in vobis, qui suscitavit Dominum nostrum Jesum, vi» vificabit et mortalia corpora vestra per habitantem » Spiritum ejus in vobis[7]. » Quapropter illi circa veritatem aberraverunt, unam negaverunt resurrectionem. Si enim omni modo eam negarent, a veritate aberrarent, non circa veritatem. Quia vero circa veritatem aberra-

[1] Ephes. v, 14. — [2] Isaï. ix, 2. — [3] Coloss. iii, 1. — [4] Beda ad 2 Tim. ii. — [5] i Cor. xv, 35. — [6] Rom. viii, 10. — [7] Ibid. 11.

verunt, confessi sunt unam, quæ secundum spiritum fit; negaverunt autem alteram, quæ per carnis resurrectionem speratur, dicentes resurrectionem jam factam esse : quod nisi ita dicerent, ut illam quæ in corpore futura est credi et sperari prohiberent, non de his diceretur : « Fidem » quorumdam subvertunt. »

XXV. Sed audite jam manifestissimum testimonium ipsius Domini in Evangelio secundum Joannem, uno loco ambas resurrectiones, et quæ secundum spiritum modo fit, et quæ secundum carnem postea futura est, ita declarantem, ut omnino dubitare non possit, qui quoquo modo Christianum se dicit, et Evangelicæ auctoritati subjectus est; ut nullus aditus calumniatoribus restet, et quasi per fidem christianam volentibus evertere Christianos, inserendo venena sua, ut occidant animas infirmorum. Sed ex ipso codice audite. Propterea enim non tantum disputatoris, sed etiam lectoris fungor officio, ut sermo iste noster sanctarum Scripturarum auctoritate fulciatur, non humanis suspicionibus super arenam ædificetur, si forte aliquid non memoriter occurrerit. Audite ergo Evangelium secundum Joannem. Dominus loquitur : « Amen, » amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et cre- » dit ei qui misit me, habet vitam æternam; et in judi- » cium non venit, sed transitum fecit a morte in vitam. » Amen, amen dico vobis, quia venit hora et nunc est, » quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, » vivent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic » dedit et Filio vitam habere in semetipso; et potestatem » dedit ei et judicium facere, quia filius hominis est. No- » lite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in » monumento sunt, audient vocem ejus; et procedent, » qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero

» mala egerunt, resurrectionem judicii[1]. » Arbitror quidem multos intelligere ab ipso Domino in hoc loco utramque resurrectionem, et secundum spiritum per fidem, et secundum carnem per illam notissimam tubam distincte aperteque declaratam. Tamen hæc eadem verba diligenter consideremus, ut omnibus audientibus manifestum sit. « Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum » audit, et credit ei qui misit me, habet vitam æternam; » et in judicium non venit, sed transitum fecit a morte in » vitam. » Secundum spiritum resurrectio est, quæ fit modo per fidem. Sed ne ita proposita videretur, quasi adhuc longe futura sit; quanquam non dixerit: Transiturus est a morte in vitam, sed, « Transitum fecit a morte in » vitam : » tamen ne verbo præteriti temporis figurate usus videretur, sicut est : « Foderunt manus meas et » pedes[2]; » quod adhuc futurum prænuntiabatur : sequitur, et hoc ipsum planius explicat : « Amen, amen dico » vobis, inquit, quia venit hora et nunc est, quando mor- » tui audient vocem Filii Dei, et qui audierint vivent. » Quod supra dixit : « Transiit a morte in vitam ; » hoc nunc dicit, « Vivent. » Sed ne illud quod ait : « Venit » hora, » in finem sæculi speraretur, quando etiam corporum resurrectio futura est; addidit, « Et nunc est. » Non enim ait tantum : « Venit hora : sed, Venit hora, et » nunc est. » Qui autem audierint hanc vocem, vivent : scilicet vita quam superius significavit, dicens : « Tran- » siit a morte ad vitam. » Hic ergo eos significavit qui ad pœnam judicii non pertinent ; quia præveniunt judicium fide sua, et transitum faciunt a morte ad vitam.

XXVI. Restat ergo ut et judicium futurum ostendat inter bonos et malos : quia hic bonos tantum commemoravit ad præsentem resurrectionem, quæ secundum spiritum

[1] Joan. v, 24-29. — [2] Psal. xi, 17.

est, pertinere. Sequitur itaque, et dicit : « Et potesta» tem dedit ei et judicium facere, quia filius hominis est. » Insinuavit secundum quid acceperit potestatem judicii : « Quia filius, inquit, hominis est. » Nam secundum id quod Filius Dei est, sempiternam cum Patre habet potestatem. Jam quomodo sit futurum judicium, consequenter exponit : « Nolite, inquit, mirari hoc, quia venit » hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient » vocem ejus; et procedent qui bona fecerunt, in resur» rectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem » judicii. » Superius cum dixisset : « Venit hora ; » adjecit : « Et nunc est : » ne illa hora prænuntiata putaretur, qua in fine sæculi futura est corporum resurrectio. Hic ergo quia ipsam volebat intelligi, cum dixisset : « Venit hora ; » non adjecit : « Et nunc est. » Item superius mortuos dixit audire vocem Filii Dei, monumentorum autem nullam commemorationem fecit : ut distingueremus mortuos per mentis errorem qui resurgunt modo per fidem, ab eis mortuis quorum cadavera in monumentis sunt resurrectura in ultimo sæculi. Hic ergo ut illa in fine speraretur corporum resurrectio : « Omnes, ait, qui in monumentis sunt, audient » vocem ejus, et procedent. » Item superius : « Audient, in» quit, vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent. » Quid opus erat addere : « Qui audierint; » cum posset ita dici : Audient vocem Filii Dei, et vivent : nisi quia de his dicebat qui secundum mentis errorem mortui sunt, quorum multi audiunt et non audiunt, id est, non obtemperant, non credunt? Qui vero sic audiunt, quomodo volebat audiri, cum diceret : « Qui habet aures audiendi, audiat[1] : » ipsi vivent. Audient ergo multi, sed « Qui audierint, vi» vent, » id est, qui crediderint. Nam qui sic audient, ut non credant, non vivent : unde apparet de qua morte,

[1] Luc. VIII, 8.

et de qua vita eo loco dixerit : de morte scilicet quæ ad solos malos pertinet, eo ipso quo mali sunt, et de vita quæ ad solos bonos pertinet, eo ipso quo boni fiunt. Hic autem, ubi secundum corpora resurrecturos pronuntiat, non ait : Audient vocem ejus, et qui audierint, procedent. Omnes enim novissimam tubam audient, et procedent, quia omnes resurgemus. Sed quia non omnes immutabimur, sequitur et dicit : « Qui bona fecerunt, in » resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resur- » rectionem judicii. » Superius itaque ubi per fidem secundum spiritum reviviscitur, ad eamdem sortem omnes reviviscunt ; ut vita eorum non distribuatur in beatitudinem, et miseriam, sed ad bonam partem omnes pertineant. Et ideo cum dixisset : « Qui audierint, vivent ; » non adjecit : Qui bona egerunt, in vitam æternam ; qui vero mala egerunt, in pœnam æternam. Hoc enim ipsum quod dictum est : « Vivent, » In bono tantummodo accipi voluit : sicut etiam superius : « Transitum, inquit, » fecit a morte ad vitam ; » nec dixit ad quam vitam ; quia per fidem a morte reviviscere, non potest esse mala vita. Hic autem primo non, audient vocem ejus et vivent ; ipsum enim : « Vivent, » per totam istam lectionem in bono intelligi voluit : sed dixit : « Audient et procedent, » quo verbo significavit corporalem motum corporum de locis sepulturarum suarum. Sed quia procedere de monumentis non omnibus ad bonum erit : « Qui bona, in- » quit, fecerunt, in resurrectionem vitæ ; » etiam hic vitam in bono tantum intelligi voluit : « Qui vero mala » egerunt, inquit, in resurrectionem judicii, » judicium scilicet pro pœna posuit.

XXVII. Jam ergo, fratres, nemo quærat perversa subtilitate cujusmodi figura erit corporum in resurrectione mortuorum, quanta statura, qualis motus, qualis

incessus. Sufficit tibi quod resurgit caro tua in ea specie, in qua Dominus apparuit, in hominis utique specie. Sed noli propter speciem timere corruptionem : si enim non timueris corruptionem, non timebis et illam sententiam : « Caro et sanguis regnum Dei non possidebit : » nec incides in laqueum Sadducæorum, quem propterea non possis evitare, quia putas ad hoc resurgere homines, ut ducant uxores, et generent filios, et agant opera vitæ mortalis. Si quæris qualis erit vita, quis hominum hoc poterit explicare? Vita erit Angelorum. Quicumque tibi potuerit ostendere vitam Angelorum, ostendet vitam eorum, quia æquales futuri erunt Angelis. Si autem Angelorum vita occulta est, nemo quærat amplius; ne per errorem non perveniat ad id quod quærit, sed ad quod sibi ipse confinxerit. Præpropere enim quærit, et festinans quærit. Tu in via ambula; venies ad patriam, si non deseras viam. Tenete ergo Christum, fratres, tenete fidem, tenete viam : ipsa vos perducet ad id quod videre modo non potestis. In illo enim capite apparuit quod speretur in membris; in illo fundamento demonstratum est quod in nostra ædificetur fide, ut postea perficiatur in specie : ne forte cum putatis vos cernere, appareat vobis aliquid per imaginem falsam quasi esse quod non est, et dimissa via in errorem devietis, et ad patriam quo ducit via, id est, ad speciem quo ducit fides, non perveniatis.

XXVIII. Dices : Quomodo vivunt Angeli? Sufficit tibi scire hoc, quod non corruptibiliter vivunt. Facilius enim tibi potest dici quid ibi non erit, quam quid ibi erit. Possum enim et ego, fratres mei, breviter vobis percurrere quædam quæ ibi non erunt : et hoc propterea possum, quia ista experti sumus, et novimus ea quæ ibi non erunt. Quid autem ibi erit nondum sumus experti.

« Per fidem enim ambulamus, nondum per speciem: » quandiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino[1]. » Quid ergo ibi non erit? Ducere uxorem, ut filii propagentur; quia non est ibi mors : non ibi erit crescere, quia nec senescere : non erit refectio, quia nec defectio : non ibi erunt negotia, quia nec indigentia; nec ipsa laudabilia opera hominum innocentium, quæ cogit operari egestas et necessitas hujus vitæ. Non enim dico tantummodo non ibi futura opera latronum aut fœneratorum, sed ipsa quæ innocentes homines operantur propter indigentiam sublevandarum humanarum necessitatum, non ibi erunt. Sabbatum erit perpetuum, quod a Judæis celebratur temporaliter, a nobis autem in æternum intelligitur. Quies erit ineffabilis, quæ explicari non potest, sed, ut dixi, utcumque explicatur, cum dicuntur quæ ibi non erunt. Ad illam quietem tendimus, ad illam spiritaliter regeneramur. Sicut enim ad labores carnaliter nascimur, ita ad quietem spiritaliter renascimur : clamante illo : « Venite ad me » omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam » vos[2]. » Hic pascit, ibi perficit : hic promittit, ibi reddit : hic significat, ibi exprimit. Cum autem in illa beatitudine et spiritu et corpore perfecti salvique fuerimus, ista negotia non erunt; nec illa ibi erunt, quæ hic laudantur in bonis operibus Christianorum. Quis enim non laudatur Christianus porrigendo panem esurienti potumque sitienti, vestiendo nudum, suscipiendo peregrinum, pacando litigiosum, visitando ægrotum, sepeliendo mortuum, consolando lugentem? Magna opera, plena misericordiæ, plena laudis et gratiæ. Sed nec ipsa ibi erunt : quia opera misericordiæ necessitas miseriæ comparavit. Quem pascis, ubi nemo esurit? Cui potum das, ubi nemo sitit? An vestiturus es nudum, ubi omnes ipsa immorta-

[1] I Cor. v, 6, 7. — [2] Matth. xi, 28.

litate vestiti sunt? Audisti paulo ante tunicas sanctorum, loquente Apostolo : « Oportet corruptibile hoc » induere incorruptionem[1]. » Ubi induere sonat, indumentum indicat. Hoc indumentum Adam perdidit, ut pelles acciperet[2]. An peregrinum suscepturus es, ubi omnes in patria sua vivunt? Ægrotos visitabis, ubi omnes eadem incorruptionis firmitate vigebunt? Mortuum sepulturus, ubi semper vivunt? Litigantes concordaturus, ubi omnia in pace sunt? Tristes consolaturus, ubi omnes in æternum gaudebunt? Quia ergo cessabunt simul miseriæ, cessabunt hæc opera misericordiæ.

XXIX. Quid ergo ibi agetur? Nonne jam dixi, facilius me dicere quid ibi non erit, quam quid ibi erit? Illud scio, fratres, quod non sumus dormitaturi vacando, quia et ipse somnus subsidium defectionis datus est animæ. Quippe intentionem perpetuam mortales sensus agitantem non ferret fragile corpus, nisi sensibus consopitis ad eamdem agitationem ferendam repararetur ipsa fragilitas; et quemadmodum ex morte innovatio futur. est, sic nunc ex somno vigilatio fieret. Ibi ergo non erit Ubi enim non est mors, nec imago mortis erit. Nec tamen cuiquam subrepat timor tædiorum, cum ei dicitur quod semper vigilabit, et non aget aliquid. Possum dicere, et quomodo quidem futurum sit, non possum dicere, quia nec videre adhuc possum : tamen aliquid non impudenter dico, quia de Scripturis dico, quæ ibi erit actio nostra. Tota actio nostra : Amen et Alleluia erit. Quid dicitis, fratres? Video quod auditis et gavisi estis. Sed nolite iterum carnali cogitatione contristari, quia si forte aliquis vestrum steterit et dixerit quotidie : Amen et Alleluia, tædio marcescet, et in ipsis vocibus dormitabit, et tacere jam volet; et propterea putet sibi esse asper-

[1] I Cor. XV, 33. — [2] Gen. III, 21.

nabilem vitam, et non desiderabilem, dicentes vobismetipsis : Amen et Alleluia semper dicturi sumus, quis durabit? Dicam ergo, si potero, quantum potero. Non sonis transeuntibus dicemus Amen et Alleluia, sed affectu animi. Quid est enim Amen? quid Alleluia? Amen, est verum : Alleluia, laudate Deum. Quia ergo Deus veritas est incommutabilis, sine defectu, sine provectu, sine detrimento, sine augmento, sine alicujus falsitatis inclinatione, perpetua, et stabilis, et semper incorruptibilis manens; hæc autem quæ agimus in creatura et in ista vita, velut figuræ sunt rerum per significationes corporum, et quædam in quibus ambulamus per fidem : cum viderimus facie ad faciem quod nunc videmus per speculum in ænigmate, tunc longe alio et ineffabiliter alio affectu dicemus : Verum est : et cum hoc dicemus : Amen utique dicemus, sed insatiabili satietate. Quia enim non deerit aliquid, ideo satietas : quia vero illud quod non deerit semper delectabit, ideo quædam, si dici potest, insatiabilis satietas erit. Quam ergo insatiabiliter satiaberis veritate, tamen satiabili veritate dices : Amen. Jam quale est quis potest dicere : « Quod oculus non vidit, » nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit[1]? » Quia itaque sine aliquo fastidio et cum perpetua delectatione videbimus verum, et certissima evidentia contuebimur, amore ipsius veritatis accensi et inhærentes ei dulci et casto amplexu eodemque incorporeo, tali etiam voce laudabimus eum, et dicemus : Alleluia. Exultantes[2] enim se ad parilem laudem flagrantissima charitate invicem et in Deum, omnes cives illius civitatis dicent : Alleluia : quia dicent : Amen.

XXX. Hæc igitur vita sanctorum etiam corpora eorum commutata in cœlestem et angelicum statum sic

[1] I Cor. I, 9. — [2] *Forte* Exhortantes.

implebit, atque immortaliter vegetabit, ut ab illa beatissima contemplatione et laude veritatis, nulla corruptio necessitatis avertat aut avocet. Ita illis cibus erit ipsa veritas : ipsa autem requies tanquam recubitus. Quod enim dictum est, quia recumbentes epulabuntur, sicut dicit Dominus : « Quia multi venient ab Oriente et Occidente, » et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno » Patris mei[1] : » hoc significatum est, quoniam magna requie pascentur cibo veritatis. Talis enim cibus reficit, et non deficit ; implet et integer est : tu consummaris, ipse non consumitur. Talis est ille cibus, non qualis iste, qui deficit ut reficiat, et ne vitam finiat qui eum accipit, ipse finitur. Recubitus ergo ille, sempiterna requies erit : epulæ illæ, veritas incommutabilis erit : epulatio illa, vita æterna erit, id est, ipsa cognitio. Quia « Hæc est, » inquit, vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, » et quem misisti Jesum Christum[2]. »

XXXI. Nam quia illa vita in contemplatione veritatis non solum ineffabiliter, sed quia et delectabiliter permanebit, multis locis Scriptura testatur, quæ omnia commemorare non possumus. Inde est illud : « Qui diligit » me, mandata mea custodit ; et ego diligam eum, et » ostendam me ipsum illi[3]. » Tanquam enim fructus et merces ab eo quæreretur, quia mandata ejus custodiuntur : « Ostendam, inquit, me ipsum illi, » perfectam beatitudinem ponens, ut cognoscatur sicuti est. Inde est et illud : « Dilectissimi, filii Dei sumus, sed nondum appa- » ruit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes » ei erimus ; quia videbimus eum sicuti est[4]. » Ideo et apostolus Paulus : « Tunc, inquit, facie ad faciem[5]. » Quia etiam dixit alio loco : « In eamdem imaginem trans-

[1] Matth. VIII, 11. — [2] Joan. XVII, 3. — [3] Id. XIV, 21. — [4] 1 Joan. III, 2. — [5] 1 Cor. XIII, 12.

» formamur a gloria in gloriam, tanquam a Domini spi-» ritu[1]. » Et in Psalmis dicit : « Vacate. et videte, quia » ego sum Dominus[2]. » Tunc ergo optime videbitur, quando summe vacabitur. Quando autem summe vacabitur, nisi cum transierint tempora laboriosa, tempora necessitatum, quibus modo obstricti sumus, quandiu terra parit homini peccatori spinas et tribulos, ut in sudore vultus sui manducet panem suum? Temporibus ergo terreni hominis omni ex parte transactis, et die cœlestis hominis omni ex parte perfecto, summe videbimus, quia summe vacabimus. Finita enim corruptione et indigentia in resurrectione fidelium, non erit propter quod laboretur. Quasi enim diceretur: Recumbite et manducate; ita dictum est : « Vacate et videte. » Vacabimus ergo et videbimus Deum sicuti est; et videntes laudabimus Deum. Et hæc erit vita sanctorum, hæc actio quietorum, quia sine defectu laudabimus. Non uno die laudabimus : sed sicut dies ille non habet terminum temporis, ita laus nostra non habebit terminum cessationis, et ideo in sæcula sæculorum laudabimus. Audi etiam hoc Scripturam dicentem Deo, quod nos desideramus : « Beati qui habi-» tant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te[3]. » Conversi ad Dominum, ipsum deprecemur pro nobis et pro omni plebe sua astante nobiscum in atriis domus suæ : quam custodire protegereque dignetur : per Jesum Christum filium ejus Dominum nostrum, qui cum eo vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 2 Cor. III, 18. — [2] Psal. XLV, 11. — [3] Id. LXXXIII, 5.

SERMO CCCLXIII[1].

De Cantico Exodi.

I. SENSUM nostrum, fratres charissimi, in Scripturis sanctis considerandis atque tractandis regere debet earumdem Scripturarum manifestissima auctoritas; ut ex eis quæ aperte dicta sunt ad nutriendos nos, ea quæ obscurius dicta sunt ad exercendos nos, fideliter disserantur. Quis enim audeat aliter exponere sacramenta divina, quam corde atque ore apostolico prædicatum atque præscriptum est? Dicit autem apostolus Paulus : « Nolo » vos ignorare, fratres, quia patres nostri omnes sub nube » fuerunt, et omnes per mare transierunt, et omnes in » Moyse baptizati sunt, et in nube, et in mari ; et omnes » eamdem escam spiritalem manducaverunt, et omnes » eumdem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem » de spiritali consequente eos petra ; petra autem erat » Christus. Sed non in plurimis eorum beneplacitum est » Deo. Prostrati enim sunt in deserto. Hæc autem figuræ » nostræ factæ sunt, ut non simus cupientes mala, sicut et » illi cupierunt. » Et paulo post : « Omnia hæc, inquit, » in figura contingebant illis : scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos finis sæculorum devenit[2]. »

II. Hinc itaque, dilectissimi, nullus fidelium dubitaverit, transitum illius populi per mare Rubrum figuram fuisse baptismi nostri : ut a diabolo et angelis ejus, qui nos, tanquam Pharao et Ægyptii, luto carnis obnoxios

[1] Alias 2 ex Sirmondianis. — [2] 1 Cor. x, 1-11.

velut laterum operibus atterebant, duce Domino nostro Jesu Christo, cujus tunc figuram Moyses gerebat, per baptismum liberati : « Cantemus Domino : gloriose enim » magnificatus est; equum et equitem projecit in mare[1]. » Nobis enim mortui sunt, qui nobis jam dominari non possunt : quoniam ipsa delicta nostra, quæ nos illi subditos fecerant, lavacro gratiæ sanctæ liberatis nobis, tanquam in mari submersa atque deleta sunt. « Cantemus » ergo Domino : gloriose enim magnificatus est; equum et » equitem projecit in mare, » superbiam et superbum delevit in baptismo. Jam quippe humilis subditus Deo cantat hoc canticum. Nam superbo gloriam suam quærenti, et se magnificanti, non est gloriose magnificatus Dominus. Justificatus autem impius, credendo in eum qui justificat impium, ut deputetur fides ejus ad justitiam, ut justus ex fide vivat; ne ignorans Dei justitiam, et suam volens constituere, justitiæ Dei non sit subjectus; verissime cantat adjutorem et protectorem sibi Dominum in salutem, Deum suum, quem honorificat. Neque enim est ex illis elatis, qui cognoscentes Deum, non sicut Deum honorificaverunt. Dicit itaque, « Deus patris mei. » Deus est enim patris Abraham, qui credidit Deo, et deputatum est illi ad justitiam. Et ideo parvuli, non de nostra justitia præsumentes, sed de ipsius gratia, magnificamus Dominum, quoniam ipse « Conterit pugnas, » qui pax est nostra. Et ideo « Dominus nomen est illi[2] : » cui dicimus apud Isaïam : « Posside nos[3]. » Dominus nomen est illi. » Non eramus, et fecit nos : perieramus, et invenit nos : vendideramus nos, et emit nos. « Dominus nomen est illi. » Currus Pharaonis et exercitum ejus projecit in mare[4]. » Et exaltationes sæculares, et catervas innumerabilium peccatorum, quæ in nobis diabolo militabant, delevit in

[1] Exod. xv, 1. — [2] Ibid. 3. — [3] Isaï. xxvi, 13. — [4] Exod. xv, 4.

baptismo. « Ternos stratores[1] » curribus imposuerat, qui nos timore doloris, timore humiliationis, timore mortis, persequendo terrebant. Hæc omnia submersa sunt in Rubro mari, quia illi consepulti sumus per baptismum in mortem, qui pro nobis flagellatus, exhonoratus, et occisus est. Ita Rubro pelago omnes hostes operuit, qui cruenta morte, qua nostra peccata consumerentur, baptismum consecravit. Quod si hostes nostri devenerint in profundum tanquam lapis, illos solos possidet; et cum illis solis est duritia diaboli, de quibus scriptum est : « Peccator » cum in profundum venerit malorum, contemnit[2]. » Non enim credunt dimitti sibi posse quæ fecerunt : et ea desperatione gravius altiusque merguntur. Sed. « Dextera » tua, Domine, glorificata est in virtute, dextera manus » tua, Domine, confregit inimicos, et multitudine majes- » tatis tuæ, Domine, contrivisti adversarios. Misisti quippe » iram tuam, et comedit eos tanquam stipulam[3]. » Timuimus enim te nascentem[4], et credidimus in te, et omnia delicta nostra consumpta sunt. Nam quare « Per spiritum » iræ Domini divisa est aqua, et gelaverunt tanquam » murus aquæ, gelaverunt fluctus in medio mari[5] ; » cum in ista divisione aquæ, gelantibus fluctibus, via patuerit populo liberato. Cur ergo non potius per spiritum misericordiæ Domini divisa est aqua? nisi quia terror iræ Dei, quam contemnit ille peccator, qui venit ad profundum malorum, ipse compellit ad baptismum, ut per aquam non præfocantem, sed transeuntes per viam liberemur? « Dixit inimicus : Persequar, et comprehendam ; partibor » spolia, et replebo animam meam ; interficiam gladio » meo, dominabitur manus mea[6]. » Neque intelligit inimicus vim Dominici sacramenti, quæ est in baptismo

[1] Apud LXX. τριστάτας.— [2] Prov. XVIII, 3.— [3] Exod. XV, 6, 7.— [4] *Vat.* irascentem. — [5] Exod. XV, 8. — [6] Ibid. 9.

salutari, eis qui credunt et sperant in eum : et adhuc putat etiam dominari baptizatis posse peccata, quoniam carnis fragilitate tentantur, nesciens ubi, et quando, et quomodo perficiatur plena totius hominis renovatio, quæ in baptismo inchoatur, et præsignatur, et spe certissima jam tenetur. Tunc enim et mortale hoc induet immortalitatem, et evacuato penitus omni principatu et potestate, erit Deus omnia in omnibus. Nunc autem, quandiu corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, dicit inimicus : « Persequar, et comprehendam. Sed misisti spiritum » tuum, et operuit eos mare[1]. » Modo non dicitur spiritus iræ Dei, quando mare operuit inimicos : et paulo ante dictum est : « Per spiritum iræ tuæ divisa est aqua : » cum per hoc potius transiens Dei populus liberatus sit. Sed nimirum videtur Deus non irasci, cui sunt impunita peccata, et magis ingravescit. Unde plumbo comparatus in profunda descendit, tanto magis, quanto magis videt eos qui per fidem justificati sunt, et pro spe futuræ vitæ præsentia mala tolerant, in laboribus vivere, in quibus eos perferendis confirmat Spiritus Dei. Misit ergo Deus Spiritum suum ad consolandos et exercendos in laboribus justos; et operuit mare impios, non solum putantes nihil interesse inter se et illos; sed potius æstimantes illis esse iratum Deum, qui tantis tribulationibus affligerentur, sibi autem propitium, qui tantis prosperitatibus lætarentur. « Ita descenderunt tanquam plumbum in aquam » validissimam. Quis similis tibi in diis, Domine; quis » similis tibi? gloriosus in sanctis, » qui non gloriantur in se : « Mirabilis in majestatibus, qui facis prodigia. » Hæc enim quæ tunc facta sunt, futurum aliquid prænuntiabant, quoniam figuræ nostræ fuerunt. « Extendisti dexteram tuam, transvoravit eos terra[2]. » Nullum certe

[1] Exod. xv, 10. — [2] Ibid. 11, 12.

Ægyptiorum illo tempore terræ hiatus absorbuit; aqua cooperti sunt, in mari perierunt. Quidest ergo: « Extendisti dexteram tuam, transvoravit eos terra? » An recte intelligimus dexteram Dei eum, de quo Isaïas dicit: « Et » brachium Domini cui revelatum est[1]? » Ipse est enim unicus Filius, cui non pepercit Pater, sed pro omnibus nobis tradidit illum. Atque ita in cruce extendit manum suam dexteram, et transvoravit impios terra, cum se victores, et illum contemptibilem putabant. « Terra enim » tradita est in manus impii, et faciem judicum ejus ope» ruit[2], » id est, Divinitatem ejus. Ita gubernavit Dominus populum suum, tanquam illo ligno portatum, ubi terra, id est, caro Domini extenta impios transvoravit. Neque enim navi transivit populus mare, ut « Gubernasti » proprie diceretur. Sed « Gubernasti justitia tua populum » tuum, » non præsumentem de justitia sua, sed ex fide viventem sub gratia tua: « Populum tuum hunc, quem » liberasti[3]. Novit enim Dominus qui sunt ejus[4]. »

III. « Exhortatus es in virtute tua, » id est, in Christo tuo. Quia quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit in virtute Dei. « Exhortatus es in virtute tua, et in refectione sancta tua. » In eo quippe quod carnis mortalitas in illo refecta est per resurrectionem, et in illo jam corruptibile hoc induit incorruptionem, exhortati sumus in futurum sperantes, et propter hæc omnia præsentia tolerantes. Restat enim post baptismum transitus per eremum, per vitam quæ agitur in spe, donec veniamus ad terram promissionis, terram viventium ubi nobis est portio Dominus, in æternam Jerusalem; quo donec veniamus, tota ista vita eremus nobis est, et tota tentatio. Sed in eo qui vicit sæculum, vincit omnia populus Dei. Nam sicut in baptismo,

[1] Isaï. LIII, 1. — [2] Job. IX, 24. — [3] Exod. XV, 13. — [4] 2 Tim. II, 19

tanquam hostes a tergo insequentes, præterita peccata delentur : sic post baptismum, in itinere vitæ hujus, cum escam spiritalem manducamus, et potum spiritalem bibimus, omnia nobis adversantia superamus. Terruit quippe inimicos viæ nostræ nomen Imperatoris nostri. Prius enim surrexit ira gentium ad perdendum nomen christianum; ubi autem ira nihil potuit, conversa est in dolorem, et magis magisque fide crescente atque occupante omnia, dolor conversus est in timorem; ut et superbi hujus sæculi tanquam volatilia cœli, sub umbra oleris illius, quod ex minutissimo grano sinapis multum crevit, refugium protectionemque conquirant. Sic et in hoc cantico, ubi commemorantur ea, quæ tunc in figura contingebant in illis, servatus est ordo iræ, doloris, et timoris gentium. « Audierunt, inquit, gentes, et iratæ » sunt; dolores comprehenderunt habitatores Philistiim. » Tunc festinaverunt, id est, conturbati sunt, duces » Edom, et principes Moabitarum : apprehendit eos tre- » mor : tabuerunt omnes inhabitantes Chanaan. Incum- » bat in eos tremor, et timor magnitudinis brachii tui. » Fiant tanquam lapides, donec transeat populus tuus, » Domine, donec transeat populus tuus hic, quem ac- » quisisti[1]. » Sic factum est, sic fit. Admiratione stupentes tanquam lapides fiunt inimici Ecclesiæ, donec transeamus ad patriam. Sed et qui resistere tentaverint, sicut tunc Amalech extentis manibus Moysi, ita nunc in signo crucis Dominicæ superantur. Atque ita introducimur, atque plantamur in monte hæreditatis Domini, qui ex parvo lapide, quem vidit Daniel, crevit et implevit universam terram[2]. Hæc præparata est habitatio Domini. Templum enim Dei sanctum est, et sanctificatio domus ejus quæ ab ipso est. « Templum enim Dei sanc-

[1] Exod. xv, 14-16. — [2] Dan. II.

» tum est, ait Apostolus, quod estis vos[1]. » Et ne quisquam respiceret ad terrenam Jerusalem; ubi templum istud figuram quamdam temporaliter gessit, sicut oportuit, significavit de regno æterno se dicere, quod est æterna hæreditas Dei, æterna Jerusalem. Secutus enim ait: « Quæ præparaverunt manus tuæ, Domine, qui » regnas semper, et in sempiternum, et adhuc[2]. » Estne quid ultra quam « In sempiternum? » Quis hoc dixerit? Cur ergo addidit, « Et adhuc? » Forte quia solet sempiternum et pro longo nimis tempore intelligi, ad hoc additum est, « Et adhuc, » ut verum sempiternum, quod sine fine est, intelligeretur. An quia regnat Deus « Semper » in cœlestibus, quæ statuit in sæculum sæculi, præceptum posuit et non præteribit, « Et in sempiter- » num » in eis, quibus ex transgressione præcepti postea conversis peccata dimisit, et eos acquisivit ex tempore, eisque beatitudinem sine fine donavit, regnat « Et adhuc » in eos, quos sub populi sui pedibus in suppliciis justissimis ordinavit? Neque enim quisquam ejus regno subtrahitur, cujus æterna lege in distributione dandi atque reddendi et meritis præmiorum atque pœnarum, et justissima ordinatione, creaturæ cunctæ coërcentur. « Deus » enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam[3]. » Quia intravit equitatus Pharaonis cum curribus et as- » censoribus in mare; et adduxit super eos Dominus » aquas maris. Filii autem Israël ambulaverunt per sic- » cum, per medium mare[4]. »

IV. Hoc cantavit Moyses et filii Israël, hoc Maria prophetissa et filiæ Israël cum ea, hoc et nos modo, sive viri et fœminæ, sive spiritus et caro nostra. « Qui enim » Jesu Christi sunt, ait Apostolus, carnem suam cruci-

[1] I Cor. III, 17. — [2] Exod. XV, 17, 18. — [3] Jacob. IV, 6. — [4] Exod. XV, 21.

» fixerunt cum passionibus et concupiscentiis[1]. » Hoc significare congruenter intelligitur tympanum, quod assumpsit Maria, ut huic cantico consonaret. In ligno enim caro extenditur, ut tympanum fiat : et ex cruce discunt suavem sonum gratiæ confiteri. Humiles ergo per baptismum facti gratiæ pietate, et extincta ibi nostra superbia, per quam superbus inimicus nobis dominabatur, ut jam qui gloriatur, in Domino glorietur : « Cantemus Domino : » gloriose enim magnificatus est ; equum et equitem pro» jecit in mare[2]. »

[1] Galat. v, 24 — [2] Exod. xv, 21.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

SERMONES AD POPULUM

CLASSIS V.

SERMONES DUBII.

SERMO CCCLXIV[1].

De Samsone.

1. Samson fortitudinem habuit de gratia, non de natura. Nam si fortis esset natura, cum ei capillus demeretur, fortitudo non adimeretur. Et ubi erat illa potentissima fortitudo, nisi in eo quod Scriptura dixit, « Incedebat cum illo Spiritus Domini[2]? » Ad Domini Spiritum pertinebat illa fortitudo. In Samson vas

[1] Alias de Tempore 117. — [2] Judic. XIII, 25.

erat, in Spiritu plenitudo erat. Vas impleri et exinaniri potest. Omne autem vas aliunde habet complementum. Ideo in Paulo ipsa gratia commendata est, quando dictus est « Vas electionis[1]. » Videamus ergo Allophylis qualem parabolam Samson proposuit. « De edente, in- » quit, exivit cibus, et de forti est egressa dulcedo[2]. » Prodita est hæc parabola, delata ad amicos, soluta est; victus est Samson. Hic si justus est, latet : valde in profundo est hujus viri justitia. Nam et quod legitur victus blanditiis muliebribus, et quod ad meretricem intravit, videtur hujus meritum vacillare minus intelligentibus secreta veritatis. Nam et Propheta uxorem meretricem præcepto Domini jubetur accipere[3]. Fortasse poterimus dicere hoc in Veteri Testamento criminosa vel damnabilia non fuisse, quandoquidem hoc quod dicebat vel agebat, prophetia erat. Requiramus ergo quid significaverit victus, quid significaverit victor, quid significaverit cedens blanditiis muliebribus, quid significaverit prodens secretum parabolæ, quid significaverit intrans ad meretricem, quid significaverit vulpes capiens, et per caudas vulpium, quibus ignem alligavit, inimicorum fructus incendens. Quos quidem fructus de compendio incendere potuit, si non in vulpibus mysterium cogitaret. Numquid enim stipula arida ardere non potuit, nisi ignem per eam vulpes transferrent? Intelligamus ergo grandia latere mysteria.

II. Quid erat Samson? Si dicam : Christum significabat, verum mihi dicere videor; sed continuo occurrit cogitantibus : Et Christus vincitur blanditiis muliebribus? Et Christus quomodo intelligitur ad meretricem intrare potuisse? Deinde et Christus, quando capite nudatur, capillo raditur, virtute spoliatur, alligatur, excæ-

[1] Act. IX, 15. — [2] Judic. XIV, 14. — [3] Osee. I, 2.

catur, illuditur? Evigila, fides[1], attende quid sit Christus, non solum quid fecit, sed etiam quid passus est Christus. Quid fecit? Operatus est, ut fortis : passus est, ut infirmus. In uno intelligo utrumque. Video fortitudinem Filii Dei, video infirmitatem filii hominis. Accedit et aliud, quia Christus totus, quomodo eum Scriptura commendat, et caput et corpus est. « Sicut Ecclesiæ » caput est Christus, ita Christi corpus Ecclesia est[2]. » Et sola quidem ut non sit, cum capite suo totus Christus est. Habet ergo Ecclesia in se fortes, habet infirmos; habet eos qui solido pane vescuntur, habet eos qui adhuc lacte nutriendi sunt. Addo aliud, quod necesse est confiteri : in ipsa societate sacramentorum, communicatione baptismatis, participatione altaris, habet justos, habet injustos. Modo enim corpus Christi, quod nostis, in area est; postea in horreo erit. Tamen cum in area est, non recusat paleas sustinere : cum tempus advenerit reponendi, triticum a paleis segregabit[3]. Quædam ergo fecit Samson ex persona capitis, quædam ex persona corporis, totum tamen ex persona Christi. In eo enim quod virtutes et mirabilia operatus est Samson, caput Ecclesiæ Christum significavit : in eo autem quod prudenter fecit, illorum qui in Ecclesia juste vivunt, imaginem gessit : ubi forte præventus est et incaute egit, eos qui in Ecclesia peccatores sunt figuravit. Meretrix quam Samson in conjugium sumit, Ecclesia est, quæ ante agnitionem unius Dei cum idolis fornicata fuit, quam postea sibi Christus adjunxit. Postquam vero ab eo illuminata fidem suscepit, etiam hoc meruit, ut per eum salutis sacramenta cognosceret, et ab eodem revelarentur ei mysteria cœlestium secretorum. Nam quæstio ipsa quæ continet, « De edente exivit cibus, et de forti est egressa

[1] Alias *Evigila fidem*. — [2] Ephes. IV, 15. — [3] Matth. III, 12.

» dulcedo, » quid aliud significat quam Christum a mortuis resurgentem? De edente utique, id est, de morte quæ cuncta devorat atque consumit exivit cibus ille qui dixit : « Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi[1]. » Quem humana exacerbavit iniquitas, et cui aceti et fellis amaritudinem propinavit, ab eo plebs Gentium vitæ dulcedinem conversa suscepit. Ac sic de mortui leonis ore, id est, de Christi morte, qui accubans dormivit ut leo, apum, id est, Christianorum processit examen. Quod autem dicit, « Non invenissetis parabolam meam, nisi arassetis in vitula mea[2] : » vitula hæc Ecclesia est, quæ fidei mysteria, Trinitatis, resurrectionis, judicii pariter et regni, in fines terræ per Apostolorum et sanctorum doctrinam ac prædicationem vulgavit, et intelligentibus atque cognoscentibus æternæ vitæ præmia repromisit.

III. Sequitur autem, « Iratus est Samson, quia duxit » sodalis ejus uxorem ejus. » Sodalis iste omnium hæreticorum figuram gessit. Magnum secretum, fratres mei. Nam hæretici, qui Ecclesiam diviserunt, uxorem Domini sui ducere et abducere voluerunt. De Ecclesia enim et de Evangeliis exierunt, qui per impietatis adulterium Ecclesiam, id est, Christi corpus in partem suam conantur invadere. Unde fidelis ille servus et amicus Dominicæ sponsæ loquitur dicens : « Despondi enim vos uni viro » virginem castam exhibere Christo[3]. » Et depravati sodalis tangit fideli zelo et increpatione personam. « Et » timeo, inquit, ne sicut serpens Evam seduxit, ita et » sensus vestri corrumpantur a veritate quæ est in Christo » Jesu[4]. » Qui autem sunt sodales, id est, hæretici desertores, qui sponsam Domini invadere voluerunt, nisi Donatus, Arius, Manichæus, et cætera vasa erroris et perditionis? De talibus Apostolus dicit: « Audio in vobis,

[1] Joan. VI, 41. — [2] Judic. XIV. 18. — [3] 2 Cor. XI, 2. — [4] Ibid. 3.

» inquit, scissuras esse : alius enim dicit : Ego quidem » sum Pauli ; alius autem, Ego Apollo ; alius vero, Ego » Cephæ[1]. » Videamus igitur mysticus iste Samson quid fecerit offensus in uxore ab alieno. Cepit enim vulpes, id est, adulterantes sodales, de quibus dicitur in Canticis canticorum: « Capite nobis vulpes pusillas, exterminantes » vineas[2]. » Quid est, « Capite ? » Id est, comprehendite, convincite, confutate ; ne exterminentur Ecclesiasticæ vineæ. Quid est aliud vulpes capere, nisi hæreticos divinæ legis auctoritate revincere, et sanctarum Scripturarum testimoniis velut quibusdam vinculis alligare atque constringere ? Vulpes capit, ligatis ignem caudis apponit. Quid sibi volunt caudæ vulpium colligatæ ? Caudæ vulpium quid sunt, nisi posteriora hæreticorum, qui prima habent blanda et deceptoria : ligata, id est, damnata, et ignem in fine trahentia : ut eorum fructus et opera consumant, qui suis seductionibus acquiescunt ? Dicit homini modo : Noli audire hæreticos, noli acquiescere hæreticis. Respondet, Quare ? Numquid ille et ille non audivit hæreticos ? Numquid et alius quilibet Christianus non tanta mala commisit, tanta adulteria fecit, tantas rapinas exercuit ? Et quid illi contigit mali ? Prima vulpium sunt, quæ seducti attendunt ; et retro est ignis. Nihil, inquit, illi contigit. Numquid quia præcedit, post se nihil trahit ? Venturus est ad ignem posteriorem. Putas autem quia hæretici ignem trahunt unde ardeant fructus inimicorum, et ipsi non ardebunt ? Sine dubio enim vulpes, ubi messes incenderunt, et ipsæ utique arserunt. Videte ergo judicium hæreticis retro, quomodo non vident post se. Habent blandimenta, ut mulceant, primas partes suas liberas ostendunt : in judicio Dei in

[1] I Cor. I, 12. — [2] Cant. II, 15.

ligatis caudis, id est, in posterioribus suis ignem trahunt, quia improbitas præcedit pœnas suas.

IV. Quod autem intravit ad meretricem, si sine causa fecit, quicumque fecit, immundus est : si autem propheta fecit, sacramentum est. Si non ita intravit ut concumberet cum ea, mysterii causa fortassis intravit. Sed concubuisse non legimus. Sequitur, « Inimici vero expec» tabant ad portas civitatis, ut comprehenderent eum, » cum a meretrice, ad quam intraverat, fuisset egressus[1]. » Ille vero dormiebat. » Videte quemadmodum non scriptum est, quia mixtus est meretrici ; sed scriptum est, quia « Dormiebat. Ubi exurrexit, inquit, media nocte » exiit, et abstulit portas civitatis ipsius cum seris, et » easdem portas levavit in cacumen montis, et ab Allo» phylis teneri non potuit[2]. » Portas civitatis, quibus ad meretricem intravit abstulit, et in montem levavit. Quid est hoc ? Infernum et amorem mulieris, utrumque Scriptura conjungit[3]. Inferni imaginem tenebat domus meretricis. Recte pro inferis ponitur : quia neminem repellit, et omnem intrantem ad se trahit. Agnoscimus hoc loco Redemptoris nostri opera, postquam Synagoga, ad quam venerat, a se per diabolum separata est, posteaquam decalcavit eum, id est, in loco Calvariæ crucifixit, ad inferna descendit; et inimici custodiebant locum dormientis, id est, sepulcrum ; et capere volebant quem videre non poterant. Ille autem dormiebat ibi. Hoc ideo dixi, quia vera mors erat. Quod dictum est, « Media » nocte surrexit ; » hoc significat, quia in secreto surrexit. Aperte enim passus est ; solis autem Discipulis et certis quibuscumque, cum surrexit, manifestatus est. Ergo quod intravit, omnes viderunt ; quod surrexit, pauci cognoverunt, tenuerunt et palpaverunt. Tollit tamen

[1] Judic. XVI, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Prov. XXX, 16.

portas civitatis, id est, aufert portas inferni. Quid est portas inferni tollere, nisi mortis imperium removere? Recipiebat enim et non remittebat. Quid autem fecit Dominus noster Jesus Christus? Ablatis portis mortis, ascendit in cacumen montis. Novimus enim eum et resurrexisse, et in cœlos ascendisse.

V. Quid est autem quod in capillis virtutem habebat? Et hoc, fratres, diligenter attendite. Virtutem non habuit in manu, non in pede, non in pectore, non in ipso capite; sed in capillis, in crinibus. Quid sunt capilli, quid comæ? Et nos videmus, et interrogatus Apostolus respondet nobis : « Coma velamentum est[1]. » Et in velamento Christus habebat virtutem, quando umbræ veteris Legis eum tegebant. Coma ergo Samson in velamento erat; quia in Christo aliud videbatur, et aliud intelligebatur. Quid autem sibi vult, quod proditum est secretum, et decalvatus est Samson? Contempta est Lex, et passus est Christus. Christum enim non occiderent, si Legem non contempsissent. Nam noverant et ipsi quia eis Christum non licebat occidere. Dicebant judici: « Nobis » non licet occidere aliquem[2]. » Decalvatus est Samson, revelata sunt condensa, remotum est velamentum; et Christus qui latebat apparuit. Capilli autem redivivi caput vestierunt: quia Judæi nec resurgentem Christum credere voluerunt. Fuit quidem in molendino cæcatus, fuit in domo carceris. Domus carceris vel molendinum, labor est hujus sæculi. Excæcatio autem Samson illos indicat, qui infidelitate cæcati Christum nec virtutes operantem, nec ascendentem ad cœlestia cognoverunt. Cæcitas ergo quam intulerunt, cæcitatem Judæorum significabat. Christus autem a Judæis et comprehensus est et occisus: sed magis interficientes occidit. Adduxerunt ergo eum

[1] I Cor. XI, 15. — [2] Joan. XVIII, 31.

inimici, ut illuderent ei. Jam hic imaginem crúcis attendite. Expansas enim manus ad duas columnas, quasi ad duo ligna crucis extendit; sed adversarios suos interemptus oppressit, et illius passio interfectio facta est persequentium. Et ideo Scriptura ita conclusit : « Plures » mortuus occidit, quam vivus occiderat[1]. » Quod mysterium in Domino nostro Jesu Christo evidenter impletum est : redemptionem nostram, quam vivens minime celebraverat, mortuus celebravit, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO CCCLXV[2].

De versu Psalmi XV. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum, etc.

I. CANTAVIMUS, et diximus : « Benedicam Domi- » num : » utinam corde, non ore tantum : nam si ore et non corde, sordescit laus Domini in ore peccatoris[3]; nec sibi prodest oris confessio, si non sit intus charitatis professio. Videte, fratres : non est charitas virtus oris, ibi sedem figit, ubi pulchra est amica sponsi. Ubi autem hæc pulchritudo? « Omnis gloria filiæ regis ab intus[4]. » Non est aliud ea gloria quam pulchritudo, non est aliud ea pulchritudo quam charitas, non est aliud charitas quam vita. Ergo ut vivas, ama. Si amas, pulcher es : amor bonum, amor pulchrum. Si absit illud pulchrum, non vivis; speciem quidem habes, sed non intus. Reclu-

[1] Judic. XVI, 30. — [2] Alias 28 inter Vignerianos. — [3] Eccli. XV, 9. — [4] Psal. XLIV, 14.

datur sepulcrum illud tantis fultum columnis, effringatur marmor; quid aliud occurret quam horrendum cadaver, ossa fœtida, cineres, vermes? Est itaque species, sed tegit mortuum, ad aspectum cujus horrescis, fremis. Putas autem mortuus dicat : « Benedicam Dominum? » Imo teste Scriptura : « Non mortui laudabunt te, Do- » mine, neque omnes qui descendunt in infernum[1]. » Aperi Evangelium, audies Dominum increpantem et dicentem diabolo : « Obmutesce[2]. » Quare? « Quia non » mortui laudabunt te, neque omnes qui descendunt in » infernum. » Nemo eum laudat, quem non amat; aut si inimicus laudat, virtutem amat, quam in inimico laudat. Qui peccat, inimicitias exercet cum Deo : neque igitur Deum laudat, nec virtutem Dei laudat : quia laus aliquod bonum est, quod non cadit in peccatum. Qui aliquem laudat et mentitur, calumniatur, aut irridet potius quam laudat. Aufer a corde charitatem, solum superat mendacium. Vis ut mendacium laudet veritatem, et inde Deus sumat elogium, unde proficiscitur blasphemia? Non magni ducunt sapientes, qui ab insanis et malis laudantur : laudabitur Deus ab impuro et impudentissimo corde, a blasphema et amentissima mente? Dic ergo : « Benedicam Dominum, qui tribuit mihi in- » tellectum. » Insanus non es, sanatus es, intellectum habes : lauda Deum tuum, qui tribuit tibi intellectum, qui præstat oculum : intellectum, ut capias; oculum, ut aspicias; capias quanta sit latitudo et longitudo amoris Dei, aspicias in auctorem et consummatorem fidei; capias charitatem, aspicias Christum; charitatem, ut ames; Christum, ut benedicas; et amando et benedicendo cognoscas Dominum, qui tibi tribuit intellectum; et cognoscendo vivas : quia, « Hæc est vita æterna, ut

[1] Psal. CXIII, 17. — [2] Marc. I, 25.

» cognoscant te solum Deum, et quem misisti Jesum » Christum[1]. »

II. Sed unde, quæso, tibi intellectus iste? Veniet aliquis de transverso, et dicet : Qui naturam dedit, dedit intellectum; bona natura, bonus intellectus; hanc bonam sortiar, sufficit : neque enim intellectus erit degener; et inde benedicam Dominum, unde mihi tribuit intellectum, hoc est, a natura. O hæretice, ergo bonam sortitus es naturam? Taceat Apostolus et confundatur : « Non » quod volo, inquit, bonum hoc facio[2]; » et tamen bonam sortitus est naturam, et in hac bona natura, bonum quod vult agere, non potest agere. Vult, desiderat, conatur : vult infirme, desiderat incassum; conatur frustra; et contra quod vult, quod desiderat, quod conatur, bonum hoc non perficit. O bonam naturam, cujus imbecilla voluntas, irritum desiderium, conatus inutiles! Partes suas agant philosophi, et maximam tibi gratiam habebunt, qui tam gratuito bonam eis naturam indulges. Quid inde? Noverunt cœlum, noverunt terram : noverunt mare, abyssos rimantur, abstrusa naturæ scrutantur, sciunt rerum discrimina, differentias, essentias; de his omnibus rationem reddunt; quid inde? Perge, dic amplius. Post tot tantaque deficiunt, nec sicut Deum glorificaverunt, et in cogitationibus suis evanuerunt, et insipientes facti sunt, cum se sapientes arbitrarentur, et mutaverunt similitudinem Dei in similitudinem vituli comedentis fœnum, et effusi sunt in errore Baalim, et occæcavit eos Deus sæculi, et traditi sunt in ignominiosas passiones, et similes facti sunt iis quæ adorabant[3]. Et tamen bona natura gaudebant, et per naturam intellectu. O insane, vides an hæc natura tribuat intellectum, quo Deum benedicant? Quin potius tribuat intellectum, quo

[1] Joan. XVII, 9. — [2] Rom. VII, 13. — [3] Rom. I, 21 25.

Deo maledicant, et adversus Creatorem exurgant? Dicite potius, fratres : « Benedicam Dominum, qui tribuit mihi » intellectum : » nisi tribuisset, non intellexissem; nisi intellexissem, nunquam benedixissem : intellectum tribuit, oculum dedit. Cæca natura, quo ipsa caret non præstat. Fac tibi intellectum, et te facies cæcum : Lumen quod in te est, tenebræ sunt. Dic ergo : « Illumina » tenebras meas, ne unquam obdormiam in morte[1]. » Quid est obdormire in morte? Aliquid a natura sperare, brachium suum carnem facere, sibi ipsi intellectum fingere : hæc qui fecerit, non tantum in morte est, sed obdormit in morte, plus quam quatriduanus est, plus quam fœtet. Si tantum in morte esset, suscitari posset : sed in ipsa morte plus quam ferreum somnum dormit, in ea requiescit. Actum est de eo.

III. Sed vis scire quid egerit is, qui bonam sortitus erat naturam? Dixit-ne ut tu : In bona natura, bonus mihi est intellectus, et qui unum tribuit, alterum non negavit? Allidamus scorpium, conteramus, obstruatur iniquitati os suum. Lege : « Sortitus sum animam bo» nam[2]. » Perge, audiamus qualem nactus fueris thesaurum, qui fortasse vertetur in carbones, et utinam in carbones qui super caput tuum congesti absumant superflua. « Et cum essem magis bonus, veni ad corpus incoinqui» natum : et ut scivi quod non aliter continere possem, » nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientiæ, cujus esset » donum cognoscere; conveni Dominum, et deprecatus » sum[3]. » Verissime sortitus es naturam bonam, quis neget? Nam et diaboli natura bona est, et omnia quæ Deus fecit, bona sunt : sed in hac natura licet bona, tu sapientem intellectum habebis, quo possis abstinere a concupiscentiis et desideriis, quæ militant adversus ani-

[1] Psal. XII, 4. — [2] Sap. VIII, 18. — [3] Ibid. 20, 21.

mam, si Deus non dederit? Disce, hæretice, disce tandem. Et scivi quod non aliter continere possem, nisi Deus det : et in hoc præcipuum sapientiæ, quæ tota est intellectus, scire unde contineas, et non aliter contineas nisi a solo Deo. O egregiam naturam, quæ a nullo abstinere potest, nec aliter potest, nisi ut ruat, si Deus non dederit intellectum, quo non ruat! Cantemus ergo, fratres, cantemus : « Benedicam Dominum, qui tribuit mihi in» tellectum, » dedit naturam, dedit intellectum; sanavit naturam, sanavit intellectum. In utroque pius Samaritanus misericordiam exhibuit, descendit, alligavit vulnera, vino quod intelligimus, tersit, curavit, in stabulum tulit, hoc est, in Ecclesiam, hospiti commendavit. Quali hospiti? Spiritui sancto Ecclesiæ sanctæ inhabitatori. Is accepta moneta, sed quam conscisso sacco effudit qui pro miseris solvit, oleo suo, unguento suo, vulnera naturæ jacentis et expirantis sanavit, et eodem oleo quod accendit, tenebras meas illuminavit, et intellectum lucidum fecit. Hoc si non credideris, non tibi erit Samaritanus, et peribis in vulnere, qui medentis manum renuis admittere.

IV. Interrogentur Apostoli, et dicant quis in illo quinquagesimo a resurrectione Domini die tribuit illis intellectum? An fortassis excitaverant illi strepitum terribilem, quo concussus est locus, in quo expectabant promissa Patris? Fortassis accenderunt illum supernum ignem, quo toti ardebant? Fortassis linguas illas ignitas ipsi creaverunt? Fortassis ipsi divina illa munera, ex quibus est intellectus, sibi procuraverunt, et in se secundum desideria cordis effuderunt? Hoc qui ait, nullam in hoc sacro quinquagenario partem habet; nec accipit intellectum, qui secundum naturam dari putat intellectum. Quando ergo datus est intellectus, nisi quando et datus

est Spiritus? Agamus simul, jam confunderis, jam erubescis; et utinam ita confundaris ut ædificeris, ita erubescas ut glorificeris. Quid est Spiritus sanctus, nisi promissum Patris munus, nisi Filii donum? Si promittitur, habes a quo promittitur; nam quæ promittuntur, extra nos sunt; et promitteretur frustra quod aut in potestate nostra esset cum promittitur, aut cum liberet possideretur. Hoc tibi promitto, quod non habes; et in me est cum promitto, ut in te descendat quod promitto. Est etiam Spiritus sanctus donum, et super omne donum, et quod nulli debetur donum, et quod gratis tribuitur donum. Natus est Christus, et in præsepio qui piorum jumentorum esca fieret, reclinatus: tamen sitim, lassitudines passus est, a suis venditus, a Judæis traditus et accusatus, a Gentibus flagellatus, spinis coronatus, crucifixus, saxo tandem inclusus: quorsum hæc omnia? Ut hoc tibi emeret donum, quod postea credenti dispensaret; aut potius dispensaret, ut crederes. Nam nisi prius dedisset, neque ante, neque post credidisses. Unde si a natura donum hoc habes, inanem reddis mortem Christi, passionem, et crucem. Frustra enim moritur, ut tibi acquirat quod in te est, et donet quod possides. Redde Domino præsepii humilitatem, redde crucis maledictionem, redde profusi sanguinis copiam, incassum hæc omnia: tibi sufficis, inania hæc omnia; dives es, et in divitis naturæ bonis computas intellectum, quem dedit natura, non gratia, et cujus non es debitor Creatori, nisi in quantum naturam tribuit, quæ tibi intellectum fecit.

V. Agnoscis, ut puto, errorem; et utinam emendent te renes tui, ut melius agnoscas, et agnoscendo petas, et petendo obtineas spiritum intellectus et consilii et timoris, quo sapientior evadas, quo fias cautior et Domino subjectior. Hæc, fratres, etsi non tractarem, alius tamen

esset qui vos erudiret : et apud vosmetipsos tractatores essetis. Si enim, quod avertat Deus, in tam crassum et stupidum errorem prolapsi essetis, ut a natura vobis intellectum tribui putaretis, quem a sola gratia et misericordia Dei habetis, emendarent vos renes vestri, et clamarent : « Quare ascendunt cogitationes hujusmodi in » cor vestrum[1] ? » Unusquisque se ipsum consulat, se ipsum palpet, scrutetur, nec se quæsierit extra; interroget renes suos, et dicent illi, fuisse legem in membris meis contrariam legi mentis meæ[2]; pronus sum ad omne flagitium, ita me obruunt concupiscentiæ fluctus, ut quotidie mergar, et in profundum peccatorum ruam. Ascendit invidia, ascendit superbia, ascendit luxuria, agmine facto miserum petunt : si Charybdim declinaverim, Scyllam incurro; si libidinem propulso, iræ succumbo; si non me domat avaritia, cædit ebrietas; si rapinis abstineo, manum et viscera pauperibus claudo; si calumniis aures obduco, mors intrat per fenestras, hoc est, per oculos libidinum et voluptatum incentiva haurio; denique si rimam unam obturo, centum patent, quibus accipiam inimicum imbrem, et tandem fatiscam. Hæc sunt quæ apud te tractant renes tui, et propria infirmitate conscii erudiunt te, increpant te, emendant te, et usque in noctem. Qualem noctem? Conscientiæ tuæ caliginosæ, cujus tenebris involutus velles, si posses, his quasi clypeum adversus lumen veritatis obtendere, et de fortitudine tua bene sperare. Sed emendant te renes tui. In renibus et in lumbis robur[3], ut est alicubi in Scriptura : sed quandoquidem adeo elumbes sint lumbi tui, adeo flaccescentes renes tui, erudiunt et dicunt : Si in renibus, unde est fortitudo, tanta est debilitas, tanta infirmitas, quid de cæteris fiet? Cum nos ergo erudierint lumbi nostri, et

[1] Luc. XXIV, 38. — [2] Rom. VII, 23. — [3] Job. XL, 11.

docuerint quam vana sit salus hominum, quid superest, nisi ut succingamus lumbos nostros, ut non diffluant? Quando apud nos tabulata nostra, aut nimia vetustate, aut nimio calore, aut tempestatum impulsione, vel alia quapiam de causa dehiscunt, illa statim clavis et nervis compingimus : hoc fiat de lumbis tuis, hoc est, de fortitudine tua; laxantur, ruunt, fatiscunt, solvitur tota compago; habes clavos in crucifixo, fortiter impinge, et tanto melius, quanto profundius; noli ponere labanti, ut sustentetur, sic firmabitur compago resoluta. Habent clavi crucis, quo jacentes erigant, quo debiles restituant, quo labentes retineant. Impelle, tunde, usque ad medullas, usque ad ipsam animam, ex hac emendatione sanaberis, et sanatus dices ad Dominum : « Fortitudinem » meam ad te custodiam[1] : » ex te fortitudo mea, ad te fortitudo mea. Conversi ad Dominum, etc.

SERMO CCCLXVI[2].

De Psalmo XXII. Dominus regit me, et nihil mihi deerit.

1. Psalmum vobis, dilectissimi, qui ad Christi baptismum properatis, in nomine Domini tradimus memoriæ collocandum : cujus necesse est, ut mysterium, illuminante divina gratia, exponamus. Hic enim Psalmus specialiter reformationem lapsus humani generis, et sanctæ Ecclesiæ disciplinam, simulque continet sacramenta. Pateant igitur silentio aures cordis vestri ad audiendum, et totius intentionis paratos sulcos verbi semen inveniat :

[1] Psal. LVIII, 10. — [2] Alias 9 ex Sirmondianis.

ut quod nunc sitiens terra susceperit, tempore accepto inebriata sanguine Christi, in procero germinans culmo, copiosos afferat fructus.

II. « Dominus regit me, et nihil mihi deerit[1]. » Magnum, charissimi, principium confitentis. Firmavit enim defensionis fiduciam, divitiarum roboravit infinitam substantiam. « Dominus regit me, » firmavit defensionis fiduciam. « Et nihil mihi deerit, » roboravit divitiarum infinitam substantiam. Sed quæramus cujus, quantique qualisve sit ista confessio. Illius, illius est, dilectissimi, qui descendens ex Jerusalem in Jericho, incidit in latrones[2]. Qui dispoliatus primæ originis dignitate, mortisque telo prostratus humo sine viribus jacebat et nudus. Qui tuba Legis et Prophetarum insonante, dum suis conatur surgere viribus, vulneris dolore retractus, in lapsum gravius recidit quo jacebat. « Quia Lex, ut ait Apostolus, » ad perfectum nihil adduxit[3]. » Quem Samaritanus ille noster, Christus scilicet, qui Samaritanus a Judæis est dictus, quod interpretatur custos, miserando cum eadem via transiret, id est, cum in carne justus pro nobis peccatoribus mori venisset, in jumentum suum, elevans a terra, imposuit; et aberrantem ut ovem subvectans humeris propriis, in paradisum, unde lapsus fuerat, ad centenarium, hoc est, ad perfectum numerum revocavit. Ipse enim, ut ait Propheta, peccata nostra portavit, et pro nobis doluit[2]. Dic jam, homo, dic in jumento misericordiæ, et humeris Dominicæ dilectionis sedens, qui cognitus recognoscis auctorem tuum et Dominum : « Dominus regit me. » Quod utique, nisi a Domino erectus, jacens dicere non posses. Ipse ergo regit te, qui portat te. Cum enim dicis : « Dominus regit me ; » nihil est proprium, unde fidas in te. Itaque cave ne extollaris de

[1] Psal. XXII, 1. — [2] Luc. X, 30. — [3] Hebr. VII, 19. — [4] Isaï. LIII, 4.

meritis tuis. Nulla enim fuerunt, cum ad te erigendum Dominus venit. Denique nudum invenit, non vestitum ; plagatum invenit, non sanum ; jacentem invenit, non stantem ; errantem reperit, non revertentem. Cave jactantiam, cave ; quia qui te semivivum miserando a terra sustulit, humilem portat, præcipitat extollentem. Cum enim dixeris timendo, et in innocentia ambulando[1] : « Dominus regit me ; » fiducialiter addes : « Et nihil mihi » deerit. » Quoniam nihil deest timentibus eum[2] ; et non privabit Dominus bonis ambulantes in innocentia.

III. Nam ut scias, quia nihil tibi deerit, adde quod sequitur : « In loco pascuæ ibi me collocavit, super » aquam refectionis educavit me[3]. » Agnosce, homo, quid fueris, ubi fueris, sub quo fueris. Ovis errans eras, in invio et inaquoso, spinis et tribulis pascebaris : sub mercenario posita, veniente lupo, secura non eras. Nunc autem requisita a vero pastore, humeris ejus pietate subvecta, reducta es ad ovile, id est, ad domum Dei, videlicet Ecclesiam, ubi pastor tuus Christus, et oves commanent congregatæ. Pastor iste non est ut mercenarius, sub quo misera laborabas, sub quo lupum timebas. Vis autem scire quantam tui curam habeat hic pastor bonus ? Animam suam pro te posuit. Ipse enim in Evangelio dicit : « Pastor bonus animam suam ponit pro ovibus suis[4]. » Hoc fecit. Insidianti enim lupo tibi se obtulit occidendum pro te. Nunc ergo secura manes in ovili. Nec indiges quempiam alium, qui cortis tuæ claudat aperiatque januam : quia Christus tibi et pastor, et janua est ; ipse et pascua, et provisor. « Ego sum, inquit, ostium ovium. » Per me si quis ingressus fuerit, salvabitur, et egredie- » tur et ingredietur, et pascua inveniet[5]. » Pascua igitur,

[1] Psal. LXXXIII, 13. — [2] Id. XXXIII, 10. — [3] Id. XXII, 2. — [4] Joan. X, 11. — [5] Ibid. 9.

quæ tibi pastor hic bonus paravit, in quibus te satiari collocavit, non sunt herbarum virentium varietas, in quibus quædam dulci succo, quædam amarissimo constant, quæ successu temporum aliquando sunt, aliquando non sunt. Pascua tibi eloquia Dei et mandata sunt dulcia seminata. De his pascuis gustaverat ille qui dicebat Deo : « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super » mel et favum ori meo[1]. » De his pascuis idem ipse Dominicis ovibus clamat, et dicit : « Gustate et videte » quam suavis est Dominus[2]. » Lege igitur Decalogum Veteris Testamenti : « Non occides ; Non furaberis ; » Non falsum testimonium dices[3], et cætera. » Lege præceptorum laudem Novi Testamenti : « Beati pauperes » spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati » mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram[4] : » et cætera consequentia, vel similia, et plura per Prophetas et Apostolos seminata. De his utique pascuis clamat pastor ad oves : « Operamini cibum qui non perit[5]. » Ideo autem non perit, quia Verbum Domini manet in æternum. Verbum Domini cibus tuus est, et non solum cibus, sed et potus. Audi eum per Prophetam dicentem veteri populo : « Qui edunt me, adhuc » esurient ; et qui bibunt me, adhuc sitient[6]. » Item « per semetipsum : Caro mea, inquit, vere est cibus, » et sanguis meus vere est potus[7]. » Non sunt autem longe pascua hæc ab aqua refectionis. Unus hic locus est Ecclesia Dei catholica ; ubi mandata vitæ sunt pascua tua, et fons aquæ salientis in vitam æternam, cujus reficieris fluentis, cum baptizaberis reparandus in Christo. Hac igitur aqua nisi rigata fuerint pascua tua, educari non poteris : quia mandata Dei sine Christi bap-

[1] Psal. CXVIII, 103. — [2] Id. XXXIII, 9. — [3] Exod. XX, 13. — [4] Math. V, 3. — [5] Joan. VI, 27. — [6] Eccli. XXIV, 29. — [7] Joan. VI, 56.

tismate germinare non possunt, nec edi ad animæ satietatem.

IV. Cum ergo per aquam refectionis Christi cœperis esse idoneus, ut sapore pascuarum dulcium satieris, tunc cognosces, et clamabis gaudens, et dicens : « Animam meam convertit, deduxit me per semitas justitiæ » propter nomen suum[1]. » Diabolus per peccatum animam tuam evertit, et a Deo avertit; quam Deus Pater per Christum, non meritis tuis ad se, sed propter nomen suum, convertit. Jam ergo illuminatus, jam conversus, jam credens, jam divinis pascuis per aquam refectionis satiatus dices : « Animam meam convertit. » Bona est gloria confessionis tuæ, si non sit mutatio conscientiæ tuæ. Tunc enim vere et immutabili conscientia hoc dices, cum non ob meritum tuum, sed propter nomen suum dices. Quæ sunt autem semitæ justitiæ, in quibus te deduxit? Audi deductorem tuum. « Quam lata est, in» quit, et spatiosa via, quæ ducit ad perditionem ; arcta » autem et angusta via est, quæ ducit ad vitam[2]. » Omnis namque semita brevis est et compendiosa. Non ergo per delicias mundi, per opulentiam auri et argenti, lapidibus etiam vestibusque pretiosissimis conspicuum honore omni, nobilitate præditum, sapientia philosophorum cuncta tumentem, Deus te ordinavit ire ad regnum cœlorum : quia hæc omnia, et his similia, quibus male utuntur, quibus uti bene datur[3], efficiuntur eis via lata et spatiosa, id est, in spe tantum quæ videtur; et ducit eos, cum præsenti fuerint vita privati, non ad spem, in qua non habuerunt spem, sed ad perditionem. « Dor» mierunt enim somnum suum, et nihil invenerunt om» nes viri divitiarum in manibus suis[4]. » Per semitas

[1] Psal. XXII, 3. — [2] Matth. VII, 13, 14. — [3] *Forte* non datur. — [4] Psal. LXXV, 6.

justitiæ ire te disposuit, id est, per misericordiam et veritatem. « Universæ enim viæ Domini misericordia et veritas[1]. » Contempta via lata et spatiosa, semitas arctas et compendiosas incedere te vult, id est, per famem et sitim, per nuditatem, per jejunium, per ignobilitatem, per paupertatem, per patientiam, per despectum omnium præsentium, habentem vero spem promissam[2]. Vis autem evidenter cognoscere compendium semitarum, per quas jussus es ambulare? « Diliges Dominum Deum » tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et proximum tuum sicut te ipsum. In his enim duobus mandatis omnis Lex pendet et Prophetæ[3]. » Ut ergo cito pervenias, si festinas ad regnum cœlorum, in duabus his semitis, quæ omnium caput sunt, et unam faciunt viam, gradere; ut universas, cum perveneris, naviter te et sine fatigatione peregisse congaudeas.

V. Has ergo tene semitas, in his maneant incessus tui, inter diaboli sævientis insidias, ut securus possis cantare Deo, et dicere : « Nam et si ambulavero in medio umbræ » mortis, non timebo mala ; quoniam tu mecum es[4]. » Umbra mortis, via peccati est, in qua nebulo pirataque diabolus recte gradientibus retia deceptionis expandit. Umbra est, quia nihil commune luci cum tenebris. Hujus umbræ opera repudianda docet Apostolus inquiens : « Abjiciamus opera tenebrarum, et induamur arma lucis; » sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis, » non in contentione et æmulatione[5]. » Quandiu igitur in præsenti vita manes, in medio vitiorum, [6] sæcularium pressurarum, quæ sunt umbra mortis, ambulas. Luceat in corde tuo Christus, qui illuminat lucernam mentis

[1] Psal. XXIV, 10. — [2] *Forte* promissorum. — [3] Matth. XXII, 37, 38. — [4] Psal. XXII, 4. — [5] Rom. XIII, 12, 13. — [6] *Forte*, et.

nostræ per dilectionem Dei et proximi : et non timebis mala, quoniam ipse tecum est. « Non te, inquit per » Prophetam, deseram, neque derelinquam[1]. » Item in Evangelio : « Ecce ego ero vobiscum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi [2]. » Idoneus est custos tuus. Tecum est Dominus tuus. Cave ne jactantia deseras comitantem, et remaneas desertus in umbra mortis.

VI. Cum itaque insidiis inimici oppugnari te in umbra, et deterreri cognoveris, apprehende virgam disciplinæ, et in baculo misericordiæ fidenter incumbe, ut cum tibi auxilio sol justitiæ refulserit Christus, veraciter dicas : « Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata » sunt[3]. » Virga namque superbum regit, secundum quod dictum est in Psalmo secundo de Christo : « Reges » eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes » eos[4]. » Baculus vero debilem sustentat et fessum. Memento ergo correptionis et disciplinæ virgæ, ut cum repletus fueris bonis donorum Dei, non extollaris superbia, et murmures adversus eum : quia sicut vas figuli iratus in ea confringet te. Memento etiam adjutorii baculi, et ne confidas in virtute tua, neve dicas : Sanctus sum, titubare non possum. Multos habet lapsus infirmitas nostra, nec sanctitate operum suorum adhuc in terra dante spinas et tribulos posita regitur, vel habet gloriam puritatis. Quandiu ergo redeat in terram de qua sumpta est, nisi baculo divinæ gratiæ regatur, stare non potest. Sive itaque prospereris in Deo, sive tentationum tempestate turberis, totum te in baculum misericordiæ Dei projice, ut cum supra eum donis spiritalibus pascendus accubueris, delectatus gustu suavitatis ejus, convenienter dicas : « Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui

[1] Josue, I, 5, et Hebr. XIII, 5. — [2] Matth. XXVIII, 20. — [3] Psal. XXII, 4. — Id. II, 9.

» tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum, et poculum tuum inebrians quam præclarum est[1]? » Hoc per orbem terrarum fulta gratiæ baculo universa cantat Ecclesia. Hoc adversus hæreticos, Judæos, atque gentiles, qui eam deridendo tribulant, prædicat, non in se, sed in Domino gloriando. Mensa namque jucunditatis passio Christi est, qui se pro nobis in mensa crucis obtulit sacrificium Deo Patri, donans Ecclesiæ suæ catholicæ vitale convivium, corpore suo nos videlicet satians, et inebrians sanguine. Hac mensa pasta et vivificata, adversus eos qui tribulant eam, exultat Ecclesia, habens spem vitæ æternæ per suam vitam Dominum Christum, qui eam oleo lætitiæ per sanctum Spiritum unxit abunde. Propter hanc mensam corripiebat in idolio recumbentes Corinthios Apostolus dicens : « Non potestis communicare mensæ Domini et mensæ dæmoniorum : non potestis bibere calicem Domini, et calicem dæmoniorum[2]. »

VII. Cum vos ergo divina gratia, ad quam properatis, advexerit ; cognoscetis mensam spiritalis convivii, ut agnita veritate unusquisque vestrum exultans, et gratias agens Deo, jam competenter et fiducialiter dicat : « Et » misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ » meæ[3]. » Magnum te gloriæ solatium comitatur. Propter miseriam videlicet infirmitatis tuæ, misericordia te Dei subsequitur. Sed prius ut iter tibi vitæ æternæ demonstret, prævenit te, id est, antecedit te, secundum quod dicit in alio Psalmo : « Deus meus, misericordia » ejus præveniet me[4]. » Prævenit ergo te misericordia ejus, id est, in viam te ducit ignorantem viam, ad Deum te vocat longe factum a Deo ; servum peccati attrahit, ut liberum faciat, ut ambulando in via omnibus diebus vitæ

1 Psal. XXII, 5. — 2 I Cor. X, 20, 21. — 3 Psal. XXII, 6. — 4 Id, LVIII, 11.

tuæ non erres. Subsequitur etiam te, custodiens terga tua, ne insidians calcaneo tuo serpens diabolus, cum quo tibi sunt inimicitiæ, supplantet te. Latro namque aut occurrendo occidit, aut exurgendo post tergum. Ob hoc te præcedit et subsequitur misericordia Dei, ut medius tutus ambules et securus omnibus diebus vitæ tuæ. Habe ergo spem et gloriam, non in te, sed in præcedente et subsequente misericordia Dei : qua præventus es peccator, ut salveris; non inventus es justus, ut placuisse glorieris.

VIII. Vide autem quo te perducit, si non deserueris deducentem. Non in agrum miseriæ sæcularis, ut inter spinas et tribulos panem in labore et sudore conquiras; non ad marina discrimina, ut mercimonii causa ligno fragili incerta lucra secteris, ubi intentione quæstus multi merserunt. Ad domum Dei te ducit, non ut hospitem ad tempus, ut migres ex ea; sed habitatorem, ut permaneas in ea. Sequitur enim : « Et ut inhabitem in » domo Domini in longitudine dierum[1]. » Domus hæc Domini, paradisus est. Longitudo dierum, vita æterna est. Non illic esuries, non sities, nec laborabis æstu solis et lunæ, frigus et tempestates hyemis non senties. Tristitia et mœror in ea non sunt. Consortio semper sanctorum beatus eris. Gaudebis cum eis, et exultabis, vivendo et laudando in sæcula sæculorum Deum. Dicit enim in alio Psalmo : « Beati, qui habitant in domo tua, » in sæcula sæculorum laudabunt te[2]. » Hæc est spes fidei vestræ, dilectissimi. Accessistis ad Dominum credere; festinate et operam date apprehendere per bonam conversationem quod credidistis. Non enim propter præsentem vitam efficimini Christiani, sed propter futuram vitam, quam vobis credentibus et in se perseverantibus Domi-

[1] Psal. XXII, 6. — [2] Id. LXXXV, 5.

nus Christus ipse largitur : qui vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO CCCLXVII[1].

De verbis Evangelii Lucæ XVI, *ubi de divite et Lazaro.*

I. ADVERTIT Sanctitas Vestra, fratres charissimi, et mecum, ut arbitror, tota mentis intentione perspexit opulentiam divitis, et indigentiam mendicantis ; unum cibis æstuantem, et alium fame deficientem. Ambo quidem homines, ambo carnales, ambo mortales : sed non ambo æquales. Natura una, sed vita non una. Nullus eorum a conditione mortis immunis : et tamen unus epulatur splendide, et alter in pannis et in ærumna sordescit. Ille delicatis escis adinventione coquorum gaudebat : iste, si caderent micæ de mensa ejus, expectabat. Audiant nunc divites, qui nolunt esse misericordes ; audiant quia una omnes nascimur lege, una vivimus luce, unum spiramus aërem, una quoque extinguimur morte : quæ si non intercederet, nec pauper ipse duraret. Hic ulcerosus et nudus jacens Lazarus, ad Abrahæ sinum Angelorum portatur manibus. Ecce dives refectus et splendidus tartareo carcere clauditur. Ubi est vestis illa byssina? Ubi vita abundans et affluens copiis multis? Nonne morte omnia transeunt tanquam umbra? « Nihil intulimus in hunc » mundum, dicit Apostolus, sed nec quidquam auferre » possumus[2]. » Nihil nobiscum tollimus aut rapimus.

[1] Alias 25, de verbis Domini. — [2] 1 Tim. VI, 7.

Quid si aliquid tolleremus, nonne vivos homines voraremus? Quæ est ista aviditas concupiscentiæ, cum ipsæ belluæ habeant modum? Tunc enim rapiunt, quando esuriunt : parcunt vero prædæ, cum senserint satietatem. Inexplebilis est sola avaritia divitum. Semper rapit, et nunquam satiatur : nec Deum timet, nec hominem reveretur : nec patri parcit, nec matrem agnoscit : nec fratri obtemperat, nec amico fidem servat : viduam opprimit, pupilli rem invadit : libertos in servitium revocat, testamentum falsum profert. Res mortui occupantur; quasi non et ipsi qui hoc faciunt moriantur. Quæ est ergo ista animarum insania, amittere vitam, appetere mortem? acquirere aurum, et perdere cœlum? Sed quia nemo cogitat Deum, ideo manet in morte judicium.

II. Merito dictum est diviti : « Quia recepisti bona in » vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic » consolatur, tu vero cruciaris[1]. » Audiant ista divites, qui nolunt esse misericordes. Audiant irrogari supplicia eis, qui nolunt erogare subsidia. Audiant pauperem refrigerantem, audiant divitem pœnis gravioribus æstuantem. « Pater Abraham, inquit, mitte Lazarum, ut intin» guat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret lin» guam meam : quia crucior in hac flamma. » At ille : « Memento, inquit, fili, quia recepisti bona in vita tua, » et Lazarus similiter mala[2]. » Pensantur pro divitiis pœnæ, refrigerium pro paupertate, pro purpura flamma, refectio pro nuditate, ut salva sit æquitas stateræ, et non mentiatur modus illius mensuræ : « In qua, inquit, » mensi fueritis mensura, ita remetietur vobis[3]. » Ideo negatur in pœnis misericordia diviti, quia ipse dum viveret, noluit misereri. Ideo rogans dives non exauditur in tormentis : quia rogantem pauperem non exaudivit in terris.

[1] Luc. XVI, 25. — [2] Ibid. 26, 27. — [3] Math. VII, 2.

III. Dives et pauper duo sibi sunt contraria : sed iterum duo sibi sunt necessaria. Nullus indigeret, si se invicem supportarent; et nemo laboraret, si se ambo juvarent. Dives propter pauperem factus est, et pauper propter divitem factus est. Pauperis est orare, et divitis erogare; Dei est pro parvis magna pensare. De misericordia ejus parva, magna nascitur copia. Fœcundus est ager pauperum, cito reddit dominantibus fructum. Via cœli est pauper, per quam venitur ad Patrem. Incipe ergo erogare, si non vis errare. Patrimonii tui, quo es ligatus, compedem in hac vita resolve; ut libere ad cœlum possis accedere : abjice abs te divitiarum onera, abjice vincula voluntaria, abjice anxietates et tædia, quæ te pluribus in annis inquietant. Da petenti, ut possis ipse accipere : tribue pauperi, si non vis flammis exuri. Da in terra Christo, quod tibi reddat in cœlo. Obliviscere quod es, et attende quod futurus es. Præsens vita fragilis est, et in mortem proclivis. Nemo potest stare, sed omnes cogimur transire. Nolentes imus, inviti eximus, quia mali sumus. Si autem ante nos aliquid mitteremus, non ad inane hospitium veniremus. Quod enim pauperi damus, ante nos præmittimus : quod autem rapimus, hic totum dimittimus.

SERMO CCCLXVIII[1].

De verbis Evangelii Joan. XII. Qui amat animam suam, perdet illam. *Et de verbis Apostoli, Ephes.* V. Nemo unquam carnem suam odio habuit.

I. Modo, fratres, cum divina lectio legeretur, audivimus Dominum dicentem : « Qui animam suam, perdet » illam[2]. » Huic sententiæ quasi contrarium videtur esse quod ait Apostolus : « Nemo unquam carnem suam odio » habuit[3]. » Si ergo nemo est qui carnem suam oderit, quanto magis nemo est qui oderit animam suam? Multum quippe anima carni præponitur : quia ipsa est habitatrix, caro habitaculum ; et anima dominatur, caro autem servit ; anima superior est, caro subjecta est. Si ergo nemo unquam carnem suam odio habuit, quis est qui animam suam oderit? Propter hoc non parvam quæstionem nobis intulit præsens Evangelica lectio, ubi audivimus : « Qui amat animam suam, perdet illam. » Periculosum est animam amare, ne pereat : sed si propterea periculosum est, ut ames animam tuam, ne pereat anima tua, ideo non debes illam amare, quia non vis illam perire. Si autem non vis illam perire, amas illam. Quid est hoc? Si amo, perdo. Ergo non amem, ne perdam. Sed quia timeo perdere, ideo non amo; et utique quod timeo ne perdam, amo. Dicit et alibi Dominus : « Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ

[1] Alias 37, ex homiliis 50. — [2] Joan. XII, 25. — [3] Ephes. V, 29.

» vero suæ detrimentum patiatur [1]? » Ecce quia sic est amanda anima, ut lucro totius mundi præferatur; et tamen observet qui animam amat, quia si amat, perdet illam. Non vis perdere eam, noli illam amare. Sed si non vis eam perdere, non potes eam non amare.

II. Sunt ergo qui perverse animam suam amant : et hoc vult Dei sermo corrigere, non ut oderint animam suam, sed ut recte diligant. Male enim diligendo perdunt eam, et fit quidam magnum quasi præposterum et contrarium : sed ita tamen fit, ut si diligas eam perverse, perdas illam; si oderis illam recte, conserves illam. Est ergo quidam perversus amor ejus, et quoddam rectum odium ejus. Sed amor perversus ab odio, odium rectum ab amore ejus. Quis est perversus animæ amor? quando diligis animam tuam in iniquitatibus. Audi quia ab odio venit amor iste perversus : « Qui autem diligit iniquita» tem, odit animam suam [2]. » Odium autem rectum vide, quia ab amore venit. Ibidem Dominus secutus ait : « Qui » autem audit animam suam in hoc sæculo, in vitam » æternam inveniet eam. » Utique quod vis invenire in vitam æternam, multum amas. Quod enim amas ad tempus, quid prodest? Aut subduceris illi, aut subducitur tibi. Cum fueris tu subtractus, perit ipse amator : cum fuerit illud subtractum, perit quod amasti. Ubi ergo aut amator perit, aut quod amatur, non est amandum. Sed quid est amandum? Quod nobiscum potest esse in æternum. Sed si vis animam tuam in æternum habere salvam, oderis eam ad tempus. Ergo odium rectum ab amore venit, perversus amor ab odio venit.

III. Quis igitur modus diligendi animam? Putatis Martyres non amabant animas suas? Videtis certe modo, si cujus vita præsentis sæculi periclitetur, quomodo

[1] Matth. xvi, 26. — [2] Psal. lx, x, 6.

amici ejus currunt pro ea : quomodo curritur ad ecclesiam, rogatur episcopus, ut intermittat, si quas habet actiones, currat, festinet. Quare? Pro anima. Et omnes contremiscunt, omnibus cæteris rebus intermissis, festinandum esse decernunt. Omnis festinatio laudatur, omnis tardatio accusatur. Quare? Pro anima. Quid est, pro anima? Ne moriatur homo. Non noverant Martyres amare animas suas : et tamen hoc est pro anima, ne moriatur homo. Mors hominis iniquitas est. Si curris pro hac vita centum millia, quot millia debes currere pro vita æterna? Si festinas lucrari dies paucos, et ipsos incertos : hodie enim homo a morte liberatus, nescit utrum cras moriatur : tamen si sic curritur propter lucrum paucorum dierum, quia et usque in senectam pauci dies sunt, quomodo currendum est pro vita æterna? Et tamen propter hanc pigri sunt homines. Difficile invenis qui vel passus lente moveat pro vita æterna. Amor ergo perversus animæ abundat, amor autem rectus valde paucorum est. Nam sicut nemo est qui non diligat animam suam, sic nemo est qui non amet carnem suam. Unde fieri potest, ut et verum sit quod ait Apostolus : « Nemo unquam carnem suam hodio habuit, » et anima non ametur? Discamus ergo, fratres, amare animas nostras. Omnis voluptas sæculi transitoria est. Est amor utilis, est amor noxius : amor amore impeditur; amor noxius recedat, et amor utilis succedat. Sed quia homines nolunt illinc recedere, ideo in illos non potest aliud introire : ut non capiant, pleni sunt; fundant, et capiunt. Pleni sunt enim amore voluptatum carnalium, pleni sunt enim amore voluptatum carnalium, pleni sunt vitæ præsentis, pleni sunt amore auri et argenti, possessionum sæculi hujus. Qui ergo pleni sunt, sic sunt quomodo vasa. Vis ut intret mel unde acetum nondum fudisti? Funde quod

habes, ut capias quod non habes. Ideo prima renuntiatio est huic sæculo, et deinde conversio ad Deum. Qui renuntiat, fundit; qui convertitur, impletur : sed si non fiat corpore solo, sed et corde.

IV. Quæritur autem, fratres, quomodo crescat iste amor. Habet enim initia sua, habet augmenta sua, habet perfectionem suam. Et debemus nosse quis cœperit, ut eum ad augmenta cohortemur : quis nec cœperit, ut eum quo incipiat moneamus : quis et cœperit et creverit, ut eum ad perfectionem incitemus. Primo illud attendat Charitas Vestra : amores omnes et dilectiones prius sunt in hominibus de se, et sic de alia re quam diligunt. Si diligis aurum, prius te diligis, et sic aurum : quia si tu mortuus fueris, non erit qui aurum possideat. Ergo dilectio unicuique a se incipit; et non potest nisi a se incipere. Et nemo monetur ut se diligat. Hoc enim non solum inest hominibus, sed et pecoribus. Videtis enim, fratres, quemadmodum non tantum ingentes bestiæ et magna animalia, ut sunt boves aut cameli vel elephanti, sed et muscæ, sed et vermiculi minimi quomodo nolunt mori, et diligant se. Omnia animalia mortem fugiunt. Ergo diligunt se, custodire se volunt, alia velocitate, alia latebris, alia resistendo et repugnando; omnia tamen animalia pro vita sua pugnant, mori nolunt, custodire se volunt. Amant ergo se. Incipe et aliud amare. Sed quid est ipsum aliud? quidquid amaveris, aut hoc est quod tu, aut inferius te est, aut superius te est. Si inferius te est quod amas, ad consolandum ama, ad tractandum ama, ad utendum ama, non ad illigandum. Verbi gratia, aurum amas, nolite illigare auro, quanto melior es quam aurum. Aurum enim terra est fulgens, tu autem ut illuminareris a Domino, ad imaginem Dei factus es. Cum sit aurum creatura Dei, non

tamen fecit Deus aurum ad imaginem suam, sed te. Ergo posuit sub te aurum. Amor ergo iste contemnendus est. Ad usum assumenda sunt ista, non eis vinculo amoris quasi glutino hærendum est. Non facias tibi membra, quæ cum cœperint præcidi, doleas atque crucieris. Quid ergo? Assurge ab isto amore, quo amas inferiora quam tu es : incipe amare paria, id est, quod tu es. Sed quid multis opus est? Si volueris, breviter poteris.

V. Quo ordine autem verum amorem et veram charitatem habere possimus, ipse Dominus dixit nobis in Evangelio, et evidenter ostendit. Sic enim ait : « Diliges » Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota » anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et proximum » tuum sicut te ipsum[1]. » Primum ergo dilige Deum, deinde te ipsum; post hæc dilige proximum tuum sicut te ipsum. Prius tamen disce amare te ipsum : sic dilige proximum tuum sicut te ipsum. Nam si te ipsum non nosti amare, quomodo proximum poteris in veritate diligere? Putant enim nonnulli homines legitimo ordine se amare, quando res alienas rapiunt, quando se inebriant, quando libidini serviunt, quando per diversas calumnias injusta lucra conquirunt. Isti tales audiant Scripturam dicentem : « Qui diligit iniquitatem, odit animam suam[2]. » Si ergo amando iniquitatem, te ipsum non solum non diligis, sed etiam odio habes; quomodo aut Deum aut proximum diligere poteris? Si ergo vis veræ charitatis ordinem custodire, fac justitiam, dilige misericordiam, fuge luxuriam, incipe secundum præceptum Domini, non solum amicos, sed etiam inimicos diligere. Et hæc cum fideliter custodire toto corde contenderis, istis virtutibus quasi quibusdam gradibus poteris ascendere, ut merearis Deum toto animo et tota virtute diligere. Et cum ad

[1] Matth. XXII, 37. — [2] Psal. LX, 6.

istam felicem perfectionem veneris, omnes concupiscentias istius mundi tanquam stercora computabis : et cum Propheta poteris dicere : « Mihi autem adhærere Deo, » bonum est[1]. »

SERMO CCCLXIX[2].

De Nativitate Domini, I.

1. Salvator noster natus de Patre sine die, per quem factus est omnis dies, voluit in terra habere natalem hunc diem, quem hodie celebramus. Quisquis hunc diem miraris, æternum mirare potius ante omnem diem permanentem, omnem diem creantem, in die hodierno nascentem, a malitia diei liberantem. Adhuc mirare. Quæ peperit, et mater et virgo est : quem peperit, et infans et Verbum est. Merito cœli locuti sunt, Angeli gratulati, pastores lætati : Magi mutati, reges turbati, parvuli coronati. Lacta, mater, cibum nostrum, lacta panem de cœlo venientem, et in præsepi positum velut piorum cibaria jumentorum. Illic enim « Cognovit bos » possessorem suum, et asinus præsepe domini sui[3] : » circumcisio scilicet et præputium, cohærendo lapidi angulari, quorum primitiæ fuerunt pastores et Magi. Lacta eum qui talem fecit te, ut ipse fieret in te, qui tibi et munus fœcunditatis attulit conceptus, et decus virginitatis non abstulit natus : qui sibi, priusquam nasceretur, et uterum de quo nasceretur, et diem quo nasceretur elegit. Et ipse condidit quod elegit, ut illinc procederet ut

[1] Psal. LXXII, 28. — [2] Alias de Tempore 5. — [3] Isaï. I, 3.

sponsus de thalamo suo, quo mortalibus oculis posset videri, et augmento lucis annuæ se lucem mentium venisse testari. Prophetæ cecinerunt Conditorem cœli et terræ in terra cum hominibus futurum : Angelus annuntiavit Creatorem carnis et spiritus in carne venturum. Salutavit Joannes ex utero in utero Salvatorem ; Simeon senex Deum agnovit infantem ; Anna vidua virginem matrem. Hæc sunt testimonia nativitatis tuæ, Domine Jesu, antequam tibi fluctus substernerentur calcanti, cederent imperanti ; antequam ventus te jubente siluisset, mortuus te vocante vixisset, sol te moriente palluisset, terra te resurgente tremuisset, cœlum te ascendente patuisset : antequam ista et alia mirabilia jam juvenilis tui corporis ætate fecisses. Adhuc in manibus matris portabaris, et jam Dominus orbis agnoscebaris. Ipse puer parvulus ex semine Israël, et ipse nobiscum Deus Emmanuel.

II. Quæ est illa nostri generatio Salvatoris, qua gignenti Patri coæternus est, quando hanc generationem ex virgine mundus expavit, quam pia fides agnovit et tenuit, infidelitas autem irrisit, superbia timuit superata ? Quænam est illa generatio, qua « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum[1] ? » Vel quod est hoc Verbum, quod dicturus ante non silebat, quo dicto non siluit qui dicebat ? Quod est verbum sine tempore, per quod facta sunt tempora ? Verbum quod labia nullius aperuit cœptum, clausitve finitum : Verbum quod initium non habet ex ore loquentium, et aperit ora mutorum : Verbum quod linguis gentium disertis non fit, et linguas infantium disertas facit. Quænam est, inquam, illa generatio, cui Pater moriendo non cedit, quia non eam vivendo præcedit ? Ab omnibus locorum temporumque intervallis, ab omni

[1] Joan. I, 1.

distentione spatiorum, quam vel in diebus, vel in corporibus sentire consuevimus, levemus ad eum, quantum ipso adjuvante possumus, animam nostram, si quomodo capere valeamus et natum non prævenientem qui gignit, et gignentem non subsequentem qui gignitur, Patrem et Filium : nec pariter patres, nec pariter filios, sed pariter æternos : non utrumque generantem, nec utrumque nascentem, sed alterum sine altero non viventem : et Patrem sempiterne genuisse, et Filium sempiterne natum esse cogitemus, si valemus; si non valemus, credamus. Non est quod hic dicere valeamus, sed tamen non longe positum est ab unoquoque nostrum : « In illo enim vivimus, » et movemur, et sumus[1]. » Transcendamus carnem nostram, in qua parentes ante filios vivunt : quia ut filios possent generare creverunt, et filiis crescentibus jam senescunt. Nondum natis filiis parentes vixerunt, quia et parentibus mortuis filii victuri sunt. Transcendamus et animas nostras : pariunt et ipsæ aliquid cogitando, quod secum habent sciendo; sed possunt amittere obliviscendo, quia non habebant ante nascendo. Cuncta corporalia, temporalia, mutabilia transcendamus : ut videamus super omnia, per quem facta sunt omnia. Ascensus noster in corde est : quia et ille ad quem ascendimus prope est. Longe autem ab illo sumus, in quantum dissimiles sumus. Ascendit ergo ad eum sua similitudo, quam in nobis fecit et refecit, qua nondum perfecta, palpitat infirmus aspectus, et ineffabilem candorem lucis æternæ non potest intueri. Cujus ergo fulgorem mentis acies nondum capit : « Generationem ejus quis enarrabit[2]? » Sed « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis[3]. »

III. Hanc ergo generationem, cujus hodiernum celebramus diem, hanc in qua dignatus est venire per Israël,

[1] Act. XVII, 28. — [2] Isaï. LIII, 8. — [3] Joan. I, 14.

et fieri Emmanuel, nobiscum Deus in carnis infirmitate, non nobiscum in cordis iniquitate; accedens ad nos per id quod assumpsit ex nostro, et liberans nos per id quod mansit in suo : (visitavit quippe Dominus servos suos per mortalem infirmitatem, ut eos liberos faceret per incommutabilem veritatem :) Hanc ergo generationem. cujus utcumque capax est humana fragilitas; non illam quæ sine tempore manet, sine matre super omnia; sed istam quæ in tempore facta est, sine patre inter omnia : hunc virginis filium et virginum sponsum, de incorrupta matre nascentem, incorruptibili veritate fœtantem, laudemus, amemus, adoremus; ut in ejus misericordia de astutia victa diaboli triumphemus. Diabolus ad nos decipiendos corrupta fœminea mente subrepsit : Christus ad nos liberandos incorrupta fœminea etiam carne processit : qui est benedictus cum Patre et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO CCCLXX[1].

De Nativitate Domini, II (12).

Hodiernus dies ad habendam spem vitæ æternæ, magnum contulit gaudium generi humano. Primus enim homo, quo cadente omnes cecidimus, cujus ruina est mortalitas nostra, non est natus, sed factus; patre nullo, nulla matre, sed Deo operante. Hæc est hominis prima conditio, Adam de terra. Secunda conditio est hominis, qua creatur fœmina de latere viri. Tertia conditio est

[1] Alias de Tempore 20.

hominis, qua natus est homo ex viro et fœmina. Quarta conditio est Dei et hominis, qua natus est Christus sine viro de fœmina. In istis quatuor conditionibus una sola nobis usitata est, cæteræ tres non sunt in oculis carnis, sed in fide cordis. De terra factum hominem sine patre, sine matre, non novimus : factam fœminam de latere viri non novimus, lectam et auditam credidimus. Tertia illa usitata est nobis ipsa quotidiana, de complexu maris et fœminæ quotidie nascuntur homines. Jam ergo erat una sine viro et fœmina, jam erat altera de viro sine fœmina, jam erat tertia de viro et fœmina, quarta restabat sine viro de fœmina. Sed ista quarta liberavit tres. Prima enim et secunda ruerunt, tertiam de ruina genuerunt, in quarta salutem invenerunt.

II. Exultent ergo virgines, virgo peperit Christum. Nihil in ea quod voverunt putent exterminatum : mansit virgo post partum [1]. Exultent viduæ : infantem Christum vidua Anna cognovit. Exultent conjugatæ : nasciturum Dominum Jesum Christum Elisabeth maritata prophetavit. Nullus gradus prætermissus est, de quo non haberet testimonium salus omnium. Numquid enim solæ virgines ad regnum cœlorum perveniunt? Perveniunt et viduæ. Magni meriti fuit illa vidua sancta Anna. A virginitate enim sua septem annos vixerat cum viro suo [2]; quo defuncto usque ad senilem ætatem pervenerat, et in senectute sancta expectabat infantiam Salvatoris [3]; ut parvum videret annosa, parvum agnosceret anicula, intrantem in mundum Salvatorem videret itura. Et in masculino sexu tria ipsa genera commendata sunt. Ipse Christus puer natus est : exultent pueri, continentiam

[1] Cod. Cass. 106, fol. 161. Virgo post partum, et illibata post filium. Exultent, etc. — [2] Luc. II, 36. — [3] Cod. Cass. 106, fol. 161. Octoginta gerens annos expectabat infantiam Salvatoris.

voventes puero. Ipse vere integritatem pudicitiæ consecravit, qui suæ matri fœcunditatem attulit, virginitatem non abstulit. Simeon ille senex diu vixerat, cujus ætas comparatur Annæ; et audierat responsum, quod non esset visurus mortem, nisi prius videret Christum Domini.

III. Intelligite, fratres, quantum desiderium habebant antiqui sancti videndi Christum. Sciebant illum esse venturum, et omnes qui pie vivebant, dicebant : O si hic me inveniat illa nativitas! o si quod credo in Scripturis Dei, videam oculis meis? Et ut noveritis quantum desiderium habebant sancti, qui noverant de Scripturis sanctis virginem parituram, sicut audistis cum Isaïas legeretur : « Ecce virgo in utero concipiet, et pariet » filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel[1]. » Emmanuel quid sit, Evangelium nobis aperuit dicens : « Quod » interpretatur : Nobiscum Deus[2]. » Non tibi ergo sit mirum, quæcumque infidelis anima, non tibi videatur impossibile, ut virgo pareret, virgo pariens permaneret. Intellige natum Deum, et non miraberis virginis partum. Ut ergo noveritis antiquos sanctos et justos optasse videre, quod concessum est huic seni Simeoni; Dominus noster Jesus Christus ad Discipulos loquens ait : « Multi justi et » Prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, et non vi» derunt, et audire quæ auditis, et non audierunt[3]. » Multum senex iste fuit ad audiendum serus, sed ad videndum maturus. Non expectavit ut Christum audiret loquentem, quoniam agnovit infantem. Et hoc illi concessum erat jam decrepito, quasi desideranti et suspiranti et dicenti quotidie in orationibus suis : Quando veniet? quando nascetur? quando videbo? Putas durabo? putas

[1] Isaï. VII, 14. — [2] Matth. I, 23. — [3] Id. XIII, 17.

hic me inveniet[1]? putas isti oculi mei videbunt, per quem cordis oculi revelabuntur? Dicebat ista in orationibus suis, et pro desiderio suo accepit responsum, quod non gustaret mortem, nisi prius videret Christum Domini. Gestabat eum Maria mater ejus infantem: vidit ille, et agnovit. Ubi noverat quem agnovit? An intus est revelatus, qui foris est natus? Vidit, et agnovit. Agnovit Simeon infantem tacentem; et occiderunt Judæi juvenem mirabilia facientem. Cum ergo cognovisset, accepit in ulnas suas, hoc est, in brachia sua, amplexatus est eum. Portabat a quo portabatur. Ipse enim est Christus sapientia Dei, attingens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter[2]. Quantus ibi erat, et quam magnus, quam parvus factus erat? Parvus factus, parvos quærebat. Quid est, parvos quærebat? Non superbos, non elatos; sed humiles et mites colligebat. In præsepi dignatus est poni, ut esset piorum cibaria jumentorum. Accepit ergo eum Simeon in brachia sua, et dixit: « Nunc dimittis, » Domine, servum tuum in pace[3]. » Dimittis in pace, quia video pacem. Quare ergo dimittis in pace? « Quoniam » viderunt oculi mei salutare tuum[4]. » Salutare Dei, Dominus Jesus Christus. « Annuntiate diem ex die salutare ejus[5]. »

IV. Habetis ergo pueri puerum Jesum, sancti senes senem Simeonem. Si autem quæritis, ut et conjugatus aliquis vir testimonium Domino perhibeat, Zachariam considerate. Nemo ergo quærat aliud. fratres mei, Christiani fideles, aut virgo, aut vidua, aut conjugata, aut puer, aut continens, aut uxoratus: quidquid plus esse quis voluerit, non invenit quemadmodum ad Christum

[1] Cod. Cass. 106, fol. 161. Putas hic me inveniat ista nativitas? — [2] Sap. VIII, 1. — [3] Luc. II, 29. — [4] Ibid. 30. — [5] Psal. XC, 2. — Cod. Cass. 106, fol. 161. Ideo salutare Dei se vidisse gratulando non tacuit.

pertineat. Non invenimus testimonium perhibuisse Christo adulteros, fornicatores, immundos. Et ut a talibus ei testimonium perhiberetur, ipse præstitit, ipse donavit. Non enim quisquam sanctus viribus suis. Exultemus ergo, charissimi. Ab hodierno die crescunt dies. Crede in Christum, et crescit in te dies. Credidisti? Inchoatus est dies. Baptizatus es? Natus est Christus in corde tuo. Sed numquid Christus natus sic remansit? Crevit, ad juventutem pervenit: sed in senectutem non declinavit. Crescat ergo et fides tua, robur inveniat, vetustatem nesciat. Sic pertinebis ad Christum Filium Dei, in principio Verbum apud Deum; Verbum Deum; sed Verbum carnem factum, ut habitaret in nobis. Majestas ibi latebat, ubi infirmitas apparebat. In manus suas Simeon infirmitatem accepit, sed majestatem intus agnovit. Nemo contemnat natum, si vult esse renatus. Ad illum pertinuit propter nos nasci, ad nos pertineat in illo renasci: qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO CCCLXXI [1].

De Nativitate Domini, III.

I. NATUS est nobis hodie Salvator; et ideo hodie omni mundo Sol verus exortus est. Deus homo factus est, ut homo Deus fieret: et ut servus in Dominum verteretur, formam servi Dominus accepit. Habitavit in terris habitator cœlorum, ut homo habitator terræ habitaret in cœlis. Natus est ergo nobis Salvator, passus est diem par-

[1] Alias de Diversis 22.

tus repudiatæ Legis conceptus : natus autem de Patre semper, de matre semel. Etenim Domini nostri Jesu Christi duas accepimus nativitates : primo divinam, deinde humanam, sed plane utramque mirabilem : in illa ut matris, in hac ut patris officia cessarent : unam æternam, ut crearet temporales ; alteram temporalem, ut præstaret æternos. Ille ergo in forma Dei Patri æqualis, ille in forma servi Patri subditus. Ille tam parvus, ut ederetur a fœmina ; sed tam magnus utique permansit, ut non separaretur a Patre. Has ergo Domini nativitates etiam duo Evangelistarum testantur principia. Unus enim de nativitate divina ita ait : « In principio erat Verbum, » et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : » hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum » facta sunt, et sine ipso factum est nihil[1]. » De hac vero nativitate humana, ita Evangelista alius refert : « Li- » ber generationis Jesu Christi filii David[2]. » Hic ergo natalis Domini, hic secundæ nativitatis dies est : exultemus et lætemur in eo. Nec immerito, aucto jam ab hinc die, hodie lux incrementum accipit ; cum humano generi in hoc utique die vera lux venerit : ut recte dies tramitem solis augeat, quo nobis hunc, per quem tenebris mortis absolveremur, invexit. Hunc ergo Prophetæ annuntiantes, tanquam lucernæ, venturum, præcesserunt diem ortus ejus, et miracula quæ esset gesturus in carne, clarissimis præconiis ediderunt. Rectum namque erat, ut prædicaretur esse venturus ; ne cum venisset, dubitaretur. Hic itaque Deus noster, homo inter homines conversatus est. Apparuit enim videntibus homo, intelligentibus Deus : hominem intuentibus offerens, credentibus Deum servans. Ergo infirmos salvavit aspectus infirmitatis ejus : firmos quærit contemplatio Divinitatis ejus.

[1] Joan. I, 1-3. — [2] Matth. I, 1.

II. Obsecro vos, charissimi, intuemini quam magnum sit hoc mysterium veritatis. Ad salvandos homines Legem dederat, Prophetas miserat: et quia sanandis languoribus hæc remedia præcesserunt, ipsum se ad salutem eorum offerre hominibus Deus voluit. Porro homines Deum ipsum in substantia sua videre non potuerunt: spem vero homines suam ponere in solo homine non debebant. Quid ergo hic fieret? Hominem sequi non debebant, homo sequendus non erat qui videri poterat: Deus sequendus erat qui videri non poterat. Ut ergo exhiberetur homini, et qui ab homine videretur et quem homo sequeretur, Deus factus est homo. Denique cum jam inter homines versaretur, et tribus Apostolis in secreto adductis medius astaret [1], subito eis in illa divini cultus claritate resplenduit: quod Apostoli qui præsentes erant, vix intueri pro humani affectus infirmitate potuerunt. Nasci humanitus voluit, ut nos in ipso nasceremur, et futuris cultoribus suis iteratæ nativitatis sacramenta sanciret: ut nos qui a nativitate illa coarctati tenebamur obnoxii, Salvatoris nostri vestigia comitati, secundæ nativitatis præsidio certo potiremur; quo in Deo et ex Deo nati, abrumperemus vincula mortis antiquæ, cum pignus salutis Spiritum sanctum sumeremus. Ergo cum apparere hominibus Deus vellet, eosque quæ prius mandaverat, docere etiam præsens cuperet, vim divinam assumpto homine temperavit, et posuit tenebras latibulum suum in circuitu suo, cum se tabernaculo carnis obtexit [2]. Tali ergo et tam ineffabili sacramento, Christus Deus noster et homo habetur et Deus; per matrem homo, per Patrem Deus. Sicque fit ut utrumque illud sit verum quod ait, « Pater major me est [3]: » et, « Ego et Pater unum su-

[1] Matth. XVII, 1. — [2] Psal. XVII, 12. — [3] Joan. XIV, 28.

» mus[1]. » Nam Divinitate æquatur Patri, incarnatione subditur Patri.

III. Quærere tamen quidam solent, quomodo misceri potuit homo et Deus. Quærunt rationem hujus mysterii, quod semel factum est : cum ipsi nequaquam possint reddere rationem ejus quæ fit semper, id est, quomodo anima miscetur corpori, ut homo fiat. Ergo sicut corporea res incorporeaque conjungitur, ut homo efficiatur : ita homo conjunctus est Deo, et factus est Christus. Et tamen ut fieret Christus, duo illa incorporea, id est, anima et Deus facilius conjungi permiscerique potuerunt, quam miscetur una incorporea aliaque corporea, id est, anima et corpus, ut persona hominis existat. Quod si Deus creator cœli ac terræ, cum Deus esset, homo factus est, et humiliavit semetipsum usque ad mortem, mortem autem crucis[2], quanto autem superbire non debet terra et cinis? Videte, fratres, quantum se humiliavit propter homines Deus. Quantum se dejicere debet servus, quando ad tantam humilitatem descendit et Dominus? Quæ humilitas, charissimi, si plenissime ab hominibus possidetur, etiam ad charitatem usque proficiet. Nam dum alter alterum existimat superiorem, dilectio facit æqualitatem. Unde non se ipse homo despiciat, propter quem utique ista subire dignatus est Deus.

IV. Et ego quidem, fratres, pro quibus impendi et superimpendi cupio, licet magnos vos semper in conscientia mea fecerim; tamen majores quodam modo vos res mihi ista efficit, cum intendo quanta sit Domini mei pro homine dignatio. Vos utique estis Dominicæ incarnationis, vos Dominici sanguinis pretium, vos membra Christi, vobis caput Christus est : pro vobis nasci, pro vobis pati cuncta non distulit; crucem quoque ipsam ad

[1] Joan. x, 10. — [2] Philip. ii, 7.

hoc pertulit, ut vos sibi in familiam coaptaret. Vos appellamini Christi fratres, vos appellamini Christi hæredes. Proinde, dilectissimi, unusquisque dignum se ipsum habeat, coram quo peccare non debeat : dignum se existimet, coram quo si delictum cogitaverit, erubescat. « Pretio enim magno empti estis : glorificate et portate » Deum in corpore vestro[1]. » Hic pro vobis natus est, hic pro vobis oblatus est ; hic etiam si digne agatis, habitat in vobis. Agamus ergo, meditantes in lege Domini die ac nocte, ut comprehendere eum, ut videre mereamur. Agamus, ut quia dignatus est descendere propter homines Deus, ad Deum homo possit ascendere.

SERMO CCCLXXIII[2].

De Nativitate Domini, IV.

I. Novit fides vestra, charissimi, quæ hanc universam multitudinem congregavit, quia natus est nobis hodie Salvator. Natus est de Patre semper, de matre semel : de Patre sine sexu, de matre sine usu. Apud Patrem quippe defuit concipientis uterus : apud matrem defuit seminantis amplexus. Prima nativitas ex Patre naturam servavit : secunda nativitas ex matre gratiam seminavit. Illa tenuit majestatem divinæ substantiæ[3], ista suscepit societatem mortalitatis humanæ[4]. In hac autem ideo venire dignatus est, ut fieret obediens usque ad mortem, et moriendo vinceret mortem. Utraque nativitas

[1] 1 Cor. vi, 20. — [2] Alias de Diversis 54. — [3] Philip. ii, 7. — [4] Cod. Cass. 106, fol. 117. In illa manens Christus sicut de illo scriptum est : « Ipse » est verus Deus, et vita æterna. » In hac autem, etc.

ineffabilis, utraque mirabilis. Quod enim cor humanum comprehendere, quæve lingua valeat explicare, quomodo natus sit Christus semper ex Deo, aut quomodo nuper ex utero? Quis intelligat coæternum Filio Patrem, quis eloquatur virginem matrem? illum sine initio, sine fine gignentem; istam sine libidine concipientem, sine corruptione parientem? Utraque nativitas mira est, quia divina est. Sive ergo illam, sive istam mens humana consideret, rectissime dicit: « Generationem ejus quis » enarrabit[1]? » Et nos quid faciemus, fratres? Quoniam digne eloqui non valemus, tacere debemus? Absit a nobis, absit ut taceat lingua servi, quando Natalis est Domini. Dicamus ergo quod possumus, quod legimus.

II. Beatus David de Christo loquens, dicit in Psalmis: « In sole posuit tabernaculum suum, et ipse tanquam » sponsus procedens de thalamo suo, exultavit ut gigas[2]. » Processit enim hodie de sacro thalamo, hoc est, beatorum virgineorum viscerum abdito incorruptoque secreto. Processit inde virginis filius, virginis sponsus: filius videlicet Mariæ, sponsus Ecclesiæ. Universæ enim Ecclesiæ loquebatur Apostolus, quando dicebat: « Aptavi vos uni » viro virginem castam exhibere Christo[3]. » Ad has tales nuptias Christi, Pater sponsi primum invitavit populum Judæorum. Sed quid ait Evangelium? « Qui invitati » erant, non fuerunt digni[4]. » Invitata est postea universarum Gentium multitudo, ipsa implevit Ecclesiam, ipsa accepit de mensa Dominica non viles epulas, aut ignobiles potus, sed ipsius pastoris, ipsius occisi Christi carnem prælibavit et sanguinem. Occisus est ad nuptias suas ipse innocens agnus, occisus est ad nuptias, et quoscumque invitavit, de carne sua pavit. Occisus epulas præparavit; resurgens nuptias celebravit. Occisus vo-

[1] Isaï. LIII, 8. — [2] Psal. XVIII, 6. — [3] 2 Cor. XI, 2. — [4] Matth. XXII, 8.

untariam pertulit passionem ; resurgens dispositam duxit uxorem. In utero virginis humanam carnem velut arrham accepit : in cruce pretiosissimam dotem suum sanguinem fudit : in resurrectione atque ascensione sua æterni matrimonii fœdera roboravit. « Ascendit enim in » altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona ho» minibus [1]. » Quæ dona ? Spiritum sanctum, per quem diffusa humanis mentibus charitate, inseparabiliter Christo tanquam viro suo adhæsit Ecclesia. Processit ergo hodie tanquam sponsus de sacro thalamo suo, et sicut exequitur Psalmus : « Exultavit ut gigas ad » currendam viam. « Processit ut sponsus, exultavit ut gigas. Pulcher et fortis : pulcher, ut sponsus : fortis, ut gigas. Pulcher, ut ametur : fortis, ut timeatur. Pulcher, ut placeret : fortis, ut vinceret. Ubi invenitur in Scripturis sacris sponsi istius pulchritudo ? « Speciosus forma » præ filiis hominum : diffusa est gratia in labiis tuis [3]. « Ubi invenitur gigantis fortitudo ? « Dominus fortis et po» tens, Dominus potens in prælio [4]. » Utrumque autem, id est, et pulchritudinem et fortitudinem in eo viderat et intellexerat Isaïas, cum dicebat : « Quis est iste qui adve» nit ex Edom, rubor vestimentorum ejus ex Bosor, sic » speciosus in stola vestimenti cum fortitudine [5] ? » Iste ergo Propheta, qui et speciosum dixit et fortem, sponsum noverat et gigantem.

III. Ergo, charissimi, « Exultavit ut gigas ad curren» dam viam. » Quam viam, nisi mortalem viam, quam dignatus est nobiscum habere communem ? Ipsa est via, per quam genus humanum transit. Transeunt enim per eam veniendo nascentes, et abscedendo morientes. Et iste generis humani fluvius ab initio usque in finem ex

[1] Psal. LXVII, 19. — [2] Id. XVIII, 6. — [3] Id. XLIV, 3. — [4] Id. XXIII, 8.— [5] Isaï. LXIII, 1.

occultis naturæ venis jugiter manat. De isto fluvio rapido ac turbulento bibere dignatus est Christus. Modo audistis in Psalmo : « De torrente in via bibit[1]. » Torrens iste produxit nos ad nativitatem, perduxit ad mortem. Quasi ex occulto fontis, abyssum maris suscepit Christus. Utrumque pro nobis, et natus et mortuus est. Et quia homines in medio hujus fluminis constituti, plerumque delectantur, mundi blandimentis et illecebris, quæ limo hujus torrentis involvuntur, atque in profundum inferni demergunt eos, qui dum transeuntes undas avide hauriunt, sic necantur, stare cupientes in torrente præcipitante, et in republica[2] quærentes fixa vestigia : ideo Dominus : « De torrente in via bibit. » Quid est : « In via » bibit ? » Transiens bibit. Bibit enim et transiit, non remansit : nec stetit in via peccatorum. Item mortem metuunt homines : quia necesse est præcipitari omnes hujus torrentis impulsu : Christus autem mortem quam sponte susceperat, timere non potuit ; ideo dictum est : « Et exultavit ut gigas ad currendam viam. » Descendit enim, et cucurrit : ascendit, et sedit. Nostis, quia sic confiteri soletis : Postquam resurrexit, ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris[3]. Hunc nostri gigantis excursum brevissime ac pulcherrime cecinit beatus Ambrosius in hymno, quem paulo ante cantastis. Loquens enim de Domino Christo, sic ait : « Egressus ejus a Patre, re» gressus ejus ad Patrem : excursus usque ad inferos, re» cursus ad sedem Dei[4]. » Hæc omnia, charissimi, si quæramus cur facta sunt, inveniemus facta pro nobis. Descendit enim, ut ascenderemus ; mortuus est, ut viveremus ; resurrexit, ut resurgeremus ; ascendit in cœlum, ut terrena contemnere, et cor sursum erigere disceremus.

[1] Psal. cix, 7. — [2] *Forte* re labili. — [3] In Symbolo. — [4] Ex Ambrosii hymno verba desumpta.

Denique ut levaret post se spem nostram, levavit primo carnem suam : et ut speraremus hoc secuturum in nobis, illud præcessit quod accepit ex nobis.

SERMO CCCLXXIII[1].

De Epiphania Domini, I.

I. Solemnitas quam hodie celebramus, propter manifestationem Domini Epiphaniæ Græcum nomen accepit. Hodierno quippe die Magis adorantibus tanquam primitiis Gentium, commendatur manifestatus, qui ante paucos dies traditur etiam natus. Lapis ille angularis, qui velut parietes duos, circumcisionis videlicet et præputii, hoc est, Judæorum atque Gentium, de diverso venientes in sua unitate copulavit, « Et factus est pax nostra, » qui fecit utraque unum[2]; » ut pastoribus Judæorum nuntiaretur, Angeli venerunt de cœlo; et ut a Magis Gentium adoraretur, stella refulsit e cœlo. Sive ergo per Angelos, sive per stellam, cœli enarraverunt gloriam Dei[3]; ut in ejus qui natus est gratia, enarrarent eam etiam Apostoli, portantes Dominum sicut cœli, atque in omnem terram exiret sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Quæ quoniam et ad nos venerunt, credimus, propter quod et loquimur.

II. Multa igitur consideranda sunt, fratres, in hac, quam audivimus, Evangelica lectione. Magi veniunt ab Oriente, regem Judæorum requirunt, qui tot reges Judæorum nunquam antea quæsierunt. Requirunt autem,

[1] Alias de Diversis 66. — [2] Ephes. II, 14. — [3] Psal. XVIII, 2.

non aliquem virilis ætatis, sive grandævum, humanis oculis, in excelsa sede conspicuum, exercitibus potentem, armis terrentem, purpura nitentem, diademate refulgentem, (vel de cruce sibi exultantem, in qua universos Martyres redimeret confitentes, vel ab inferis resurgentem, aut in cœlos ascendentem;) sed recens natum, in cunis jacentem, uberibus inhiantem, nullo ornatu corporis, nullis membrorum viribus, nullis parentum opibus, non sua ætate, non suorum potestate præstantem. Et quærunt regem Judæorum, a rege Judæorum; ab Herode (homine,) Christum (Deum et hominem; a terreno rege homine, regem cœlorum qui condiderat hominem:) a grandi parvulum, a claro latentem, ab excelso humilem, a loquente infantem, ab opulento inopem, a forti infirmum; et tamen (quamvis ab Herode persequente, sibi et aliis Christum dominantem,) a contemnente adorandum: profecto in quo nulla pompa regia videbatur, sed vera majestas adorabatur.

III. Denique Herodes timet: Magi desiderant. Regem illi cupiunt invenire, regnum metuit ille finire. Utrique postremo quærunt: illi per quem possint vivere, ille quem vellet occidere: ille in quem peccatum grande committat, illi qui omnia sibi peccata dimittat. Necat quippe Herodes parvulos multos, dum vult ad unius mortem pervenire. Et cum sævientissimam et cruentissimam cædem in tot innocentibus perfecit; se ipsum tanta iniquitate primitus interfecit. Interea rex noster (Christus,) Verbum (Dei) infans (Deus,) Magis illum adorantibus, parvulis pro illo morientibus, sive jacebat, sive sugebat; et nondum locutus, credentes inveniebat, et nondum passus, etiam Martyres faciebat. O parvuli beati, modo nati, nunquam tentati, nondum luctati, jam coronati. Ille de vestra corona dubitaverit in passione pro Christo,

qui etiam baptismum parvulis prodesse non existimat Christi. Non habebatis quidem ætatem, qua in Christum passurum crederetis : sed habebatis carnem, in qua pro Christo passuro passionem sustineretis. Nullo modo istos infantes desereret gratia Salvatoris infantis, qui venerat quærere quod perierat, non solum in carne nascendo, verum etiam in cruce pendendo, (ad inferos descendendo, et in cœlis ascendendo, et ad dexteram Patris sedendo.) Nam qui potuit natus habere prædicatores Angelos, narratores cœlos, adoratores Magos; potuit et illis ne pro eo hic morerentur præstare, si sciret illa morte perituros, et non potius majore felicitate victuros. Absit, absit, ut ad liberandos homines (Christus) veniens, de illorum præmio qui pro eo interficerentur nihil egerit, qui pendens in ligno pro eis a quibus interficiebatur oravit.

IV. Quid dicam de infelicitate Judæorum, qui Christum quærentibus Magis, etiam prophetiam indicem protulerunt, Bethlehem civitatem designaverunt, (quam ipsi non invenerunt?) Similes fabris Arcæ Noë, aliis ubi evaderent præstiterunt, et ipsi diluvio perierunt : similes lapidibus milliariis, viam ostenderunt, nec ambulare potuerunt; (quia stolidi in via remanserunt.) Quæsitum est ab eis, ubi Christus nasceretur : responderunt : « In » Bethlehem Judæ. Sic enim scriptum est per Prophe- » tam : Et tu, Bethlehem terra Juda, non minima es in du- » cibus Juda. Ex te enim prodibit rex, qui recturus est » populum meum Israël[1]. » Audierunt, et abierunt inquisitores; dixerunt et remanserunt doctores : et contrariis affectibus separati, illi facti sunt adoratores, illi persecutores. Nunc quoque Judæi simile aliquid nobis exhibere non desinunt. Nonnulli enim paganorum ut noverint Christum ante prophetatum, quando eis de

[1] Mich. v, 2, et Matth. II, 6.

Scripturis testimonia clara proferimus, suspecti ne forte a Christianis ista conficta sint, malunt credere codicibus Judæorum : et sicut tunc Magi fecerunt, istos dimittunt inaniter lectitare, ipsi pergunt fideliter adorare.

V. Celebremus itaque exultantes in Domino festum diem Domini ; non solum quo est ex Judæis natus, verum etiam quo est Gentibus manifestatus. Juvat intueri omnia, et in unum adducta conspectum, animo cernere spectaculo spiritali. Nascitur Christus : virgo concipit, virgo parit, virgo nutrit ; adest fœcunditas, nec abest integritas. Angeli annuntiant, pastores glorificant, cœli enarrant, Magi desiderant, reges formidant, Judæi demonstrant, Gentes adorant : frustrantur sævientes, coronantur infantes, admirantur credentes. Quæ est ista humilis celsitudo, infirmi fortitudo, parvuli magnitudo? Profecto illud Verbum fecit hæc omnia, per quod facta sunt omnia. Verbum quod longe erat a nobis, caro factum est, ut habitaret in nobis [1]. Agnoscamus itaque in tempore, per quem facta sunt tempora : et celebrantes ejus festa temporalia, præmia desideremus æterna.

SERMO CCCLXXIV[2].

De Epiphania Domini, II.

I. Anniversaria celebratio diei hujus, anniversarium Sermonem a nobis exigit ; debitum auribus et cordibus vestris. Hodie Salvator noster Magos ad se de tam longinqua gente perduxit. Venerunt ut adorarent infantem,

[1] Joan. I, 14. — [2] Alias de Diversis 67.

Verbum Dei. Quare venerunt? Quia stellam inusitatam viderunt. Et unde eam Christi esse cognoverunt? Videre enim potuerunt stellam; numquid loqui eis potuit et dicere: Stella Christi sum? Procul dubio aliter indicatum est per aliquam revelationem. Tamen inusitate rex natus erat, qui et ab alienis adorandus erat. Numquid non reges ante in Judæa erant nati, aut per universam terram in diversis gentibus? Quare iste adorandus, et ab alienigenis adorandus, non terrente exercitu, sed in paupertate carnis, latente majestate virtutis? Quando natus est, adoratus est a pastoribus Israëlitis, quibus eum Angeli nuntiaverunt: sed Magi non erant de gente Israël. Colebant Gentium deos, hoc est, dæmonia; quorum fallaci decipiebantur potentia. Viderunt ergo quamdam stellam inusitatam, mirati sunt: quæsierunt sine dubio cujus esset signum, quod tam novum insolitumque viderunt. Et utique audierunt, profecto ab Angelis, ab aliqua admonitione revelationis. Quæris fortassis, ab Angelis bonis, an malis? Christum quidem et angeli mali, hoc est dæmones, Filium Dei esse confessi sunt. Sed cur non et a bonis audierunt, quando in Christo adorando salus eorum jam quærebatur, non iniquitas dominabatur? Potuerunt ergo illis dicere Angeli: Stella, quam vidistis, Christi est, ite et adorate eum ubi natus est, et simul indicate qualis et quantus natus. Illi autem hoc audito venerunt, et adoraverunt. Aurum, thus et myrrham obtulerunt, secundum consuetudinem suam. Talia enim solebant offerre diis suis.

II. Quood sane antequam facerent, antequam eum in civitate ubi natus fuerat invenirent, venerunt quærentes: « Ubi natus est rex Judæorum[1]? » Nonne poterant etiam hoc revelatione cognoscere, sicut cognoverant illam stel-

[1] Matth. II, 9.

lam regis esse Judæorum? Nonne potuit eos ad illam civitatem eadem stella perducere, sicut postea perduxit ad locum, ubi Christus cum matre infans erat? Poterat sane, non tamen factum est; ut hoc a Judæis inquirerent. Quare voluit hoc Deus a Judæis inquiri? Ut dum ostendunt in quem non credunt, ipsa sua demonstratione damnentur. Attendite quia et nunc fiunt primitiæ gentium Magi, quanto a majori impietate liberati, tanto majorem dantes gloriam liberanti. Quærunt: « Ubi est » qui natus est rex Judæorum? » Herodes audito regis nomine, tanquam æmulus contremiscit. Vocat Legis peritos, interrogat ab eis secundum Scripturas ut indicent ubi Christus nasceretur. Illi respondent: « In Bethlehem » Judæ. » Perrexerunt Magi, et adoraverunt: Judæi remanserunt, qui demonstraverunt. O magnum sacramentum! Hodie per Judæorum codices convincimus: fiunt fideles per eorum codices. Ostendimus paganis quod nolunt credere. Nam aliquando pagani faciunt nobis hujusmodi quæstionem, cum vident quæ scripta sunt sic impleri, ut negare omnino non possint, quod ea per Christi nomen in omnibus gentibus præsentantur, quæ in sanctis codicibus prædicta recitantur, in fide regum, in eversione idolorum, in mutatione rerum humanarum: et aliquando audent, ut dicant: Vidistis ita fieri, et tanquam prædicta sint conscripsistis. Hoc Poëta quidam[1] eorum fecit: recognoscunt ista qui legerunt. Narravit quemdam apud inferos descendisse, atque in beatorum regionem venisse, demonstratosque illi Romanorum principes nascituros, quos jam ipse qui hæc scribebat natos noverat. Præterita enim narravit; sed quasi futura essent prædicta, conscripsit. Sic et vos, inquiunt nobis pagani, vidistis hæc omnia fieri, et scripsistis vobis co-

[1] Virgilius Æneid. 6.

dices, in quibus hæc legantur tanquam prædicta. O gloria regis nostri? Merito Judæi a Romanis victi sunt, nec deleti. Omnes gentes a Romanis subactæ, in Romanorum jura transierunt hæc gens et victa est, et in lege sua mansit, quantum ad Dei cultum attinet, patrias consuetudines ritumque custodivit. Everso etiam templo suo, extincto sacerdotio pristino, sicut dictum est a Prophetis; servant tamen circumcisionem et morem quemdam, quo a cæteris gentibus distinguuntur. Propter quid, nisi propter testimonium veritatis? Sparsi sunt ubique Judæi, portantes codices quibus Christus prædicatur, et sicut prædictus est præsentatur, ut jam paganis possit ostendi. Profero codicem, lego Prophetam: ostendo impletam esse prophetiam. Dubitat paganus, ne forte hoc ipse confinxerim. Inimicus meus habet hunc codicem, antiquitus sibi a majoribus commendatum. Ambos inde convinco: Judæum, quia id prophetatum et completum ego cognovi; paganum, quia non ego hoc confinxi.

III. Non ergo seducant dæmonia specie divinationis incautos, et rerum temporalium male curiosos; nec superbo fastu decipientes impios, sibi sacrificiorum exigant honorem. Vere divina prædixerunt divini viri unius discipuli. Verum sacrificium, uni vero Deo debetur. Hujus figuræ ante gratiam, victimis adumbratæ sunt. Quod uno modo futurum fuerat, multis modis providentia divina prænuntiavit, ut quam magnum esset, ostenderet. Ipse medicus, ipse medicamentum: medicus, quia Verbum: medicamentum, quia Verbum caro factum est. Ipse sacerdos, ipse sacrificium. Ipse est qui mutavit viam Magorum: ipse etiam nunc mutat vitam malorum. Cujus in carne manifestationem, quæ Græce dicitur: « Epi-

» phania, » justificatæ in spiritu gentes hodierna solemnitate concelebrant : ut renovet memoriam solemnitas, vigeat devotione pietas, ferveat congregatione charitas, luceat invidis veritas.

SERMO CCCLXXV[1].

De Epiphania Domini, III.

Epiphania Latine manifestatio est. Dominus Christus ante paucos dies nativitate sua Judæis manifestatus est : hodierno autem die per stellam gentibus declaratus est. « Agnovit bos possessorem suum : et asinus præsepe do- » mini sui[2]. » Bos de Judæis, asinus de gentibus; ambo ad unum præsepe venerunt, et verbi cibaria invenerunt. Magi qui venerunt adorare Christum, et significant primitias gentium, Legem non acceperunt, Prophetas non audierunt : lingua cœli stella fuit. Quasi diceretur eis : Quid a vobis quæsivi lucri? « Cœli enarrant gloriam » Dei[3]. » Et tamen Herodes turbatus, a Judæis quæsivit ubi nasceretur Christus. Et responderunt : « In Bethlehem » Judæ[4] : » et Propheticum testimonium adhibuerunt; et Magis adorare pergentibus, ipsi immobiles permanserunt. In aggere lapides sunt, viam demonstrant, et ipsi non ambulant. Tamen perrexerunt Magi ad Bethlehem, sed inventa civitate unde possunt domum invenire? Ecce stella illa quæ fulsit de cœlo, deduxit in terra, stetit su-

[1] Alias 9, ex Vignerianis. — [2] Isaï. I, 3. — [3] Psal. XVIII, 2. — [4] Matth. II, 5.

per locum ubi erat puer. Quantus famulatus elementorum, et nequitia Judæorum : Turbatus est Herodes, quasi venerit Christus regnum quærere et invenire terrenum. Natus est cœli leo, et turbata est terrena vulpecula. Dominus dixit de Herode : « Ite, dicite vulpi illi[1]. » Turbata quid fecit? Occidit infantes. Quid fecit? Occidit infantes pro Verbo infante. Ante Martyres sanguine sunt effecti, quam possent ore Dominum confiteri. Et has primitias Christus misit ad Patrem. Venit infans, et ierunt infantes; infans ad nos, infantes ad Deum. « Ex » ore infantium et lactentium perfecisti laudem[2]. » Gaudeamus, nobis illuxit dies. Magi primitiæ gentium nos significaverunt. Agnoverunt Judæi quando natus est, agnoverunt Gentes hesterno[3] die. Diversi parietes ad lapidem angularem venerunt, inde Judæi, inde Gentes; de diverso, sed non ad diversum. Vidistis et nostis, quia tantum a se parietes longe sunt, quantum ab angulo remoti sunt. Quantum ad angulum propinquant, propinquant sibi : cum ad angulum venerint, hærent sibi. Hoc fecit Christus. Longe a se fuerant Judæi et Gentes, circumcisio et præputium : Legis[4] et sine Lege, cultores unius veri Dei, et multorum falsorum. Quam longe? Sed ille « Est pax nostra, qui fecit utraque unum[5]. » Sed qui venerunt de Judæis, ipsi in bono pariete numerantur : nam qui venerunt, in ruina non remanserunt : Facti sumus unum illi et nos : sed in uno, non in nobis. Unde natus est Christus? De Judæis. Sic habes scriptum : « Salus ex Judæis est[6] : » sed non solis Judæis. Non enim dixit : Salus Judæis; sed : « Salus ex Judæis. » Illi comprehenderunt, et ipsi perdiderunt; illi ligaverunt, et

[1] Luc. XIII, 32. — [2] Psal. VIII, 3. — [3] *Forte* hodierno. — [4] *Forte* auditores Legis. — [5] Ephes. II, 14. — [6] Joan. IV, 22.

ipsos fugit; ipsi viderunt, et occiderunt : nos nec comprehendimus, et tenemus; nec vidimus, et credimus; posteriores sumus, et antecedimus. Illi qui nos præcesserunt, viam perdiderunt, nos autem et viam invenimus, et in illa ambulantes ad patriam veniemus.

FINIS TOMI CENTESIMI VIGESIMI-OCTAVI.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 41.

Idipsum aliquando Marius Mercator Augustino per litteras significavit, objici a Pelagianis Enochum et Eliam, quod mortui non fuerint, sed cum suis corporibus translati. Cui argumento in epistola ordine 193, eidem Mercatori, anno 418, scripta respondet hoc fere quod in isto Sermone : *Quid eos*, inquit, n. 5, *ad hoc unde agitur, adjuvet, non intelligo. Ut enim omittam, quod ipsi quoque morituri postea perhibentur, sicut plerique exponunt Apocalypsim Joannis de duobus illis Prophetis, etc., quid istos adjuvat, quæso te? Neque enim hinc ostendunt non propter peccatum homines secundum corpus mori. Nam si Deus qui tam multis fidelibus donat ipsa peccata, voluit quibusdam etiam istam pœnam donare peccati, qui nos sumus qui respondeamus Deo, cur alius sic, alius autem sic?* Et postea, n. 7. *Si mors etiam corporis pœna peccati est, ista potius aliqua quæstio est, cur moriatur infans cum fuerit baptizatus, quam cur mortuus non sit Elias cum fuerit justificatus.*

ANNOTATIO (2) pag. 43.

Eamdem solemnitatem habet Kalendarium vetus Carthaginense Kalendis Augusti. Toto Christiano orbe jam

olim receptam fuisse testantur antiquorum Patrum homiliæ de illa quam plures, cum Græcorum, tum Latinorum.

ANNOTATIO (3) pag. 64.

Quid et post mortem, etc. Hominis alicujus male de populo meriti cædem conqueritur, non legitima potestate, sed populi furore factam, cum insana furentium in cæsi cadaver crudelitate.

ANNOTATIO (4) pag. 81.

Recenset Possidius in Indiculo, cap. 9. Massæ candidæ solemnitas in Carthaginensi Kalendario notatur. Martyrum eorumdem passionem celebrant martyrologia die 24. Augusti, eamque nonnulla ex iis consummatam Carthagine significant: quibus favet Prudentius in Peristeph. hymno 13. At ipsos Augustinus infra, Serm. CCCXI, cap. 10, appellat *Uticensem Massam candidam*. Et in Psalmi CXLIV enarratione, Sermonem Uticæ in basilica Massæ candidæ habuit: unde n. 17, dicebat: *Admoneat te Massa redditi debiti mei.*

ANNOTATIO (5) pag. 90.

Cum hoc titulo hic et alter Sermo fuit olim a Parisiensibus editus ex antiquis Lectionariis. Sed non inde constat ab Augustino habitos in ea festivitate: tametsi hæc ipsa festivitas in Carthaginensi Kalendario celebretur, non quidem 29. Augusti, ut plerisque martyrologiis, sed 27. Decembris, his verbis, VI. *Kalend. Jan. Sancti Joannis Baptistæ, et Jacobi Apostoli, quem Herodes*

occidit. Joannem Baptistam imminente Pascha occisum observat Beda in Marc., cap. 6. Cædis vero hujus, quemadmodum et Apostoli Jacobi celebritas in aliud tempus translata est.

ANNOTATIO (6) pag. 138.

Hinc suspicamur habitum Sermonem in adventu reliquiarum S. Stephani : quæ postea cum in basilica ipsis erecta collocarentur, præbuerunt occasionem Sermoni subsequenti. De hujus Martyris corpore in Palæstina sub anni 415, finem revelato, deque allatis in Africam ipsius reliquiis, ac de Memoriis in earum gratiam Unali ab Evodio episcopo, Calamæ a Possidio, Hippone ab Augustino excitatis dicit ipse Augustinus in lib. XXII, de Civit. Dei, cap. 8. Scripta Aviti. Luciani et Evodii eodem pertinentia habebis in Appendice.

ANNOTATIO (7) pag. 159.

Hos Baronius eosdem censet cum Martyribus viginti, qui apud Tarsum Ciliciæ passi sub Diocletiano leguntur die 6. Junii. Diversos esse, certius videri sibi monet Sirmondus, cujus nos opinioni facilius accedimus. Horum Martyrum Memoriam Hippone celeberrimam fuisse docet Augustinus, illustre quod in ea contigerat, miraculum commemorans in lib. XXII, de Civitate Dei, cap. 8. Ad istam basilicam dictus fuit, Sermo CXLVIII. De iisdem viginti Martyribus forte est Sermo subsequens.

ANNOTATIO (8) pag. 268.

Quæ nimirum undecimæ horæ nostræ respondet, sextam

prisco genere horarum, id est, meridiem antecedens, et legitima est hora prandii. Hinc Martialis, l. VIII, Epigr. 67.

Horas quinque puer nondum tibi nuntiat, et tu
Jam conviva mihi, Cæciliane, venis.

ANNOTATIO (9) pag. 269.

Ita Colbertinus codex 1785, quo alias Phitœano Sirmondus utens, correxit *Tuburbitanarum* : Ubi ipse Perpetuam et Felicitatem intelligit, quarum corpora in basilica majore condita Carthagine, et anniversarius dies agitur 7 Martii. Contra vero Henricus Valesius Maximam, Donat illam ac Secundam, quæ apud Tuburbum etiam passæ dicuntur 30 Julii, laudatas hic esse contendit in præfatione ad Acta Perpetuæ et Felicitatis, de qua supra ad Serm. CCLXXX.

ANNOTATIO (10) pag. 301.

Quos laïcos usitatius dicimus, ipsos vocat Ecclesiæ Provinciales et Stipendiarios : pulchre alludens, ut sæpe alias, ad popularem loquendi usum, quo provinciæ quæ solvendo militibus stipendio obnoxiæ essent, stipendiariæ dicebantur. Vide supra, Serm. CCCII, n. 15, et citata ibidem loca Sermonum quorumdam in Psalmos, nec non Tractatum 122. in Joan. n. 3.

ANNOTATIO (11) pag. 359.

Stephani forte collocandis reliquiis, quæ non multo ante annum 425, in Africam allatæ sunt, ædificata est Martyris Memoria de qua hic mentio fit. Sic Sermo paulo

post Epiphaniam habitus, ad initium anni 425, pertinebit. Eraclium porro, de quo hic loquitur, factum postea presbyterum Augustinus suum in episcopatu successorem designavit, anno 426, die 26 Septembris, ex August., epist. CCXIII.

ANNOTATIO (12) pag. 494.

Dubius nobis hic Sermo est, propter genus dicendi incultum ac minus accuratum. Exempli gratia, post recensitos quatuor modos conditi hominis, quod subjicitur: *Sed ista quarta* (conditio) *liberavit tres. Prima enim et secunda ruerunt, tertiam de ruina genuerunt, etc.*, perplexe dictum est ac improprie. Nonnulla hic reperies consimilia Sermonum verorum Augustini de Natali Domini.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Expositio Evangelii secundum Luc., p. 3.	Ejusdem fragmenta, tom. XXII, p. 423-444.

INDEX

TOMI CENTESIMI VIGESIMI-OCTAVI.

SERMONES DE SANCTIS.

		Pagin.
SERMO ccxcvi.	In Natali Apostolorum Petri et Pauli, II.	3
ccxcvii.	In Natali Apostolorum Petri et Pauli, III.	14
ccxcviii.	In Natali Apostolorum Petri et Pauli, IV.	24
ccxcix.	In Natali Apostolorum Petri et Pauli, V.	29
ccc.	In solemnitate Martyrum Machabæorum, I.	43
ccci.	In solemnitate SS. Machabæorum, II.	49
cccii.	In solemnitate Martyris Laurentii, I.	57
ccciii.	In Natali Martyris Laurentii, II.	70
ccciv.	In solemnitate Laurentii Martyris, III.	73
cccv.	In solemnitate Martyris Laurentii, IV.	77
cccvi.	In Natali Martyrum Massæ candidæ.	81
cccvii.	In decollatione beati Joannis Baptistæ, I.	90
cccviii.	In eadem solemnitate, II.	93
cccix.	In Natali Cypriani Martyris, I.	97
cccx.	In Natali Cypriani Martyris, II.	101
cccxi.	In Natali Cypriani Martyris, III.	103
cccxii.	In Natali Cypriani Martyris, IV.	113
cccxiii.	In Natali Cypriani Martyris, V.	118
cccxiv.	In Natali Stephani Martyris, I.	121
cccxv.	In solemnitate Stephani Martyris, II.	124
cccxvi.	In solemnitate Stephani Martyris, III.	132
cccxvii.	De Stephano Martyre, IV.	138
cccxviii.	De Martyre Stephano, V.	142
cccxix.	De Stephano Martyre, VI.	146
cccxx.	De homine sanato per orationes S. Stephani. Ubi Augustinus episcopus se excusat, quod sermonem facere non potuerit.	151

Sermo cccxxi. Ubi libellum sanati hominis promisit, feria secunda Paschæ. 151
cccxxii. Ubi libellum promissum sanati hominis præsentavit feria tertia Paschæ. 152
cccxxiii. Habitus post libellum de sancto Stephano. 155
cccxxiv. Quo Augustinus complet partem Sermonis mox præcedentis miraculo interrupti. 158
cccxxv. In Natali viginti Martyrum. 159
cccxxvi. In Natali Martyrum. 163
cccxxvii. In Natali Martyrum. 165
cccxxviii. In Natali Martyrum. 167
cccxxix. In Natali Martyrum. 172
cccxxx. In Natali Martyrum. 175
cccxxxi. In Natali Martyrum. 180
cccxxxii. In Natali Martyrum. 184
cccxxxiii. In Natali Martyrum. 188
cccxxxiv. In Natali Martyrum. 194
cccxxxv. In Natali Martyrum. 198
cccxxxvi. In dedicatione Ecclesiæ, I. 201
cccxxxvii. In dedicatione Ecclesiæ, II. 208
cccxxxviii. In dedicatione Ecclesiæ, III. 212
cccxxxix. In die ordinationis suæ, I. 215
cccxl. In die ordinationis suæ, II. 220

SERMONES DE DIVERSIS.

cccxli. De eo quod Christus tribus modis in Scripturis intelligitur : contra Arianos habitus. 223
cccxlii. De sacrificio vespertino. 236
cccxliii. De Susanna et Joseph : cum exhortatione ad castitatem. 241
cccxliv. De amore Dei, et amore sæculi. 253
cccxlv. De contemptu mundi. 262
cccxlvi. De peregrinatione nostra in hac vita, per fidem. 270
cccxlvii. De timore Dei, I. 274
cccxlviii. De timore Dei, II. 278
cccxlix. De charitate, I, et de cæco illuminato. 283
cccl. De charitate, II. 289
cccli. De utilitate agendæ pœnitentiæ, I. 293
ccclii. De utilitate agendæ pœnitentiæ, II. 316
cccliii. In die octavarum Infantium : quos exhortatur verbis Petri apostoli, « Deposita ergo omni malitia, etc. » 334

Sermo CCCLIV. Ad Continentes habitus : quo eos primum adversus obtrectatores et invidos corroborat, tum deinde superbiam cavere jubet. 338
CCCLV. De vita et moribus clericorum suorum, I. 347
CCCLVI. De vita et moribus clericorum suorum, II. 355
CCCLVII. De laude pacis. 367
CCCLVIII. De Pace et Charitate. 373
CCCLIX. De eo quod scriptum est in Ecclesiastico : « Concor» dia fratrum, et amor proximorum, etc. » De lite et concordia cum Donastis. 380
CCCLX. Ad vigilias Maximiani, de quodam Donatista, qui reversus est ad Ecclesiam. 393
CCCLXI. De Resurrectione mortuorum, I. 395
CCCLXII. De Resurrectione mortuorum, II. 415
CCCLXIII. De cantico Exodi. 453

SERMONES DUBII.

CCCLXIV. De Samsone. 461
CCCLXV. De versu Psal. XV. « Benedicam Dominum, qui tri» buit mihi intellectum, etc. » 468
CCCLXVI. De Psal. XXII. « Dominus regit me, et nihil mihi » deerit. » 475
CCCLXVII. De verbis Evangelii Luc. XVI, ubi de divite et Lazaro. 484
CCCLXVIII. De verbis Evangelii Joan. XII. « Qui amat animam » suam perdet illam. » Et de verbis Apostoli, Ephes. V. « Nemo unquam carnem suam odio ha» buit. » 487
CCCLXIX. De Nativitate Domini, I. 492
CCCLXX. De Nativitate Domini, II. 494
CCCLXXI. De Nativitate Domini, III. 499
CCCLXXII. De Nativitate Domini, IV. 503
CCCLXXIII. De Epiphania Domini, I. 507
CCCLXXIV. De Epiphania Domini, II. 510
CCCLXXV. De Epiphania Domini, III. 514

Annotationes. 517
Concordantia. 523

EXPLICIT INDEX.